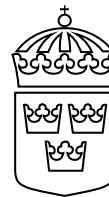

Regeringens proposition

2025/26:302

En modern personalförsörjning av det civila
försvaret

Prop.
2025/26:302

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 2 juli 2026

Camilla Waltersson Grönvall

Carl-Oskar Bohlin
(Försvarsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnar regeringen förslag på lagändringar som syftar till att säkra personalförsörjningen av det civila försvaret. Förslagen innebär bl.a.

- tydligare bestämmelser om krigsplacering i det civila försvaret
- tydligare krav för vissa aktörer att ha en planerad och bemannad krigsorganisation
- en utökad möjlighet för Totalförsvarets plikt- och prövningsverk att begära in uppgifter om totalförsvarspliktigas utbildning och kompetens för att identifiera personer som är lämpliga att fullgöra civilplikt och värnplikt
- ändrade regler om säkerhetsprövning av civilpliktiga, i syfte att säkerställa det civila försvarets behov av säkerhetsprövad civilpliktig personal.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2027.

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Lagtext	6
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.	6
2.2	Förslag till lag om ändring i kulturmiljölagen (1988:950)	8
2.3	Förslag till lag om ändring i begravningslagen (1990:1144)	9
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.....	10
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:2077) om arbetsförmedlingstvång	15
2.6	Förslag till lag om ändring i säkerhetsskyddslagen (2018:585)	16
2.7	Förslag till lag om ändring i lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank	18
3	Ärendet och dess beredning	20
4	Totalförsvaret och totalförsvarsplikt	20
4.1	Kort om den säkerhetspolitiska utvecklingen.....	20
4.2	Allmänt om totalförsvaret	21
4.3	Totalförsvarsplikt.....	22
4.3.1	Värnplikt och civilplikt.....	23
4.3.2	Allmän tjänsteplikt	27
5	Krigsplacering i det civila försvaret.....	29
5.1	Behov av tydligare regler	29
5.2	Anställda, uppdragstagare och avtalspersonal som placerats i en krigsorganisation ska registreras hos Plikt- och prövningsverket	31
6	Bemanningsansvariga och skyldigheten att ha en bemannad krigsorganisation.....	42
6.1	Bemanningsansvariga enligt lagen om totalförsvarsplikt.....	42
6.2	Krav på att ha en planerad bemannad krigsorganisation	48
7	Förbättrade regler om allmän tjänsteplikt och civilplikt	57
7.1	En skyldighet att lämna upplysningar till Plikt- och prövningsverket vid beslut om allmän tjänsteplikt.....	57
7.2	En möjlighet för Riksbanken att medge undantag från allmän tjänsteplikt.....	59
7.3	En möjlighet att anvisa totalförsvarspliktiga till utbildning med allmän tjänsteplikt	60
7.4	Krigsplacering med värn- eller civilplikt ska ha företräde framför allmän tjänsteplikt.....	63

7.5	Tydligare bestämmelser om straffansvar	64
7.6	Tydligare bestämmelser om allmän tjänsteplikt vid avtal om frivillig tjänstgöring	66
7.7	En möjlighet att ge fler myndigheter rätt att förelägga om vite	72
7.8	Större möjlighet att dela upp grundutbildning med civilplikt	74
8	Ändrade regler om arbetsförmedlingstvång	75
9	Tydligare regler om omflyttning av personal vid höjd beredskap	77
10	Konkurrens om totalförsvarspliktiga	80
10.1	Dagens hantering av konkurrens om totalförsvarspliktiga	80
10.2	Utredningens modeller för konfliktlösning	81
10.3	Konfliktlösningmodell vid konkurrens om totalförsvarspliktiga behöver inte författningsregleras nu	83
11	En utökad uppgiftsskyldighet	86
11.1	Plikt- och prövningsverkets behandling av personuppgifter	86
11.2	Det bör införas en utökad uppgiftsskyldighet	89
12	Säkerhetsprövning av civilpliktiga	98
12.1	Allmänt om säkerhetsprövning	98
12.2	Särskilt om säkerhetsprövning av civilpliktiga	100
12.3	Civilpliktiga ska genomgå säkerhetsprövning inför och under grundutbildning i vissa fall	101
12.4	Plikt- och prövningsverket ska göra bedömningen av säkerhetsprövningen inför och under grundutbildningen	106
12.5	Säkerhetsprövning av civilpliktiga inför och vid krigsplacering	108
12.6	Undantag från kravet på samtycke till registerkontroll	111
13	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	114
14	Konsekvenser av förslagen	115
14.1	Ekonomiska konsekvenser	115
14.2	Övriga konsekvenser	121
15	Författningskommentar	125
15.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.	125
15.2	Förslaget till lag om ändring i kulturmiljölagen (1988:950)	126
15.3	Förslaget till lag om ändring i begravningslagen (1990:1144)	127

Prop. 2025/26:302	15.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt.....	127
	15.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:2077) om arbetsförmedlingstvång	134
	15.6	Förslaget till lag om ändring i säkerhetsskyddslagen (2018:585)	135
	15.7	Förslaget till lag om ändring i lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank	138
	Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret (SOU 2025:6)	140
	Bilaga 2	Betänkandets lagförslag	149
	Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	165
	Bilaga 4	Lagrådsremissens lagförslag	167
	Bilaga 5	Lagrådets yttrande	181
		Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 2 juli 2026	183

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i kulturmiljölagen (1988:950).
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i begravningslagen (1990:1144).
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.
5. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:2077) om arbetsförmedlingstvång.
6. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i säkerhets-skyddslagen (2018:585).
7. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

Härigenom föreskrivs att 11 och 18 §§ lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §

Regeringen får föreskriva att en förvaltningsmyndighets uppgifter inte *skall* fullgöras eller att de *skall* övertas av en annan sådan myndighet eller av en domstol. Regeringen får därvid besluta de ytterligare bestämmelser som behövs till följd av att sådana föreskrifter meddelas.

Regeringen får föreskriva eller i särskilda fall besluta att de som tjänstgör hos en förvaltningsmyndighet *skall* tjänstgöra i andra anställningar eller uppdrag hos det allmänna.

Regeringen får föreskriva att en förvaltningsmyndighets uppgifter inte *ska* fullgöras eller att de *ska* övertas av en annan sådan myndighet eller av en domstol. Regeringen får därvid besluta de ytterligare bestämmelser som behövs till följd av att sådana föreskrifter meddelas.

Regeringen får föreskriva eller i särskilda fall besluta att de som tjänstgör hos en förvaltningsmyndighet *ska* tjänstgöra i andra anställningar eller uppdrag hos det allmänna. *En sådan föreskrift eller ett sådant beslut gäller inte för den som tjänstgör hos förvaltningsmyndigheten med värnplikt eller civilplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. För den som fullgör allmän tjänsteplikt hos förvaltningsmyndigheten innebär en sådan föreskrift eller ett sådant beslut att den allmänna tjänsteplikten inte längre gäller.*

Regeringen får överlåta sin befogenhet enligt andra stycket att besluta i särskilda fall till statliga förvaltningsmyndigheter, när det gäller dem som tjänstgör hos staten, och till beslutande kommunala församlingar och förvaltningsmyndigheter, när det gäller dem som tjänstgör hos kommunen.

Regeringen får i särskilda fall besluta att en innehavare av ordinarie domaranställning ska fullgöra en högre eller en i fråga om anställningsförmånerna jämställd domaranställning vid en annan domstol än den han tillhör. Detta gäller dock inte justitieråd.

Regeringen får i fråga om dem som tjänstgör vid en domstol men inte är ordinarie domare föreskriva eller i särskilda fall besluta att de ska tjänstgöra i andra anställningar eller uppdrag i domstol.

Regeringen får överlåta sina befogenheter enligt första eller andra stycket att fatta beslut i särskilda fall till hovrätter och kammarrätter när det gäller det egna domstolsområdet.

Regeringen får i särskilda fall besluta att en innehavare av ordinarie domaranställning ska fullgöra en högre eller en i fråga om anställningsförmånerna jämställd domaranställning vid en annan domstol än den han *eller hon* tillhör. Detta gäller dock inte justitieråd.

Regeringen får i fråga om dem som tjänstgör vid en domstol men inte är ordinarie domare föreskriva eller i särskilda fall besluta att de ska tjänstgöra i andra anställningar eller uppdrag i domstol. *En sådan föreskrift eller ett sådant beslut gäller inte för den som tjänstgör vid domstolen med värnplikt eller civilplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. För den som fullgör allmän tjänsteplikt vid domstolen innebär en sådan föreskrift eller ett sådant beslut att den allmänna tjänsteplikten inte längre gäller.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

¹ Senaste lydelse 2010:1503.

Prop. 2025/26:302 2.2 Förslag till lag om ändring i kulturmiljölagen (1988:950)

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 15 a § kulturmiljölagen (1988:950)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

15 a §

Svenska kyrkan och dess organisatoriska delar *skall* vidta de beredskapsförberedelser som *under höjd beredskap* behövs för vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena.

Svenska kyrkan och dess organisatoriska delar *ska* vidta de beredskapsförberedelser som behövs för vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena *under höjd beredskap. Förberedelserna ska omfatta att ha en planerad och bemannad krigsorganisation.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

¹ Lagen omtryckt 2002:620.
Senaste lydelse av lagens rubrik 2013:548.

2.3 Förslag till lag om ändring i begravningslagen (1990:1144)

Prop. 2025/26:302

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 3 § begravningslagen (1990:1144) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

3 §¹

En församling som är huvudman för begravningsverksamheten ska vidta de beredskapsförberedelser som behövs för denna verksamhet under höjd beredskap.

En församling som är huvudman för begravningsverksamheten ska vidta de beredskapsförberedelser som behövs för denna verksamhet under höjd beredskap.
Förberedelserna ska omfatta att ha en planerad och bemannad krigsorganisation.

Bestämmelser om vilket ansvar kommuner i detta sammanhang har inom det civila försvaret finns i lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

¹ Senaste lydelse 2019:867.

Prop. 2025/26:302 2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1809)
om totalförsvarsplikt

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt¹
dels att nuvarande 6 kap. 3 a § ska betecknas 6 kap. 3 b §,
dels att 3 kap. 15 och 15 a §§, 5 kap. 4 §, 6 kap. 2 och 5 §§, 8 kap. 3 §
och 10 kap. 2 och 7 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas fyra nya paragrafer, 2 kap. 4 a § och 6 kap. 3 a,
5 a och 7 §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

4 a §

På begäran av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk ska statliga myndigheter, kommuner, regioner, kommunala bolag, näringsidkare, enskilda huvudmän som anordnar utbildning enligt skollagen (2010:800) och enskilda utbildningsanordnare lämna de uppgifter om en totalförsvarspliktigs utbildning, yrkeslegitimation eller personliga förhållanden i övrigt som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt.

3 kap.

15 §²

Beslut om krigsplacering fattas av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk efter framställningar från *statliga myndigheter, kommuner, regioner, bolag, föreningar, samfälligheter, registrerade trossamfund, organisatoriska delar av sådana samfund eller andra enskilda (bemanningsansvariga)*. Om ett beslut om krigsplacering upphävs, gäller 14 §.

Beslut om krigsplacering *med värnplikt eller civilplikt* fattas av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk efter framställningar från *bemanningsansvariga*. *Bemanningsansvariga* är *statliga myndigheter, kommuner och regioner samt de enskilda som till följd av författning eller överenskommelse med det allmänna är skyldiga att ha en krigsorganisation*. *De statliga myndigheter som regeringen bestämmer får även göra*

¹ Senaste lydelse av 6 kap. 3 a § 2022:1574.

² Senaste lydelse 2020:1274.

framställning om krigsplacering med civilplikt hos annan.

Om ett beslut om krigsplacering upphävs, gäller 14 §.

Även utan sådan framställning som avses i första stycket får Totalförsvarets plikt- och provningsverk besluta om krigsplacering, om det sker i enlighet med en anmälan om behov av totalförsvarspliktiga och den bemanningsansvarige inte har meddelat annat.

15 a §³

En bemanningsansvarig får ändra ett beslut om krigsplacering i sin krigsorganisation till en annan krigsplacering i organisationen. Ett sådant beslut om ändrad krigsplacering ska anmälas till Totalförsvarets plikt- och provningsverk.

Framställning om ändrad krigsplacering för den som är krigsplacerad i en verksamhet som är gemensam för flera bemanningsansvariga ska göras i samråd med den myndighet som regeringen bestämmer. Beslut om ändrad krigsplacering fattas i dessa fall av Totalförsvarets plikt- och provningsverk.

En bemanningsansvarig får ändra ett beslut om krigsplacering *med värnplikt eller civilplikt* i sin krigsorganisation till en annan krigsplacering i organisationen. Ett sådant beslut om ändrad krigsplacering ska anmälas till Totalförsvarets plikt- och provningsverk.

Framställning om ändrad krigsplacering för den som är krigsplacerad *med värnplikt eller civilplikt* i en verksamhet som är gemensam för flera bemanningsansvariga ska göras i samråd med den myndighet som regeringen bestämmer. Beslut om ändrad krigsplacering fattas i dessa fall av Totalförsvarets plikt- och provningsverk.

5 kap.

4 §

Grundutbildningens längd *skall* bestämmas särskilt för varje befattning eller typ av befattning.

Grundutbildningen *skall* genomföras i en följd, om det inte för vissa befattningar finns särskilda skäl att genomföra den i omgångar.

Grundutbildningens längd *ska* bestämmas särskilt för varje befattning eller typ av befattning.

Grundutbildningen *ska* genomföras i en följd, om det inte för vissa befattningar finns särskilda skäl att genomföra den i omgångar.

Andra stycket gäller inte för sådan grundutbildning som genomförs av totalförsvarspliktiga som enligt 3 kap. 4 § skrivits in för civilplikt efter annan utredning än mönstring.

³ Senaste lydelse 2020:1274.

6 kap.

2 §

Allmän tjänsteplikt fullgörs genom att den som är totalförsvarspliktig

1. kvarstår i sin anställning eller fullföljer ett uppdrag,
2. tjänstgör enligt avtal *om frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret, eller*
 2. tjänstgör enligt avtal *– om frivillig tjänstgöring inom det militära försvaret, eller*
 - om annan frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret, om avtalet har träffats mellan en myndighet och en medlem i en sådan frivillig försvarsorganisation som regeringen bestämmer;*
3. utför arbete som anvisas honom eller henne av den myndighet som regeringen bestämmer.
3. utför arbete *eller deltar i utbildning* som anvisas honom eller henne av den myndighet som regeringen bestämmer, *eller*
 4. *i övrigt tjänstgör inom totalförsvaret enligt avtal som ska fullgöras vid höjd beredskap.*

Arbete enligt första stycket 3 får inte, utan att den som tjänstgör samsycker till det, vara förenat med bruk av vapen mot annan.

3 a §

Den som är krigsplacerad med värnplikt eller civilplikt omfattas inte av allmän tjänsteplikt.

5 §

Arbetsgivare, uppdragsgivare, arbetstagare och uppdragstagare är skyldiga att till regeringen eller den myndighet som avses i 3 § lämna upplysningar om förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av bestämmelserna om allmän tjänsteplikt enligt 2 § första stycket 1.

Under höjd beredskap är arbetsgivare och uppdragsgivare även skyldiga att på begäran lämna upplysningar enligt första stycket till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk.

5 a §

Under höjd beredskap ska statliga myndigheter, kommuner, regioner, kommunala bolag, näringsidkare, enskilda huvudmän som anordnar utbildning enligt skollagen (2010:800) och enskilda utbildningsanordnare, på begäran av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk, lämna de uppgifter om en totalförsvarspliktigs

utbildning, yrkeslegitimation eller personliga förhållanden i övrigt som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att efter anvisning utföra arbete eller delta i utbildning med allmän tjänsteplikt.

7 §

Bemanningsansvariga enligt 3 kap. 15 § ska hos Totalförsvarets plikt- och prövningsverk låta registrera de totalförsvarspliktiga som till följd av anställningsavtal, uppdragsavtal eller avtal om frivillig tjänstgöring i totalförsvaret är placerade i den bemanningsansvarigas krigsorganisation. Om grunden för krigsplaceringen upphör eller ändras ska den bemanningsansvariga underrätta Totalförsvarets plikt- och prövningsverk om det.

De statliga myndigheter som regeringen bestämmer får göra en registrering enligt första stycket för annans räkning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från första stycket.

8 kap.

3 §

En totalförsvarspliktig som fullgör allmän tjänsteplikt enligt 6 kap. 2 § 3 har rätt till samma förmåner och arbetsvillkor i övrigt som på grund av avtal eller annars gäller för liknande arbete.

Om villkoren inte kan bestämmas med stöd av första stycket, *skall* de fastställas till vad som är skäligt med hänsyn till arbetets art och omfattning samt omständigheterna i övrigt.

En totalförsvarspliktig som fullgör allmän tjänsteplikt enligt 6 kap. 2 § första stycket 3 genom att *utföra arbete* har rätt till samma förmåner och arbetsvillkor i övrigt som på grund av avtal eller annars gäller för liknande arbete.

Om villkoren inte kan bestämmas med stöd av första stycket, *ska* de fastställas till vad som är skäligt med hänsyn till arbetets art och omfattning samt omständigheterna i övrigt.

En totalförsvarspliktig som fullgör allmän tjänsteplikt enligt 6 kap. 2 § första stycket 3 genom att

delta i utbildning har rätt till de förmåner som avses i 1 § första stycket 1, 4, 5 och 6 och andra stycket 1, 2, 5 och 6.

10 kap.

2 §

En totalförsvarspliktig som *uppsåtligt* avviker eller uteblir från värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt, vägrar eller underlåter att lyda en förmans eller annan chefs order eller på annat sätt åsidosätter vad som åligger honom eller henne under tjänstgöringen, döms, om gärningen är ägnad att medföra avsevärt men för utbildningen eller tjänsten i övrigt, för brott mot totalförsvarsplikten till böter eller fängelse i högst ett år.

En totalförsvarspliktig som *olovligt* avviker eller uteblir från värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt, vägrar eller underlåter att lyda en förmans eller annan chefs order eller på annat sätt åsidosätter vad som åligger honom eller henne under tjänstgöringen, döms, om gärningen är ägnad att medföra avsevärt men för utbildningen eller tjänsten i övrigt, för brott mot totalförsvarsplikten till böter eller fängelse i högst ett år.

Ansvar enligt första stycket inträder inte om straff för gärningen är föreskrivet i 21 kap. brottsbalken.

7 §⁴

Totalförsvarets plikt- och
prövningsverk får vid vite
förelägga

Totalförsvarets plikt- och
prövningsverk *och de ytterligare
myndigheter som regeringen
bestämmer* får vid vite förelägga

1. en totalförsvarspliktig att till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk eller annan myndighet som regeringen eller Totalförsvarets plikt- och prövningsverk bestämmer skriftligen lämna uppgifter som avses i 2 kap. 1 §, och

2. en arbetsgivare, uppdragsgivare, arbetstagare och uppdragstagare att till en myndighet som avses i 6 kap. 3 § lämna upplysningar som avses i 6 kap. 5 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:2077) om arbetsförmedlingstvång Prop. 2025/26:302

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:2077) om arbetsförmedlingstvång

dels att 5 § ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 2 § ska lyda ”Förbud mot privat arbetsförmedling”.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Föreskrifterna i 3 och 4 §§ gäller inte, om

a) anställningen endast är tillfällig,

b) arbetstagaren är under sexton eller över sjuttio år,

c) parterna i ett anställningsförhållande är makar eller sambor eller om ena parten eller hans make eller sambo är den andra partens avkomling eller styv- eller fosterbarn eller dess avkomling eller syskon, halvsyskon eller fostersyskon.

a) arbetstagaren är under sexton eller över sjuttio år, eller

b) parterna i ett anställningsförhållande är makar eller sambor eller om ena parten eller partens make eller sambo är den andra partens avkomling eller styv- eller fosterbarn eller dess avkomling eller syskon, halvsyskon eller fostersyskon.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

2.6 Förslag till lag om ändring i säkerhetsskyddslagen (2018:585)

Härigenom föreskrivs i fråga om säkerhetsskyddslagen (2018:585)

dels att 3 kap. 4 och 18 a §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 3 kap. 3 b och 4 e §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

3 b §

En totalförsvarspliktig som skrivs in till grundutbildning med civilplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som grundutbildningen pågår, om det är sannolikt att han eller hon efter grundutbildningen kommer att krigsplaceras med civilplikt enligt 3 kap. 12 § lagen om totalförsvarsplikt i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet.

En totalförsvarspliktig som har krigsplacerats med civilplikt enligt 3 kap. 12 eller 13 § lagen om totalförsvarsplikt i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som beslutet om krigsplacering kvarstår.

4 §¹

Säkerhetsprövningen ska utgå från uppgifter som kommit fram när grundutredningen gjordes och den kännedom som i övrigt finns om den som ska prövas, uppgifter som har lämnats ut efter registerkontroll och särskild personutredning, arten av den verksamhet som prövningen gäller samt omständigheterna i övrigt.

Bedömningen görs av den som beslutar om anställning eller annat deltagande i den säkerhetskänsliga verksamheten, om inte annat följer av tredje stycket, 4 a, 4 b, 4 c eller 4 d §.

Bedömningen görs av den som beslutar om anställning eller annat deltagande i den säkerhetskänsliga verksamheten, om inte annat följer av tredje stycket, 4 a, 4 b, 4 c, 4 d eller 4 e §.

Om en myndighet har det bestämmande inflytandet över den prövades lämplighet att delta i säkerhetskänslig verksamhet hos en enskild verksamhetsutövare, är det i stället myndigheten som gör den slutliga bedömningen.

Om det finns anledning till det, ska en tidigare gjord bedömning av en persons lämplighet att delta i den säkerhetskänsliga verksamheten omprövas.

4 e §

Bedömningen enligt 4 § görs av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk när det gäller totalförvarspliktiga inför inskrivning till grundutbildning med civilplikt och under grundutbildningen.

I det fall som avses i 3 b § andra stycket ska bedömningen enligt 4 § göras av den som bedriver verksamheten i vilken befattningen som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet finns eller, om det finns skäl för det, av den bemanningsansvariga myndigheten.

18 a §²

Kravet på samtycke till registerkontroll i 18 § gäller inte en totalförvarspliktig som skrivs in för värnplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförvarsplikt. Kravet gäller inte heller en totalförvarspliktig som efter avslutad grundutbildning med värnplikt har krigsplacerats enligt den lagen.

Kravet på samtycke till registerkontroll i 18 § gäller inte en totalförvarspliktig – som enligt lagen (1994:1809) om totalförvarsplikt skrivs in för värnplikt eller sådan grundutbildning med civilplikt som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet, – som efter avslutad grundutbildning med värnplikt har krigsplacerats enligt den lagen, eller

– i de fall som avses i 3 b §.

Undantaget från kravet på samtycke gäller under den tid som deltagandet i den säkerhetskänsliga verksamheten pågår.

Undantaget gäller endast för sådan registerkontroll som ska göras för placering i säkerhetsklass 3.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

² Senaste lydelse 2023:390.

Prop. 2025/26:302 2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (2022:1568)
om Sveriges riksbank

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 2, 6 och 7 §§ lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

2 §

Riksbanken ska planera och förbereda för att kunna fortsätta sin verksamhet under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap. Riksbanken ska beakta totalförsvarets krav.

Riksbanken ska planera och förbereda för att kunna fortsätta sin verksamhet under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap. *Förberedelserna ska omfatta att ha en planerad och bemannad krigsorganisation.* Riksbanken ska beakta totalförsvarets krav.

6 §¹⁰

Ett företag som bedriver verksamhet som är av särskild betydelse för genomförandet av betalningar ska

1. planera och förbereda för att kunna fortsätta verksamhet som avser betalningar under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap,

2. ha en planerad och bemannad krigsorganisation,

2. delta i verksamhet enligt 2–4 §§, och

3. delta i verksamhet enligt 2–4 §§, och

3. se till att arbets- och uppdragstagare får den utbildning och övning som behövs.

4. se till att arbets- och uppdragstagare får den utbildning och övning som behövs.

Riksbanken ska övervaka att ett företag uppfyller sina skyldigheter enligt första stycket.

7 §¹¹

När det gäller företag som bedriver verksamhet som är av särskild betydelse för genomförandet av betalningar får Riksbanken, i den omfattning som behövs för att allmänheten ska kunna göra betalningar vid höjd beredskap, besluta

1. hos vilka arbets- eller uppdragsgivare allmän tjänsteplikt ska fullgöras, och

2. vilka arbets- eller uppdragstagare som ska omfattas av allmän tjänsteplikt.

Ett beslut enligt första stycket får avse arbets- och uppdragstagare

Ett beslut enligt första stycket får avse arbets- och uppdragstagare

¹⁰ Paragrafen fick sin nuvarande beteckning genom 2026:830.

¹¹ Paragrafen fick sin nuvarande beteckning genom 2026:830.

som inte tas i anspråk av
totalförsvaret i övrigt.

som inte tas i anspråk av
totalförsvaret i övrigt. *Riksbanken
får medge undantag från den
allmänna tjänsteplikten när det
gäller företag som avses i första
stycket.*

*Riksbanken ska anmäla beslut
enligt första och andra styckena till
Totalförsvarets plikt- och
prövningsverk.*

Prop. 2025/26:302

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade i juli 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera och lämna förslag om hur personalbehoven inom det civila försvaret kan tryggas. Syftet var att åstadkomma en långsiktigt hållbar personalförsörjning av det civila försvaret (dir. 2023:116).

Utredningen, som antog namnet Utredningen om det civila försvarets personalförsörjning, överlämnade i januari 2025 sitt betänkande *Plikten kallar!* En modern personalförsörjning av det civila försvaret (SOU 2025:6).

En sammanfattning av förslagen i betänkandet finns i *bilaga 1*. Utredningens lagförslag finns i *bilaga 2*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Försvarsdepartementet (Fö2025/00151).

I denna proposition behandlas betänkandets förslag på lagändringar.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 21 maj 2026 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslagen i *bilaga 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*. Regeringen följer Lagrådets synpunkter som behandlas i avsnitt 7.6 och i författningskommentaren.

I förhållande till lagrådsremissen föreslås även en ändring i 3 kap. 18 a § första stycket första strecksatsen säkerhetsskyddslagen (2018:585) som innebär att kravet på samtycke till registerkontroll i 18 § inte gäller totalförsvarspliktiga som enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt skrivs in för grundutbildning med civilplikt som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet. Förslaget är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande över det förslaget.

I förhållande till lagrådsremissen görs dessutom vissa mindre språkliga och redaktionella ändringar.

4 Totalförsvaret och totalförsvarsplikt

4.1 Kort om den säkerhetspolitiska utvecklingen

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina 2022 har för lång tid framåt och i grunden förändrat och försämrat säkerhetsläget i vår del av världen. Maktutövning med militärt våld är återigen en realitet i Europa och vårt närområde. Kinas fördjupade partnerskap med Ryssland och möjliggörande av Rysslands anfallskrig mot Ukraina bidrar till det allvarliga säkerhetsläget i Europa. Som en följd av detta genomgår svensk säkerhetspolitik den största förändringen i modern tid. Sverige är sedan den 7 mars 2024 medlem i Nato.

Regeringen konstaterar i propositionen Totalförsvaret 2025–2030 att världen befinner sig i en brytningstid och att säkerhetsläget i såväl Sveriges närområde som globalt präglas av instabilitet och oförutsägbarhet. Ett väpnat angrepp mot Sverige eller våra allierade kan inte uteslutas. Det finns en bred och alltmer komplex hotbild mot Sverige och svenska intressen (prop. 2024/25:34 s. 15)

Bedömningen av det säkerhetspolitiska läget är behäftad med ett antal osäkerhetsfaktorer. Detta gäller inte minst i fråga om den fortsatta utvecklingen av Rysslands krig i Ukraina, Rysslands konfrontatoriska hållning till EU, Nato och dess medlemsstater, utvecklingen i Mellanöstern och spänningarna i den indopacifiska regionen. Dessa osäkerhetsfaktorer, enskilda eller samlade, innebär en förhöjd risk för att det säkerhetspolitiska läget snabbt kan försämrats ytterligare med allvarliga konsekvenser för Europas och Sveriges säkerhet.

4.2 Allmänt om totalförsvaret

Totalförsvaret är den verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. Totalförsvaret består av militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar). Detta framgår av 1 § lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap. Den del av totalförsvaret som utgör det militära försvaret är främst en uppgift för Försvarsmakten, men också för andra myndigheter som har till uppgift att stödja det militära försvaret. Det civila försvaret omfattar hela samhället, och verksamheten bedrivs av många olika aktörer: statliga och kommunala myndigheter, näringsliv och frivilligorganisationer.

För att stärka landets försvarsförmåga kan beredskapen höjas. Med höjd beredskap menas antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap. Under högsta beredskap är totalförsvaret all samhällsverksamhet som då ska bedrivas (1 § lagen om totalförsvaret och höjd beredskap). Om Sverige är i krig råder högsta beredskap. Om Sverige är i krigsfara eller om det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara, får regeringen besluta om skärpt eller högsta beredskap (3 §).

Vid höjd beredskap ska kommuner och regioner vidta de särskilda åtgärder i fråga om planering och inriktning av verksamheten, tjänstgöring och ledighet för personal samt användning av tillgängliga resurser som är nödvändiga för att de under de rådande förhållandena ska kunna fullgöra sina uppgifter inom totalförsvaret (7 § första stycket). Även de enskilda organisationer och företag som, enligt överenskommelse eller på annan grund, är skyldiga att fortsätta sin verksamhet i krig ska vidta de särskilda åtgärder i fråga om bl.a. planering och inriktning av verksamheten som är nödvändiga för att de under de rådande förhållandena ska kunna fullgöra sina skyldigheter (7 § andra stycket).

Bestämmelser om statliga myndigheters uppgifter inför och vid fredstida krissituationer och höjd beredskap finns i förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap. Vid höjd beredskap ska statliga myndigheter beakta totalförsvarets krav i sin verksamhet. I detta ingår att planera för att myndigheten vid höjd beredskap ska fortsätta sin

Prop. 2025/26:302 verksamhet så långt det är möjligt med hänsyn till tillgången på personal och förhållandena i övrigt (10 §). Vissa statliga myndigheter är beredskapsmyndigheter (18 §). Vilka dessa är framgår av bilaga 1 till förordningen. Beredskapsmyndigheter har ansvar inom en eller flera viktiga samhällsfunktioner och bedriver verksamhet som har särskild betydelse för samhällets krisberedskap och totalförsvaret. Inför och vid höjd beredskap är beredskapsmyndigheterna skyldiga att bl.a. planera, öva och utbilda personal och därutöver ha de planer som i övrigt behövs för att under höjd beredskap kunna övergå till krigsorganisation (20 § andra stycket 11). Vid höjd beredskap ska beredskapsmyndigheterna i första hand inrikta sin verksamhet på uppgifter som har betydelse för totalförsvaret (21 §).

Regeringen har sedan sitt tillträde hösten 2022 gjort stora satsningar på totalförsvaret. Anslaget till det militära försvaret har fördubblats och satsningarna på det civila försvaret har flerdubblats sedan 2020. Återuppbyggnaden av totalförsvaret görs efter en lång tid av krympande resurser, då anskaffning av materiel och förnödenheter, utbildning och infrastruktur inte har varit dimensionerade för att möta den hotbild som i dag är en realitet och där uppbyggnaden av det civila försvaret har fått stå tillbaka. Regeringen har uttalat att stärkandet av den nationella säkerheten ska tillmätas stor betydelse när avvägningar och prioriteringar mellan olika samhällsintressen görs. Av särskild vikt är uppbyggnaden av totalförsvaret (skr. 2023/24:163 s. 15).

Det civila försvaret behöver byggas utifrån de krav som ställs i höjd beredskap och ytterst krig, och samhällets aktörer måste vidta åtgärder för att kunna möta och hantera ett väpnat angrepp. Förmågan inom det civila försvaret behöver stärkas och utvecklingstakten behöver skyndsamt öka. Målsättningen för förmågeutvecklingen är ett civilt försvar som är motståndskraftigt mot samhällsstörningar och som kan hantera konsekvenserna av ett väpnat angrepp. Ett sådant civilt försvar bidrar till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera fredstida krissituationer (prop. 2024/25:34 s. 13).

4.3 Totalförsvarsplikt

Totalförsvarets personalförsörjning tryggas genom totalförsvarsplikten. Bestämmelser om totalförsvarsplikt finns i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. I lagen anges att totalförsvaret är en angelägenhet för hela befolkningen (1 kap. 1 §).

Totalförsvarsplikt gäller för varje svensk medborgare och i Sverige bosatta personer från början av det kalenderår när han eller hon fyller 16 år till slutet av det kalenderår när han eller hon fyller 70 år (1 kap. 2 §). Totalförsvarspliktiga är skyldiga att medverka vid utredning om deras personliga förhållanden, tjänstgöra inom totalförsvaret i den omfattningen som hans eller hennes kroppskrafter och hälsotillstånd tillåter, och iakttä de föreskrifter som i övrigt meddelas enligt lagen om totalförsvarsplikt (1 kap. 3 §).

Skyldigheten att tjänstgöra inom totalförsvaret fullgörs genom värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt. Värnplikten och civilplikten omfattar

grundutbildning, repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring och, under höjd beredskap, krigstjänstgöring. Den allmänna tjänsteplikten innebär tjänstgöring enbart under höjd beredskap (1 kap. 3 och 4 §§).

I lagen om totalförsvarspunkt finns bestämmelser om straff kopplade till totalförsvarspunkten. En totalförsvarspunktig som uppsåtligt eller av oaktsamhet uteblir från en mönstring eller annan utredning som han eller hon har kallats till döms till penningböter. Om en totalförsvarspunktig skulle avvika eller utebli från värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt så döms denne, under vissa förutsättningar, för brott mot totalförsvarspunkten till böter eller fängelse i högst ett år. Detsamma gäller om den totalförsvarspunktige vägrar eller underlåter att lyda en förmans eller annan chefs order eller på annat sätt åsidosätter vad som åligger honom eller henne under tjänstgöringen (10 kap. 1 och 2 §§).

4.3.1 Värnplikt och civilplikt

Aktivering av värnplikt

Våren 2010 beslutade riksdagen att totalförsvarets personalförsörjning i första hand skulle bygga på frivillighet och inte på plikt. Bedömningen gjordes dock att totalförsvarspunkten i grunden skulle kvarstå med möjlighet för regeringen att aktivera delar av totalförsvarspunkten om försvarsberedskapen skulle kräva det. Skyldigheten att genomgå mönstring och fullgöra värnplikt och civilplikt skulle därmed vara vilande till dess att regeringen beslutade annat. I och med detta infördes ett nytt personalförsörjningssystem, byggt på tidvis och kontinuerligt anställd personal samt avtalspersonal.

I december 2014 beslutade regeringen att totalförsvarspunktiga som, efter att ha fullgjort grundutbildning för värnplikt eller annan motsvarande militär utbildning eller tjänstgöring i Försvarsmakten, krigsplacerats i ett krigsförband skulle vara skyldiga att fullgöra repetitionsutbildning (Fö2014/2039/MFI). I mars 2017 beslutade regeringen att totalförsvarspunktiga skulle vara skyldiga att genomgå mönstring från och med juli samma år och fullgöra grundutbildning med värnplikt från och med januari 2018 (Fö2016/01252/MFI delvis).

Sedan 2018 är alltså värnplikten åter aktiverad fullt ut. Antalet totalförsvarspunktiga som varje år genomgår grundutbildning med värnplikt och därefter krigsplacerats har stegvis ökat. Målet är att de årliga grundutbildningsvolymerna senast 2030 ska uppgå till minst 10 000 värnpliktiga och därefter under perioden 2032–2035 uppgå till ca 12 000 värnpliktiga (prop. 2024/25:34 s. 89–90).

Aktivering av civilplikt

När personalförsörjningssystemet ändrades 2010 och skyldigheten att genomgå mönstring och fullgöra värnplikt upphörde att gälla, upphörde också motsvarande skyldigheter avseende civilplikten.

I december 2023 beslutade regeringen att totalförsvarspunktiga skulle vara skyldiga att fullgöra repetitionsutbildning med civilplikt inom verksamhetsområdena räddningstjänst som kommunerna ansvarar för

Prop. 2025/26:302 samt drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet (Fö2023/00553 och Fö2023/01488). I oktober 2024 breddades civilplikten till att även omfatta en skyldighet att fullgöra kort grundutbildning (max 60 dagar) inom dessa två verksamhetsområden (Fö2024/01755).

I december 2025 beslutade regeringen om en generell aktivering av civilplikten. Beslutet innebär att totalförsvarspliktiga är skyldiga att mönstra och fullgöra grund- och repetitionsutbildning med civilplikt samt att civilplikten får fullgöras inom samtliga verksamhetsområden som regeringen har pekat ut. De utpekade verksamheterna framgår av bilagan till förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt. Listan i bilagan består av 19 verksamheter i det civila försvaret, och 11 verksamheter i Försvarsmakten. Den generella aktiveringen innebär att civilplikten är fullt aktiverad sedan januari 2026.

Mönstring

Varje svensk medborgare som är totalförsvarspliktig är skyldig att genomgå mönstring om det inte är uppenbart att han eller hon saknar förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt. Skyldigheten inträder det kalenderår när den totalförsvarspliktige fyller 18 år eller, för den som förvärvar svenskt medborgarskap senare, från och med den dag han eller hon blir svensk medborgare. Om det inte finns särskilda skäl, är ingen skyldig att genomgå mönstring efter det kalenderår när han eller hon fyller 24 år. Mönstringen syftar till att utreda vilka förutsättningar den totalförsvarspliktige har att fullgöra värnplikt eller civilplikt (2 kap. 1 och 2 §§ lagen om totalförsvarsplikt).

För att göra en första bedömning av vilka som kan antas ha förutsättningar att fullgöra grundutbildning med värnplikt eller civilplikt skickar Totalförsvarets plikt- och prövningsverk (härefter Plikt- och prövningsverket) ut ett så kallat mönstringsunderlag till de allra flesta totalförsvarspliktiga som ska fylla 18 år. Totalförsvarspliktiga är skyldiga att svara på frågorna i mönstringsunderlaget (2 kap. 1 § lagen om totalförsvarsplikt). Utifrån anmälda behov och svaren i mönstringsunderlaget avgör sedan Plikt- och prövningsverket vilka som ska kallas till mönstring.

Plikt- och prövningsverket ska kalla de totalförsvarspliktiga svenska medborgare till mönstring som bedöms ha förutsättningar för att skrivas in för värn- eller civilplikt eller i en utbildningsreserv och som i övrigt kan antas komma i fråga för sådan inskrivning. Kallelse till mönstring ska ske senast det kalenderår den totalförsvarspliktige fyller 19 år, om han eller hon inte vistas utomlands eller det finns andra särskilda skäl att inte kalla honom eller henne (4 kap. 1 § förordningen om totalförsvarsplikt).

Mönstringen sker vid personlig inställelse och omfattar medicinska och psykologiska undersökningar samt annan utredning av den totalförsvarspliktiges personliga förhållanden (2 kap. 3 § lagen om totalförsvarsplikt). Om resultatet av mönstringen visar att den totalförsvarspliktige har förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt, ska Plikt- och prövningsverket placera honom eller henne i en eller flera befattningsgrupper samt skriva in honom eller henne för värnplikt eller civilplikt eller i en utbildningsreserv (3 kap. 1 §). Ur varje

befattningsgrupp ska de som är bäst lämpade sedan skrivs in för tjänstgöring (3 kap. 2 §). Prop. 2025/26:302

Inskrivning efter annan utredning än mönstring

Inskrivning för civilplikt får även ske efter annan utredning än mönstring, om utredningen visar att den totalförsvarspliktige är lämplig att fullgöra civilplikt (3 kap. 4 § lagen om totalförsvarsplikt).

Inskrivning efter annan utredning än mönstring får inte ske för civilplikt som omfattar längre grundutbildning än 60 dagar (3 kap. 4 §). Inskrivning för civilplikt med längre än 60 dagars grundutbildning kräver alltså att den totalförsvarspliktige har genomgått mönstring.

Inskrivning för civilplikt utan mönstring behöver inte innebära att den som skrivs in ska genomgå en grundutbildning. För den som skrivs in utan grundutbildning beslutas vid inskrivningen vilken befattning som hon eller han ska upprätthålla (3 kap. 6 §). Den totalförsvarspliktige ska också direkt krigsplaceras i den befattningen (3 kap. 13 §). Eftersom en totalförsvarspliktige som inte behöver grundutbildning redan har nödvändiga kunskaper, bör det sällan uppkomma frågor om vilken befattning som ska komma i fråga. Sedan inskrivningsbeslutet har fattats ska alltså krigsplacering ske i befattningen. Skälet till att befattningen ska bestämmas i inskrivningsbeslutet är att beslutet i denna del ska kunna överklagas enligt reglerna i 11 kap. lagen om totalförsvarsplikt (prop. 1994/95:6 s. 169).

Grundutbildning

Grundutbildningen för en totalförsvarspliktig som har skrivits in för värnplikt är högst 615 dagar och för en totalförsvarspliktig som har skrivits in för civilplikt högst 320 dagar. Den sammanlagda tiden för grundutbildning får inte för någon totalförsvarspliktig överstiga 615 dagar. (4 kap. 1 § lagen om totalförsvarsplikt).

Grundutbildningen ska ge de kunskaper och färdigheter som krigsuppgiften kräver (5 kap. 3 § första stycket). Längden på grundutbildningen ska bestämmas särskilt för varje befattning eller typ av befattning. Grundutbildningen ska genomföras i en följd, om det inte för vissa befattningar finns särskilda skäl att genomföra den i omgångar (5 kap. 4 §).

Krigsplacering

Om den totalförsvarspliktige efter avslutad grundutbildning har förvärvat tillräckliga kunskaper och färdigheter för en krigsuppgift ska denne krigsplaceras i en befattning eller i en viss verksamhet som han eller hon är lämplig för. Krigsplaceringen ska inte kvarstå längre än tio år efter det senaste tjänstgöringstillfället. Om det finns särskilda skäl i enskilda fall får beslut fattas om förlängning (3 kap. 12 § lagen om totalförsvarsplikt). I propositionen Personalförsörjning av det militära försvaret (prop. 2025/26:279) föreslås att värnpliktiga som inte har tjänstgjort på tio år ska krigsplaceras i Försvarsmaktens personalreserv och där ingå i värnpliktsreserven. Krigsplaceringen i värnpliktsreserven ska inte vara begränsad i tid.

Det är Plikt- och prövningsverket som, efter framställningar från statliga myndigheter, kommuner, regioner, bolag, föreningar, samfälligheter, registrerade trossamfund, organisatoriska delar av sådana samfund eller andra enskilda, fattar beslut om krigsplacering (3 kap. 15 § första stycket lagen om totalförsvarsplikt). De statliga myndigheter som får göra en framställning om krigsplacering har i förordning begränsats till Försvarsmakten i fråga om totalförsvarspliktiga som ska tjänstgöra där, och i övrigt till en länsstyrelse, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Myndigheten för civilt försvar, Post- och telestyrelsen, Trafikverket, Transportstyrelsen, Statens jordbruksverk, Migrationsverket, Statens energimyndighet och Affärsverket svenska kraftnät (4 kap. 5 § andra stycket och 7 § andra stycket förordningen om totalförsvarsplikt).

En bemanningsansvarig får ändra ett beslut om krigsplacering i sin egen krigsorganisation till en annan krigsplacering i organisationen. Ett sådant beslut ska anmälas till Plikt- och prövningsverket. För den som är krigsplacerad i en verksamhet som är gemensam för flera bemanningsansvariga fattar Plikt- och prövningsverket beslut om ändrad krigsplacering efter en framställan om det. Ett sådant beslut fattas efter samråd (3 kap. 15 a § lagen om totalförsvarsplikt).

Ett beslut om krigsplacering får fattas utan att den som beslutet avser ges tillfälle att yttra sig (4 kap. 8 § förordningen om totalförsvarsplikt). Beslut om krigsplacering är inte överklagbara (jfr 11 kap. 4 § lagen om totalförsvarsplikt).

Repetitionsutbildning

Totalförsvarspliktiga som är krigsplacerade med värnplikt eller civilplikt kan bli kallade till repetitionsutbildning. Repetitionsutbildningen ska vidmakthålla och utveckla de totalförsvarspliktigas skicklighet för krigsuppgiften (5 kap. 3 § andra stycket lagen om totalförsvarsplikt). Repetitionsutbildningens omfattning bestäms av krigsuppgiften och behovet att öva det förband eller den verksamhet där den totalförsvarspliktige är krigsplacerad (5 kap. 5 §).

När en krigsplacerad totalförsvarspliktig deltar i en repetitionsutbildning förlängs tiden för krigsplaceringen med tio år räknat från repetitionsutbildningen (jfr 3 kap. 12 § tredje stycket lagen om totalförsvarsplikt).

Krigstjänstgöring och beredskapstjänstgöring

Totalförsvarspliktiga som har krigsplacerats med värnplikt eller civilplikt är skyldiga att fullgöra krigstjänstgöring under höjd beredskap (4 kap. 7 § lagen om totalförsvarsplikt). Om det behövs med hänsyn till Sveriges försvarsberedskap, utan att det råder höjd beredskap, får regeringen föreskriva att totalförsvarspliktiga som har krigsplacerats med värnplikt eller civilplikt ska fullgöra beredskapstjänstgöring (4 kap. 8 §). Beredskapstjänstgöring kan bli aktuell för att en nödvändig beredskap ska kunna upprätthållas också i fredstid. Med beredskapstjänstgöring avses inte sådan tjänstgöring för insatsberedskapen som normalt fullgörs inom ramen för de totalförsvarspliktigas grundutbildning och repetitionsutbildning. Regeringen kan besluta om beredskapstjänstgöring

i direkt anslutning till krigstjänstgöring, om förutsättningarna för krigstjänstgöringen inte längre föreligger (prop. 1994/95:6 s. 180). Prop. 2025/26:302

Skyldigheter under tjänstgöringen

Den som fullgör värnplikt eller civilplikt är skyldig att, i den mån verksamheten kräver, tåla inskränkningar såväl i sin frihet att förflytta sig inom landet och att lämna detta som i sin personliga frihet i övrigt. Den som fullgör värnplikt eller civilplikt kan under vissa förhållanden t.ex. bli skyldig att genomgå medicinska och psykologiska undersökningar och att lämna urin-, saliv- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av beroendeframkallande medel (5 kap. 1 § lagen om totalförsvarsplikt).

Vidare ska den som fullgör värnplikt eller civilplikt lyda en förmans eller annan chefs order, om det inte är uppenbart att ordern inte angår tjänsten, och ska även i övrigt rätta sig efter de tjänstgöringsföreskrifter som gäller (5 kap. 2 §).

Förmåner

Lagen om totalförsvarsplikt anger vilka grundläggande villkor och förmåner som gäller för totalförsvarspliktiga. Ytterligare bestämmelser finns i förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga och i förordningen (1995:649) om ledighet och fritid för totalförsvarspliktiga under tjänstgöring. Vissa bestämmelser om villkor och förmåner gäller inte bara i samband med tjänstgöring, utan även när den enskilde medverkar vid utredning om sina personliga förhållanden (mönstring eller annan utredning).

Den som inställer sig till mönstring eller annan utredning har rätt till reseförmåner, fri förplagnad och inkvartering, samt fri hälso- och sjukvård, och begravningshjälp. Den enskilde omfattas under tiden också av statens tjänstegruppplivförsäkring. Samma förmåner gäller för den som fullgör värnplikt eller civilplikt (8 kap. 1 § första stycket lagen om totalförsvarsplikt). Totalförsvarspliktiga som genomför värnplikt eller civilplikt har dessutom rätt till bl.a. dagersättning, familjebidrag och tandvård. Viss grundutbildning ger också rätt till en utbildningspremie (8 kap. 1 § andra stycket).

4.3.2 Allmän tjänsteplikt

Allmänt om allmän tjänsteplikt

När det råder höjd beredskap får regeringen föreskriva att totalförsvarspliktiga ska fullgöra allmän tjänsteplikt, om det behövs för att verksamhet som är av särskild vikt för totalförsvaret ska kunna upprätthållas (6 kap. 1 § lagen om totalförsvarsplikt). Föreskriften om allmän tjänsteplikt kan avse viss del av landet eller viss verksamhet. Vidare innebär beredskapslarm föreskrift om allmän tjänsteplikt, se 14 § förordningen (2015:1053) om totalförsvaret och höjd beredskap.

Allmän tjänsteplikt fullgörs genom att den som är totalförsvarspliktig 1. kvarstår i sin anställning eller fullföljer ett uppdrag,

Prop. 2025/26:302 2. tjänstgör enligt avtal om frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret, eller

3. utför arbete som anvisas honom eller henne av den myndighet som regeringen bestämmer (Arbetsförmedlingen). Sådant arbete får vara förenat med bruk av vapen mot annan endast om den som tjänstgör har samtyckt till det (6 kap. 2 § lagen om totalförsvarsplikt och 6 kap. 2 § 1 förordningen om totalförsvarsplikt).

När det gäller allmän tjänsteplikt som ska fullgöras genom att en totalförsvarspliktig kvarstår i anställning eller fullföljer uppdrag så behöver vissa beslut fattas för att plikten ska omfatta en individ med rättslig verkan. Det är regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer som har i uppgift att besluta om hos vilka arbetsgivare eller uppdragsgivare som tjänsteplikt på grund av anställnings- eller uppdragsavtal ska fullgöras och vilka arbets- eller uppdragstagare som omfattas av tjänsteplikten (6 kap. 3 § lagen om totalförsvarsplikt).

För statliga myndigheter är det regeringen som beslutar om hos vilka myndigheter allmän tjänsteplikt ska fullgöras. Det är dock myndigheterna själva som i sin tur beslutar vilka arbetstagare och uppdragstagare hos myndigheten som ska omfattas av tjänsteplikten. Myndigheterna får också medge undantag från plikten (6 kap. 1 § förordningen om totalförsvarsplikt).

När det gäller andra arbetsgivare och uppdragsgivare än statliga myndigheter så är det – med undantag för vissa betalningsförmedlande företag – Arbetsförmedlingen som beslutar om hos vilka arbetsgivare och uppdragsgivare som allmän tjänsteplikt ska fullgöras, och även vilka arbetstagare och uppdragstagare hos dessa som ska omfattas av den allmänna tjänsteplikten. Arbetsförmedlingen har även rätt att medge undantag från tjänsteplikten (6 kap. 2 § förordningen om totalförsvarsplikt).

Det finns särskilda bestämmelser om allmän tjänsteplikt för företag som bedriver verksamhet som är av särskild betydelse för genomförandet av betalningar. I dessa fall är det Sveriges riksbank (Riksbanken) som beslutar om hos vilka arbets- eller uppdragsgivare som allmän tjänsteplikt ska fullgöras, och vilka arbets- eller uppdragstagare som ska omfattas av allmän tjänsteplikt, se 5 kap. 7 § lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank. Däremot har Riksbanken inte någon uttrycklig rätt att medge undantag från den allmänna tjänsteplikten.

Det är straffbelagt att uppsåtligen avvika eller utebli från allmän tjänsteplikt, liksom att underlåta eller vägra att lyda en förmans eller annan chefs order eller på annat sätt åsidosätta åligganden under tjänstgöringen. Handlingen är straffbar om gärningen är ägnad att medföra avsevärt men för utbildningen eller tjänsten i övrigt (10 kap. 2 § första stycket lagen om totalförsvarsplikt).

Den som är krigsplacerad med värnplikt eller civilplikt får inte omfattas av ett beslut om att fullgöra allmän tjänsteplikt (6 kap. 3 § förordningen om totalförsvarsplikt).

Frivillig tjänstgöring

Frivilliga har spelat en viktig roll i totalförsvaret under lång tid. Som framgår ovan kan allmän tjänsteplikt fullgöras av den som träffat ett avtal

om frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret. Detta regleras närmare i förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet, frivilligförordningen. Enligt frivilligförordningen får myndigheter med uppgifter inom totalförsvaret träffa skriftliga avtal om tjänstgöring inom totalförsvaret med en person som tillhör en frivillig försvarsorganisation (2 §). Vilka de frivilliga försvarsorganisationerna är anges i bilagan till förordningen. Ett frivilligavtal får som huvudregel ingås med en frivillig som fyllt 16 år. Högre krav uppställs dock vid tjänstgöring i Försvarsmakten. Då behöver den frivillige i stället ha fyllt 18 år och dessutom vara svensk medborgare. Frivilligavtalet ska ange tjänstgöringsskyldighetens omfattning samt tjänstgöringens art och längd (4 §).

Utöver frivilligförordningen finns i det militära försvaret också andra föreskrifter om avtal om frivillig tjänstgöring, t.ex. i hemvärnsförordningen (1997:146), förordningen (FFS 1987:12) om krigsfrivilliga vid försvarsmakten och förordningen (FFS 1987:8) om frivillig tjänstgöring vid försvarsmakten.

Förmåner

Rätten till ersättning som en totalförsvarspliktig har när allmän tjänsteplikt fullgörs i en anställning eller i ett uppdrag regleras inte. Avsikten är att anställningen eller uppdraget i sådana fall ska löpa vidare med den skillnaden att den som utför arbetet under allmän tjänsteplikt vid straffansvar är förhindrad att lämna anställningen eller uppdraget (prop. 1994/95:6 s. 195).

Den som fullgör allmän tjänsteplikt genom att tjänstgöra genom avtal om frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret har dock rätt till vissa förmåner, t.ex. dagersättning eller dagpenning, och familjebidrag (8 kap. 1 § andra stycket lagen om totalförsvarsplikt).

En totalförsvarspliktig som inte har erhållit lön eller annan förmån på grund av fullgjord allmän tjänsteplikt har rätt att av allmänna medel få ersättning som motsvarar det obetalda beloppet (8 kap. 4 § lagen om totalförsvarsplikt).

5 Krigsplacering i det civila försvaret

5.1 Behov av tydligare regler

Krigsplacering är ett uttryck som används i två olika betydelser. Uttrycket används till en början för de individuella beslut som fattas med stöd av lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt och som bestämmer var en viss person ska tjänstgöra med värnplikt eller civilplikt. Det är Plikt- och prövningsverket som fattar sådana beslut om krigsplacering med stöd av lagen. Beslutet medför skyldigheter såväl i fredstid som vid höjd beredskap och det är straffbelagt att utebli eller avvika från värn- och civilplikten (se avsnitt 4.3 om totalförsvarsplikt).

Uttrycket krigsplacering används även för den planeringsåtgärd på individnivå som olika aktörer, t.ex. myndigheter, kommuner och företag, vidtar för att förbereda sin verksamhet för höjd beredskap och en aktivering av den allmänna tjänsteplikten. Någon möjlighet att i förväg fatta beslut om krigsplacering inför ett eventuellt beslut om allmän tjänsteplikt finns inte i lagen om totalförsvarsplikt. Däremot finns det möjlighet för vissa arbets- och uppdragsgivare att hos Plikt- och prövningsverket registrera personal som de har placerat i sina krigsorganisationer, se vidare nedan. Varken arbets- eller uppdragsgivarens beslut att organisatoriskt placera en individ i krigsorganisationen eller registreringen hos Plikt- och prövningsverket innebär några skyldigheter för den enskilda i fredstid. Placeringen i krigsorganisationen eller registreringen hos Plikt- och prövningsverket innebär inte heller i sig någon rättslig verkan vid höjd beredskap. För att den allmänna tjänsteplikten ska aktualiseras krävs, utöver att höjd beredskap råder, att regeringen har föreskrivit om allmän tjänsteplikt. För totalförsvarspliktiga som har ingått ett avtal om frivillig tjänstgöring i totalförsvaret (avtalspersonal) innebär en föreskrift om allmän tjänsteplikt en skyldighet att tjänstgöra enligt avtalet. För en anställd eller uppdragstagare krävs det att ytterligare beslut fattas för att en plikt att tjänstgöra ska inträda (se avsnitt 4.3 om totalförsvarsplikt där beslutskedjan beskrivs).

Enligt förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet ska personer som har ingått ett avtal om frivillig tjänstgöring i totalförsvaret krigsplaceras och registreras (3 §). I övrigt finns inga författningsreglerade krav på krigsplacering eller registrering av arbetskraft i det civila försvaret. Av förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap framgår däremot att statliga myndigheter *får* krigsplacera personal vid myndigheten med stöd av anställningsavtalet (11 §).

År 2017 gav regeringen dåvarande Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (nu Myndigheten för civilt försvar, MCF) och Försvarsmakten i uppdrag att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret inklusive att verka för att samtliga berörda aktörer krigsplacerar den personal som krävs vid höjd beredskap (Fö2017/00688/MFI). I 2017 och 2018 års regleringsbrev fick även ett antal myndigheter, som inte redan hade påbörjat eller genomfört krigsplacering, i uppdrag att krigsplacera den personal som behövs för verksamhet under höjd beredskap. MCF har även tidigare gett vägledning inom ramen för det aktuella förfarandet.

Antalet arbetsgivare som hos Plikt- och prövningsverket registrerar anställda som placerats i deras krigsorganisation – även kallat krigsplacering med stöd av anställningsavtalet – har successivt ökat under senare år. Flera aktörer, framför allt vissa statliga myndigheter, ser förfarandet som ett viktigt inslag i planeringen av krigsorganisationen. Samtidigt har exempelvis vissa kommuner och delar av näringslivet ifrågasatt behovet av registreringen. Från detta håll har även ett tydligare författningsstöd för förfarandet efterfrågats när det gäller anställda hos kommuner, regioner och näringsidkare. Vidare har det framkommit att det finns osäkerhet när det gäller krigsplaceringens innebörd, exempelvis vilken verkan den har vid höjd beredskap. Det finns alltså ett behov av

5.2 Anställda, uppdragstagare och avtalspersonal som placerats i en krigsorganisation ska registreras hos Plikt- och prövningsverket

Regeringens förslag

Bemanningsansvariga ska hos Plikt- och prövningsverket låta registrera de totalförsvarspliktiga som till följd av anställningsavtal, uppdragsavtal eller avtal om frivillig tjänstgöring i totalförsvaret är placerade i den bemanningsansvarigas krigsorganisation. Om grunden för placeringen upphör eller ändras ska den bemanningsansvariga underrätta Plikt- och prövningsverket om det.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela undantag från kraven på registrering och underrättelse.

Regeringens bedömning

Uttrycket beredskapsregistrering bör inte användas.

Utredningens förslag

Utredningens förslag skiljer sig delvis från regeringens förslag och bedömning. Utredningen föreslår att enbart tillkommande personal, som har ingått ett frivilligavtal (avtalspersonal), ska registreras hos Plikt- och prövningsverket, dvs. bemanningsansvariga i det civila försvaret ska registrera totalförsvarspliktiga som placerats i deras krigsorganisation men som inte tillhör den ordinarie personalen.

Utredningen lämnar även två alternativa förslag; alternativ 1 och 2. Alternativ 1 innebär att även ordinarie anställda som är s.k. nyckelpersoner ska registreras hos Plikt- och prövningsverket av den bemanningsansvariga, dvs. utöver tillkommande avtalspersonal. Med nyckelperson avses i korthet en arbetstagare som av arbetsgivaren fått särskild utbildning eller träning av längre omfattning för att bättre klara arbetsuppgifter i krigsorganisationen. Alternativ 2 innebär att alla som ingår i en krigsorganisation ska registreras hos Plikt- och prövningsverket av den bemanningsansvariga, dvs. både ordinarie personal och tillkommande avtalspersonal, med undantag för de som är värn- eller civilpliktiga.

Utredningen föreslår även att den aktuella registreringen hos Plikt- och prövningsverket ska kallas beredskapsregistrering.

Remissinstanserna

Ett stort antal av remissinstanserna uttalar sig om förslaget om vilka som ska registreras hos Plikt- och prövningsverket. Remissutfallet är splittrat.

Ett flertal remissinstanser, bl.a. *Arvika kommun*, *Borås kommun*, *Finansinspektionen*, *Folkhälsomyndigheten*, *Länsstyrelsen i Dalarnas län*,

Prop. 2025/26:302 *Länsstyrelsen i Stockholms län, Region Jämtland-Härjedalen, Region Stockholm, Socialstyrelsen, Statens energimyndighet (Energimyndigheten), Statens skolverk (Skolverket) och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* tillstyrker eller är positiva till utredningens huvudförslag, dvs. att enbart tillkommande avtalspersonal ska registreras. Finansinspektionen framför att utredningens huvudförslag innebär både en större rättslig tydlighet och en mer logisk struktur än alternativet. Socialstyrelsen pekar på att det är onödigt att registrera alla i krigsorganisationen och att det riskerar att bli en symbolhandling som leder till falsk trygghet gällande personalförsörjningen vid höjd beredskap.

Installatörsföretagen, Svenskt näringsliv och TechSverige, som också tillstyrker utredningens huvudförslag, betonar att registreringen måste motiveras av nyttan med den. Organisationerna ifrågasätter nyttan med att registrera anställd personal med hänvisning till att en sådan registrering inte får någon rättslig verkan. Även *Svensk handel* tillstyrker utredningens huvudförslag men anser att regeringen bör utreda möjligheterna för ett system där anställda i företag kan krigsplaceras med stöd av anställningsavtalet med rättslig verkan.

Länsstyrelsen i Blekinge län och Länsstyrelsen i Skåne län anser att huvudförslaget bör genomföras men kompletteras på så sätt att registrering även av anställd personal får ske om det finns särskilda skäl, t.ex. om en person har flera anställningar och riskerar att bli placerad i flera olika krigsorganisationer. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* föreslår att huvudförslaget ska kompletteras så att anställda som ingår i en beredskapsmyndighets krigsorganisation också ska få registreras.

Vissa av remissinstanserna, *Länsstyrelsen i Jönköpings län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Värmlands län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Stockholms kommun och Östersunds kommun*, förordar den ordning som utredningen benämner som alternativ 1, dvs. att tillkommande avtalspersonal samt anställda s.k. nyckelpersoner ska registreras i plikt- och prövningsverkets register. Som skäl för detta anför t.ex. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* att det finns ett stort värde i att kunna identifiera och registrera individer med specifika kompetenser som inte enkelt kan ersättas av andra, och att förslaget innebär ett praktiskt och flexibelt alternativ för att säkerställa att rätt personer finns tillgängliga vid höjd beredskap. *Försvarshögskolan* för fram att i valet mellan de alternativ som utredningen presenterar ligger alternativ 1 mest i linje med myndighetens uppfattning. Vidare anser *Försvarshögskolan* att den som låter registrera personal som tagen i anspråk för sin krigsorganisation ska ha en författningsreglerad skyldighet att med viss frekvens uppdatera uppgifterna i registret. Även andra remissinstanser, exempelvis *Svensk försäkring*, understryker behovet av att registrerade uppgifter hålls uppdaterade.

Majoriteten av de remissinstanser som uttalar sig i frågan om registrering tillstyrker eller är positiva till det som utredningen benämner som alternativ 2, dvs. att alla som ingår i krigsorganisationen ska registreras. Bland dessa remissinstanser finns bl.a. *Arbetsförmedlingen, Bevakningsbranschen, Energiföretagen, Företagarna, Försvarsmakten, Försäkringskassan, Försvarets materielverk (FMV), Livsmedelsverket, Länsstyrelsen i Kalmar län, Länsstyrelsen i Örebro län, Myndigheten för*

psykologiskt försvar, *Plikt- och prövningsverket*, *Sveriges riksbank (Riksbanken)*, *Trafikverket* och *Transportstyrelsen*. Flera av dessa remissinstanser, bl.a. FMV och Försäkringskassan, framhåller att alternativ 2 ligger i linje med den praxis som har utvecklats på senare år och att den processen är etablerad och fungerar väl. Ett antal instanser, däribland *Åklagarmyndigheten*, påpekar att många aktörer redan har kommit långt i arbetet med att krigsplacera sin personal och att det skulle skapa ett stort merarbete att ändra systemet. Bland annat *Region Örebro* menar att en ändring skulle kunna leda till att arbetet med att stärka det civila försvaret tappar fart. *Almega*, *SOFF* och *Teknikföretagen*, som förordar alternativ 2, framför bl.a. att förfarandet med disponibilitetskontroller och registrering hos Plikt- och prövningsverket hittills har utgjort ett av få konkreta verktyg för företagens personalplanering inför höjd beredskap, och om detta verktyg tas bort uppstår ett tomrum där företagen saknar tydliga riktlinjer att förhålla sig till. Enligt *Statens jordbruksverk* har alternativ 2 bäst signalvärde när det gäller organisationens personalbehov vid höjd beredskap samt förväntningar på anställda att kvarstå i anställningen.

Vissa remissinstanser, bl.a. *Region Örebro*, *Strålsäkerhetsmyndigheten* och *Åklagarmyndigheten*, framhåller att alternativ 2 ger bättre möjlighet att tidigt kunna identifiera intressekonflikter mellan bemanningsansvariga. Bland andra Bevakningsbranschen lyfter att utredningens huvudförslag riskerar leda till osäkerhet gällande var en individ ska tjänstgöra vid höjd beredskap, särskilt i förhållande till individer som har flera arbetsgivare och som därför riskerar att bli placerade i flera krigsorganisationer. Plikt- och prövningsverket framför bl.a. att om majoriteten av den personal som är planerad att tjänstgöra i totalförsvaret inte registreras försvåras möjligheten att identifiera lämpliga personalförstärkningsresurser avsevärt. Detta gäller enligt myndigheten inte enbart för resurser som är planerbara i fredstid, såsom frivilliga och civilpliktiga, utan också för Arbetsförmedlingens uppdrag att anvisa personal vid höjd beredskap. Plikt- och prövningsverket framför också att om registreringen av den viktigaste personalresursen – de anställda – upphör så försämras även förmågan att på ett effektivt och automatiserat sätt kunna ställa om till totalförsvaret.

Växjö kommun, som tillstyrker alternativ 2, anser att förslaget bör kompletteras med en möjlighet att i registret göra en särskild markering för individer som ingår i krigsorganisationen men som är enkla att ersätta. Syftet med en sådan markering skulle vara att möjliggöra för Plikt- och prövningsverket att avgöra enklare fall där en bemanningsansvarig önskar registrera en person som redan är tagen i anspråk av en annan organisation. Detta skulle enligt Växjö kommun innebära minskad administration för bemanningsansvariga och förbättra processen för individer som vill söka sig till prioriterade eller särskilda befattningar inom totalförsvaret. *Polismyndigheten* förordar alternativ 2 men anser att det för beredskapsmyndigheter inte bör finnas krav på att en totalförsvarspliktig måste ingå i krigsorganisationen för att få registreras. Beredskapsmyndigheterna skulle då, enligt Polismyndigheten, få större möjlighet att planera sin verksamhet utifrån det som upplevs mest ändamålsenligt. *Svenska bankföreningen (Bankföreningen)*, som också förordar alternativ 2, framför att konsulter och bemanningspersonal av

Prop. 2025/26:302 tydlighetsskäl bör registreras som tagen i anspråk för den aktör vars verksamhet som de ska tjänstgöra i, och inte för konsult- eller bemanningsföretaget.

Flera remissinstanser uttalar sig om hur de bedömer risken för tillkommande administration utifrån de olika alternativen. SKR anser att alternativ 2 skulle innebära en oproportionerlig arbetsbörda och administration för de bemanningsansvariga. Även Region Stockholm framhåller att för stora organisationer med omfattande totalförsvarsviktig verksamhet och relativt hög grad av personalomsättning skulle arbetet med att hålla registreringarna uppdaterade sannolikt ta tid och resurser från annat prioriterat arbete. Också bl.a. *Statens servicecenter*, Länsstyrelsen i Skåne län och Länsstyrelsen i Dalarnas län, bedömer att huvudförslaget skulle medföra minskad administrativ börda för de bemanningsansvariga jämfört med alternativ 2. Flera andra remissinstanser, t.ex. Arbetsförmedlingen och *Länsstyrelsen i Östergötlands län*, menar att det stora arbetet för de bemanningsansvariga ligger i att skapa och bemanna krigsorganisationen, inte i att registrera den, och att alternativ 2 därför inte skulle innebära en betungande administration. Länsstyrelsen i Örebro län och Bankföreningen framför att utredningens huvudförslag snarare än alternativ 2 riskerar att leda till ökad administration, eftersom bemanningsansvariga regelbundet skulle behöva göra disponibilitetskontroller för att säkerställa att det inte finns någon lucka i krigsorganisationen. Även Företagarna och *Karlskoga kommun* anser att huvudförslaget skulle eller riskerar att innebära ökad administration och arbetsbelastning.

Även när det gäller förslaget om byte av terminologi, dvs. att registreringen som görs hos Plikt- och prövningsverket ska benämnas beredskapsregistrering i stället för krigsplacering, är remissutfallet splittrat. Majoriteten av de remissinstanser som uttalar sig särskilt i frågan, bl.a. *Halmstads kommun*, *Länsstyrelsen i Gävleborgs län*, Länsstyrelsen i Skåne län, *Myndigheten för civilt försvar*, *Post- och telestyrelsen*, Region Stockholm, SKR, *Skatteverket*, Socialstyrelsen, Svensk handel och Svenskt näringsliv, tillstyrker eller är positiva till förslaget att införa det nya begreppet beredskapsregistrering. Skälen som remissinstanserna framför för en justerad terminologi är sammanfattningsvis att det finns behov av en tydliggörande terminologi samt att det föreslagna begreppet beredskapsregistrering bedöms minska risken för missförstånd och på ett bättre sätt belyser skillnaden mot en krigsplacering med värn- och civilplikt. Bland annat SKR, Region Jämtland-Härjedalen och *Eskilstuna kommun* för fram att även det nya begreppet behöver tydliggöras i lag, i annat fall bedöms problematiken med missförstånd kring registreringarnas innebörd kvarstå.

De övriga remissinstanser som uttalar sig i frågan om terminologi, bl.a. Arbetsförmedlingen, *Arbetsgivarverket*, Försvarshögskolan, *Försvarets radioanstalt*, Försvarsmakten, Livsmedelsverket, *Länsstyrelsen i Uppsala län*, *Länsstyrelsen i Västmanlands län*, Myndigheten för psykologiskt försvar, Plikt- och prövningsverket, Polismyndigheten, Region Örebro, Växjö kommun, avstyrker eller är negativa till förslaget om en justerad terminologi. Skälen som lyfts fram bland dessa remissinstanser är sammanfattningsvis att krigsplacering är ett etablerat begrepp, att det riskerar att bli mer otydligt för berörda aktörer om nya begrepp införs och

att nuvarande begrepp i stället bör förtydligas. Att etablera ett nytt begrepp bedöms även vara arbetskrävande. Vidare för vissa av remissinstanserna – däribland Plikt- och prövningsverket och Arbetsförmedlingen – fram att begreppet beredskapsregistrering bedöms vara missvisande eftersom beredskap är ett brett begrepp som felaktigt kan föra tankarna till beredskap inför fredstida kriser; uttrycket krigsplacering bedöms i stället bättre spegla vad det handlar om. Bland andra Försvarmakten, Försvarshögskolan och Plikt- och prövningsverket anser att tydliggöranden av befintliga begrepp bör göras t.ex. i författning eller förarbeten.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Grundläggande utgångspunkter

Statliga myndigheters, kommuners och regioners verksamheter behöver fortsatt kunna fungera vid höjd beredskap. Detsamma gäller många verksamheter som bedrivs av företag och andra organisationer. Det betyder att dessa aktörer måste planera vilken krigsorganisation som behöver finnas – och hur den ska bemannas – för att verksamheterna ska kunna bedrivas vid höjd beredskap. Planeringen bör göras utifrån en grundlig analys. Det är också viktigt att personal som placeras i en krigsorganisation får den utbildning och övning som behövs för att kunna fullgöra sina uppgifter i krigsorganisationen. Annars finns det risk för att arbetet med krigsorganisationen blir en symbolhandling. Det gäller oavsett om placeringen i krigsorganisationen har registrerats hos Plikt- och prövningsverket eller inte.

Det är de berörda aktörerna, de bemanningsansvariga, som har i uppgift att bedöma om en individ ska ingå i deras krigsorganisation eller inte. Plikt- och prövningsverket har inte i uppgift att göra denna bedömning. Regeringen anser därför inte att det, som *Växjö kommun* föreslår, bör införas en ordning där verket ska avgöra enklare ärenden där flera olika bemanningsansvariga gör anspråk på samma individ.

Vid höjd beredskap och då ytterst krig är en lägre ambition jämfört med ett normalläge att vänta inom de flesta samhällssektorer. En sådan situation innebär omfattande begränsningar i hela samhället och kräver en stor kraftanstängning och att samhällets samlade resurser prioriteras dit behoven är som störst (propositionen *Totalförsvaret 2025–2030*, prop. 2024/25:34). All fredstida verksamhet kommer troligen inte kunna upprätthållas vid höjd beredskap. I arbetet med att bygga en krigsorganisation ingår att analysera vilken verksamhet som ska bedrivas vid höjd beredskap. Det är sedan utifrån den analysen som de bemanningsansvariga behöver planera för hur personalresurser ska disponeras för att förstärka den prioriterade verksamheten. Regeringen anser därför, i likhet med utredningen, att en given utgångspunkt är att endast totalförsvarspliktiga som placeras i en krigsorganisation bör registreras i Plikt- och prövningsverkets register.

Som redan nämnts har varken en arbets- eller uppdragsgivares beslut att organisatoriskt placera en totalförsvarspliktig i sin krigsorganisation eller den registrering som görs hos Plikt- och prövningsverket någon rättslig verkan. För att en anställd eller uppdragstagare ska omfattas av allmän tjänsteplikt enligt 6 kap. 2 § första stycket 1 lagen (1994:1809) om

Prop. 2025/26:302 totalförsvarspplikt krävs att en viss beslutskedja föreligger (se avsnitt 4.3 om totalförsvars-pplikt). Det är alltså inte tillräckligt med en föreskrift om allmän tjänsteplikt enligt 6 kap. 1 § lagen om totalförsvarspplikt för att denna personalkategori ska omfattas av plikten. Det innebär även att ett beredskapslarm inte medför någon skyldighet för arbets- eller uppdragstagare att tjänstgöra med allmän tjänsteplikt. Beredskapslarm innebär nämligen föreskrift om allmän tjänsteplikt enligt 6 kap. 1 § lagen om totalförsvarspplikt, se 14 § första stycket förordningen (2015:1053) om totalförsvar och höjd beredskap, och det är alltså inte tillräckligt för att en tjänstgöringsskyldighet ska inträda för dessa individer. För avtalspersonal däremot innebär ett beredskapslarm en skyldighet att tjänstgöra i enlighet med frivilligavtalet eftersom det för denna personalkategori är tillräckligt med en föreskrift om allmän tjänsteplikt enligt 6 kap. 1 § lagen om totalförsvarspplikt för att en sådan skyldighet ska inträda. Något ytterligare beslut krävs alltså inte i dessa fall.

Utredningens olika alternativ för registrering hos Plikt- och prövningsverket

När det gäller frågan om vilka totalförsvarsppliktiga som ska registreras i Plikt- och prövningsverkets register så redogör utredningen för tre alternativa modeller. Den modell som utredningen föreslår, dvs. utredningens huvudförslag, innebär att enbart tillkommande personal, som har ingått ett frivilligavtal (avtalspersonal), ska registreras hos Plikt- och prövningsverket, dvs. bemanningsansvariga i det civila försvaret ska registrera totalförsvarsppliktiga som placerats i krigsorganisationen men som inte tillhör den ordinarie personalen. Skälen för förslaget är i korthet att syftet med registreringen hos Plikt- och prövningsverket, dvs. att uppmärksamma intressekonflikter mellan bemanningsansvariga, kan uppnås genom att avtalspersonal registreras. Tanken är att registreringen av avtalspersonal ska kombineras med att arbetsgivaren underrättas om någon försöker ta en anställd i anspråk för en annan organisation samt genom kontinuerliga s.k. disponibilitetskontroller, dvs. kontroller i registret av om en totalförsvarsppliktig redan är krigsplacerad eller registrerad för annan verksamhet. Att registrera alla som ingår i en krigsorganisation innebär enligt utredningen bl.a. en onödigt betungande belastning för arbetsgivarna, går emot principen om uppgiftsminimering och kan ifrågasättas ur säkerhetssynpunkt.

Den modell som utredningen benämner som alternativ 1 innebär att även ordinarie anställda som är s.k. nyckelpersoner ska registreras hos Plikt- och prövningsverket, dvs. utöver tillkommande avtalspersonal. Med nyckelperson avses i korthet en arbetstagare som av arbetsgivaren fått särskild utbildning eller träning av längre omfattning för att bättre klara arbetsuppgifter i krigsorganisationen. Enligt utredningen kan det finnas ett signalvärde med en sådan möjlighet men utredningen pekar även på att den modellen inte är lika tydlig eller lätt att förklara som den modell som utredningen förordar, och att gränsdragningsproblem kan uppstå.

Modellen benämnd alternativ 2 innebär att alla som ingår i en krigsorganisation ska registreras hos Plikt- och prövningsverket, dvs. både ordinarie personal och tillkommande avtalspersonal, med undantag för de som är värn- eller civilpliktiga. Detta alternativ motsvarar i princip det

*Det ska införas ett krav på att anställda, uppdragstagare och avtals-
personal som placeras i en krigsorganisation ska registreras*

Som konstateras ovan har varken en arbets- eller uppdragsgivares beslut att placera en anställd eller uppdragstagare i sin krigsorganisation eller den registrering av placeringen som görs hos Plikt- och prövningsverket någon rättslig verkan. Registreringen hos Plikt- och prövningsverket syftar i huvudsak till att identifiera intressekonflikter mellan bemanningsansvariga som vill registrera samma individ som tagen i anspråk för sina respektive krigsorganisationer. Detsamma gäller för registreringar som görs till följd av frivilligavtal.

Regeringen delar utredningens bedömning att omfattningen av registreringen inte bör vara mer omfattande än vad som krävs för att syftet med registreringen ska uppnås. Till skillnad mot utredningen, men i likhet med flera remissinstanser, anser dock regeringen att flera skäl talar för att en ordning där alla som ingår i krigsorganisationen registreras bäst säkerställer att eventuella intressekonflikter identifieras i tid.

Med det huvudförslag som utredningen förespråkar finns det till en början en risk för en temporär lucka i krigsorganisationen, exempelvis om en arbets- eller uppdragsgivare skulle råka förbise en underrättelse från Plikt- och prövningsverket om att en annan bemanningsansvarig vill ta en viss anställd i anspråk för sin organisation. Utredningens huvudförslag innebär dessutom, som ett flertal remissinstanser påpekar, en risk för att totalförsvarspliktiga som har flera arbets- eller uppdragsgivare placeras i flera krigsorganisationer utan att detta uppmärksammas. Även om en totalförsvarspliktig potentiellt skulle kunna fullgöra allmän tjänsteplikt på deltid hos flera arbets- eller uppdragsgivare så framstår det inte som ändamålsenligt att en individ placeras i flera krigsorganisationer. I stället bör fortsatt gälla att ingen ska tas i anspråk för mer än en krigsuppgift (prop. 1994/95:6 s. 133 och prop. 2001/02:11 s. 26). Denna ordning blir svårare att upprätthålla om inte alla som placerats i en krigsorganisation registreras.

I likhet med Plikt- och prövningsverket konstaterar regeringen även att möjligheten att identifiera lämpliga individer för personalförstärkning bör underlättas om alla som placerats i en krigsorganisation finns registrerade. Exempelvis skulle det förenkla förfarandet med att identifiera personer som kan vara aktuella för civilplikt efter annan utredning än mönstring, då de som inte är registrerade hos Plikt- och prövningsverket i stället kommer att vara disponibla för att skriva in efter en sådan utredning. Det skulle även kunna vara till nytta för Arbetsförmedlingen inom ramen för myndighetens uppdrag att fatta beslut om allmän tjänsteplikt, exempelvis i förhållande till individer med flera anställningar.

Sammantaget kan det alltså konstateras att det mest effektiva sättet att identifiera intressekonflikter mellan bemanningsansvariga är att alla som ingår i en krigsorganisation registreras hos Plikt- och prövningsverket. Att intressekonflikter mellan bemanningsansvariga kan redas ut i fredstid är mycket angeläget. I en situation när den allmänna tjänsteplikten aktiveras råder det höjd beredskap och riket är antingen i krig eller krigsfara, och

Prop. 2025/26:302 samhället och bemanningsansvariga utsätts sannolikt för stora påfrestningar. I ett sådant läge är det avgörande att tid och resurser inte behöver läggas på att reda ut och åtgärda sent upptäckta brister i bemanningen, utan att rätt person finns på rätt plats.

Att registrera alla som ingår i krigsorganisationen innebär visserligen att de bemanningsansvariga får en administrativ uppgift som de inte skulle ha om enbart tillkommande avtalspersonal skulle behöva registreras. Som framhålls av flera remissinstanser ligger emellertid det stora arbetet för de bemanningsansvariga i att ta fram och bemanna krigsorganisationen. Dokumentation om vilka som ingår i krigsorganisationen kommer att behöva tas fram och hållas uppdaterat oavsett om alla eller endast vissa i organisationen ska registreras hos Plikt- och prövningsverket. Att låta registrera alla i stället för enbart vissa i krigsorganisationen framstår därför inte som en särskilt betungande tillkommande administration i sammanhanget. Som vissa remissinstanser, bl.a. *Bankföreningen* och *Länsstyrelsen i Örebro län*, framför skulle dessutom utredningens huvudförslag få till följd att bemanningsansvariga med regelbundenhet skulle behöva göra disponibilitetskontroller för att kontrollera att det inte finns någon oupptäckt lucka i krigsorganisationen. Även ett sådant förfarandet skulle alltså innebära en ökad arbetsbelastning för de bemanningsansvariga.

Ett förfarande där samtliga personer som ingår i krigsorganisationen registreras hos Plikt- och prövningsverket innebär – som utredningen pekar på – en omfattande hantering av personuppgifter, vilket kan ifrågasättas både utifrån integritetsaspekter och utifrån ett säkerhetsperspektiv. Riskerna bör dock inte överdrivas. Den ansvariga myndigheten, Plikt- och prövningsverket, har stor vana av att få in och på ett säkert sätt hantera stora mängder av uppgifter om totalförsvarspliktiga. Bland annat hanterar myndigheten redan uppgifter om de som är krigsplacerade med värnplikt och civilplikt. Behovet av ett tillförlitligt förfarande för att säkerställa att landets krigsorganisationer är bemannade i händelse av höjd beredskap väger, enligt regeringens uppfattning, över de nackdelar som kan finnas ur ett integritetsperspektiv. Frågan om behandling av personuppgifter och integritetsskydd behandlas närmare nedan.

I sammanhanget kan det även framhållas att majoriteten av de remissinstanser som yttrar sig särskilt i frågan förordar det nuvarande förfarandet, så som det har utvecklats sig, där alla som placerats i krigsorganisationen registreras. Flera remissinstanser upplever att registreringen är ett konkret hjälpmedel i arbetet med att bemanna och planera krigsorganisationen, samt att det riskerar leda till förvirring hos berörda aktörer om systematiken ändras och en risk för att arbetet med att stärka det civila försvaret tappar fart. Sammantaget anser därför regeringen att både ordinarie och tillkommande personal som ingår i krigsorganisationen bör registreras.

Hur bör regleringen utformas?

Av tydlighets- och enhetlighetsskäl bör förfarandet med att registrera anställda, uppdragstagare och avtalspersonal som placerats i en krigsorganisation vara ett krav, och inte en möjlighet, för de bemannings-

ansvariga. Kravet bör framgå av lag. Regleringen bör placeras i 6 kap. lagen om totalförsvarsplikt som handlar om allmän tjänsteplikt.

Grunden för allmän tjänsteplikt enligt 6 kap. 2 § första stycket 1 lagen om totalförsvarsplikt är att en individ *kvarstår* i sin anställning eller *fullföljer* ett uppdragsavtal. Det innebär att en registrering hos Plikt- och prövningsverket som gjorts med stöd av anställnings- eller uppdragsavtalet förlorar sin relevans om anställningen eller uppdraget avslutas innan personen kommit att omfattas av ett beslut om allmän tjänsteplikt, t.ex. vid byte av arbetsgivare i fredstid. Detsamma gäller för avtalspersonal; om frivilligavtalet har upphört att gälla innan en föreskrift om höjd beredskap meddelas så saknar registreringen hos Plikt- och prövningsverket relevans. Det är därför viktigt att bemanningsansvariga informerar Plikt- och prövningsverket om förhållanden som är av betydelse för registreringen så att uppgifterna i verkets register förblir aktuella och korrekta. Det bör därför i lagen även anges att bemanningsansvariga ska underrätta Plikt- och prövningsverket om grunden för registreringen upphör eller ändras.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör ha möjlighet att meddela undantag från kraven på registrering och underrättelse. Ett sådant bemyndigande bör därför införas. Vid behov kan regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om registreringsförfarandet. Det behövs ingen upplysning om det i lagen.

När det gäller vem som bör vara bemanningsansvarig vid denna typ av krigsplacering anser regeringen att det bör vara samma krets som föreslås vara bemanningsansvariga enligt 3 kap. 15 § lagen om totalförsvarsplikt, dvs. statliga myndigheter, kommuner och regioner samt de enskilda som till följd av författning eller överenskommelse med det allmänna är skyldiga att ha en krigsorganisation (se avsnitt 6.1). Vem som är bemanningsansvarig enligt den nya bestämmelsen bör preciseras genom en hänvisning till 3 kap. 15 § lagen om totalförsvarsplikt. Det bör framhållas att den föreslagna bestämmelsen inte i sig innebär en skyldighet att ha en planerad bemannad krigsorganisation. Den skyldigheten framgår på annat håll, se vidare i avsnitt 6.2.

Förslaget innebär att det enbart är de totalförsvarspliktiga som av en bemanningsansvarig har placerats i en krigsorganisation som ska finnas registrerade som tagna i anspråk i Plikt- och prövningsverkets register. Bankföreningen framför att konsulter och bemanningspersonal av tydlighetsskäl bör registreras som tagna i anspråk för den aktör vars verksamhet de ska tjänstgöra i, och inte för konsult- eller bemanningsföretaget. En konsult eller bemanningsanställd är anställd hos ett företag men utför arbete för ett eller flera andra företag, kundföretag. Till skillnad från uppdragstagare har dessa personer inte något avtalsförhållande med kundföretaget som innebär att de är skyldiga att fortsätta sin tjänstgöring där med allmän tjänsteplikt. Utredningen har övervägt om det finns skäl att göra förändringar i lagstiftningen som innebär att tidsbegränsade anställnings- och uppdragsavtal kan utsträckas i tiden när allmän tjänsteplikt gäller, och om en utryrd totalförsvarspliktig arbetstagare bör kunna åläggas att fullgöra allmän tjänsteplikt hos det kundföretag där han eller hon vanligtvis arbetar. Utredningen kommer emellertid fram till att sådana förändringar är olämpliga av flera skäl. Ett

Prop. 2025/26:302 av skälen är att sådana påtvingade förändringar i avtalsinnehållet, även om de bara skulle gälla vid höjd beredskap, skulle innebära stora ingrepp i avtalsparternas relationer. Ytterligare ett skäl är att en sådan reglering skulle leda till tillämpningssvårigheter. Om en totalförsvarspliktig arbetar för flera arbets- eller uppdragsgivare eller kundföretag uppstår svårigheter att avgöra vilket av dessa avtal som ska förlängas och hos vilken arbetsgivare eller vilket kundföretag arbete ska utföras. Regeringen gör i denna del ingen annan bedömning än utredningen. Det är därför inte aktuellt med en sådan registrering som Bankföreningen föreslår.

Uttrycket beredskapsregistrering bör inte användas

Utredningen anser att uttrycket krigsplacering bör reserveras för beslut om krigsplacering med värn- och civilplikt och att uttrycket beredskapsregistrering bör användas för den registrering som Plikt- och prövningsverket gör när det gäller totalförsvarspliktiga som placerats i en krigsorganisation och som inte avser värn- eller civilplikt.

Det främsta skälet för att byta terminologi och använda den nya benämningen beredskapsregistrering är att tydliggöra att det finns en skillnad mellan å ena sidan en krigsplacering med värn- och civilplikt och å andra sidan en krigsplacering som görs på grund av anställnings-, uppdrags- eller frivilligavtal. Som anges ovan har ett beslut om krigsplacering med värn- och civilplikt rättsliga verkningar redan i fredstid, vilket inte en krigsplacering grundat på ett anställnings-, uppdrags- eller frivilligavtal har. Regeringen anser dock, i likhet med bl.a. *Plikt- och prövningsverket*, *Försvarsmakten* och flera andra remissinstanser, att det framstår som mer ändamålsenligt att tydliggöra att det finns olika typer av krigsplaceringar än att införa det nya uttryck som utredningen föreslår. Regeringen konstaterar även, i likhet med flera remissinstanser, att krigsplacering med stöd av anställnings-, uppdrags- och frivilligavtal är ett i sammanhanget etablerat uttryck som bättre stämmer överens med innebörden att en person ingår i en planerad krigsorganisation och att det handlar om planering inför höjd beredskap och då ytterst krig. Som påtalas av flera remissinstanser, däribland *Arbetsförmedlingen*, kan uttrycket beredskapsregistrering leda tanken fel och uppfattas som en åtgärd som vidtas inför även fredstida kriser. Till det kommer att förslaget om byte av benämning skulle innebära att olika terminologi används inom det militära respektive civila försvaret för samma typ av åtgärd. En sådan skillnad bör undvikas. Uttrycket beredskapsregistrering bör därför inte användas.

Regeringen anser däremot att det i 3 kap. 15 och 15 a §§ lagen om totalförsvarsplikt bör förtydligas att paragraferna tar sikte på krigsplacering med värnplikt och civilplikt. Det blir därmed tydligt att det är fråga om en annan typ av krigsplacering än den placering i en krigsorganisation som den nu föreslagna bestämmelsen i 6 kap. lagen om totalförsvarsplikt tar sikte på. Med hänsyn till att det i 1 kap. 4 § lagen om totalförsvarsplikt tydligt framgår vad som ingår i värnplikt, civilplikt respektive den allmänna tjänsteplikten saknas det behov av ytterligare förtydliganden av detta slag i lagen. Exempelvis framgår det med tillräcklig tydlighet att endast den som krigsplacerats med värnplikt eller civilplikt omfattas av skyldigheten att fullgöra beredskapstjänstgöring

eller krigstjänstgöring enligt 4 kap. 7 och 8 §§ lagen om totalförsvarsplikt. I de fåtal övriga lagar där uttrycket krigsplacering förekommer finns det inte heller behov av ändringar.

Personuppgiftsbehandling

Att även totalförsvarspliktiga som krigsplacerats med anställnings- eller uppdragsavtal som grund ska registreras i Plikt- och prövningsverkets register innebär att fler personuppgifter kommer att behandlas än om enbart tillkommande avtalspersonal registreras.

I Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), härafter benämnd EU:s dataskyddsförordning, finns bestämmelser som förutsätter eller ger utrymme för kompletterande nationella bestämmelser av olika slag. I Sverige finns kompletterande bestämmelser som är av generell karaktär i lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning (dataskyddslagen).

Genom 1 kap. 2 § dataskyddslagen har bestämmelserna i EU:s dataskyddsförordning utsträckt till att gälla även i verksamhet utanför unionsrättens tillämpningsområde. Detta innebär att bl.a. behandling av personuppgifter som utgör ett led i en verksamhet som rör nationell säkerhet och försvar omfattas av EU:s dataskyddsförordning och dataskyddslagens tillämpningsområde. Dataskyddslagen är subsidiär, vilket innebär att lagens bestämmelser inte ska tillämpas om det finns avvikande bestämmelser i annan lag eller förordning (1 kap. 6 §).

Totalförsvarsdatalagen (2020:151) är en särskild registerförfattning som omfattar Plikt- och prövningsverkets verksamhet vid behandling av personuppgifter.

Både bemanningsansvariga och Plikt- och prövningsverket kommer att behöva behandla personuppgifter inom ramen för det registreringsförfarande som föreslås. De bemanningsansvarigas personuppgiftsbehandling kommer att göras i enlighet med EU:s dataskyddsförordning och dataskyddslagen. Plikt- och prövningsverket kommer behandla personuppgifterna i enlighet med totalförsvarsdatalagen.

Att bemanningsansvariga ska registrera både ordinarie och tillkommande personal som ingår i den planerade krigsorganisationen i Plikt- och prövningsverkets register kommer att framgå av den föreslagna bestämmelsen i lagen om totalförsvarsplikt. Den aktuella åtgärden syftar till att stärka Sveriges totalförsvar genom att säkerställa en god och ändamålsenlig planering för det civila försvarets personalförsörjningen vid höjd beredskap och då ytterst krig. De tillämpliga rättsliga grunderna för personuppgiftsbehandlingen kommer att vara rättslig förpliktelse som följer av lag (artikel 6.1 c EU:s dataskyddsförordning och 2 kap. 1 § dataskyddslagen) och utförandet av en uppgift av allmänt intresse eller den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning (artikel 6.1 e i EU:s dataskyddsförordning och 2 kap. 2 § dataskyddslagen).

Den aktuella behandlingen bedöms kunna innebära en kartläggning av enskildas förhållanden som innebär ett betydande intrång i den personliga integriteten i den mening som avses i 2 kap. 6 § andra stycket

Prop. 2025/26:302 regeringsformen (prop. 2019/20:51 s. 26 f.). Därmed krävs att personuppgiftsbehandlingen regleras i lag och att intrånget i den personliga integriteten som behandlingen innebär görs för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle (2 kap. 20 § första stycket 2 och 21 § regeringsformen).

Det säkerhetspolitiska läget har väsentligt försämrats. Ett väpnat angrepp mot Sverige eller våra allierade kan inte uteslutas. Sveriges förmåga att hantera höjd beredskap behöver alltså stärkas på bred front. I det ingår att säkerställa att samhällsviktiga funktioner kan fungera även vid höjd beredskap och att den personal som behövs för detta finns tillgänglig. Den aktuella personuppgiftsbehandlingen syftar till att säkerställa det civila försvarets personalförsörjning, vilket är ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. Den personuppgiftsbehandling som förslagen medför kan leda till att personalförsörjningen säkerställs och det finns enligt regeringens bedömning inte något mindre ingripande åtgärd som på samma sätt kan säkerställa detta. Vid en samlad proportionalitetsbedömning är det enligt regeringen av avgörande vikt att totalförsvarets personalförsörjning kan tillgodoses eftersom detta krävs för att samhället ska kunna försvaras mot yttre aggressioner. Det intrång i den personliga integriteten som personuppgiftsbehandlingen innebär är av dessa skäl proportionerligt och lever även i övrigt upp till regeringsformens krav på rättighetsbegränsande lagstiftning.

6 Bemanningsansvariga och skyldigheten att ha en bemannad krigsorganisation

6.1 Bemanningsansvariga enligt lagen om totalförvarsplikt

Regeringens förslag

De aktörer som är bemanningsansvariga enligt lagen om totalförvarsplikt – och därmed har rätt att göra framställning om krigsplacering med värnplikt och civilplikt samt ska vara skyldiga att registrera totalförvarspliktiga som placerats i deras krigsorganisation till följd av anställningsavtal, uppdragsavtal eller avtal om frivillig tjänstgöring i totalförsvaret – ska vara statliga myndigheter, kommuner, regioner och de enskilda aktörer som till följd av författning eller överenskommelse med det allmänna är skyldiga att ha en krigsorganisation.

De statliga myndigheter som regeringen bestämmer ska få göra framställningar om krigsplacering med civilplikt hos annan, samt få registrera totalförvarspliktiga som till följd av anställnings-, uppdrags- eller frivilligavtal har placerats i annans krigsorganisation.

Utredningens förslag

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att de statliga myndigheter som ska få göra framställningar om krigsplacering med civilplikt och värnplikt ska vara de statliga myndigheter som regeringen bestämmer, och att de statliga myndigheter som regeringen bestämmer ska få göra framställningar om krigsplacering i krigsorganisationen hos en enskild.

Utredningen lämnar inget uttryckligt förslag på vem som ska vara bemanningsansvarig när det gäller krigsplacering till följd av anställningsavtal, uppdragsavtal eller avtal om frivillig tjänstgöring i totalförsvaret. Utredningen lämnar inte heller något uttryckligt förslag på att de statliga myndigheter som regeringen bestämmer ska få registrera totalförsvarspliktiga som har placerats i annans krigsorganisation till följd av anställnings-, uppdrags- eller frivilligavtal.

Remissinstanserna

Majoriteten av remissinstanserna har inga synpunkter på förslagen om vilka som ska vara bemanningsansvariga. Ett flertal remissinstanser tillstyrker eller är positiva till förslagen, däribland *Borås kommun*, *E-hälsomyndigheten*, *Finansinspektionen*, *Folkhälsomyndigheten*, *Karlshamns kommun*, *Statens energimyndighet*, *Statens skolverk* och *Vårdförbundet*.

Bevakningsbranschen anser att uttrycket statliga myndigheter i 3 kap. 15 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt bör ersättas och likställas med uttrycket totalförsvarsmyndighet i enlighet med 1 § förordningen (1982:1005) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen. *Svenskt vatten* påpekar att kommunal vatten- och avloppsverksamhet i cirka hälften av Sveriges kommuner bedrivs i bolagsform och framhåller att VA-bolag enligt förslaget inte är bemanningsansvariga och därmed inte kommer att kunna säkra sin personal genom krigsplacering. Detta är enligt *Svenskt vatten* en sårbarhet och inte hållbart i längden. *Försvarets radioanstalt (FRA)* anser att utredningens förslag är otydligt när det gäller vilka statliga myndigheter som är bemanningsansvariga. FRA menar att förslaget kan tolkas som att FRA inte är bemanningsansvarig och därmed inte får göra disponibilitetskontroller hos Plikt- och prövningsverket. FRA betonar att myndigheten behöver kunna göra disponibilitetskontroller eftersom den annars inte kan ha en planerad och bemannad krigsorganisation.

Socialstyrelsen, som inte har några invändningar mot förslagen, framför att det finns ett behov av samordning och riktlinjer till sektorsansvariga myndigheter när det kommer till att bedöma vilka enskilda som bedriver totalförsvarsviktig verksamhet. Även *Svensk handel* framför att det finns en osäkerhet när det gäller vilka företag som anses bedriva totalförsvarsviktig verksamhet och vad det innebär att bli utpekad som bemanningsansvarig. Enligt *Svensk handel* måste identifiering av totalförsvarsviktig verksamhet bygga på tydliga och förutsebara kriterier. *Svensk handel* efterfrågar även tydliga och specificerade krav och avtal som företagen kan använda sig av i sin beredningsplanering. *SOFF*, *Teknikföretagen*, *Svenska bankföreningen* och *Svensk försäkring* framför

Prop. 2025/26:302 liknande synpunkter, och pekar bl.a. på att det råder osäkerhet när det gäller beredskapsmyndigheternas möjligheter att identifiera totalförsvarsviktig verksamhet. Organisationerna framhåller, tillsammans med *Almega*, att särskild osäkerhet finns beträffande myndigheternas möjlighet att ställa krav på att underleverantörer till verksamheter som pekats ut som totalförsvarsviktiga ska ha en bemannad krigsorganisation.

Skälen för regeringens förslag

Det behövs tydligare regler om vem som är bemanningsansvarig

En bemanningsansvarig får göra framställningar hos Plikt- och prövningsverket om krigsplacering med värnplikt och civilplikt samt anmäla ett generellt behov av totalförsvarspliktiga (3 kap. 15 § lagen om totalförsvarsplikt). En bemanningsansvarig får också själv ändra ett beslut om krigsplacering med värnplikt eller civilplikt i sin krigsorganisation till en annan krigsplacering i organisationen och anmäla sitt beslut om ändrad krigsplacering till Plikt- och prövningsverket (3 kap. 15 a §). Krigsplacering med värnplikt och civilplikt förutsätter dock att sådan plikt får fullgöras i den aktuella verksamheten. Värnplikt kan bara fullgöras hos Försvarsmakten (1 kap. 5 §). När det gäller civilplikt bestämmer regeringen i vilka verksamheter civilplikt får fullgöras (1 kap. 6 §). Krigsplacering med värnplikt eller civilplikt förutsätter dessutom att det finns en av Försvarsmakten eller Myndigheten för civilt försvar beslutad befattning att placeras i.

Uppräkningen av vilka som är bemanningsansvariga i 3 kap. 15 § första stycket lagen om totalförsvarsplikt verkar omfatta i stort sett alla: statliga myndigheter, kommuner, regioner, bolag, föreningar, samfälligheter, registrerade trossamfund, organisatoriska delar av sådana samfund eller andra enskilda. I likhet med utredningen anser regeringen att det inte är rimligt att alla enskilda, dvs. varje icke offentlig organisation och varje individ, ska få göra framställningar om krigsplacering med värnplikt och civilplikt hos Plikt- och prövningsverket. Det finns därför anledning att förtydliga vilka som får göra sådana framställningar, dvs. vilka som är bemanningsansvariga enligt lagen.

Statliga myndigheter, kommuner och regioner ska vara bemanningsansvariga

Regeringen anser, i likhet med utredningen, att kommuner och regioner fortsatt bör vara bemanningsansvariga enligt lagen. När det gäller statliga myndigheter så kan det konstateras att 3 kap. 15 § lagen om totalförsvarsplikt inte innehåller någon begränsning av vilka statliga myndigheter som får göra en framställning om krigsplacering med värnplikt eller civilplikt. Däremot har det på förordningsnivå gjorts en begränsning i det avseendet, som innebär att framställningar om krigsplacering med värnplikt och civilplikt får göras av Försvarsmakten, i fråga om totalförsvarspliktiga som ska tjänstgöra där, och i övrigt av länsstyrelser, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Försvarsmakten, Myndigheten för civilt försvar, Post- och telestyrelsen, Trafikverket, Transportstyrelsen, Statens jordbruksverk, Migrationsverket, Statens energimyndighet och Affärsverket svenska kraftnät, 4 kap. 5 § andra

stycket och 7 § andra stycket förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt. Prop. 2025/26:302

Regeringen anser att alla statliga myndigheter bör kunna göra en framställning om krigsplacering hos Plikt- och prövningsverket om de har ett sådant behov. Till skillnad mot utredningen anser regeringen därför att det saknas skäl att utforma bestämmelsen så att endast de statliga myndigheter som regeringen bestämmer ska vara bemanningsansvariga. Den nuvarande formuleringen i 3 kap. 15 § bör i stället behållas så att det fortsatt framgår att alla statliga myndigheter är bemanningsansvariga och därmed får göra framställningar om krigsplacering med värnplikt och civilplikt. Med statliga myndigheter avses förvaltningsmyndigheter under både regeringen och riksdagen. Nödvändiga följdändringar kommer att behöva göras i förordningen om totalförsvarsplikt.

Bevakningsbranschen anser att begreppet ”statliga myndigheter” i 3 kap. 15 § bör ersättas med ”totalförsvarsmyndigheter” som återfinns i förordningen om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen. Regeringen konstaterar att bestämmelsen i 3 kap. 15 § lagen om totalförsvarsplikt reglerar vem som i egenskap av bemanningsansvarig får göra framställningar om krigsplacering med värnplikt och civilplikt medan den aktuella förordningen pekar ut vilka myndigheter som har befogenhet att rikta krav mot exempelvis näringsidkare med stöd av lagen (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen. Regelverken tar alltså sikte på olika typer av åtgärder och har utformats för olika syften. Det bör därför inte sättas likhetstecken mellan vilka som är behöriga myndigheter enligt respektive författning.

Enskilda ska vara bemanningsansvariga bara om de särskilt pekats ut

Som anges ovan är det inte rimligt att varje organisation, eller individ, själv får bedöma om de ska göra framställningar till Plikt- och prövningsverket om krigsplacering i sin verksamhet. Frågan är hur avgränsningen bör göras.

Utredningen föreslår att endast de enskilda aktörer som till följd av författning eller överenskommelse med det allmänna är skyldiga att ha en bemannad krigsorganisation ska vara bemanningsansvariga enligt lagen. En skyldighet för specifika aktörer att ha en krigsorganisation kan i vissa fall framgå direkt av lag eller annan författning, se vidare i avsnitt 6.2 där vissa kompletteringar föreslås. Det kan också framgå av ett myndighetsbeslut, som har fattats med stöd av författning, att en viss enskild är skyldig att ha en planerad bemannad krigsorganisation. En enskild kan t.ex. åläggas att ha en planerad bemannad krigsorganisation med stöd av lagen om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen, se vidare i avsnitt 6.2 om detta. Med anledning av den särskilda osäkerhet som bl.a. *Almega* pekar på, när det gäller möjlighet för totalförsvarsmyndigheterna att rikta krav mot underleverantörer, kan det konstateras att även underleverantörer i regel bör vara näringsidkare. Något hinder mot att rikta krav mot dessa, om det finns ett sådant behov, bör det alltså inte finnas. Enskilda näringsidkare kan vidare knytas till totalförsvaret genom

Prop. 2025/26:302 överenskommelser med det allmänna. Det kan följa av en sådan överenskommelse att den enskilde är skyldig att ha en planerad krigsorganisation.

Det framstår som en lämplig avgränsning att den enskilde aktör som pekats ut som skyldig att ha en krigsorganisation, eller som på frivillig väg har åtagit sig att ha en krigsorganisation, har möjlighet att göra framställningar om krigsplacering hos Plikt- och prövningsverket. Regeringen delar därför utredningens uppfattning om hur regleringen bör utformas i denna del. Regeringen har visserligen förståelse för att enskilda aktörer, i likhet med *Svenskt vatten*, kan uppleva att det är en brist att inte bli direkt utpekad som bemanningsansvarig i lagen om totalförsvarsplikt. Det är dock inte möjligt att i lagen om totalförsvarsplikt på ett uttömmande sätt peka ut vilken sorts företag eller enskilda aktörer som är bemanningsansvariga. Förslaget innebär däremot att exempelvis ett kommunalt VA-bolag kan bli bemanningsansvarig – och därmed ha rätt att göra framställningar om krigsplacering med civilplikt – genom att träffa ett avtal med krav på krigsorganisation med det allmänna, t.ex. med en länsstyrelse eller annan myndighet.

Bestämmelsen bör alltså utformas så att en enskild som till följd av författning eller överenskommelse med det allmänna är skyldig att ha en planerad krigsorganisation får göra framställningar om krigsplacering med civilplikt. I andra fall bör enskilda inte få göra sådana framställningar.

Bemanningsansvar vid krigsplacering på annan grund än värnplikt och civilplikt

I avsnitt 5.2 föreslår regeringen att det i 6 kap. lagen om totalförsvarsplikt ska föras in en ny bestämmelse som innebär att bemanningsansvariga hos Plikt- och prövningsverket ska registrera totalförsvarspliktiga som placerats i den bemanningsansvarigas krigsorganisation till följd av anställnings-, uppdrags- eller frivilligavtal. Bestämmelsen tar alltså sikte på krigsplacering på annan grund än värnplikt och civilplikt.

När det gäller vem som bör vara bemanningsansvarig vid denna typ av krigsplacering – och som därmed ska omfattas av kravet på att registrera krigsplaceringen – anser regeringen att det bör vara samma krets som föreslås vara bemanningsansvariga enligt 3 kap. 15 §. Det omfattar alltså statliga myndigheter, kommuner, regioner och de enskilda aktörer som enligt författning eller överenskommelse med det allmänna är skyldiga att ha en krigsorganisation. Genom att alla statliga myndigheter är bemanningsansvariga enligt den nya bestämmelsen undviks den risk för otydlighet som *FRA* pekar på.

Krigsplacering och registrering för annans räkning

Systemet med krigsplacering och bemanningsansvar behöver vara flexibelt och möjliggöra en anpassning utifrån situation och behov. Det skulle t.ex. undantagsvis kunna förekomma att en enskild aktör bör bedriva totalförsvars viktig verksamhet under höjd beredskap, samtidigt som det av något skäl inte är aktuellt att ingå en överenskommelse om att denne ska göra det och att det inte heller är aktuellt att ålägga denne med stöd av författning att ha en bemannad krigsorganisation. Den enskilde har då inte själv någon rätt att göra en framställan om krigsplacering i sin verksamhet.

I en sådan situation bör i stället en statlig myndighet ha rätt att hos Plikt- och prövningsverket begära krigsplacering med civilplikt hos den enskilde. Det bör även finnas möjlighet för en statlig myndighet att låta registrera totalförsvarspliktiga som har krigsplacerats i en sådan enskilds krigsorganisation till följd av anställnings-, uppdrags- eller frivilligavtal. Det skulle exempelvis kunna handla om att krigsplacera civilpliktiga i en ideell organisation som bedriver totalförsvarsviktig verksamhet eller att registrera avtalspersonal som placerats i dennes krigsorganisation.

Det skulle även undantagsvis kunna finnas behov av att en statlig myndighet kan göra en framställning om krigsplacering med civilplikt i en annan offentlig aktörs krigsorganisation eller registrera totalförsvarspliktiga som placerats i en annan sådan aktörs krigsorganisation till följd av anställnings-, uppdrags- eller frivilligavtal. Det skulle exempelvis kunna vara motiverat av effektivitetsskäl, eller av organisatoriska eller administrativa skäl. Det bör därför införas även en sådan möjlighet.

I likhet med utredningen anser regeringen att de myndigheter som bör ha en sådan rätt bör anges i förordning. I lagen om totalförsvarsplikt bör det därför anges att de statliga myndigheter som regeringen bestämmer får vidta denna typ av åtgärder i förhållande till annans krigsorganisation. En framställning om krigsplacering med civilplikt hos en annan aktör, eller registrering av en person som är placerad i en annan aktörs krigsorganisation, förutsätter givetvis att aktören i fråga är införstådd med åtgärden. Det behöver dock inte regleras särskilt.

Identifiering av totalförsvarsviktig verksamhet

För enskilda aktörer innebär förslagen alltså att de är bemanningsansvariga endast om de till följd av författning eller överenskommelse med det allmänna är skyldiga att ha en krigsorganisation. I de fall det inte finns ett uttryckligt utpekande i författning blir det i praktiken upp till offentliga aktörer att avgöra om en enskild aktör ska vara bemanningsansvarig, t.ex. genom att träffa en överenskommelse med aktören i fråga eller genom att ålägga aktören ett ansvar att ha en bemannad krigsorganisation enligt t.ex. lagen om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen. En given utgångspunkt för att det ska vara aktuellt är att aktören bedriver någon form av totalförsvarsviktig verksamhet.

Socialstyrelsen och ett flertal organisationer, däribland *Svensk Handel* och *Almega*, framhåller att det i olika avseenden finns behov av ökad tydlighet när det gäller identifieringen av vad som utgör totalförsvarsviktig verksamhet och vad det innebär för ett företag att bli utpekad som bemanningsansvarig. Bland annat *SOFF* och *Teknikföretagen* framför att det finns osäkerhet när det gäller beredskapsmyndigheternas möjlighet att identifiera enskild totalförsvarsviktig verksamhet.

Till en början kan det konstateras att det inte finns något hinder mot att myndigheter, kommuner eller regioner identifierar verksamhet som bedrivs av enskild som viktig för totalförsvaret. Tvärtom är det en naturlig del av och i vissa fall en förutsättning för de risk- och sårbarhetsanalyser samt övriga beredskapsförberedelser som dessa aktörer enligt författning har i uppgift att genomföra. Tillämpning av lagen om skyldigheter för

Prop. 2025/26:302 näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen förutsätter också att en totalförsvarsviktig verksamhet har identifierats.

Författningsändringarna som nu föreslås innebär inga ändringar av vilken typ av verksamhet som ska anses vara totalförsvarsviktig. Regeringen delar dock Socialstyrelsens uppfattning att det är viktigt med samordning när det gäller identifiering av totalförsvarsviktig verksamhet. Det kan nämnas att Myndigheten för civilt försvar har tagit fram en vägledning för att identifiera samhällsviktig verksamhet som är nödvändig för totalförsvaret (MSB2275). Vägledningen riktar sig primärt till offentliga aktörer men kan även användas av privata aktörer för att analysera om de tillhandahåller samhällsviktig verksamhet som kan vara nödvändig för totalförsvaret.

I likhet med utredningen anser regeringen att det i syfte att nå en långsiktigt hållbar personalförsörjning av det civila försvaret behöver finnas möjlighet att inrikta och samordna vissa delar av personalförsörjningen på övergripande nationell nivå. Enligt utredningen behövs bl.a. övergripande inriktning och samordning när det gäller förberedelser inför beslut om allmän tjänsteplikt så att de delar av det civila försvaret som är viktigast för totalförsvaret kan prioriteras inom ramen för det arbetet. Regeringen har därför i maj 2026 gett Arbetsförmedlingen, Myndigheten för civilt försvar och Plikt- och prövningsverket i uppdrag att gemensamt lämna förslag på hur den nationella samordningen av frågor som rör det civila försvarets personalförsörjning kan utvecklas och stärkas utifrån totalförsvarets behov (Fö2026/00913).

6.2 Krav på att ha en planerad bemannad krigsorganisation

Regeringens förslag

Det ska införas ett krav i lagen om Sveriges riksbank att Sveriges riksbank samt företaget som bedriver verksamhet av särskild betydelse för genomförandet av betalningar ska ha en planerad och bemannad krigsorganisation.

Det ska införas ett krav i begravningslagen att en församling som är huvudman för begravningsverksamhet ska ha en planerad och bemannad krigsorganisation.

Det ska införas ett krav i kulturmiljölagen på att Svenska kyrkans och dess organisatoriska delars beredskapsförberedelser för vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena ska omfatta en planerad och bemannad krigsorganisation.

Regeringens bedömning

Förslaget att kommuner och regioner ska ha en uppgiftsskyldighet gentemot statliga myndigheter i fråga om sina beredskapsförberedelser bör inte genomföras.

Utredningens förslag

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att det i lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (2006 års lag) ska föras in en uppgiftsskyldighet som innebär att kommuner och regioner ska hålla den myndighet som regeringen bestämmer informerad om de beredskapsförberedelser som vidtagits och om de övriga förhållanden som är av betydelse för personalförsörjningen av det civila försvaret i kommunen respektive regionen.

Remissinstanserna

Majoriteten av remissinstanserna har inga synpunkter på förslagen. Förslaget om tillägg i lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank tillstyrks av bl.a. *Finansinspektionen* och *Sveriges riksbank*. *Svenska kyrkan* välkomnar förslagen om tillägg i begravningslagen (1990:1144) och kulturmiljölagen (1988:950). Även *Riksantikvarieämbetet* är positiv till tillägget i kulturmiljölagen.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) anser att krav på en bemannad krigsorganisation även bör föras in i varje verksamhetsspecifik lagstiftning inom välfärdsområdet och i lagstiftning för annan verksamhet som bedöms vara totalförsvarsviktig. SKR efterfrågar även ett klagörande av hur en privat aktör ska gå tillväga för att få besked om denne är skyldig att vidta förberedelser för en bemannad krigsorganisation.

Finansinspektionen och *Statens jordbruksverk* anser att det är tveksamt om lagen om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen ger ett tillräckligt stöd för att utpekade totalförsvarsmyndigheter ska kunna begära att privata näringsidkare ska ha en planerad och bemannad krigsorganisation. Myndigheterna framhåller bl.a. att det är svårt att utläsa av lagen hur långt skyldigheten att medverka sträcker sig. Finansinspektionen anser att det i stället bör införas särskild reglering som innebär att enskilda näringsidkare åläggs skyldighet att ha en bemannad krigsorganisation, utan rätt till ersättning. *Region Stockholm* betonar vikten av att de berörda myndigheterna har förmåga och kapacitet att bistå kommuner och regioner vid tillämpningen av lagen om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen och efterfrågar en sammanhållen kommunikation och tydligt ansvarstagande i frågan från berörda myndigheter.

Naturvårdsverket anser att beredskapsmyndigheternas uppgift att verka för att aktörer inom sina ansvarsområden ska ha god förmåga att genomföra sina uppgifter vid höjd beredskap inte kan likställas med ett ansvar för att säkerställa personalförsörjning i dessa verksamheter. Verket efterfrågar ett tydliggörande i fråga om vilket ansvar beredskapsmyndigheterna har för personalförsörjning i samhällsviktig verksamhet utanför den egna organisationen.

Länsstyrelsen i Blekinge län och *Länsstyrelsen i Skåne län* anser att kommuner och regioner bör ges rätt att själva rikta krav på näringsidkare med stöd av lagen om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen. De framför att länsstyrelserna inte är dimensionerade för att överblicka kommuners och

Prop. 2025/26:302 regionernas leverantörer och säkerställa att de vid behov inrättar en krigsorganisation och anser att det är mer logiskt att kommunen, som är den som i ett första läge på affärsmässig grund ska försöka säkra robustheten hos en leverantör, också har möjligheten att ta nästa steg med stöd av lagen. *Vårdförbundet* framför liknande synpunkter.

Halmstads kommun, Länsstyrelsen i Stockholms län, Region Blekinge och Region Sörmland tillstyrker förslaget om en uppgiftsskyldighet i 2006 års lag. *Länsstyrelsen i Värmlands län*, som också tillstyrker förslaget, anser att det kommer innebära utökad arbete och att ökade resurser kommer behövas.

SKR, Region Örebro, Tranås kommun och Region Halland avstyrker förslaget om en uppgiftsskyldighet i 2006 års lag, bl.a. med hänvisning till att det är ett långtgående tillägg, att det skulle leda till ökad arbetsbelastning och att rapportering i stället bör gå via de sektorsansvariga myndigheterna. *Malmö kommun* avstyrker också förslaget.

Länsstyrelsen i Stockholms län och Länsstyrelsen i Värmlands län påpekar att förslaget om en uppgiftsskyldighet bör samordnas med förslagen som lämnas i betänkandet *Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig* (SOU 2024:65).

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Krav på att ha en planerad bemannad krigsorganisation

Det är av central betydelse att de bemanningsansvariga i det civila försvaret har en planerad bemannad krigsorganisation. På så sätt kan brister i bemanningen av deras krigsorganisationer upptäckas i fredstid, och åtgärder kan vidtas för att säkerställa en tillräcklig bemanning vid höjd beredskap. Det bör så långt som möjligt framgå av författning eller myndighetsbeslut att samtliga bemanningsansvariga för totalförsvarsviktig civil verksamhet är skyldiga att ha en planerad bemannad krigsorganisation. Ett sådant krav innebär att bemanningsansvariga behöver kartlägga och analysera vilka delar av verksamheten som är totalförsvarsviktiga och behöver bemannas samt hur bemanningen kan ordnas. Det medför också att de bemanningsansvariga måste revidera planeringen vid förändringar, t.ex. om viss personal inte längre är tillgänglig för den planerade krigsorganisationen.

För vissa typer av verksamheter och organisationer finns det redan en uttrycklig skyldighet för bemanningsansvariga att ha en planerad bemannad krigsorganisation. I det följande redogörs för detta och i vilka avseenden det bedöms behövas tillägg.

Det bör framhållas att den omständigheten att en aktör inte har ett uttalat krav på sig att ha en bemannad krigsorganisation inte utgör ett hinder mot att en sådan aktör ändå väljer att ha en krigsorganisation. En bemannad, utrustad och övad krigsorganisation ger bättre förutsättningar för en organisation att upprätthålla sin verksamhet vid höjd beredskap. Någon möjlighet att registrera personer som placerats i en sådan krigsorganisation med stöd av den föreslagna bestämmelsen i 6 kap. 7 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt (se avsnitt 5.2) kommer emellertid inte finnas för dessa aktörer.

Statliga myndigheter

Av 20 § andra stycket 11 förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap framgår att beredskapsmyndigheterna är skyldiga att ha en personalplanering som vid höjd beredskap möjliggör övergång till en krigsorganisation. Myndigheten för civilt försvar har också tagit fram föreskrifter och allmänna råd om statliga myndigheters uppgifter inför och vid höjd beredskap (MSBFS 2025:4), vilka bl.a. innehåller föreskrifter om beredskapsmyndigheternas krigsorganisation. Beredskapsmyndigheterna har alltså redan en skyldighet att ha en planerad bemannad krigsorganisation. Regeringen utesluter inte att det kan finnas anledning återkomma till frågan om vilka statliga myndigheter under regeringen som ska omfattas av en skyldighet att ha en planerad krigsorganisation. I sammanhanget kan det dock noteras att alla statliga myndigheter under regeringen i sin verksamhet ska beakta totalförsvarets krav samt planera för att myndigheten vid höjd beredskap ska fortsätta sin verksamhet så långt det är möjligt med hänsyn till tillgången på personal och förhållandena i övrigt (10 §). Det kan finnas anledning att framhålla att även en myndighet som inte omfattas av ett uttryckligt krav på att ha en krigsorganisation träffas av det föreslagna registreringskravet i 6 kap. 7 § lagen om totalförsvarsplikt om myndigheten väljer att ha en krigsorganisation och krigsplacerar totalförsvarspliktiga i den till följd av anställnings-, uppdrags- eller frivilligavtal.

Kravet på att ha en planerad bemannad krigsorganisation gäller för beredskapsmyndigheternas egen organisation och verksamhet. Som *Naturvårdsverket* pekar på innebär inte bestämmelsen i 20 § första stycket förordningen om statliga myndigheters beredskap – att beredskapsmyndigheterna ska verka för att bl.a. sammanslutningar och näringsidkare utvecklar sin förmåga i vissa avseenden – att myndigheterna är ansvariga för att säkerställa personalförsörjningen för dessa aktörer. Om myndigheterna identifierar ett behov av det kan de dock under vissa förutsättningar begära att en viss aktör ska ha en planerad och bemannad krigsorganisation, se vidare nedan.

Förordningen om statliga myndigheters beredskap gäller bara för statliga myndigheter under regeringen, dvs. inte för de statliga myndigheterna under riksdagen. Av 5 kap. 2 § lagen om Sveriges riksbank framgår att Sveriges riksbank (Riksbanken), som är en av riksdagens myndigheter, är skyldig att planera för att kunna fortsätta sin verksamhet vid höjd beredskap. Vid planeringen ska Riksbanken beakta totalförsvarets krav. Riksbankens skyldighet att planera inför ett beslut om höjd beredskap får anses utgöra ett indirekt krav på att ha en planerad bemannad krigsorganisation. En sådan skyldighet bör dock uttryckligen framgå av lag. En skyldighet för Riksbanken att ha en planerad bemannad krigsorganisation bör därför tas in i lagen om Sveriges riksbank.

Kommuner och regioner

Enligt 3 kap. 1 § i 2006 års lag ska kommuner och regioner vidta de förberedelser som behövs för verksamheten under höjd beredskap. Av 4 § förordningen (2006:637) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap framgår att kommuner och regioner ska ha de planer som behövs för verksamheten

Prop. 2025/26:302 under höjd beredskap. Av planerna ska bl.a. krigsorganisationen och dess bemanning framgå. Kommuner och regioner är alltså enligt redan befintliga bestämmelser skyldiga att ha en planerad bemannad krigsorganisation. Något behov av lagändringar finns det alltså inte i detta avseende.

I lagrådsremissen Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig föreslår regeringen en ny lag om kommuners och regioners grundläggande beredskap, som ska ersätta 2006 års lag. Förslagen innebär bl.a. att det i den nya lagen ska framgå att kommuners och regioners planering ska innehålla uppgift om krigsorganisationen och den personal som ska tjänstgöra i denna.

Näringsidkare som deltar i totalförsvaret inom statliga myndigheters verksamhetsområde

Enligt bestämmelserna i lagen om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen är ägare eller innehavare av industriella anläggningar, andra näringsidkare samt sådana arbetsgivarorganisationer och arbetstagarorganisationer som avses i 6 § lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet, skyldiga att på begäran av den myndighet som regeringen bestämmer (totalförsvarmyndighet), delta i totalförsvarsplaneringen enligt bestämmelserna i lagen (1 §). Ägare av industriella anläggningar och andra näringsidkare är skyldiga att lämna upplysningar om bl.a. personal som totalförsvarmyndigheterna behöver för sitt planeringsarbete samt, om det behövs, i övrigt medverka vid planeringen av de egna uppgifterna inom totalförsvaret (2 §). Även arbetsgivarorganisationer och arbetstagarorganisationer är skyldiga att både överlägga med och lämna upplysningar eller annat biträde som totalförsvarmyndigheterna behöver för sitt planeringsarbete (3 §).

Vilka de utpekade totalförsvarmyndigheterna är framgår av förordningen om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen. Vid sidan av Myndigheten för civilt försvar är det i dagsläget 50 myndigheter som har befogenhet att begära upplysningar och medverkan enligt lagen, bl.a. Affärsverket svenska kraftnät, Arbetsförmedlingen, Försvarsmakten, Socialstyrelsen, länsstyrelserna, Post- och telestyrelsen och Polis-myndigheten (1 §). Vid behov kan regeringen justera vilka myndigheter som ska ha mandat att agera med stöd av lagen.

Vissa remissinstanser, bl.a. *Jordbruksverket*, uttrycker att det finns en osäkerhet när det gäller möjligheten att ålägga näringsidkare att ha en planerad bemannad krigsorganisation med stöd av de aktuella bestämmelserna. Regeringen konstaterar att bestämmelserna innefattar en skyldighet att på närmre angivet sätt delta i totalförsvarsplaneringen. Behörig myndighet ska vid tillämpning av lagen klargöra vad för slags medverkan som önskas från exempelvis en näringsidkare (prop. 1981/82:179 s. 11 och 14). Den begränsning som finns är att näringsidkarens upplysningar eller medverkan i övrigt behövs för planeringsarbetet i stort eller för totalförsvarsplaneringen av det aktuella företaget eller myndigheten (prop. 1981/82:179 s. 12). Något hinder mot att med stöd av lagen begära att en näringsidkare ska ha en planerad

bemannad krigsorganisation finns alltså inte, om en sådan begäran är motiverad av t.ex. totalförsvarsplaneringen. Regeringen anser därför, till skillnad från *SKR* och *Finansinspektionen*, att det inte finns behov av särskild reglering om att enskilda näringsidkare är skyldiga att ha en bemannad krigsorganisation.

Näringsidkare som har fått en begäran om att ha en planerad bemannad krigsorganisation är bemanningsansvariga enligt lagen om totalförsvarsplikt. Det finns inget som hindrar att en näringsidkare självmant vänder sig till en behörig totalförsvarsmyndighet med en framställan om att få en sådan begäran riktad mot sig för att därmed bli bemanningsansvarig. Det får förutsättas att myndigheten efterkommer en sådan begäran om det finns skäl för det. En annan möjlighet för näringsidkaren är att träffa en överenskommelse med exempelvis berörd sektorsansvarig myndighet eller en länsstyrelse som innebär ett åliggande om att ha en planerad bemannad krigsorganisation.

Näringsidkare som deltar i totalförsvaret inom kommuners och regioners verksamhetsområde

En betydande del av den totalförsvarsviktiga civila verksamheten på områden som handhas av kommuner och regioner kommer vid höjd beredskap att utföras av enskilda. Det är en följd av att alltmer kommunal och regional totalförsvarsviktig civil verksamhet utförs av privata aktörer.

Kommuner och regioner har inte möjlighet att begära medverkan av näringsidkare med stöd av lagen om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen. Det har däremot bl.a. länsstyrelserna, Socialstyrelsen och Myndigheten för civilt försvar som, med stöd av lagen, kan begära att näringsidkare har en planerad bemannad krigsorganisation, se ovan.

Utredningen har övervägt att ge kommuner och regioner rätt att själva begära att näringsidkare har en planerad bemannad krigsorganisation med stöd av den aktuella lagen. En sådan ordning skulle enligt utredningen kunna medföra minskad administration och samordning för länsstyrelserna och andra berörda myndigheter. Det skulle också enligt utredningen kunna leda till att kommuner och regioner vid planeringen av krigsorganisationen får en mer effektiv samverkan med näringsidkare. Utredningen anser dock att det finns flera fördelar med att rätten att begära upplysningar och samverkan från näringsidkare inte utsträcks alltför mycket. Framför allt för näringsidkare verksamma i flera kommuner och regioner skulle en sådan ordning kunna leda till parallella, geografiskt uppdelade skyldigheter att ta fram upplysningar och planera sin krigsorganisation, vilket enligt utredningen skulle riskera att bli onödigt betungande för näringsidkarna och dessutom svårt att överblicka. Vidare bedömer utredningen att en mer sammanhållen samordning av kraven på näringsidkares krigsorganisationer kan förväntas höja kvaliteten på krigsorganisationerna. Enligt utredningen talar därför övervägande skäl för att rätten att begära att en näringsidkare har en planerad bemannad krigsorganisation inte ska utsträckas till kommuner och regioner. Regeringen gör i denna del ingen annan bedömning än utredningen. I stället får en kommun eller region som identifierar ett behov av att rikta

Prop. 2025/26:302 krav mot exempelvis en näringsidkare vända sig till behörig myndighet i syfte att få till stånd ett agerande med stöd av lagen.

Länsstyrelsen i Blekinge län och Länsstyrelsen i Skåne län framför att länsstyrelserna inte är dimensionerade för att överblicka kommuners och regionernas leverantörer. Regeringen konstaterar att det aktuella förfarandet bygger på att en kommun eller region har identifierat ett behov av att rikta krav mot en aktör med stöd av lagen. Det bör därmed ligga i kommunens respektive regionens intresse att förse behörig myndighet med nödvändig information och underlag, med risk för att det annars inte kommer till stånd något åliggande med stöd av lagen. Något krav på att länsstyrelserna ska känna till vilka leverantörer som kommunerna och regionerna använder sig av föreslås inte. Däremot får det förutsättas att länsstyrelser och andra myndigheter som agerar med stöd av lagen samordnar sin verksamhet så att dubbelarbete undviks för de involverade aktörerna (prop. 1981/82:179 s. 11).

Företag som bedriver verksamhet som är av särskild betydelse för genomförandet av betalningar

Företag som bedriver verksamhet som är av särskild betydelse för genomförandet av betalningar ska på olika sätt planera och förbereda sig för att kunna fortsätta verksamhet som avser betalningar vid höjd beredskap, se 5 kap. 6 § lagen om Sveriges riksbank. Av bestämmelsen bör det också uttryckligen framgå att företaget ska ha en bemannad krigsorganisation. De företag som bedriver verksamhet av särskild betydelse för genomförandet av betalningar kommer därmed vara bemanningsansvariga enligt lagen om totalförsvarsplikt.

Området för elektronisk kommunikation

Enligt 1 § andra stycket lagen om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen gäller lagen inte den som omfattas av särskilda föreskrifter för totalförsvaret. Den som tillhandahåller ett kommunikationsnät eller en kommunikationstjänst omfattas av sådana särskilda föreskrifter, se 1 kap. 11 och 12 §§ lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation.

Av 2 och 11 §§ Post- och telestyrelsens föreskrifter och allmänna råd (PTSFS 2026:2) om den framtida planeringen för totalförsvarets behov av elektroniska kommunikationer framgår bl.a. att den som tillhandahåller ett allmänt elektroniskt kommunikationsnät eller en allmän elektronisk kommunikationstjänst ska ta fram planer för att vid höjd beredskap och krig kunna ställa personal till förfogande för samverkan med Post- och telestyrelsen i den omfattning som krävs. Tillhandahållaren ska även planera för att upprätthålla samverkansfunktionen dygnet runt i 90 dagar. Post- och telestyrelsen har alltså möjlighet att komplettera sina föreskrifter så att det uttryckligen framgår att sådana tillhandahållare ska ha en planerad bemannad krigsorganisation. Som utredningen framför skulle undantag kunna göras för mindre företag. Därmed skulle det stå klart att även de företag som tillhandahåller ett allmänt elektroniskt kommunikationsnät eller en allmän elektronisk kommunikationstjänst är bemanningsansvariga enligt lagen om totalförsvarsplikt. Det finns alltså inte något behov av lagändringar i detta avseende.

Elförsörjningens område

Enligt 1 § andra stycket lagen om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen gäller lagen inte den som omfattas av särskilda föreskrifter för totalförsvaret. Företag som bedriver produktion av el, handel med eller överföring av el omfattas av sådana särskilda föreskrifter, se 1 § elberedskapslagen (1997:288).

Av Affärsverket svenska kraftnäts föreskrifter och allmänna råd (SvKFS 2013:2) om elberedskap framgår att företag som bedriver produktion av el, handel med eller överföring av el är skyldiga att upprätta en beredskapsplan vid höjd beredskap och krig (2 §). Enligt föreskrifterna ska även en särskild beredskapsplan upprättas på begäran av Affärsverket svenska kraftnät (4 §). Beredskapsplanen ska bl.a. innehålla uppgift om hur verksamhetens behov av personal kan tillgodoses vid höjd beredskap. Vid en begäran om att upprätta en beredskapsplan kan Affärsverket svenska kraftnät besluta att planen ska innehålla andra uppgifter. Bestämmelsen ger myndigheten möjlighet att begära att företag som bedriver produktion av el, handel med eller överföring av el har en planerad bemannad krigsorganisation.

De företag som fått en begäran från myndigheten om att ha en planerad bemannad krigsorganisation är bemanningsansvariga enligt lagen om totalförsvarspåbudsplikt. Det finns alltså inte något behov av lagändringar i detta avseende.

Begravningsverksamhet

En församling inom Svenska kyrkan eller en kommun som i egenskap av huvudman ska anordna och hålla allmänna begravningsplatser har en skyldighet att vidta de beredskapsförberedelser som behövs för denna verksamhet vid höjd beredskap, se 1 kap. 1 § och 8 kap. 3 § begravningslagen. Denna skyldighet att planera inför ett beslut om höjd beredskap kan anses utgöra ett indirekt krav på att ha en planerad bemannad krigsorganisation. En sådan skyldighet bör dock uttryckligen framgå av lag. Begravningslagen bör därför kompletteras med en sådan bestämmelse när det gäller en församling inom Svenska kyrkan.

Att kommuner som i egenskap av huvudman ska anordna och hålla allmänna begravningsplatser ska ha en planerad bemannad krigsorganisation framgår redan av förordningen om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap, se 8 kap. 3 § andra stycket begravningslagen.

Församlingar inom Svenska kyrkan som i egenskap av huvudman ska anordna och hålla allmänna begravningsplatser kommer därmed även att vara bemanningsansvariga enligt lagen om totalförsvarspåbudsplikt. Som framgår av avsnitt 6.1 kommer även kommuner att vara bemanningsansvariga enligt den lagen.

Bevarandet av kyrkliga kulturminnen

Svenska kyrkan och dess organisatoriska delar ska vidta de beredskapsförberedelser som behövs för vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena under höjd beredskap, se 4 kap. 15 a § kulturmiljölagen (1988:950). Denna skyldighet att planera inför ett beslut om höjd

Prop. 2025/26:302 beredskap kan anses utgöra ett indirekt krav på att ha en planerad bemannad krigsorganisation. En sådan skyldighet bör dock uttryckligen framgå av lagen. Kulturmiljölagen bör därför kompletteras med en sådan bestämmelse.

Svenska kyrkan och dess organisatoriska delar kommer därmed – i fråga om verksamheten vid höjd beredskap för vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena – att vara bemanningsansvariga enligt lagen om totalförsvarspflicht.

Föreningar, samfälligheter och andra enskilda

Det finns föreningar, samfälligheter och andra enskilda som inte omfattas av begreppet näringsidkare. Dessa enskilda utgörs av olika typer av sammanslutningar som bedriver hela sin verksamhet utan ekonomiskt vinstsyfte. Dessa aktörer – det ideella civilsamhället – har en viktig roll i det civila försvaret och kan på olika sätt bidra till viktiga totalförsvarsuppgifter. Föreningar kan exempelvis förväntas ha en särskilt god förmåga att engagera och organisera olika typer av frivilliga insatser.

Som anges ovan finns det vissa sådana aktörer – arbetsgivarorganisationer, arbetstagarorganisationer, Svenska kyrkan och dess organisatoriska delar – som omfattas eller föreslås omfattas av krav på en planerad och bemannad krigsorganisation. Sådan verksamhet som bedrivs på primärt ideell och frivillig grund lämpar sig dock i allmänhet inte för särskilt reglerade krav på att ha en planerad bemannad krigsorganisation. Det bör därför inte heller fortsättningsvis finnas någon generell reglerad skyldighet för dessa föreningar, samfälligheter eller andra enskilda att ha det.

För det fall dessa aktörer ser ett behov av att vara bemanningsansvariga finns det möjlighet för dem att ingå en överenskommelse med det allmänna som innebär en skyldighet att ha en bemannad krigsorganisation. Som framgår ovan föreslår regeringen även att statliga myndigheter som regeringen bestämmer ska ha möjlighet att i förhållande till en enskilds krigsorganisation dels göra en framställning om krigsplacering med civilplikt, dels registrera totalförsvarspflichtiga som placerats i den enskildas krigsorganisation till följd av anställnings-, uppdrags- eller frivilligavtal. Det skulle kunna bli aktuellt i förhållande till dessa aktörer, t.ex. för att en överenskommelse med det allmänna av någon anledning inte möjlig eller önskvärd.

Förslaget om en lagreglerad uppgiftsskyldighet för kommuner och regioner bör inte genomföras

Utredningen anser att de myndigheter som är behöriga att agera med stöd av lagen om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen bör ha rätt att begära in uppgifter från kommuner och regioner. Det finns i dag en reglerad uppgiftsskyldighet för kommuner och regioner i förordningen (2006:637) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap, bl.a. när det gäller beredskapsförberedelser som vidtagits och övriga förhållanden som är av betydelse för det civila försvaret i kommunen och regionen. Utredningen föreslår att regleringen i stället förs in i 2006 års lag, med hänvisning till

att uppgiftsskyldigheten innefattar en skyldighet för kommuner och regioner som bör regleras i lag. Prop. 2025/26:302

I lagrådsremissen Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig föreslås att 2006 års lag ska upphävas och ersättas av en ny lag. Enligt den föreslagna nya lagen ska kommuner och regioner hålla den myndighet som regeringen bestämmer informerad om de planer och förberedande åtgärder som de har vidtagit inför fredstida krissituationer och höjd beredskap. Med hänsyn till det saknas det behov av att genomföra den uppgiftsskyldighet som utredningen föreslår i detta lagstiftningsärende.

7 Förbättrade regler om allmän tjänsteplikt och civilplikt

7.1 En skyldighet att lämna upplysningar till Plikt- och prövningsverket vid beslut om allmän tjänsteplikt

Regeringens förslag

Riksbanken ska anmäla beslut om allmän tjänsteplikt till Plikt- och prövningsverket.

Arbetsgivare och uppdragsgivare ska vid höjd beredskap vara skyldiga att på begäran lämna upplysningar till Plikt- och prövningsverket om förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av bestämmelserna om allmän tjänsteplikt.

Utredningens förslag

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Majoriteten av remissinstanserna har inga synpunkter på förslagen. *Region Blekinge* bedömer att förslaget bl.a. leder till flexiblare personalförsörjning inom det civila försvaret och bättre samordning mellan Plikt- och prövningsverket, kommuner och myndigheter. *Försvarsmakten* framhåller att förslaget inte innebär en administrativ förenkling.

Skälen för regeringens förslag

Beslut om allmän tjänsteplikt bör anmälas till Plikt- och prövningsverket

När det råder höjd beredskap får regeringen föreskriva att totalförsvarspliktiga ska fullgöra allmän tjänsteplikt, om det behövs för att verksamhet som är av särskild vikt för totalförsvaret ska kunna upprätthållas, 6 kap.

Prop. 2025/26:302 1 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Allmän tjänsteplikt fullgörs genom att den som är totalförsvarspliktig 1) kvarstår i sin anställning eller fullföljer ett uppdrag, 2) tjänstgör enligt avtal om frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret, eller 3) utför arbete som anvisas honom eller henne av den myndighet som regeringen bestämmer (6 kap. 2 §). Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska besluta om hos vilka arbetsgivare eller uppdragsgivare som tjänsteplikt på grund av anställnings- eller uppdragsavtal ska fullgöras och vilka arbets- eller uppdragstagare som omfattas av tjänsteplikten (6 kap. 3 §).

Den myndighet som beslutar att en totalförsvarspliktig ska omfattas av allmän tjänsteplikt har i dag ingen skyldighet att anmäla till Plikt- och prövningsverket att ett sådant beslut har fattats. För att personalförsörjningen av det civila försvaret ska fungera är det angeläget att det vid höjd beredskap går att göra tillförlitliga disponibilitetskontroller hos Plikt- och prövningsverket. Utan en korrekt och samlad registrering av de personer som redan tjänstgör med någon form av plikt är det svårt att överblicka vilken personal som är tillgänglig. Det innebär en risk för att det fattas motstridiga beslut, t.ex. om Plikt- och prövningsverket krigsplacerar en person som redan omfattas av plikttjänstgöring på annan grund, eller om en person som tjänstgör med allmän tjänsteplikt anvisas ett annat arbete av Arbetsförmedlingen. Plikt- och prövningsverkets registrering av totalförsvarspliktiga som redan tjänstgör med plikt bör vara så fullständig som möjligt så att sådana motstridiga beslut kan undvikas.

Som utredningen pekar på framstår det dessutom som rimligt att det finns en statlig myndighet som har kännedom om vilka totalförsvarspliktiga som vid ett givet tillfälle tjänstgör med totalförsvarsplikt. Det gäller inte minst med hänsyn till att en sådan tjänstgöring är ett uttryck för statens maktbefogenheter och en långtgående inskränkning i individens fri- och rättigheter.

Det finns därför skäl att införa en skyldighet för den som fattar ett beslut om allmän tjänsteplikt att anmäla det till Plikt- och prövningsverket. För statliga myndigheter under regeringen kan en sådan skyldighet regleras på förordningsnivå. Skyldigheten bör även gälla för Riksbanken, som beslutar om allmän tjänsteplikt för företag som bedriver verksamhet som är av särskild betydelse för genomförandet av betalningar. Eftersom Riksbanken är en myndighet under riksdagen finns det inte förutsättningar att reglera skyldigheten genom föreskrifter från regeringen. Bestämmelsen om anmälningsskyldighet bör därför föras in i lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank.

Som *Försvarsmakten* pekar på kommer anmälningsskyldigheten att medföra en viss ökad administration för såväl beslutande myndigheter som för Plikt- och prövningsverket, om den allmänna tjänsteplikten aktiveras. Anmälningsskyldigheten borde dock inte bli alltför betungande. Statliga myndigheter som vid höjd beredskap beslutar om allmän tjänsteplikt för sin egen personal har tillgång till alla relevanta uppgifter, såsom namn, personnummer och hos vem den allmänna tjänsteplikten ska fullgöras. I de fall ett beslut om allmän tjänsteplikt utformas utan individuella uppgifter krävs inte att beslutande myndighet hämtar in uppgifter om berörda personer, se även nedan. När det gäller Plikt- och prövningsverket så har myndigheten redan i uppgift att föra register över totalförsvarspliktiga med upparbetade rutiner och arbetssätt för detta,

vilket innebär att anmälningsskyldigheten – när den allmänna tjänsteplikten aktiverats – inte bör medföra ett avsevärt merarbete för myndigheten. Hur betungande uppgiften blir beror dock bl.a. på i vilken utsträckning allmän tjänsteplikt kommer att tillämpas vid höjd beredskap.

Arbets- och uppdragsgivare bör vara skyldiga att på begäran lämna upplysningar till Plikt- och prövningsverket

Ett beslut om allmän tjänsteplikt kan i vissa fall utformas så att det omfattar t.ex. hela den totalförsvarspliktiga arbetsstyrkan vid en viss arbetsplats eller hos en viss arbetsgivare. Detta möjliggör en snabbare beslutsprocess men innebär samtidigt att den beslutande myndigheten vid beslutstillfället inte nödvändigtvis har uppgifter om vilka enskilda personer som omfattas av beslutet. I dessa fall bör det vara tillräckligt att myndigheten anmäler själva beslutet till Plikt- och prövningsverket, utan att ange vilka individer som omfattas. På så sätt kan Plikt- och prövningsverket i vart fall få en övergripande uppfattning om hur många som tjänstgör i den aktuella verksamhetens krigsorganisation.

Regeringen anser inte att det i en sådan situation finns skäl att kräva att den beslutande myndigheten i efterhand ska hämta in uppgifter om berörda personer, endast för att dessa ska kunna anmälas till Plikt- och prövningsverket. Om myndigheten ändå av någon anledning i efterhand får reda på vilka som berörs av beslutet, får det förutsättas att myndigheten kompletterar sin anmälan till Plikt- och prövningsverket. Däremot bör det införas en möjlighet för Plikt- och prövningsverket att vid höjd beredskap begära att berörda arbets- och uppdragsgivare lämnar upplysningar om förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av bestämmelserna om allmän tjänsteplikt enligt 6 kap. 2 § första stycket 1 lagen om totalförsvarsplikt, dvs. uppgifter om de personer som fullgör allmän tjänsteplikt genom att kvarstå i sin anställning eller fullgöra ett uppdrag. På det sättet kan Plikt- och prövningsverket få reda på vilka individer som tjänstgör med allmän tjänsteplikt på grund av anställnings- eller uppdragsavtal och registrera dessa. En skyldighet för arbets- och uppdragsgivare att vid höjd beredskap på begäran lämna upplysningar till Plikt- och prövningsverket bör därför införas i 6 kap. 5 § lagen om totalförsvarsplikt.

7.2 En möjlighet för Riksbanken att medge undantag från allmän tjänsteplikt

Regeringens förslag

Riksbanken ska få medge undantag från den allmänna tjänsteplikten när det gäller företag som bedriver verksamhet som är av särskild betydelse för genomförandet av betalningar.

Utredningens förslag

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Majoriteten av remissinstanserna har inga synpunkter på förslaget. *Riksbanken* är positiv till förslaget men efterfrågar ett förtydligande vad gäller Riksbankens möjligheter att besluta om allmän tjänsteplikt för den egna personalen. *Försvarshögskolan* anser att myndigheter under riksdagen bör få besluta om allmän tjänsteplikt avseende egna anställda och egna uppdragstagare vid en föreskrift om allmän tjänsteplikt.

Skälen för regeringens förslag

Ett beslut om allmän tjänsteplikt som innebär att en person ska kvarstå i anställning eller fullgöra ett uppdrag kan fattas av antingen regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan också medge undantag från den allmänna tjänsteplikten, 6 kap. 3 och 6 §§ lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

Regeringen har delegerat rätten att fatta sådana beslut till statliga myndigheter när det gäller den aktuella myndighetens egen personal, 6 kap. 1 § förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt. Beslutanderätten för resterande del av arbetsmarknaden har, med ett undantag, delegerats till Arbetsförmedlingen (6 kap. 2 § 2 och 3 förordningen om totalförsvarsplikt).

När det gäller företag som bedriver verksamhet som är av särskild betydelse för genomförandet av betalningar så gäller en särskild ordning. I dessa fall är det Riksbanken, som är en statlig myndighet under riksdagen, som beslutar om allmän tjänsteplikt, 5 kap. 7 § lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank. Motivet till det är det specifika samspelet och Riksbankens särskilda ställning (prop. 2021/22:41 s. 131). Lagen om Sveriges riksbank ger däremot inte Riksbanken en uttrycklig rätt att också medge undantag från den allmänna tjänsteplikten, på det sätt som statliga myndigheter under regeringen har rätt att göra. Regeringen delar utredningens uppfattning att det framstår som lämpligt att Riksbanken får medge undantag från allmän tjänsteplikt på det område som Riksbanken redan har att besluta om. Lagen om Sveriges riksbank bör därför kompletteras med en sådan bestämmelse.

Riksbanken och *Försvarshögskolan* efterfrågar ett förtydligande när det gäller vilken möjlighet Riksbanken, och andra myndigheter under riksdagen, har att besluta om allmän tjänsteplikt för egna anställda och uppdragstagare. Det är inte möjligt att se över den frågan inom ramen för denna proposition.

7.3 En möjlighet att anvisa totalförsvarspliktiga till utbildning med allmän tjänsteplikt

Regeringens förslag

En totalförsvarspliktig ska kunna fullgöra allmän tjänsteplikt genom att delta i utbildning som anvisas honom eller henne.

En totalförsvarspflichtig som fullgör allmän tjänsteplikt genom att delta i utbildning ska under utbildningen ha rätt till reseförmåner, fri hälso- och sjukvård, fri grupplivförsäkring, begravningshjälp, fri utrustning, dagpenning, familjebidrag och tandvård.

Utredningens förslag

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Majoriteten av remissinstanserna har inga synpunkter på förslaget. *Affärsverket svenska Kraftnät* tillstyrker förslaget och framhåller att det – tillsammans med andra förslag – kan utgöra ett kostnadseffektivt och lämpligt verktyg för personalförsörjningen inom elområdet. *Försvarshögskolan* pekar på att anvisat arbete inte får vara förenat med bruk av vapen mot annan utan att den som tjänstgör samtycker till det, och framhåller att detta behöver beaktas i samband med en eventuell anvisning till utbildning för bevakningsuppgifter med stöd av allmän tjänsteplikt. *Sveriges kommuner och regioner (SKR)* förordar att Myndigheten för civilt försvar (MCF) och Arbetsförmedlingen i samråd med SKR och vissa kommuner och regioner får i uppdrag att utreda om anvisning till utbildning i fredstid kan utgöra ett slags mini-civilplikt inom befolkningsskyddet och nyttjas parallellt med andra former av arbetsmarknadspolitiska insatser.

Skälen för regeringens förslag

Det bör införas en möjlighet att anvisa totalförsvarspflichtiga till utbildning

Allmän tjänsteplikt kan fullgöras genom att den som är totalförsvarspflichtig utför det arbete som anvisas honom eller henne av den myndighet som regeringen bestämmer, 6 kap. 2 § första stycket 3 lagen (1994:1809) om totalförsvarspflicht. Regeringen har delegerat rätten att besluta om sådan anvisning till Arbetsförmedlingen, 6 kap. 2 § 1 förordningen (1995:238) om totalförsvarspflicht. Det finns inget hinder mot att anvisa andra än arbetslösa till ett visst arbete, såsom anställda, studenter eller företagare. Ett beslut om att en totalförsvarspflichtig ska fullgöra allmän tjänsteplikt får däremot inte omfatta den som är krigsplacerad med värn- eller civilplikt med stöd av lagen om totalförsvarspflicht (6 kap. 3 § förordningen om totalförsvarspflicht).

Det finns i dag inte någon möjlighet att anvisa en totalförsvarspflichtig till utbildning med allmän tjänsteplikt. Ofta kan den som anvisas ett enklare arbete klara av det redan efter en introduktion på arbetsplatsen. Vissa enklare arbeten, som är viktiga för totalförsvaret, kräver dock utbildning som inte kan karakteriseras som introduktion på arbetsplatsen. Det skulle t.ex. kunna handla om utbildning för saneringsverksamhet eller liknande. När det handlar om en kortare utbildning kan det anses både onödigt och kostsamt att i fredstid aktivera civilplikt för att genomföra utbildningen. En alternativ beredskapsåtgärd i sådana fall är – som utredningen redogör för – att i fredstid planera för genomförandet av utbildningen och säkra

Prop. 2025/26:302 lärarpersonal, t.ex. genom avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap eller beredskapsavtal med utbildningsföretag. När förhållandena påkallar det kan utbildning av frivilliga totalförsvarspliktiga snabbt inledas.

Det finns en risk att tillräckligt många inte hinner utbildas innan det blir höjd beredskap, t.ex. om det inte finns tillräckligt med frivilliga. I sådana fall bör det finnas en möjlighet att – när den allmänna tjänsteplikten aktiverats – kunna anvisa totalförsvarspliktiga utbildning med allmän tjänsteplikt och därefter anvisa dem till det arbete som de har utbildats för. Som *Affärsverket svenska kraftnät* framför skulle det kunna vara ett kostnadseffektivt och lämpligt verktyg för personalförsörjning inom elområdet, men även inom andra områden. Lagen om totalförsvarsplikt bör därför kompletteras med en möjlighet att vid höjd beredskap anvisa totalförsvarspliktiga att delta i utbildning med allmän tjänsteplikt.

Anvisat arbete får inte vara förenat med bruk av vapen mot annan, utan att den som tjänstgör samtycker till det. Som *Försvårshögskolan* är inne på bör den omständigheten beaktas vid ett beslut om anvisning till utbildning, för det fall det skulle vara aktuellt att anvisa personer till utbildning för en tjänst där bruk av vapen kan förekomma.

Förmåner vid anvisning till utbildning

Den som anvisas utbildning med allmän tjänsteplikt är inte arbetstagar hos utbildningsanordnaren och kommer inte heller att ha något avtal med denne. Den ersättning som den totalförsvarspliktige bör få under utbildningen kan därför inte bestämmas på det sätt som gäller för den som anvisas till arbete, dvs. på grundval av de förmåner som gäller för liknande arbete eller efter vad som är skäligt med hänsyn till arbetets art och omfattning samt omständigheterna i övrigt (8 kap. 3 § lagen om totalförsvarsplikt). Frågan är vilken ersättning en totalförsvarspliktig bör ha rätt till vid deltagande i utbildning som anvisats med allmän tjänsteplikt.

Eftersom utbildning efter anvisning med allmän tjänsteplikt kan sägas vara ett alternativ till att utbilda personer med civilplikt, framstår det som rimligt och rättvist att ersättningen så långt möjligt är densamma som när civilplikt fullgörs. Det innebär att den totalförsvarspliktige under utbildningstiden i princip bör ha rätt till vissa av de förmåner som anges i 8 kap. 1 § lagen om totalförsvarsplikt. Regeringen delar utredningens bedömning att ersättningen bör omfatta reseförmåner, fri hälso- och sjukvård, fri grupplivförsäkring, begravningshjälp, fri utrustning, dagpenning, familjebidrag och tandvård.

Det kan antas att de totalförsvarspliktiga som deltar i de kortare utbildningar som det är fråga om vanligtvis bor kvar i sitt eget hem och själv svarar för sina måltider under utbildningstiden. Om den som anvisas utbildning skulle behöva fullgöra denna på annan ort så har dock han eller hon, enligt redan befintliga bestämmelser i 8 kap. 5 § lagen om totalförsvarsplikt, rätt till ersättning för reseförmåner, flyttning eller ökade levnadskostnader till följd av dubbel bosättning. Om utbildningsanordnaren i en sådan situation t.ex. tillhandahåller fri förplägnad och inkvartering, blir det förstås bara aktuellt med reseförmåner vid resa till och från utbildningsorten.

Det finns inte utrymme för att inom ramen för denna proposition ge ett sådant uppdrag till MCF och Arbetsförmedlingen som *SKR* efterfrågar.

Regeringens förslag

Lagen om totalförsvarsplikt kompletteras med en bestämmelse om att den som är krigsplacerad med värnplikt eller civilplikt inte omfattas av allmän tjänsteplikt.

Utredningens förslag

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Remissinstanserna har inga synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Ett beslut att en totalförsvarspliktig ska fullgöra allmän tjänsteplikt får inte omfatta den som är krigsplacerad enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, se 6 kap. 3 § förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt samt 5 kap. 7 § andra stycket lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank. Det finns dock inte någon uttrycklig reglering av vad som gäller i den situationen att en totalförsvarspliktig som redan omfattas av allmän tjänsteplikt blir krigsplacerad med värn- eller civilplikt.

Regeringen anser att det finns skäl att förtydliga i lag att krigsplacering med värn- eller civilplikt även i ett sådant fall har företräde framför allmän tjänsteplikt. Lagen om totalförsvarsplikt bör därför kompletteras med en bestämmelse om att allmän tjänsteplikt inte omfattar den som är krigsplacerad med värnplikt eller civilplikt enligt lagen.

Detta innebär att bestämmelsen i 6 kap. 3 § förordningen om totalförsvarsplikt inte längre kommer att fylla någon funktion. Regeringen återkommer till den frågan i arbetet med förordningsändringar. Eftersom bestämmelsen i 5 kap. 7 § andra stycket lagen om Sveriges riksbank har ett vidare tillämpningsområde – som även tar sikte på den som redan omfattas av allmän tjänsteplikt på grund av frivilligavtal – bör den bestämmelsen behållas.

Även om utgångspunkten är att en krigsplacering med värn- eller civilplikt har företräde framför den allmänna tjänsteplikten utesluter inte det att en totalförsvarspliktig kan anses göra större nytta för totalförsvaret genom att exempelvis kvarstå i sin anställning eller fullfölja ett frivilligavtal vid höjd beredskap och därför inte bör krigsplaceras med värn- eller civilplikt eller att en sådan krigsplacering bör hävas. Så länge det finns ett beslut om krigsplacering med värn- eller civilplikt kommer dock den allmänna tjänsteplikten att få ge vika. Hur oenighet om var en person gör bäst nytta för totalförsvaret ska hanteras behandlas närmare i avsnitt 10.

Regeringens förslag

En totalförsvarspliktig som avviker eller uteblir från värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt ska straffas för brott mot totalförsvarsplikten endast om det sker olovligen.

Utredningens förslag

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Majoriteten av remissinstanserna har inga synpunkter på förslaget. *Hovrätten för övre Norrland* delar utredningens bedömningar som avser strafflagstiftning. *Landsorganisationen i Sverige (LO)* anser att ambitionen måste vara att det inte ska gå att ha oförenliga uppdrag utan att dessa ska upptäckas och åtgärdas innan höjd beredskap inträder. LO framför även att begreppet olovligen inte tillför en tillräcklig klarhet och att bestämmelserna om straffrihet vid oförenliga plikter bör framgå av lagtexten på ett tydligare sätt.

Skälen för regeringens förslag

Brott mot totalförsvarsplikten för den som uteblir från pliktjämsgöring

I 10 kap. 2 § första stycket lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt finns bestämmelser om straffansvar, bl.a. för den som uppsätligen uteblir från allmän tjänsteplikt, värnplikt eller civilplikt. Straffansvaret gäller bara om gärningen är ägnad att medföra avsevärt men för tjänsten. Brottet betecknas brott mot totalförsvarsplikten.

Ansvar för brott mot totalförsvarsplikten inträder inte om straff för gärningen är föreskrivet i 21 kap. brottsbalken (10 kap. 2 § andra stycket lagen om totalförsvarsplikt). Enligt 21 kap. 7 § första stycket brottsbalken ska en krigsman som olovligen avviker eller uteblir från tjänstgöringen dömas för rymning (i propositionen Ett förstärkt samhällsskydd och tydligare reaktioner vid återfall i brott, prop. 2025/26:181, föreslås en ändring av brottsbeteckningen rymning till olovlig avvikelse av krigsman). Med krigsman avses samtliga personer med tjänstgöringsskyldighet vid försvarsmakten, polismän som är skyldiga att delta i rikets försvar, skyddsvakter som förordnats med stöd av skyddslagen (2010:305), alla som vistas vid avdelningar av försvarsmakten när dessa är i fält eller under liknande förhållanden samt medlemmar av den organiserade motståndsrörelsen (21 kap. 3 § brottsbalken). En person som är krigsplacerad med värn- eller civilplikt eller omfattas av allmän tjänsteplikt kan alltså vara krigsman. Att avvikandet eller uteblivandet ska ha skett olovligen innebär t.ex. att någon, som fått en inkallelseorder eller varit tjänstledig, utan laga förfall inte inställer sig i rätt tid (se t.ex. prop. 1948:144 s. 99 och SOU 1946:83 s. 99).

Lindrigare fall av undanhållande kan beivras med tillämpning av reglerna om disciplinansvar i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret m.m., som är tillämplig också under krigsförhållanden.

Oförenliga plikter kan uppstå i undantagsfall

Regeringen delar LO:s uppfattning att ambitionen är att det inte ska vara möjligt för en person att omfattas av flera sinsemellan oförenliga plikter i samband med höjd beredskap. Att en totalförsvarspliktig samtidigt skulle omfattas av flera beslut om krigsplacering med värnplikt eller civilplikt bör inte kunna förekomma. I avsnitt 7.4 föreslås en uttrycklig bestämmelse om att allmän tjänsteplikt inte omfattar den som är krigsplacerad med värnplikt eller civilplikt enligt lagen om totalförsvarsplikt. Det innebär att en totalförsvarspliktig som fullgör en krigsplacering med värnplikt eller civilplikt inte kan straffas för att han eller hon för samma tid uteblivit eller avvikit från allmän tjänsteplikt. Däremot skulle det kunna förekomma att en totalförsvarspliktig har ingått flera avtal om frivillig tjänstgöring som alla kommit att omfattas av allmän tjänsteplikt. Ett syfte med den registreringsskyldighet som föreslås i avsnitt 5.2 är bl.a. att upptäcka sådana situationer så att bemanningen kan redas ut i fredstid. Det kan dock inte helt uteslutas att det i något fall ändå skulle kunna uppstå en situation där en person omfattas av oförenliga plikter. I den situationen har han eller hon inget annat val än att fullgöra ett avtal med allmän tjänsteplikt men inte det andra. I förarbetena till lagen om totalförsvarsplikt berörs inte den situationen.

I den mån en situation uppstår där en person har flera oförenliga plikter enligt lagen om totalförsvarsplikt bör det som regel ha berott på att personen i fråga visat en ideell försvarsvilja genom att teckna ett avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap, eventuellt efter frivillig utbildning till en totalförsvarsviktig verksamhet. Utredningen för ett resonemang om den allmänna straffrättsliga principen om s.k. rättslig nöd – dvs. att en person inte kan undvika att begå brott hur han eller hon än gör – skulle kunna vara tillämplig i en situation där en person omfattas av oförenliga plikter enligt lagen om totalförsvarsplikt. Enligt utredningen är det dock inte självklart att återopande av rättslig nöd medför att en totalförsvarspliktig undgår straffansvar om han eller hon fullgör en allmän tjänsteplikt framför andra.

Ett tydligare straffansvar

Som utredningen föreslår bör den aktuella bestämmelsen i lagen om totalförsvarsplikt förtydligas på så sätt att rekvisitet ”olovligen” läggs till för avvikande och uteblivande, motsvarande vad som gäller enligt 21 kap. 7 § brottsbalken. Det innebär att en totalförsvarspliktig endast ska dömas för brott mot lagen om totalförsvarsplikt om avvikandet eller uteblivandet skett olovligen. Att gärningen inte skett olovligen kan handla om att den enskilde har fått tillstånd att utebli men också att han eller hon har laga förfall för uteblivandet, t.ex. för att han eller hon behöver fullgöra allmän tjänsteplikt på annat håll, drabbats av plötslig sjukdom eller liknande.

Samtidigt bör ordet uppsåtligen tas bort från paragrafen. Utgångspunkten, även inom specialstraffrätten, är att en gärning ska ha begåtts uppsåtligen för att medföra straffansvar (1 kap. 2 § första stycket

Prop. 2025/26:302 brottsbalken). Uppsåt som skuldrekvisit behöver således inte särskilt anges i respektive straffbestämmelse (prop. 1993/94:130 s. 23).

I motsats till LO anser regeringen att förslaget innebär en tillräckligt tydlig reglering.

7.6 Tydligare bestämmelser om allmän tjänsteplikt vid avtal om frivillig tjänstgöring

Regeringens förslag

Bestämmelserna om fullgörande av allmän tjänsteplikt genom frivilligavtal i 6 kap. 2 § första stycket 2 lagen om totalförsvarsplikt ska förtydligas på så sätt att allmän tjänsteplikt ska kunna fullgöras genom att den som är totalförsvarspliktig tjänstgör enligt avtal om

- frivillig tjänstgöring inom det militära försvaret, eller
- annan frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret, om avtalet har träffats mellan en myndighet och en medlem i en frivillig försvarsorganisation som regeringen bestämmer.

Allmän tjänsteplikt ska även, enligt en ny punkt i paragrafen, kunna fullgöras genom att en totalförsvarspliktig i övrigt tjänstgör inom totalförsvaret enligt avtal som ska fullgöras vid höjd beredskap.

Utredningens förslag

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att allmän tjänsteplikt ska fullgöras genom att den som är totalförsvarspliktig tjänstgör enligt avtal om annan frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret som har träffats mellan en *statlig* myndighet och en medlem i en frivillig försvarsorganisation.

Remissinstanserna

Majoriteten av remissinstanserna har inga synpunkter på förslaget att förtydliga vilka avtal om frivillig tjänstgöring som avses i 6 kap. 2 § 2 lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. *Myndigheten för civilt försvar (MCF)*, som tillstyrker förslaget, framför att det är positivt att rättsläget förtydligas men förordar att även kommuner och regioner bör kunna ingå avtal med medlemmar i frivilliga försvarsorganisationer på samma sätt som statliga myndigheter. MCF pekar bl.a. på att det skulle innebära att frivilliga i större utsträckning kan vara tillgängliga som personalförstärkning vid viktiga lokala insatser i höjd beredskap, inte minst inom befolkningsskyddet. Även *De frivilliga försvarskommittéernas samarbetskommitté*, *Länsstyrelsen i Blekinge län*, *Länsstyrelsen i Skåne län* och *Länsstyrelsen i Östergötlands län* förordar att kommuner och regioner ska kunna teckna avtal med medlemmar av frivilligorganisationer på samma sätt som statliga myndigheter.

Förslaget att regeringen ska få bestämma vilka de frivilliga försvarsorganisationerna är tillstyrks av MCF. Myndigheten förordar dock

att myndigheten och Försvarsmakten ska höras vid ändringar i listan. *Malmö kommun* menar att totalförsvaret betjänas av en mer inkluderande hållning snarare än begränsning till vissa utpekade organisationer.

Ett flertal remissinstanser är positiva till förslaget om att införa en ny punkt som möjliggör fullgörande av allmän tjänsteplikt genom övriga avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap. Bland dessa finns *Länsstyrelsen i Jönköpings län*, *Länsstyrelsen i Västerbottens län*, *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*, *SMHI*, *Affärsverket svenska kraftnät* och *Östersunds kommun*. *Arbetsförmedlingen* tillstyrker också förslaget men menar att det behöver vara tydligt reglerat att samråd måste ske med den verksamhet som har individen anställd innan ett avtal sluts.

Även MCF är positiv till förslaget om en ny punkt för övriga avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap men framhåller att det finns vissa risker kopplat till förslaget som behöver beaktas. Myndigheten pekar på att förslaget öppnar upp för att samma individ kan bli aktuell för två olika former av frivilligavtal och att om villkoren och ersättningsnivåerna skiljer sig åt kan incitamentsstrukturer uppstå, där frivilliga till följd av mer fördelaktiga villkor styrs mot en form av avtal som är mindre lämpliga för deras form av tjänstgöring. MCF framför också att det kommer att falla ett stort ansvar på den bemanningsansvariga att säkerställa att den som tecknar ett avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap verkligen förstår innebörden av detta åtagande. Det finns en risk att den enskilde hamnar i en svagare ställning jämfört med medlemmar i frivilliga försvarsorganisationer, eftersom dessa organisationer sköter rekrytering och utbildning och har lång erfarenhet av att arbeta med detta.

Länsstyrelsen i Jönköpings län efterfrågar ett förtydligande om de som fullgör allmän tjänsteplikt enligt den nya punkten omfattas av samma anställningsskydd hos ordinarie arbetsgivare som övriga frivilliga.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) instämmer i behovet av att kunna bemanna det civila försvaret med olika typer av frivilliga avtal men anser att det bör utredas vidare vilka avtal som kan användas för det ändamålet och vilka konsekvenser en sådan användning får. Enligt TCO aktualiseras en rad arbetsrättsliga överväganden när det gäller utredningens resonemang om vilande anställningsavtal, som inte är tillräckligt analyserade i betänkandet. *Saco* har liknande synpunkter. *Malmö kommun* framför att sektorsansvarig myndighet bör ta fram föreskrifter eller vägledning för tillämpning av den nya avtalsgrunden.

Skälen för regeringens förslag

Frivilliga i det civila försvaret

Frivilliga har länge spelat en central roll i Sveriges totalförsvaret. De frivilliga försvarsorganisationerna har olika kärnverksamheter, men en gemensam nämnare är uppgiften att stödja offentliga aktörer och öka uthålligheten i samhället genom att tillhandahålla utbildad personal. De frivilliga försvarsorganisationerna står för olika specialistkompetenser i det militära och civila försvaret, infattande bl.a. sjukvård, transport och logistik, räddningstjänst, befolkningsskydd, cyberdomänen och tele- och radiosamband. För några av organisationerna utgör insatser för totalförsvaret en relativt begränsad del av verksamheten, medan det för

Prop. 2025/26:302 andra är den nästan helt dominerande verksamheten. Organisationerna har ofta både rekryterings-, utbildnings- och stödfunktioner.

Bestämmelser om den frivilliga försvarsverksamheten finns i förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet (frivilligförordningen). I förordningen har regeringen pekat ut 18 frivilliga försvarsorganisationer som omfattas av bestämmelserna. Dessa organisationer har tillsammans drygt 350 000 medlemmar.

De frivilliga försvarsorganisationerna får statlig finansiering i form av organisationsstöd och uppdragsersättning. Myndigheten för civilt försvar (MCF) och Försvarsmakten fördelar och betalar ut organisationsstöd till de frivilliga försvarsorganisationerna inom sina respektive verksamhetsområden och får i samverkan med andra berörda myndigheter komma överens med de frivilliga försvarsorganisationerna om uppdrag i totalförsvaret (5 § frivilligförordningen).

Bestämmelserna om allmän tjänsteplikt genom frivilligavtal bör förtydligas

Allmän tjänsteplikt vid höjd beredskap fullgörs bl.a. av att den som är totalförsvarspliktig tjänstgör enligt avtal om frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret (6 kap. 2 § första stycket 2 lagen om totalförsvarsplikt). Den som har ingått ett sådant avtal är alltså skyldig att tjänstgöra enligt avtalet när den allmänna tjänsteplikten är aktiverad och är förhindrad att lämna uppdraget. Den som fullgör allmän tjänsteplikt enligt ett sådant avtal har under tiden rätt till vissa förmåner, bl.a. fri utrustning, dagarsättning eller dagpenning (8 kap. 1 § andra stycket samma lag).

Som anges ovan finns bestämmelser om frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret bl.a. i frivilligförordningen. Enligt 2 § frivilligförordningen får myndigheter med uppgifter inom totalförsvaret träffa skriftliga avtal om tjänstgöring inom totalförsvaret med en person som tillhör en sådan frivillig försvarsorganisation som anges i förordningen. Ett sådant frivilligavtal får som huvudregel endast ingås med en frivillig som fyllt 16 år. Vid tjänstgöring i Försvarsmakten behöver den frivillige i stället ha fyllt 18 år och dessutom vara svensk medborgare (4 § första stycket). Frivilligavtalet ska ange tjänstgöringsskyldighetens omfattning samt tjänstgöringens art och längd (4 § andra stycket). Bestämmelser om frivillig tjänstgöring i det militära försvaret finns även i hemvärnsförordningen (1997:146), förordningen (FFS 1987:12) om krigsfrivilliga vid försvarsmakten och förordningen (FFS 1987:8) om frivillig tjänstgöring vid försvarsmakten.

Innebörden av 6 kap. 2 § första stycket 2 lagen om totalförsvarsplikt är inte helt tydlig. Bestämmelsen har i den praktiska tillämpningen tolkats som att den omfattar avtal mellan en myndighet med uppgifter inom totalförsvaret och en totalförsvarspliktig medlem i en frivillig försvarsorganisation, dvs. sådana avtal som bl.a. frivilligförordningen tar sikte på. Enligt ordalydelsen kan dock bestämmelsen i princip avse alla avtal om frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret som en statlig myndighet, kommun, region eller enskild bemanningsansvarig har träffat med en totalförsvarspliktig, som inte behöver vara medlem i en frivillig försvarsorganisation.

Möjligheten att träffa frivilligavtal som vid höjd beredskap medför allmän tjänsteplikt bör vara kvar. Som framgår ovan spelar frivilliga försvarsorganisationer och deras medlemmar en central roll i personalförsörjningen av det civila försvaret. Däremot bör det förtydligas vilken typ av avtal som innebär att allmän tjänsteplikt ska fullgöras vid höjd beredskap. Det är angeläget inte minst med hänsyn till att tecknandet av ett sådant avtal medför att den enskilde är skyldig att vid höjd beredskap fullgöra allmän tjänsteplikt, dvs. en för den enskilde ingripande rättsföljd.

Hur bör bestämmelsen utformas?

Till en början finns det skäl att skilja mellan s.k. författningsreglerade avtal – dvs. sådana avtal som tecknas mellan vissa myndigheter och en medlem i en frivillig försvarsorganisation och som regleras i bl.a. frivilligförordningen – och andra typer av frivilligavtal. De författningsreglerade avtalen ingår som en del i ett under lång tid uppbyggt system och det finns bestämmelser på förordningsnivå om exempelvis vem som kan ingå avtal och vad som ska framgå av avtalet. Att hålla isär denna typ av frivilligavtal från andra former av avtal är motiverat inte minst av att det bör vara olika former av finansiering, vilket utvecklas nedan.

Regeringen delar utredningens uppfattning att den andra punkten i 6 kap. 2 § lagen om totalförsvarsplikt bör reserveras för författningsreglerade avtal. Det innebär att den typen av avtal – i likhet med i dag – medför en rätt till förmåner för den enskilde vid fullgörande av allmän tjänsteplikt, se 8 kap. 1 § andra stycket samma lag. När det gäller den närmare utformningen föreslår utredningen att lagtexten ska formuleras så att de avtal som avses är avtal om frivillig tjänstgöring inom det militära försvaret, eller avtal mellan en statlig myndighet och en medlem i en frivillig försvarsorganisation om annan frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret. Förslaget innebär därmed att punkten begränsas till avtal som träffas med Försvarsmakten eller någon annan statlig myndighet. En anledning till det är att frivilligförordningen, där de frivilliga försvarsorganisationerna anges, har kommit att tolkas och tillämpas så att den endast omfattar statliga myndigheter. Förslaget innebär alltså i praktiken inte någon saklig ändring eller begränsning i det avseendet.

Flera remissinstanser, bl.a. *Länsstyrelsen i Skåne län*, *Länsstyrelsen i Östergötlands län* och MCF förordar att även kommuner och regioner bör kunna ingå frivilligavtal på samma sätt som statliga myndigheter. Regeringen konstaterar att det finns skäl som talar för detta. Som MCF pekar på skulle en sådan möjlighet kunna medföra personalförstärkning vid viktiga lokala insatser i höjd beredskap, inte minst inom befolkningsskyddet. Regeringen avser därför att återkomma till frågan (se även propositionen Totalförsvaret 2025–2030, prop. 2024/25:34 s. 156). Frågan kan inte i sin helhet hanteras inom ramen för detta lagstiftningsärende men regleringen bör utformas på ett sätt som inte utesluter att kommuner och regioner framöver kan komma att få en möjlighet att teckna författningsreglerade avtal på samma sätt som statliga myndigheter. Bestämmelsen bör därför utformas så att allmän tjänsteplikt fullgörs genom att den som är totalförsvarspliktig tjänstgör enligt avtal om annan frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret, om avtalet har träffats

Prop. 2025/26:302 mellan en *myndighet* och en medlem i en frivillig försvarsorganisation. På så sätt är bestämmelsen inte begränsad till statliga myndigheter, utan omfattar även kommunala myndigheter.

I lagrådsremissen föreslogs att det ska införas en upplysning om att regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen kan meddela föreskrifter om vilka de frivilliga försvarsorganisationerna är. I enlighet med *Lagrådets* synpunkt bör dock bestämmelsen få en annan författningsteknisk utformning. Bestämmelsen tydliggör att de frivilliga försvarsorganisationerna och deras verksamheter är författningsreglerade. Regeringen anser inte, till skillnad från MCF, att det behöver införas bestämmelser om att vissa myndigheter ska höras innan det görs ändringar i listan över organisationerna.

I likhet med utredningen och ett flertal remissinstanser anser regeringen att bemanningsansvariga, både statliga myndigheter och andra, bör ha möjlighet att träffa avtal med totalförsvarspliktiga om tjänstgöring inom totalförsvaret vid höjd beredskap, även utanför ramen för de författningsreglerade avtalen. Det kan t.ex. handla om avtal som träffas av en privat bemanningsansvarig eller avtal mellan en myndighet och en totalförsvarspliktig person som inte är medlem i en frivillig försvarsorganisation. Detta kan antas ha positiva effekter för personalförsörjningen inom det civila försvaret. Som *Länsstyrelsen i Jönköpings län* pekar på kan den möjligheten t.ex. medföra att nyckelpositioner inom krigsorganisationen kan bemannas snabbare och mer flexibelt.

Den typen av avtal bör regleras genom att det införs en ny fjärde punkt i 6 kap. 2 § andra stycket lagen om totalförsvarsplikt, som anger att allmän tjänsteplikt fullgörs genom att den som är totalförsvarspliktig i övrigt tjänstgör inom totalförsvaret enligt avtal som ska fullgöras vid höjd beredskap. Att bestämmelsen placeras i en egen punkt i paragrafen innebär att den typen av avtal inte kommer att ge automatisk rätt till statlig ersättning för den enskilde vid fullgörande av allmän tjänsteplikt. Det följer av att bestämmelserna om förmåner i 8 kap. 1 § andra stycket hänvisar specifikt till 6 kap. 2 § andra stycket 2. Ersättning och andra förmåner till den enskilde får i dessa fall i stället den bemanningsansvariga bekosta. En motsatt ordning skulle kunna få till följd att staten subventionerar civil verksamhet vid höjd beredskap utan att ha möjlighet att bedöma om ett sådant frivilligavtal är lämpligt i det enskilda fallet. En sådan ordning framstår inte som lämplig.

Eftersom förslaget öppnar upp för att samma person kan bli aktuell för olika former av frivilligavtal kan det, som MCF påpekar, finnas en risk för negativa incitamentsstrukturer om villkoren mellan olika avtal skiljer sig åt och frivilliga i större utsträckning väljer den mer lönsamma formen i stället för den tjänstgöring där han eller hon gör bäst nytta inom totalförsvaret. Risken för att detta skulle få en mer betydande påverkan på personalförsörjningen inom det civila försvaret eller kostnaderna får dock bedömas som små. De frivilliga försvarsorganisationerna har en befintlig infrastruktur för rekrytering och utbildning av personella förstärkningsresurser, som fungerar i huvudsak väl. Det kan förutsättas att frivilligavtal även framöver i första hand kommer att tecknas av medlemmar i dessa organisationer i enlighet med bestämmelserna i frivilligförordningen. Det finns dock anledning att följa frågan.

Länsstyrelsen i Jönköpings län efterfrågar ett förtydligande om de som fullgör allmän tjänsteplikt enligt den nya punkten omfattas av samma anställningsskydd hos ordinarie arbetsgivare som övriga frivilliga. Av 9 kap. 1 § lagen om totalförsvarsplikt följer att ingen arbetstagare får sägas upp eller avskedas på grund av att han eller hon fullgör sina skyldigheter enligt lagen. Detta gäller även för de som fullgör allmän tjänsteplikt till följd av frivilligavtal. Att bestämmelsen om frivilligavtal förtydligas och delas upp på två olika punkter innebär ingen ändring av detta.

Närmare om avtal om frivillig tjänstgöring som inte är författningsreglerade

Som MCF pekar på faller det ett stort ansvar på den bemanningsansvariga att säkerställa att den person som tecknar ett frivilligavtal som inte är författningsreglerat förstår innebörden av detta. Ett grundkrav är att det framgår av avtalet att det avser viss tjänstgöring inom totalförsvaret och att det ska fullgöras vid höjd beredskap. Det bör också framgå var inställelse ska ske när det har beslutats om höjd beredskap. Av tydlighetsskäl bör avtalet vara skriftligt.

Frivilligavtal om tjänstgöring inom totalförsvaret vid höjd beredskap bör inte träffas med befintlig personal eller med totalförsvarspliktiga som redan arbetar i en annan totalförsvarsviktig verksamhet där deras kompetens behövs. Som *Arbetsförmedlingen* anför är det därför viktigt vid tecknandet av denna typ av avtal – liksom vid andra frivilligavtal – att samråd vid behov sker med den enskildes arbetsgivare innan ett avtal sluts, för att säkerställa att personen vid höjd beredskap tjänstgör där han eller hon gör bäst nytta inom totalförsvaret. Att sådant samråd och överväganden sker behöver dock inte regleras särskilt i lag. I avsnitt 10 beskrivs en modell för konfliktlösning om en konkurrenssituation skulle uppstå.

Vidare bör avtal förstås bara träffas med personer som är lämpliga för den befattning som avses med avtalet. För författningsreglerade avtal ska myndigheten kontrollera med den frivilliga försvarsorganisationen att den frivillige är lämplig för tjänstgöring. För avtal som inte är författningsreglerade är det den bemanningsansvariga som i stället behöver utreda den saken. Med hänsyn till att lämpligheten att tjänstgöra i en viss befattning kan förändras över tid kan det finnas skäl att begränsa avtalets giltighetstid. Ett avtal kan förstås förlängas, om avtalsparterna anser det lämpligt.

Utredningen resonerar ingående om olika former för ett sådant avtal, bl.a. kring förutsättningarna att utforma det som ett vilande anställningsavtal. *Saco* och *TCO* menar att frågan om vilande anställningsavtal aktualiserar en rad arbetsrättsliga överväganden som inte är tillräckligt analyserade i betänkandet. Regeringen kan konstatera att utformningen av avtalet givetvis måste ligga inom ramen för befintlig arbetsrättslig reglering. Hur arbetsrättslig reglering ska tolkas och tillämpas i ett specifikt fall blir ytterst en fråga för rättstillämpningen.

En möjlighet att ge fler myndigheter rätt att förelägga om vite

Regeringens förslag

Utöver Plikt- och prövningsverket ska de ytterligare myndigheter som regeringen bestämmer ha möjlighet att förelägga om vite enligt lagen om totalförsvarsplikt.

Utredningens förslag

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Majoriteten av remissinstanserna har inga synpunkter på förslaget. *Plikt- och prövningsverket* tillstyrker förslaget. *Kammarrätten i Stockholm*, som noterar att vitesförelägganden enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt inte är överklagbara, anser att det behöver belysas om den ordningen är förenlig med Europakonventionen och Högsta förvaltningsdomstolens praxis på området.

Skälen för regeringens förslag

Det finns möjlighet att förena uppgiftsskyldighet med vite i vissa fall

För att en totalförsvarspliktigs förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt ska kunna utredas och bedömas är han eller hon skyldig att lämna nödvändiga uppgifter om hälsotillstånd, utbildning, arbete och personliga förhållanden i övrigt (2 kap. 1 § lagen om totalförsvarsplikt). Uppgifter ska lämnas på begäran av Plikt- och prövningsverket, en annan statlig myndighet som regeringen bestämmer, en kommun eller en region. De statliga myndigheter som har rätt att begära uppgifter är en länsstyrelse, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Försvarsmakten, Myndigheten för civilt försvar, Post- och telestyrelsen, Trafikverket, Transportstyrelsen, Statens jordbruksverk, Migrationsverket, Statens energimyndighet och Affärsverket svenska kraftnät (4 kap. 5 § förordningen om totalförsvarsplikt). Plikt- och prövningsverket får vid vite förelägga den enskilde att lämna uppgifter i dessa fall (10 kap. 7 § 2 lagen om totalförsvarsplikt).

Det finns även bestämmelser om uppgiftsskyldighet i fråga om uppgifter som behövs vid beslut om allmän tjänsteplikt. Arbetsgivare, uppdragsgivare, arbetstagare och uppdragstagare är skyldiga att lämna upplysningar om förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av bestämmelserna om allmän tjänsteplikt på grund av anställning eller uppdrag (6 kap. 5 § lagen om totalförsvarsplikt). Uppgifterna ska lämnas till regeringen eller en myndighet som har att besluta om hos vilka arbetsgivare och uppdragsgivare som allmän tjänsteplikt ska fullgöras och vilka arbetstagare och uppdragstagare som ska omfattas av allmän tjänsteplikt. De myndigheter som får besluta om detta är statliga myndigheter i fråga om personal hos myndigheten som ska fullgöra allmän tjänsteplikt där, Riksbanken när det gäller allmän tjänsteplikt hos företag

som bedriver verksamhet som är av särskild betydelse för genomförandet av betalningar och Arbetsförmedlingen i fråga om övriga arbets- och uppdragsgivare. Även den uppgiftsskyldigheten är vites sanktionerad (10 kap. 7 § 2 lagen om totalförsvarsplikt). Vite får dock inte föreläggas avseende skyldigheten att lämna uppgifter till regeringen.

Bestämmelserna i lagen (1985:206) om viten är tillämpliga på vitesförelägganden enligt 10 kap. 7 § lagen om totalförsvarsplikt. Frågor om utdömande av ett förelagt vite prövas enligt den lagen av förvaltningsrätt på ansökan av den myndighet som har utfärdat vitesföreläggandet (6 § lagen om viten).

Fler myndigheter bör kunna få möjlighet att förelägga om vite enligt lagen om totalförsvarsplikt

Civilplikten har nyligen aktiverats brett och är under uppbyggnad. Det finns därför inte någon aktuell erfarenhet av att anmana ett större antal personer som kan bli aktuella för civilplikt att komma in med uppgifter inom viss tid. Det är därför svårt att veta hur stora problemen med uteblivna svar kan bli. Det är dock rimligt att anta att en viss andel inte kommer att svara inom utsatt tid, i vart fall till en början.

Om det är en annan myndighet än Plikt- och prövningsverket, t.ex. Myndigheten för civilt försvar, som har begärt in uppgifterna behöver den myndigheten enligt dagens regelverk vända sig till Plikt- och prövningsverket med begäran om att förelägga den totalförsvarspliktige att vid vite lämna uppgifter till Myndigheten för civilt försvar. Hur omfattande den arbetsuppgiften blir för Plikt- och prövningsverket går inte att säga i nuläget, men det kan inte uteslutas att det kan handla om ett flertal fall. Till det kommer att det är den myndighet som har förelagt vitet, dvs. Plikt- och prövningsverket i dessa fall, som har att ansöka hos förvaltningsrätt om att vitet ska dömas ut. Det framstår som omständigt att en myndighet som begärt uppgifter inom ramen för en utredning i varje enskilt fall där det behövs ska be Plikt- och prövningsverket om hjälp, först med vitesföreläggandet och sedan, om uppgifterna inte inkommer, med att få vitet utdömt. Det är mer ändamålsenligt att myndigheten själv får förelägga och ansöka om utdömande om det behövs. Det kan därför finnas skäl att låta den myndighet som har rätt att få uppgifterna för sin utredning också få förelägga den totalförsvarspliktige att komma in med uppgifterna vid vite.

Samma resonemang gör sig gällande i fråga om skyldigheten för arbetsgivare, uppdragsgivare, arbetstagare och uppdragstagare att lämna upplysningar av betydelse för tillämpningen av bestämmelserna om allmän tjänsteplikt. Även i sådana situationer kan det handla om många aktörer som är skyldiga att lämna uppgifter och därmed även flera som kan behöva föreläggas vid vite. Motsvarande bedömning gäller därför även för dessa fall.

Regeringen delar utredningens uppfattning att det är lämpligt att bedömningen av vilka myndigheter som – utöver Plikt- och prövningsverket – behöver ha möjlighet att vitesförelägga görs av regeringen. På så sätt möjliggörs en mer flexibel reglering. Bestämmelsen om vitesförelägganden i 10 kap. 7 § lagen om totalförsvarsplikt bör därför ändras för att möjliggöra detta.

Kammarrätten i Stockholm noterar att ett beslut om vitesföreläggande enligt 10 kap. 7 § lagen om totalförsvarsplikt inte är överklagbart, se 11 kap. 4 § samma lag. Regeringen konstaterar att förslaget i denna del endast tar sikte på vilka myndigheter som bör kunna få möjlighet att förelägga om vite. En översyn av möjligheten att överklaga ett vitesföreläggande enligt lagen om totalförsvarsplikt ligger alltså utanför detta lagstiftningsärende.

7.8 Större möjlighet att dela upp grundutbildning med civilplikt

Regeringens förslag

Kravet på att en grundutbildning ska genomföras i en följd ska inte gälla för grundutbildning som genomförs av totalförsvarspliktiga som har skrivits in för civilplikt efter annan utredning än mönstring.

Utredningens förslag

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Majoriteten av remissinstanserna har inga synpunkter på förslaget. *Plikt- och prövningsverket* och *Affärsverket svenska kraftnät* tillstyrker förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Grundutbildningen för den som har skrivits in med civilplikt får pågå i högst 320 dagar, 4 kap. 1 § första stycket lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. För den som har skrivits in för civilplikt efter annan utredning än mönstring får grundutbildningen uppgå till högst 60 dagar, s.k. kort grundutbildning (3 kap. 4 § lagen om totalförsvarsplikt). Grundutbildningens längd ska bestämmas särskilt för varje befattning eller typ av befattning och den ska genomföras i en följd, om det inte för vissa befattningar finns särskilda skäl att genomföra den i omgångar (5 kap. 4 § lagen om totalförsvarsplikt). Vad som kan utgöra särskilda skäl framgår inte av förarbetena. Möjligheten till uppdelning ska dock tillämpas restriktivt (prop. 1994/95:6 s. 184).

Totalförsvarspliktiga som skrivs in efter annan utredning än mönstring kan alltså vara skyldiga att genomgå en grundutbildning om 60 dagar. De personer som identifieras som lämpliga för civilplikt efter annan utredning än mönstring är som regel äldre än 24 år och befinner sig ofta mitt i livet med arbete och barn. De drabbas i högre grad negativt av att vara borta från hemmet och den ordinarie sysselsättningen en längre tid. Det kan antas att dessa personer kan behöva få vara hemma i en eller två veckor mellan olika utbildningsmoment även om grundutbildningen inte pågår i mer än högst 60 dagar. Att en sådan kortare grundutbildning genomförs i omgångar med kortare uppehåll mellan utbildningsmoment kan normalt inte antas äventyra utbildningsresultatet eller utbildningens kvalitet.

Som utredningen pekar på är det inte givet att bestämmelsen om särskilda skäl kan tillämpas för att dela upp en kortare grundutbildning i syfte att tillgodose äldre civilpliktigas större behov av att inte vara borta för länge från hemmet och den ordinarie sysselsättningen. De befintliga möjligheter som finns för att bevilja ledighet eller besluta om uppehåll framstår inte heller som ändamålsenliga för syftet, inte minst eftersom hanteringen av individuella ansökningar innebär ökad administration. Att bevilja ledighet efter individuella önskemål kan också försvåra ett rationellt genomförande av utbildningen.

Regeringen anser därför att kravet på att grundutbildningen ska genomföras i en följd inte ska gälla för grundutbildning som omfattar totalförsvarspliktiga som har skrivits in för civilplikt efter annan utredning än mönstring. Hur en sådan grundutbildning lämpligen bör läggas upp i det enskilda fallet bör dock inte regleras närmare i lag. Avsikten är att det, som tidigare, i verkställighetsföreskrifter för varje befattning eller typ av befattning särskilt ska bestämmas hur grundutbildningen ska läggas upp.

8 Ändrade regler om arbetsförmedlingstvång

Regeringens förslag

Undantaget från arbetsförmedlingstvång för tillfälliga anställningar i lagen om arbetsförmedlingstvång ska tas bort.

Utredningens förslag

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Majoriteten av remissinstanserna har inga synpunkter på förslaget. *Region Blekinge* bedömer att förslaget leder till ökad kontroll över arbetskraftsförsörjningen, skydd för samhällsviktiga sektorer och effektivare resursfördelning vid krig. *Migrationsverket* framför att förslaget kan innebära att myndigheten förlorar möjligheten att anlita nya konsulter för totalförsvarsviktiga uppgifter under höjd beredskap. Enligt verket finns det en risk att avrop av personal via Arbetsförmedlingen kan skapa konkurrens mellan olika verksamheter för samma resurser och att det kan ta längre tid än normalt. *Försvarshögskolan* föreslår att tillämpningsbestämmelserna i lagen (1994:2077) om arbetsförmedlingstvång språkligt anpassas till tillämpningsbestämmelserna i vissa andra fullmaktslagar.

Skälen för regeringens förslag

Arbetsförmedlingstvång

Om det behövs för att verksamhet som är av särskild vikt för totalförsvaret ska kunna upprätthållas får regeringen eller den myndighet som regeringen

Prop. 2025/26:302 bestämmer – när det råder höjd beredskap – föreskriva bl.a. om förbud mot annan arbetsförmedling än den offentliga, i den omfattning som det behövs (1 och 2 §§ lagen om arbetsförmedlingstvång). För att tillgodose behovet av arbetskraft inom en viss verksamhet får regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, i en sådan situation även föreskriva om förbud för arbetsgivare att anställa arbetstagare som inte har anvisats av en offentlig arbetsförmedling eller med dess medgivande, s.k. arbetsförmedlingstvång (3 §). Syftet med en sådan åtgärd är att tillgodose behovet av en snabb och planerad inriktning av samhällslivet i krig eller vid krigsfara (propositionen Totalförsvarsplikt, prop. 1994/95:6 s. 102).

I en föreskrift om arbetsförmedlingstvång ska det anges vilket behov av arbetskraft som ska ha företräde. Så länge det behovet inte är fyllt, får den som förmedlar arbete inte lämna en arbetssökande anvisning eller medgivande att ta annat arbete inom den verksamhet för vilken arbetsförmedlingstvång gäller (3 § andra stycket). Om ett anställningsavtal har ingåtts i strid med detta och anställningen inte kan godkännas med hänsyn till en företrädesbestämmelse, får arbetstagaren föreläggas att vid vite frånträda anställningen (4 §).

Det finns flera undantag från bestämmelserna om arbetsförmedlingstvång. Undantag gäller bl.a. om anställningen endast är tillfällig, om arbetstagaren är under 16 år eller över 70 år eller om parterna i ett anställningsförhållande är makar eller sambor (5 §).

Tillfälliga anställningar bör inte längre vara generellt undantagna från arbetsförmedlingstvång

Det har sedan lagen om arbetsförmedlingstvång tillkom 1994 införts ökade möjligheter till tidsbegränsade anställningar enligt 5 § lagen (1982:80) om anställningsskydd. Exempelvis förutsätter inte den sedan 2022 nya anställningsformen, särskild visstidsanställning, att arbetsgivaren anger någon objektivt konstaterbar grund för att tidsbegränsa anställningsavtalet eller att arbetet är tillfälligt till sin natur (jfr prop. 2021/22:176 s. 443). Den arbetsrättsliga beredskapslagen (1987:1262) innehåller möjligheter att teckna vissa särskilda avtal om tidsbegränsade anställningar. Utredningen om en översyn av beredskapen i arbetslivet har i sitt betänkande Arbetsrätten under krig och krigsfara (SOU 2023:79) föreslagit att de tidsbegränsade anställningsformer som föreskrivs i lagen om anställningsskydd i dag ska gälla även när lagen är aktiverad. Förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet.

I allvarliga lägen behöver arbetskraften kunna fördelas med hänsyn till totalförsvarets krav. En omfattande förekomst av tidsbegränsade anställningar när arbetsförmedlingstvång gäller skulle med nu gällande undantag för tillfälliga anställningar kunna medföra att den utsedda myndigheten får sämre möjligheter både att överblicka totalförsvarets arbetskraftsbehov och att styra arbetssökande mot dessa behov. Syftet med att vidta åtgärden arbetsförmedlingstvång går då förlorad i detta avseende. Det generella undantaget för anställningar som endast är tillfälliga bör därför tas bort. Som *Region Blekinge* framför kan det bl.a. leda till en effektivare resursfördelning. Regeringen delar utredningens bedömning att de övriga undantagen från lagen om arbetsförmedlingstvång bör behållas.

Det kan framhållas att en föreskrift om arbetsförmedlingstvång kan begränsas på olika sätt. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan därför – om det skulle anses lämpligt – begränsa föreskriften om arbetsförmedlingstvång till att avse exempelvis bara tillsvidareanställningar, t.ex. om det skulle uppstå sådana följder som *Migrationsverket* varnar för.

Som utredningen noterar har en rubrik i lagen om arbetsförmedlingstvång kommit att få en felaktig utformning. Rubriken bör ändras på det sätt som utredningen föreslår. Den språkliga översyn av lagen om arbetsförmedlingstvång som *Försvarshögskolan* efterfrågar kan inte hanteras inom ramen för denna proposition.

9 Tydligare regler om omflyttning av personal vid höjd beredskap

Regeringens förslag:

En föreskrift eller ett beslut om tjänstgöring i andra anställningar eller uppdrag hos det allmänna, som har meddelats eller fattats med stöd av förfarandelagen, ska inte gälla för den som tjänstgör med värnplikt eller civilplikt.

För den som tjänstgör med allmän tjänsteplikt ska en sådan föreskrift eller ett sådant beslut medföra att den allmänna tjänsteplikten inte längre gäller.

Utredningens förslag

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Majoriteten av remissinstanserna har inga synpunkter på förslaget. *Arbetsförmedlingen* har inget att erinra mot förslaget men framför att det behöver tydliggöras att regeringen, eller den myndighet som beslutat om omflyttning av personal, ansvarar för att meddela Plikt- och prövningsverket och den myndighet som fattat beslut om allmän tjänsteplikt om en individ inte längre omfattas av tidigare beslut om tjänsteplikt på grund av beslut enligt förfarandelagstiftningen. *Försäkringskassan* motsätter sig inte heller förslaget men påpekar att vid omflyttning av personal inom det allmänna så finns det svårigheter med de befattningar som är placerade i säkerhetsklass – kravet på en ny säkerhetsprövning hos den mottagande myndigheten försvårar inlåning av viktiga personalresurser. *Försäkringskassan* anser att möjligheten att ta emot individer med godkända säkerhetsprövningar från annan myndighet i befattningar som är placerade i säkerhetsklass hos den mottagande myndigheten utan ytterligare säkerhetsprövning bör ses över. *Pensionsmyndigheten* framför liknande synpunkter.

Prop. 2025/26:302 *Sveriges kommuner och regioner (SKR)* framhåller att förflyttning av personal mellan arbetsgivare inom det allmänna är komplicerat och att reglerna behöver utvecklas. SKR förordar att ett uppdrag som tar sikte på vad som ska gälla vid förflyttning av personal och konsekvenser för anställningsvillkor ges till MCF i samverkan med berörda aktörer. SKR efterfrågar även ett förtydligande av om privata utförare av välfärdstjänster omfattas av förfarandelagens möjligheter att förflytta personal inom det allmänna. *Krigsförsäkringsnämnden* anser att behovet att snabbt kunna tillföra kvalificerad personal till myndigheter som bedriver operativ verksamhet vid krigsfara och krig behöver belysas ytterligare.

Skälen för regeringens förslag

Omflyttning av personal hos det allmänna vid höjd beredskap

Vid höjd beredskap kan regeringen bl.a. flytta arbetsuppgifter mellan myndigheter och även föreskriva att arbetsuppgifter inte ska genomföras alls, med stöd av bestämmelserna i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m. (förfarandelagen). För att arbetsuppgifter vid höjd beredskap snabbt ska kunna flyttas mellan myndigheter är det ofta nödvändigt att också flytta den personal som sysselsätts med arbetsuppgifterna. Enligt förfarandelagen är det möjligt för regeringen att föreskriva eller i särskilda fall besluta att de som tjänstgör hos en förvaltningsmyndighet ska tjänstgöra i andra anställningar eller uppdrag hos det allmänna (11 §). Bestämmelsen träffar såväl statliga som kommunala – inklusive regionala – förvaltningsmyndigheter och ger regeringen befogenhet att flytta personal från statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter till alla andra myndigheter och domstolar. Möjligheten att besluta i särskilda fall om överflyttning av uppgifter eller personal har delegerats till beslutande kommunala församlingar samt statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter, se 3–8 §§ förordningen (1988:1215) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m. (förfarandeförordningen).

För personal i domstol finns det särskilda bestämmelser i 18 § förfarandelagen. Bestämmelserna i 18 § första stycket, som bl.a. anknyter till skyddet för domares anställning enligt 11 kap. 7 § regeringsformen och 14 § lagen (1994:261) om fullmaktsanställning, gör det möjligt att flytta domare – dock inte justitieråd – mellan domstolsslagen, dvs. från allmän domstol till allmän förvaltningsdomstol och tvärtom. Det innebär inte att domaren lämnar sin anställning vid den ursprungliga domstolen, utan endast att han eller hon tjänstgör vid en annan domstol. Enligt andra stycket i samma paragraf får regeringen i fråga om de som tjänstgör vid en domstol men inte är ordinarie domare föreskriva eller i särskilda fall besluta att de ska tjänstgöra i andra anställningar eller uppdrag i domstol.

En föreskrift eller ett beslut enligt förfarandelagen innebär inte i sig att någon plikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt inträder för den enskilde som berörs av beslutet. Det skulle dock kunna förekomma att en föreskrift eller ett beslut enligt förfarandelagstiftningen, såsom att viss personal ska flyttas från en myndighet till en annan, omfattar personer som tjänstgör med plikt enligt lagen om totalförsvarspikt. Det skulle t.ex.

kunna vara fallet för personal på en myndighet som fullgör allmän tjänsteplikt genom att kvarstå i sin anställning. Det finns inte någon uttrycklig reglering om hur en föreskrift eller beslut enligt förfarandelagstiftningen förhåller sig till pliktjänstgöring enligt lagen om totalförsvarspplikt. Regeringen delar utredningens uppfattning att det finns skäl att tydliggöra detta.

Förhållandet till värnplikt och civilplikt

När det gäller värn- eller civilpliktiga får det antas höra till undantagen att sådana personer kommer att tjänstgöra hos en förvaltningsmyndighet eller vid en domstol vid höjd beredskap. Att det skulle uppstå en situation där en föreskrift eller ett beslut om t.ex. ändrad tjänstgöring enligt förfarandelagstiftningen skulle omfatta någon som tjänstgör med värnplikt eller civilplikt kan därför inte antas förekomma särskilt ofta. Regeringen delar dock utredningens uppfattning att det ändå finns skäl att förtydliga att tjänstgöring med värnplikt eller civilplikt har företräde framför en föreskrift eller beslut enligt förfarandelagstiftningen. Det bör därför anges i 11 § förfarandelagen att en föreskrift eller ett beslut om att tjänstgöra i andra anställningar eller uppdrag hos det allmänna inte gäller för den som tjänstgör med värnplikt eller civilplikt. En motsvarande ändring bör föras in i 18 § andra stycket förfarandelagen, dvs. för de som tjänstgör vid domstol men inte är ordinarie domare.

Den som tjänstgör med värnplikt eller civilplikt kan beordras att utföra andra arbetsuppgifter eller byta arbetsställe. Om en person som tjänstgör med värnplikt eller civilplikt hos en domstol eller annan myndighet skulle behöva följa med de anställda till en annan myndighet, t.ex. för att den myndighetens uppgifter ska tas över av en annan myndighet, finns det alltså möjlighet för den som har befälsrätt att beordra personen i fråga att göra det. Vid behov kan också krigsplaceringen senare ändras av Plikt- och provningsverket.

Förhållandet till allmän tjänsteplikt

När det gäller allmän tjänsteplikt finns det skäl som talar emot att ha samma lösning som för värnpliktiga och civilpliktiga. En bestämmelse om att föreskrifter eller beslut enligt förfarandelagen inte får omfatta den som tjänstgör med allmän tjänsteplikt hade visserligen inneburit tydlighet för den enskilde om vilken tjänstgöring som ska gälla i en sådan situation, men hade samtidigt kunnat försvåra i situationer där det krävs snabb omflyttning av personal. Ett exempel är om hälso- och sjukvårdspersonal – som i många fall kan antas tjänstgöra med allmän tjänsteplikt vid höjd beredskap – snabbt skulle behöva flyttas från en del av landet till en annan. I en sådan situation vore det olyckligt om personalen inte skulle kunna omfattas av ett beslut enligt förfarandelagstiftningen. Det framstår därför inte som lämpligt att införa ett förbud mot att flytta personal som redan tjänstgör med allmän tjänsteplikt.

Det bör i stället införas en bestämmelse som innebär att en föreskrift eller ett beslut enligt förfarandelagen medför att den enskilde inte längre omfattas av allmän tjänsteplikt. På så sätt blir det tydligt för den enskilde vad han eller hon har att förhålla sig till i en sådan situation. En föreskrift eller ett beslut om att de som tjänstgör hos en myndighet ska tjänstgöra i

Prop. 2025/26:302 andra anställningar eller uppdrag hos det allmänna innebär alltså att berörda totalförsvarspliktiga – om de fram till dess omfattades av ett beslut om allmän tjänsteplikt – inte längre omfattas av allmän tjänsteplikt. Detta hindrar inte att ett nytt beslut om allmän tjänsteplikt fattas avseende tjänstgöringen i den nya anställningen.

Som *Arbetsförmedlingen* är inne på kan det finnas behov av information om beslut enligt förfarandelagstiftningen som medför att en enskild inte omfattas av allmän tjänsteplikt. Regeringen återkommer till den frågan i samband med arbetet med förordningsändringar.

SKR framför att omflyttning av personal mellan arbetsgivare inom det allmänna är komplicerat och att reglerna behöver utvecklas. *Krigsförsäkringsnämnden* anser att behovet att snabbt kunna tillföra kvalificerad personal till myndigheter som bedriver operativ verksamhet vid krigsfara och krig behöver belysas ytterligare. En sådan översyn som *SKR* och *Krigsförsäkringsnämnden* efterfrågar ryms inte inom ramen för detta lagstiftningsärende. Det kan dock nämnas att regeringen i september 2025 har gett en särskild utredare i uppdrag att bl.a. göra en översyn av förfarandelagens bestämmelser om styrning av förvaltningsmyndigheter samt i övrigt överväga i vilken utsträckning det finns behov av ny eller ändrad reglering när det gäller styrningen av förvaltningsmyndigheter under krig och krigsrelaterade förhållanden (dir. 2025:86). Det övergripande syftet med utredningen är att åstadkomma en grundlig och tydlig författningsreglering och ett robust system som ger goda förutsättningar för en ändamålsenlig och effektiv styrning av statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter inför och under krig och krigsrelaterade förhållanden.

10 Konkurrens om totalförsvarspliktiga

10.1 Dagens hantering av konkurrens om totalförsvarspliktiga

En totalförsvarspliktig kan vara nyttig för totalförsvaret på flera sätt samtidigt. Exempelvis kan en person vara lämplig för värn- eller civilplikt samtidigt som hon eller han arbetar med totalförsvarsviktig verksamhet inom ramen för sin anställning.

En grundläggande princip är att ingen ska tas i anspråk för mer än en krigsuppgift (prop. 1994/95:6 s. 133 och prop. 2001/02:11 s. 26). Av förarbetena till lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt framgår att en krigsplacering med värn- eller civilplikt har företräde framför den allmänna tjänsteplikten. Detta kommer även till uttryck i 6 kap. 3 § förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt. Som framgår av avsnitt 7.4 föreslår regeringen att detta ska tydliggöras i lagen om totalförsvarsplikt.

En krigsplacering med värn- eller civilplikt har alltså företräde framför den allmänna tjänsteplikten i ett läge då en och samma person annars skulle ha omfattats av bägge plikterna. Det utesluter dock inte att en totalförsvarspliktig kan anses göra större nytta för totalförsvaret genom att

exempelvis kvarstå i sin anställning vid höjd beredskap eller fullfölja ett frivilligavtal vid höjd beredskap. Eftersom en person alltid bör vara placerad där han eller hon gör störst nytta för totalförsvaret behöver det i en sådan situation övervägas att inte krigsplacera den totalförsvarspliktiga med värn- eller civilplikt (se prop. 1994/95:6 s. 118), eller att upphäva en sådan krigsplacering till förmån för fullgörande av allmän tjänsteplikt. I en sådan situation kan en intressekonflikt uppstå mellan de bemanningsansvariga.

Konkurrens om totalförsvarspliktiga kan inte enbart uppstå i relationen mellan å ena sidan värn- och civilplikt och å andra sidan allmän tjänsteplikt. Oenighet om var en totalförsvarspliktig gör bäst nytta kan även uppstå mellan bemanningsansvariga som vill krigsplacera samma person med stöd av anställnings-, uppdrags- eller frivilligavtal. Det finns även en risk för att det vid höjd beredskap och när den allmänna tjänsteplikten har aktiverats kan uppstå oförenliga plikter till följd av att en totalförsvarspliktig är bunden av flera avtal som omfattas av allmän tjänsteplikt, se mer om detta nedan.

Lagen om totalförsvarsplikt innehåller inga bestämmelser om hur denna typ av intressekonflikter mellan bemanningsansvariga ska lösas. I lagens förarbeten finns vissa resonemang om hantering av tvister inom ramen för krigsplaceringsförfarandet, dvs. krigsplacering med värnplikt eller civilplikt. Av förarbetena framgår att regeringen då gjorde bedömningen att det endast i undantagsfall skulle uppstå tvister om enskilda individers placering och att Plikt- och prövningsverket kunde tillse att den för totalförsvaret bästa placeringen kunde uppnås genom att hämta in underlag från samtliga berörda. Om enighet inte kunde nås ansåg regeringen att Plikt- och prövningsverket skulle hänskjuta frågan till militärbefälhavaren och civilbefälhavaren för det område där den totalförsvarspliktiga var bosatt. Om ingen överenskommelse kunde uppnås dem emellan skulle den totalförsvarspliktige behålla sin tidigare krigsuppgift alternativt skulle frågan hänskjutas till regeringen för bedömning (prop. 1994/95:6 s. 135).

I dag tillämpas delar av det samrådsförfarande som beskrivs i förarbetena till lagen om totalförsvarsplikt när det i samband med en registrering hos Plikt- och prövningsverket identifieras en intressekonflikt, dvs. berörda aktörer uppmanas att lösa frågan i samförstånd. Som exempel kan nämnas att Försvarsmakten efter dialog med Polismyndigheten har ”släppt” värnpliktiga som bedömts göra bättre nytta för totalförsvaret genom att kvarstå i sin anställning hos Polismyndigheten vid höjd beredskap än som värnpliktiga.

10.2 Utredningens modeller för konfliktlösning

Utredningen föreslår två modeller för konfliktlösning. Den ena tar sikte på oförenliga plikter med allmän tjänsteplikt, vilken alltså handlar om konfliktlösning vid höjd beredskap eftersom den allmänna tjänsteplikten kan aktiveras först vid höjd beredskap. Den andra modellen tar sikte på konfliktlösning i fredstid när det gäller oenighet om i vems krigsorganisation en totalförsvarspliktig ska vara placerad med stöd av anställnings-, uppdrags- eller frivilligavtal. Modellerna redogörs för

Prop. 2025/26:302 nedan. Utredningen bedömer att det inte behövs författningsreglering, utan totalförsvarets aktörer får antas följa modellerna ändå. Utredningen pekar bl.a. på att det inte har behövts någon författningsreglerad konfliktlösningsmodell hittills samt att antalet konflikter kan antas bli lågt. Enligt utredningen är det en fördel om ungefär samma lösningsmodell kan användas såväl i fredstid som vid höjd beredskap.

När det gäller konflikter i fredstid, dvs. när flera bemanningsansvariga vill ta samma individ i anspråk för sin krigsorganisation, anser utredningen att den ordning som finns beskriven i förarbetena till lagen om totalförsvarsplikt (se avsnitt 10.1) även skulle kunna vara ändamålsenlig för denna typ av konflikter. Utredningen konstaterar att befattningen civilbefälhavare inte längre finns men att det däremot i varje civilområdesansvarig länsstyrelse finns en civilområdeschef, se 2 § förordningen (2022:525) om civilområdesansvariga länsstyrelser. Utredningen förordar att om de bemanningsansvariga inte kan enas om i vilken krigsorganisation en totalförsvarspliktig ska krigsplaceras bör frågan hänskjutas till berörd civilområdeschef och att Plikt- och prövningsverket ska registrera i enlighet med vad han eller hon bestämmer. Utgångspunkten är att konkurrensen i första hand ska lösas i samförstånd, men om de bemanningsansvariga inte kan komma överens ska det beskrivna förfarandet användas.

När det gäller konfliktlösningsmodellen för den situationen att det vid höjd beredskap föreligger oförenliga plikter till följd av att en totalförsvarspliktig är bunden av flera avtal som omfattas av allmän tjänsteplikt konstaterar utredningen att utgångspunkten är att denna typ av konflikter ska lösas ut i fredstid inom ramen för registreringsförfarandet hos Plikt- och prövningsverket. Utredningen konstaterar samtidigt att en krigsplacering med stöd av anställnings-, uppdrags- och frivilligavtal är en planeringsåtgärd som saknar rättslig verkan och att det därför inte går att utesluta att det kan uppstå oförenliga plikter när den allmänna tjänsteplikten aktiveras. En sådan situation skulle exempelvis kunna uppstå om en totalförsvarspliktig har tecknat ett avtal om frivillig tjänstgöring vid höjd beredskap samtidigt som hans eller hennes ordinarie arbete har kommit att omfattas av allmän tjänsteplikt. Utredningen konstaterar därför att även om antalet konfliktsituationer kan antas bli relativt få är det angeläget att det finns ett snabbt och effektivt sätt att lösa denna typ av konflikter på. Enligt utredningen är det inte lämpligt att besluta om allmän tjänsteplikt på grund av det ordinarie anställnings- eller uppdragsavtalet alltid ska bedömas ha företräde framför allmän tjänsteplikt på grund av frivilligavtal eller vice versa. Inte heller anser utredningen att det är lämpligt att registrering hos Plikt- och prövningsverket alltid medför företräde, eftersom det kan ge incitament för de bemanningsansvariga att registrera ordinarie personal ”för säkerhets skull”. Utredningen anser i stället att situationen bör lösas med utgångspunkt i vad som är bäst med tanke på totalförsvarets behov och i möjligaste mån i samförstånd mellan de berörda. Utredningen föreslår följande förfarande:

1. De berörda bemanningsansvariga, beslutande myndighet och den totalförsvarspliktige bör i första hand söka lösa tvisten på frivillig väg. Det kan ske genom att en bemanningsansvarig och den

totalförsvars-pliktige kommer överens om att ett avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap inte längre ska gälla. Det kan också ske genom att berörd statlig myndighet återtar eller inte fattar ett beslut om att den totalförsvarspliktige ska omfattas av allmän tjänsteplikt på grund av det ordinarie anställnings- eller uppdragsavtalet. En beslutande myndighet kan även medge ett undantag, se 6 kap. 6 § lagen om totalförsvarsplikt och 6 kap. 1 § och 2 § 3 förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt samt tillägget som regeringen föreslår ska göras i lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank.

2. Kan frågan inte lösas på frivillig väg får situationen anmälas till Plikt- och prövningsverket. Plikt- och prövningsverket ska då skyndsamt ta initiativ till överläggningar mellan berörda bemanningsansvariga och beslutande myndighet. Kommer dessa överens under överläggningarna, ankommer det på Plikt- och prövningsverket att se till att överenskommelsen förverkligas. Det kan ske på ovan angivna sätt, dvs. att en myndighet som har beslutanderätt återtar eller avstår från att fatta ett beslut om allmän tjänsteplikt eller medger undantag från den allmänna tjänsteplikten alternativt att den bemanningsansvarig och den totalförsvarspliktige kommer överens om att ett avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap inte längre ska gälla.
3. Kan frågan inte lösas genom en överenskommelse ska Plikt- och prövningsverket anmäla situationen till civilområdeschefen i det civilområde där den totalförsvarspliktige är bosatt. Civilområdeschefen bör därefter skyndsamt anmäla till Plikt- och prövningsverket vilken befattning som bör ha företräde. Därefter ankommer det på Plikt- och prövningsverket att se till att civilområdeschefens anvisning förverkligas.

10.3 Konfliktlösningsmodell vid konkurrens om totalförsvarspliktiga behöver inte författningsregleras nu

Regeringens bedömning

En författningsreglerad modell för konfliktlösning vid konkurrens om totalförsvarspliktiga behövs inte för tillfället.

Utredningens bedömning

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissutfallet

Majoriteten av remissinstanserna har inga synpunkter på utredningens bedömning. Ett flertal instanser, bl.a. *Arbetsförmedlingen*, *Borås kommun*, *E-hälsomyndigheten*, *Folkhälsomyndigheten*, *Länsstyrelsen i Östergötlands län*, *Statens energimyndighet* och *Statens skolverk*, tillstyrker

Prop. 2025/26:302 eller är positiva till utredningens konfliktlösningsmodeller. Arbetsförmedlingen anser dock att det inte bör vara Plikt- och prövningsverket som anmäler frågan till civilområdeschefen utan den aktör som är missnöjd.

Majoriteten av remissinstanserna som yttrar sig i aktuella delar, däribland *Försvarshögskolan*, *Försvarsmakten*, *Göteborgs kommun*, *Länsstyrelsen i Skåne län*, *Länsstyrelsen i Stockholms län*, *Länsstyrelsen i Värmlands län*, *Länsstyrelsen i Västra Götalands län*, *Länsstyrelsen i Örebro län*, *Länsstyrelsen i Östergötlands län*, *Malmö kommun*, och *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*, anser att konfliktlösningsförfarandet bör författningsregleras. Som skäl för detta anför t.ex. Länsstyrelsen i Västra Götalands län att ett författningsreglerat förfarande skapar en större tydlighet för berörda aktörer, att det är en onödig risk att ha ett oreglerat förfarande samt att den omständigheten att konflikter alltid slutligt kan avgöras kan motivera parterna att lösa konflikter i samförstånd. Bland annat *Socialstyrelsen* och *Stadsnätsföreningen* understryker vikten av att det finns tydliga rutiner och transparens.

Ett antal instanser, bl.a. Länsstyrelsen i Västra Götalands län och Länsstyrelsen i Östergötlands län, framför att det bör vara den civilområdesansvariga länsstyrelsen i stället för civilområdeschefen som ytterst avgör intressekonflikter av aktuellt slag. Som skäl för det anger t.ex. Länsstyrelsen i Västra Götalands län att det skulle möjliggöra delegering inom myndigheten, vilket innebär att både tillgänglighet och kompetens inom de sakområden som kan bli aktuella vid en prövning säkerställs. Länsstyrelsen i Östergötlands län framhåller att civilområdeschefen kommer att ha många uppgifter vid höjd beredskap och att det därför inte är önskvärt att lägga uppgiften på den befattningen.

Länsstyrelsen i Jönköpings län, som också motsätter sig att civilområdeschefen ska lösa tvister mellan bemanningsansvariga, anser att frågan behöver utredas ytterligare och att det bl.a. behöver övervägas hur jäv hos beslutande myndighet ska hanteras. Liknande synpunkter framförs av *Länsstyrelsen i Kalmar län* och *Länsstyrelsen i Norrbottens län*.

Östersunds kommun anser att konkurrens mellan bemanningsansvariga bör lösas på en lägre nivå inom beredskapssystemet och framför att det bör finnas ett organ som på regional nivå kan utgöra en avgörande roll vid konkurrens om totalförsvarspiktiga. *Svenskt Ambulansflyg* vänder sig mot utredningens bedömning att konfliktsituationer ska lösas i samförstånd mellan aktörerna och betonar att bemanningsansvariga har behov av en snabb och korrekt prövning av var en viss individ gör bäst nytta för totalförsvaret.

Myndigheten för civilt försvar (MCF) ifrågasätter den föreslagna modellen för att lösa konkurrenssituationer mellan bemanningsansvariga som vill ta samma person i anspråk inför ett eventuellt beslut om allmän tjänsteplikt eftersom det i en sådan situation inte handlar om att upphäva eller pausa ett myndighetsbeslut om pliktjänstgöring.

SOFF, Teknikföretagen och *Almega* betonar att en individ kan göra större nytta för totalförsvaret i ett företag än som värn- eller civilpliktig och efterfrågar därför en strukturerad och systematisk samrådsprocess även när det gäller värn- och civilplikt kontra allmän tjänsteplikt. Även SKR

Skälen för regeringens bedömning

Som framgår av avsnitt 5.2 är syftet med Plikt- och prövningsverkets register att i fredstid identifiera eventuella intressekonflikter mellan bemanningsansvariga. Det går emellertid inte att utesluta att det vid höjd beredskap ändå kan uppstå oförenliga plikter. Vidare kan det bl.a. inom ramen för den fredstida planeringen även uppstå oenighet om för vilken krigsorganisation en totalförsvarspliktig ska vara tagen i anspråk. I likhet med utredningen anser regeringen att konkurrens om totalförsvarspliktiga i första hand bör lösas i samråd mellan de berörda parterna. Det behöver dock finnas en systematik för hur konkurrenssituationer ska lösas när parterna inte kan enas om var den totalförsvarspliktige gör bäst nytta för totalförsvaret. Frågan är om förfarandet behöver författningsregleras.

Majoriteten av remissinstanserna som uttalar sig om konfliktlösningsförfarande anser att förfarandet behöver författningsregleras. Regeringen har förståelse för den ståndpunkten och kan konstatera att det finns skäl som talar för att förfarandet bör författningsregleras, inte minst tydlighetsskäl. Samtidigt kan det konstateras att bemanningsansvariga i dag löser ut konflikter utan författningsreglering och att antalet intressekonflikter som inte kan lösas ut i samråd kan antas bli lågt. Regeringens bedömning är därför att det inte finns något omedelbart behov av ett författningsreglerat konfliktlösningsförfarande. Totalförsvaret är dock under kraftig utveckling. Civilplikten har i januari 2026 aktiverats generellt och är i en uppbyggnadsfas. Det civila försvarets aktörer kommer också allt längre i arbetet med att planera och bemanna sina krigsorganisationer. Även Forsvarsmaktens krigsorganisation växer. Denna utveckling innebär att det kan finnas anledning att tydliggöra vilket förfarande som är lämpligt vid intressekonflikter mellan bemanningsansvariga som vill ta samma individ i anspråk och hur det förfarandet lämpligen kommer till uttryck.

Utredningen lämnar inga författningsförslag för de konfliktlösningsmodeller som utredningen presenterar. Som påtalas av flera instanser ger konfliktlösningsmodellerna som utredningen presenterar inte heller svar på exempelvis hur konkurrens mellan å ena sidan värn- och civilplikt och å andra sidan allmän tjänsteplikt ska lösas. Som uppmärksammas av bl.a. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* redogör inte heller utredningen för hur en potentiell jävssituation ska hanteras inom ramen för de beskrivna modellerna.

Mot denna bakgrund anser regeringen att det saknas både skäl och underlag för att i dagsläget lämna förslag till ett författningsreglerat förfarande för konkurrens om totalförsvarspliktiga. Regeringen har emellertid i maj 2026 gett Forsvarsmakten, Myndigheten för civilt försvar och Plikt- och prövningsverket i uppdrag att föreslå en modell för att hantera konkurrens om personal inom totalförsvaret (Fö2026/00915). Vid behov ska myndigheterna lämna nödvändiga författningsförslag. Uppdraget ska redovisas den 11 januari 2027. I avvaktan på det ser regeringen inget hinder mot att myndigheterna genom samverkan och på frivillig väg vid behov försöker lösa konflikter om personal även utan

Prop. 2025/26:302 uttrycklig reglering, enligt de konfliktlösningsmodeller som utredningen beskriver. Som påpekas av flera remissinstanser framstår det dock som mer ändamålsenligt att intressekonflikter av aktuellt slag hänskjuts till den civilområdesansvariga länsstyrelsen där den totalförsvarspliktige är bosatt i stället för till civilområdeschefen, eftersom en sådan ordning erbjuder bättre flexibilitet i hanteringen. Civilområdesansvariga länsstyrelser har visserligen inte något formellt mandat att avgöra tvister mellan bemanningsansvariga. Uppgiften att bedöma vart en totalförsvarspliktig gör bäst nytta för totalförsvaret skulle dock kunna anses ligga inom ramen för deras geografiska områdesansvar för civilt försvar och särskilda ansvar inför och under höjd beredskap enligt förordningen (2022:525) om civilområdesansvariga länsstyrelser.

11 En utökad uppgiftsskyldighet

11.1 Plikt- och prövningsverkets behandling av personuppgifter

Plikt- och prövningsverket behandlar personuppgifter i stor omfattning

Ett av Plikt- och prövningsverkets huvudsakliga verksamhetsområden är personalredovisning och bemanningsstöd, dvs. arbetet med att säkerställa att de bemanningsansvarigas planerade krigsorganisationer är fullt bemannade. Plikt- och prövningsverket har även i uppgift att samla in uppgifter till mönstringsunderlaget, mönstra, skriva in och besluta om krigsplacering av totalförsvarspliktiga. Insamlingen av personuppgifter i verkets verksamhet baseras på en skyldighet för totalförsvarspliktiga och andra att lämna dessa uppgifter. Den samlade behandlingen av personuppgifter om totalförsvarspliktiga omfattar en betydande del av befolkningen och är en av Sveriges mest omfattande. Uppgifterna är i stora delar av integritetskänslig karaktär.

Plikt- och prövningsverket använder sig i stor utsträckning av elektronisk hantering av personuppgifterna. Det är nödvändigt för att myndigheten ska kunna fullgöra sina uppgifter när det gäller t.ex. personalredovisning av värmpiktiga, civilpliktiga och annan personal i totalförsvaret samt utlämnande till andra myndigheter, inte minst till Försvarsmakten, och till totalförsvarspliktiga. En stor del av den behandling av personuppgifter som behöver ske innebär kartläggning av enskildas förhållanden. Det är fråga om en sådan kartläggning som innebär ett betydande intrång i den personliga integriteten i den mening som avses i 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen (prop. 2019/20:51 s. 27–28). Detta skydd mot integritetsintrång kan enligt 2 kap. 20 § första stycket 2 och 21 § regeringsformen begränsas genom lag, under förutsättning bl.a. att begränsningen görs för att tillgodose ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle och är proportionerlig.

Bestämmelser om behandling av personuppgifter i Plikt- och prövningsverkets verksamhet finns bl.a. i totalförsvarsdatalagen (2020:151), som

kompletteras av bestämmelser i totalförvarsdataförordningen (2020:153). Lagregleringen ger nödvändigt lagstöd för den omfattande kartläggning av enskildas personliga förhållanden som krävs. Regleringen har bedömts innebära en sådan begränsning av skyddet i 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen som är proportionerlig och nödvändig för att tillgodose ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle (se prop. 2019/20:51 s. 27 och 28).

Närmare om regleringen av Plikt- och prövningsverkets behandling av personuppgifter

Personuppgiftsbehandling inom EU regleras av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), här kallad EU:s dataskyddsförordning. EU:s dataskyddsförordning kompletteras av lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, här kallad dataskyddslagen, och förordningen (2018:219) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning.

Vid Plikt- och prövningsverkets behandling av personuppgifter gäller dataskyddslagen och genom hänvisningen i 1 kap. 2 § dataskyddslagen även EU:s dataskyddsförordning. Även totalförvarsdatalagen och totalförvarsdataförordningen gäller vid behandling av personuppgifter inom Plikt- prövningsverkets verksamhet.

Totalförvarsdatalagen gäller vid behandling av personuppgifter om totalförvarspliktiga och annan personal som har en uppgift inom totalförsvaret vid höjd beredskap. I de fall det anges särskilt gäller lagen även i verksamhet som bedrivs av någon annan än Plikt- och prövningsverket (2 §). Vid behandling av personuppgifter enligt totalförvarsdatalagen gäller dataskyddslagen och föreskrifter som har meddelats i anslutning till den lagen, om inte något annat följer av totalförvarsdatalagen eller av föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen (4 §). Plikt- och prövningsverket är personuppgiftsansvarigt för den behandling myndigheten utför, medan kommuner, regioner och statliga myndigheter är ansvariga för behandling som de utför med stöd av lagen (5 §).

I 6 och 7 §§ totalförvarsdatalagen finns bestämmelser om för vilka ändamål personuppgifter får behandlas. Bestämmelserna innebär att personuppgifter får behandlas om det är nödvändigt för bl.a. beslut om mönstring, inskrivning och krigsplacering, redovisning av personal inom totalförsvaret, att säkerställa ändamålsenlig utbildning och lämplig placering, att den totalförvarspliktige fullgör sina skyldigheter, att dennes rättigheter och trygghet tillgodoses samt för Plikt- och prövningsverkets serviceskyldighet mot bemanningsansvariga organ (6 §). Vidare får uppgifter som behandlas enligt 6 § användas för att uppfylla uppgiftslämnande enligt lag eller förordning, och även för andra ändamål så länge behandlingen inte är oförenlig med det ändamål för vilket uppgifterna samlades in (7 §).

Känsliga personuppgifter får, enligt 8 § totalförvarsdatalagen, endast behandlas om det är absolut nödvändigt för de tillåtna ändamålen enligt

Prop. 2025/26:302 6 och 7 §§. Samma begränsning gäller även andra myndigheter som gör utredningar om personliga förhållanden enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. I 9 § finns bestämmelser som innebär att det råder förbud mot sökningar som syftar till att få fram urval av personer grundat på känsliga personuppgifter. Bestämmelserna innebär även att det som huvudregel är förbjudet att använda sökbegrepp som rör hinder för mönstring eller utbildning, boende- och familjeförhållanden, resultat från begåvningsstest, medborgarskap samt lagöverträdelser eller säkerhetsprovning.

Rätten att invända mot behandling enligt artikel 21.1 i EU:s dataskyddsförordning gäller inte för behandling som är tillåten enligt totalförsvarsdatalagen (10 §). Tillgången till personuppgifter ska begränsas till vad varje anställd behöver för sina arbetsuppgifter (11 §). Vidare ska personuppgifter avskiljas när de inte längre behövs i den löpande verksamheten, och senast vid utgången av det år den totalförsvarspliktige fyller 70 år, om personen inte därefter har en uppgift inom totalförsvaret vid höjd beredskap (15 §).

Nuvarande uppgiftsskyldighet till Plikt- och prövningsverket

Insamlingen av personuppgifter i Plikt- och prövningsverkets verksamhet baseras på en skyldighet för totalförsvarspliktiga och andra att lämna uppgifter. I 2 kap. 4 § lagen om totalförsvarsplikt anges den grundläggande skyldigheten för kommuner, regioner och enskilda vårdinrättningar att lämna de uppgifter om en totalförsvarspliktigs hälsa och personliga förhållanden som behövs för att bedöma förutsättningarna att fullgöra värn- eller civilplikt. Ytterligare skyldigheter för en rad aktörer att lämna uppgifter till Plikt- och prövningsverket finns i 3 kap. förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt. Dessa innebär i huvudsak följande.

Skatteverket ska före den 15 januari varje år lämna uppgifter om varje svensk medborgare som är folkbokförd i landet och som under året fyller 17 år (3 kap. 1 §). Nämnder i regioner eller kommuner som ansvarar för verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade samt chefsöverläkare vid en vårdinrättning där vård meddelas med stöd av lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård eller lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård ska lämna uppgifter om varje svensk medborgare som under året fyller 17 år och som den 15 mars erhöll vissa insatser för funktionshindrade eller var intagen på vårdinrättning med stöd av lagen om psykiatrisk tvångsvård eller lagen om rättspsykiatrisk vård (3 kap. 5 §). Statens institutionsstyrelse ska lämna uppgifter om varje svensk medborgare som under året fyller 17 år och som den 15 mars var intagen vid ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (3 kap. 6 §).

Försäkringskassan ska lämna uppgifter om varje totalförsvarspliktig som har sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt 32–37 kap. socialförsäkringsbalken, samt uppgifter om varje svensk medborgare som under året fyller 17 år och har assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken, det betalas omvårdnadsbidrag för enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken eller det betalas bidrag för enligt 52 kap. socialförsäkringsbalken (3 kap. 6 a §).

Socialstyrelsen och Jordbruksverket ska på begäran lämna uppgifter om totalförsvarspliktigas examina och legitimationer (3 kap. 8 §). Skolverket, Universitets- och högskolerådet och rektorn för en utbildningsanstalt eller skola som drivs av staten, en kommun eller region eller av en enskild som har godkänts av Statens skolinspektion ska på begäran lämna uppgifter om de totalförsvarspliktigas studieinriktning och behörighet för studier på ett nationellt program i gymnasieskolan (3 kap. 9 §).

Transportstyrelsen ska på begäran lämna uppgifter ur vägtrafikregistret, ur sjömansregistret om adresser till totalförsvarspliktiga samt deras behörighet och tjänstgöring på fartyg och om utfärdande certifikat inom luftfartens område (3 kap. 10 §). Post- och telestyrelsen ska på begäran lämna uppgifter om utfärdade certifikat inom radioområdet (3 kap. 11 §).

Kommuner, regioner och vårdgivare som bedriver enskild verksamhet ska på begäran lämna de uppgifter om anställd hälso- och sjukvårdspersonal som behövs för myndighetens planeringsarbete, samt de uppgifter om totalförsvarspliktigas hälsotillstånd som behövs för att kontrollera de uppgifter som en totalförsvarspliktig lämnat och som utgör underlag för beslut om kallelse till mönstring (3 kap. 14 och 14 a §§).

De organisatoriska enheter där grundutbildning genomförs för värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning än 60 dagar ska senast då den totalförsvarspliktige rycker ut, lämna journalhandlingar som upprättats under utbildningen (3 kap. 15 §).

Den som vill få totalförsvarspliktiga inskrivna ska ge in det underlag som behövs för inskrivningen (4 kap. 6 §). Försvarsmakten ska löpande lämna uppgifter om varje svensk medborgare som under året har genomgått militär utbildning eller tjänstgjort inom Försvarsmakten (4 kap. 10 §).

Kriminalvården är skyldig att lämna uppgifter till Plikt- och prövningsverket om bl.a. intagning i eller avgång från kriminalvårdsanstalt av vissa svenska medborgare, se 1 § förordningen (2018:1747) om viss underrättelseskyldighet för Kriminalvården.

Plikt- och prövningsverket har även uppgiftsskyldigheter gentemot andra myndigheter. När en totalförsvarspliktig rycker in för värnplikt eller civilplikt med grundutbildning längre än 60 dagar ska verket lämna journalhandlingar samt uppgifter om fysisk och psykisk funktionsförmåga, begåvning och hälsotillstånd till berörd utbildningsenhet. En fotografisk bild ska lämnas till utbildningsenheten och, på begäran, till Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten, Försvarsmakten, Tullverket, Skatteverket och Kronofogdemyndigheten (3 kap. 16 § förordningen om totalförsvarsplikt).

11.2 Det bör införas en utökad uppgiftsskyldighet

Regeringens förslag

På begäran av Plikt- och prövningsverket ska statliga myndigheter, kommuner, regioner, kommunala bolag, näringsidkare, enskilda huvudmän som anordnar utbildning enligt skollagen och enskilda utbildningsanordnare lämna de uppgifter om en totalförsvarspliktigs

utbildning, yrkeslegitimation eller personliga förhållanden i övrigt som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt.

Under höjd beredskap ska statliga myndigheter, kommuner, kommunala bolag, regioner, näringsidkare, enskilda huvudmän som anordnar utbildning enligt skollagen och enskilda utbildningsanordnare, på begäran av Plikt- och prövningsverket, lämna de uppgifter om en totalförsvarspliktigs utbildning, yrkeslegitimation eller personliga förhållanden i övrigt som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att efter anvisning utföra arbete eller delta i utbildning med allmän tjänsteplikt.

Utredningens förslag

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att uppgiftsskyldigheten ska gälla för statliga myndigheter, kommuner, regioner och näringsidkare. Utredningen föreslår även att regeringen ska få meddela föreskrifter om att uppgifter ska lämnas även utan en föregående begäran.

Remissinstanserna

Majoriteten av remissinstanserna har ingen invändning mot förslaget. *Plikt- och prövningsverket* och *Stockholms kommun* tillstyrker förslaget. *Laxå kommun* menar att den föreslagna uppgiftsskyldigheten bör anses nödvändig för att på ett effektivt och säkert sätt kunna säkerställa personalförsörjning vid höjd beredskap, men understryker vikten av tydlig kommunikation till de som berörs och tydlig reglering. *Skatteverket*, som anser att förslaget är befogat och väl avvägt, påpekar att myndigheten endast kan lämna uppgifter om egna anställda, inte om övriga registrerade personliga förhållanden. *Karlshamns kommun*, som tillstyrker förslaget, anser att lärosäten och bolag som bedriver högre former av utbildning ska vara skyldiga att lämna uppgifter till Plikt- och prövningsverket, oavsett drifts- och ägandeform. *Malung-Sälens kommun* framför att det behöver vara tydligt vem som har ansvar för att lämna uppgifterna, och att kommunikationen ska vara enkel och säker. *Energimyndigheten* efterfrågar ett förtydligande av vad som avses med personliga förhållanden.

Kammarrätten i Stockholm pekar på att förslaget innebär att känsliga personuppgifter ska inhämtas och behandlas och anser att det behöver belysas närmare i vilken utsträckning en sådan hantering är tillåten enligt totalförsvarsdatalagen och EU:s dataskyddsförordning. *Förvaltningsrätten i Stockholm* efterfrågar ett mer utförligt resonemang om varför vissa bestämmelser avseende Plikt- och prövningsverkets register föreslås införas på förordningsnivå, med hänvisning till att myndighetens behandling av personuppgifter bedöms utgöra en sådan kartläggning som innebär ett betydande intrång i den personliga integriteten i den mening som avses i 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen.

Försvarets radioanstalt (FRA) framför att förslaget öppnar upp för omfattande insamling av känsliga uppgifter om deras anställda vilket skulle kunna innebära allvarliga säkerhetsrisker. FRA saknar en

beskrivning av hur Plikt- och prövningsverket ska göra sitt urval av myndigheter och andra aktörer som uppgifter ska begäras in i från, och framför att FRA bör undantas från uppgiftsskyldigheten.

Skälen för regeringens förslag

Det finns ett behov av utökad uppgiftsskyldighet

Den som efter annan utredning än mönstring bedöms lämplig för civilplikt får skrivas in för sådan tjänstgöring. Annan utredning än mönstring får göras av vissa statliga myndigheter samt av kommuner och regioner, 2 kap. 1 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt och 4 kap. 5 § förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt. Den myndighet som får göra annan utredning än mönstring får också – på begäran – göra en sådan utredning avseende bemanning i någon annans krigsorganisation; antingen i krigsorganisationer hos enskilda bemanningsansvariga eller hos andra statliga myndigheter än de som får göra annan utredning än mönstring. Den utredande myndigheten kan efter utredningen be Plikt- och prövningsverket att skriva in de personer som bedöms ha nödvändig totalförsvars viktig civil kompetens för en viss befattning. Den totalförsvarspliktige kan då direkt krigsplaceras med civilplikt i den befattningen (3 kap. 4, 6, 13 och 15 §§ lagen om totalförsvarsplikt).

En utökad användning av sådan krigsplacering kan antas bidra till en mer effektiv personalförsörjning av totalförsvaret. För att det ska kunna fungera effektivt behöver dock de myndigheter som genomför annan utredning än mönstring få kännedom om vilka personer som kan antas ha lämplig kompetens för en viss befattning. I vissa fall kan myndigheten känna till sådana individer, t.ex. personer som tidigare har varit arbets- eller uppdragstagare vid myndigheten eller som har sökt arbete där. När myndigheten gör en utredning på begäran av någon annan kan också den organisation som har begärt utredningen ha uppgifter om lämpliga personer att utreda. I andra fall behöver den utredande myndigheten på annat sätt kunna få reda på vilka totalförsvarspliktiga som kan antas redan ha lämplig kompetens för den aktuella befattningen.

De omfattande uppgiftsskyldigheter som redan finns rör uppgifter som Plikt- och prövningsverket behöver inför mönstring av totalförsvarspliktiga. För att totalförsvarspliktiga som redan har rätt kompetens för en viss befattning ska kunna skrivas in efter annan utredning än mönstring och därefter, med eller utan inledande utbildning, krigsplaceras med civilplikt, behövs det i stället uppgifter om vilka personer som kan ha sådan kompetens. De uppgifter som kan behövas för det syftet är t.ex. uppgifter om utbildningar, behörigheter, licenser, yrkeslegitimationer eller erfarenhet av vissa arbetsuppgifter. Sådana uppgifter kan finnas hos en rad olika aktörer, såsom statliga myndigheter, kommuner och regioner och privata aktörer, t.ex. fristående skolor och andra privata utbildningsinstitut. De befintliga bestämmelserna om uppgiftsskyldighet täcker inte detta behov.

Regeringen anser att det är befogat och nödvändigt med en utökad uppgiftsskyldighet gällande totalförsvarspliktiga. Syftet är att trygga personalförsörjningen av totalförsvaret. Det är visserligen fråga om en tillkommande insamling och behandling av uppgifter om enskildas personliga förhållanden, vilket utgör ett intrång i den personliga

Prop. 2025/26:302 integriteten. Allmänintresset är dock enligt regeringens uppfattning så viktigt att det måste anses överväga motstående integritetsskyddsintressen. Dessa intressen skyddas genom bestämmelser om sekretess och genom de åtgärder som vidtas för att skydda personuppgifterna, vilket utvecklas nedan. Vidare är syftet med en utökad uppgiftsskyldighet, när det gäller det civila försvaret, i första hand att hitta icke-ianspråkagna totalförsvarspliktiga som har, eller efter en kortare kompletterande utbildning kan få, totalförsvars viktig civil kompetens för en viss befattning i det civila försvaret. Alternativet till att identifiera dessa personer genom en utökad uppgiftsskyldighet vore ofta att mönstra och grundutbilda ungdomar med civilplikt, vilket skulle innebära ett större ingrepp i individens rättigheter och friheter än vad informationsinsamlingen innebär. Till detta kommer att de personer som identifieras med hjälp av informationsinsamlingen i första hand bör tillfrågas om att frivilligt binda sig för tjänstgöring vid höjd beredskap genom ett avtal och alltså inte alltid åläggas den tjänsteplikt i fredstid som civilplikten kan innebära.

Hur bör uppgiftsskyldigheten utformas?

Det är i första hand andra myndigheter än Plikt- och prövningsverket som kommer att göra annan utredning än mönstring. Det skulle därför kunna övervägas att ge dessa myndigheter rätt att själva begära in uppgifter. Regeringen bedömer dock att en sådan ordning inte är lämplig. Det skulle innebära en risk för att register om totalförsvarspliktigas kompetenser byggs upp på olika håll, vilket inte vore bra av vare sig säkerhets- eller integritetsskyddsskäl. Dessutom har den myndighet som får göra en annan utredning än mönstring ofta själv fredstida behov av personal med den typen av kompetens som skulle eftersökas med hjälp av uppgiftsskyldigheten. Det medför en risk för att skyldigheten kan användas för att tillgodose fredstida personalbehov på ett sätt som andra organisationer och näringsidkare på samma marknad inte har möjlighet till. Regeringen anser därför att bara Plikt- och prövningsverket bör ha möjlighet att med uppgiftsskyldighet begära in de uppgifter som behövs. Myndigheten har stor vana av att få in och på ett säkert sätt hantera stora mängder uppgifter om totalförsvarspliktiga från många olika källor. Plikt- och prövningsverket har vidare nödvändigt lagstöd för den behandling av personuppgifter om totalförsvarspliktiga som behövs, se vidare nedan.

Som utredningen redogör för närmare är tanken att Plikt- och prövningsverket på begäran av de utredande myndigheterna – med stöd av den utökade uppgiftsskyldigheten – ska kunna hämta in uppgifter från relevanta aktörer och sedan lämna ut uppgifter till den utredande myndigheten om vilka totalförsvarspliktiga som uppfyller uppställda kompetenskrav, så att de utredande myndigheterna kan kontakta dem för utredning. Syftet är däremot inte att Plikt- och prövningsverket, med stöd av den generella uppgiftsskyldigheten, ska föra eller löpande uppdatera ett allmänt kompetensregister över alla totalförsvarspliktiga. Av 15 § totalförsvarsdatalagen följer att personuppgifter ska avskiljas så att tillgången till dem begränsas när de inte längre behövs i Plikt- och prövningsverkets löpande verksamhet. När Plikt- och prövningsverket har lämnat ut de inhämtade uppgifterna, och de inte längre behövs i den

löpande verksamheten, ska uppgifterna alltså avskiljas så att tillgången till dem begränsas.

Regeringen delar *Malung-Sälens kommuns* uppfattning att det behöver vara tydligt vem som har ansvar för att lämna uppgifterna, och att kommunikationen ska vara enkel och säker. För att Plikt- och prövningsverket utan hinder av sekretess ska kunna lämna ut uppgifter om identiteten på de totalförsvarspliktiga som uppfyller kompetenskraven till den utredande myndigheten kan det finnas ett behov av reglering av det uppgiftslämnandet. Regeringen återkommer till den frågan i samband med arbetet med förordningsändringar.

När det gäller den närmare utformningen av uppgiftsskyldigheten är syftet med förslaget att hitta totalförsvarspliktiga som har, eller efter en kortare kompletterande utbildning kan få, totalförsvarsviktig civil kompetens för en viss befattning i totalförsvaret. I likhet med utredningen anser regeringen att det saknas anledning att inskränka den generella uppgiftsskyldigheten till det som behövs för att bedöma förutsättningarna för att fullgöra civilplikt. Även inom ramen för värnplikten kan uppgiftsskyldigheten bidra till en mer effektiv personalförsörjning av totalförsvaret. Exempelvis ger det möjlighet till att identifiera värnpliktiga som har en viss utbildning eller licens som innebär att han eller hon kan krigsplaceras i en annan värnpliktig befattning i vilken han eller hon gör större nytta. Det gör det även möjligt att identifiera totalförsvarspliktiga som har viss kompetens och kalla dessa till mönstring i syfte att tillgodose kompetensbehov som finns i Försvarsmaktens krigsorganisation.

Energimyndigheten efterfrågar ett förtydligande av vilka uppgifter som uppgiftsskyldigheten ska ta sikte på. Det är inte möjligt att ange exakt vilka uppgifter det kan handla om. Det kan röra sig om uppgifter om utbildningar och legitimationer men även uppgifter om behörigheter, licenser, tillstånd och erfarenhet av vissa uppgifter. Det kan även finnas behov av att inhämta uppgifter om andra typer av personliga förhållanden för att förutsättningarna för att fullgöra civilplikt ska kunna bedömas. Uppgiftsskyldigheten bör därför utformas så att den avser uppgifter om en totalförsvarspliktigs utbildning, yrkeslegitimation eller personliga förhållanden i övrigt som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att fullgöra civilplikt.

De uppgifter som behövs kan finnas hos en rad olika aktörer. Som utredningen föreslår bör uppgiftsskyldigheten gälla för statliga myndigheter, kommuner, regioner och näringsidkare. Kommunala bolag och kommunalförbund kan också förfoga över uppgifter som kan vara värdefulla för syftet. För att det ska vara tydligt att även kommunala bolag ska omfattas av uppgiftsskyldigheten bör det uttryckligen anges i bestämmelsen. Eftersom bestämmelser om kommuner och regioner även tillämpas för kommunalförbund behöver dessa däremot inte uttryckligen anges i bestämmelsen, se 9 kap. 2 § andra stycket kommunallagen (2017:725). Som *Karlshamns kommun* framför bör uppgiftsskyldigheten innefatta lärosäten som bedriver olika typer av utbildning, oavsett ägar- och driftsform. För att även sådana utbildningsanordnare som t.ex. bedrivs i stiftelseform ska omfattas bör skyldigheten att lämna uppgifter även gälla för enskilda huvudmän som anordnar utbildning enligt skollagen (2010:800) och för enskilda utbildningsanordnare.

Kretsen av aktörer som på begäran ska vara skyldiga att lämna ut uppgifter är bred. Det är dock inte möjligt att på förhand avgöra vilka aktörer som kan ha sådana uppgifter som behövs för att bedöma förutsättningarna för totalförsvarspliktiga att fullgöra civilplikt. Kretsen som omfattas bör därför inte begränsas, t.ex. på så sätt att endast vissa myndigheter pekats ut. För de berörda aktörerna kan det emellertid inte antas handla om någon betungande uppgift. Uppgifter ska endast lämnas om Plikt- och prövningsverket inkommer med en sådan begäran och de uppgifter som ska lämnas ut är sådana uppgifter som myndigheterna och de övriga aktörerna redan har tillgång till. Vidare avgränsas uppgiftsskyldigheten till uppgifter om totalförsvarspliktigas personliga förhållanden som behövs för att bedöma förutsättningarna att fullgöra civilplikt eller värnplikt. Som *Skatteverket* tar upp kommer det alltså inte att vara aktuellt för myndigheten att lämna ut uppgifter om samtliga enskilda som förekommer i myndighetens register.

Regeringen föreslår därför att det ska införas en uppgiftsskyldighet i lag om att statliga myndigheter, kommuner, regioner, kommunala bolag, näringsidkare, enskilda huvudmän som anordnar utbildning enligt skollagen och enskilda utbildningsanordnare på begäran ska lämna Plikt- och prövningsverket de uppgifter om en totalförsvarspliktigs utbildning, yrkeslegitimation eller personliga förhållanden i övrigt som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att fullgöra civilplikt. Som t.ex. *Laxå kommun* framhåller får en sådan skyldighet anses nödvändig för att på ett effektivt och säkert sätt kunna säkerställa personalförskning till totalförsvaret vid höjd beredskap. Bestämmelserna bör placeras i 2 kap. lagen om totalförsvarsplikt.

Utredningen föreslår ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om att uppgifterna ska kunna lämnas även utan en föregående begäran av Plikt- och prövningsverket. Regeringen anser dock att ett sådant bemyndigande inte bör införas.

FRA framför att förslaget öppnar upp för omfattande insamling av känsliga uppgifter om deras anställda, och menar att uppgifter om anställdas personliga förhållanden kan användas av aktörer med antagonistiska motiv för att kartlägga bl.a. *FRA*:s förmågor, metoder och sårbarheter. Regeringen delar inte *FRA*:s farhåga i detta avseende. Syftet med uppgiftsskyldigheten är att de myndigheter som genomför annan utredning än mönstring ska kunna hitta icke-ianspråkta totalförsvarspliktiga som redan har, eller efter en kortare kompletterande utbildning kan få, totalförsvarsviktig civil kompetens för en viss befattning i det civila försvaret. Mot bakgrund av syftet med bestämmelsen framstår det som uteslutet att Plikt- och prövningsverket skulle vända sig till myndigheter som exempelvis *FRA*, Försvarsmakten eller Säkerhetspolisen för att eftersöka information av nu aktuellt slag.

Skyldighet att lämna uppgifter vid höjd beredskap

Vid höjd beredskap får den myndighet som regeringen bestämmer anvisa totalförsvarspliktiga arbete med allmän tjänsteplikt. Enligt förslaget i avsnitt 7.3 ska en totalförsvarspliktig även kunna anvisas utbildning med allmän tjänsteplikt. Det kommer sannolikt främst att vara arbeten med enklare arbetsuppgifter som anvisning kommer att ske till, men även

arbeten som kräver viss kompetens kan komma i fråga, t.ex. vana att köra truck eller innehav av körkort. Den anvisande myndigheten kan därför ha ett behov av uppgifter om totalförsvarspliktiga som har sådan kompetens. Även vid anvisning till utbildning kan det behövas uppgifter om nödvändig förkunskap eller erfarenhet. Den anvisande myndigheten bör därför kunna få uppgifter om vilka totalförsvarspliktiga som har nödvändig kompetens för en viss befattning eller utbildning, om myndigheten inte redan har tillgång till sådana uppgifter. Även i detta avseende bör det vara Plikt- och prövningsverket som vid behov begär in uppgifterna och sedan lämnar dem vidare till anvisande myndighet. Regeringen föreslår därför att kommuner, kommunala bolag, regioner, statliga myndigheter, näringsidkare, enskilda huvudmän som anordnar utbildning enligt skollagen och enskilda utbildningsanordnare på begäran, vid höjd beredskap, ska lämna uppgifter till Plikt- och prövningsverket om en totalförsvarspliktigs utbildning, yrkeslegitimation eller personliga förhållanden i övrigt som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att utföra arbete eller delta i utbildning efter anvisning med allmän tjänsteplikt. Bestämmelserna bör placeras i 6 kap. lagen om totalförsvarsplikt, som handlar om allmän tjänsteplikt. Inte heller i dessa fall anser regeringen att det bör införas ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om att uppgifterna ska lämnas även utan föregående begäran av Plikt- och prövningsverket. Däremot kan det finnas behov av reglering av Plikt- och prövningsverkets utlämnande av vissa uppgifter till den anvisande myndigheten. Regeringen återkommer till den frågan i samband med arbetet med förordningsändringar.

Behandling av personuppgifter vid tillämpning av den utökade uppgiftsskyldigheten

Förslaget om en utökad uppgiftsskyldighet kommer att innebära en ökad behandling av personuppgifter för Plikt- och prövningsverket och för de aktörer som ska lämna ut uppgifter om totalförsvarspliktiga. De personuppgifter som kommer att behandlas är uppgifter om en totalförsvarspliktigs utbildning, yrkeslegitimation och personliga förhållanden i övrigt som behövs för att bedöma förutsättningarna för honom eller henne att fullgöra civilplikt eller värnplikt, och – under höjd beredskap – för att bedöma förutsättningarna att utföra arbete eller delta i utbildning efter anvisning med allmän tjänsteplikt. Som anges ovan kan det handla om olika typer av utbildningar, legitimationer, licenser och erfarenhet av vissa uppgifter men även andra personliga förhållanden som är av betydelse för att bedöma förutsättningarna för att fullgöra civilplikt, värnplikt och allmän tjänsteplikt. Det är inte möjligt att fullt ut förutse vilka personuppgifter det kan komma att röra sig om. Det är inte heller möjligt att förutse hur omfattande den tillkommande personuppgiftshandlingen kommer att vara – det beror bl.a. på i vilken utsträckning det finns behov av att identifiera totalförsvarspliktiga som kan vara aktuella för att skriva in och krigsplacera med civilplikt i en viss befattning efter annan utredning än mönstring.

För de som ska lämna ut uppgifter kommer skyldigheten att framgå av de föreslagna bestämmelserna i lagen om totalförsvarsplikt. Den rättsliga grunden för personuppgiftsbehandlingen för dessa aktörer kommer att

Prop. 2025/26:302 vara en rättslig förpliktelse som följer av lag (artikel 6.1 c EU:s dataskyddsförordning och 2 kap. 1 § dataskyddslagen), alternativt att behandlingen är nödvändig för att utgöra en uppgift av allmänt intresse (artikel 6.1 e EU:s dataskyddsförordning och 2 kap. 2 § dataskyddslagen). Det kan antas att det sällan kommer att handla om uppgifter som omfattas av sekretess men i den mån det skulle inträffa innebär de föreslagna bestämmelserna om uppgiftsskyldighet att sekretess inte hindrar att uppgifterna lämnas till Plikt- och prövningsverket, se 10 kap. 28 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). För Plikt- och prövningsverkets del kommer den rättsliga grunden för personuppgiftsbehandlingen att vara behandling som är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse samt myndighetsutövning (artikel 6.1 e EU:s dataskyddsförordning och 2 kap. 2 § dataskyddslagen). För att dessa grunder för behandling ska kunna tillämpas krävs enligt artikel 6.3 i EU:s dataskyddsförordning att de är fastställda i enlighet med unionsrätten eller nationell rätt, som i sin tur ska uppfylla ett mål av allmänt intresse och vara proportionell mot det legitima mål som eftersträvas. Genom förslagen i denna proposition kommer personuppgiftsbehandlingen som såväl uppgiftslämnaren som Plikt- och prövningsverket utför att vara fastställd i enlighet med nationell rätt. Att personuppgifterna behandlas är nödvändigt för att en effektiv personalförsörjning av totalförsvaret ska kunna säkerställas, vilket är ett angeläget samhällsintresse. Personalförsörjningen skulle inte kunna säkerställas på samma sätt om personuppgiftsbehandlingen inte skedde, något mindre ingripande alternativ kan alltså inte användas för att uppnå målet med behandlingen. Sammantaget bedömer regeringen att den personuppgiftsbehandling som uppgiftsskyldigheten leder till är proportionerlig och även i övrigt förenlig med kraven i artikel 6.3 i EU:s dataskyddsförordning.

De befintliga bestämmelserna i bl.a. totalförvarsdatalagen om behandling av personuppgifter är tillämpliga på behandlingen i Plikt- och prövningsverkets verksamhet. Det innebär bl.a. att de skyddsåtgärder som följer av detta regelverk kommer att gälla vid behandlingen, däribland bestämmelserna om sökbegränsningar, vem som får ha tillgång till personuppgifter och avskiljande av uppgifter som inte längre behövs. Därutöver kommer bestämmelser i EU:s dataskyddsförordning och dataskyddslagen om bl.a. tillsyn, skadestånd och överklagande att gälla.

Kammarrätten i Stockholm efterlyser ett resonemang om i vilken utsträckning den utökade hanteringen av känsliga personuppgifter är tillåten. Med känsliga personuppgifter avses, enligt artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning, uppgifter som avslöjar ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening. Som känsliga personuppgifter räknas även genetiska uppgifter, biometrisk uppgifter för att entydigt identifiera en fysisk person, uppgifter om hälsa och uppgifter om en fysisk persons sexualliv eller sexuella läggning.

I Plikt- och prövningsverkets verksamhet behandlas känsliga personuppgifter i stor utsträckning redan i dag, exempelvis uppgifter om hälsa. Behandlingen av sådana uppgifter regleras i 8 § första stycket totalförvarsdatalagen, som innebär att känsliga personuppgifter får behandlas endast om det är absolut nödvändigt för de ändamål som anges i 6 och 7 §§, dvs. bl.a. om det är nödvändigt för att ta fram underlag för

beslut om mönstring, inskrivning, krigsplacering eller annat ianspråktagande av personal till totalförsvaret, för att redovisa personal med uppgifter inom totalförsvaret, eller för att fullgöra uppgiftslämnande som sker i överensstämmelse med lag eller förordning. Även när en annan myndighet än Plikt- och prövningsverket eller en kommun eller region utför annan utredning än mönstring enligt 2 kap. 1 § lagen om totalförsvarsplikt kan det förekomma behandling av känsliga personuppgifter. Detta regleras i 8 § andra stycket totalförsvarsdatalagen och innebär att känsliga personuppgifter även i dessa fall får behandlas endast om det är absolut nödvändigt. Kravet på att behandlingen ska vara absolut nödvändig innebär att behandlingen ska ske med restriktivitet och att behovet av att behandla den känsliga personuppgiften ska prövas noga i det enskilda fallet, inte bara när uppgiften samlas in eller behandlas för första gången utan även vid senare behandling av redan insamlade uppgifter (prop. 2019/20:51 s. 91).

Den ökade personuppgiftsbehandling som föranleds av förslaget om utökad uppgiftsskyldighet kommer i huvudsak att ta sikte på uppgifter om vissa kompetenser och utbildningar, dvs. inte personuppgifter som är känsliga. Det kan dock inte uteslutas att även känsliga personuppgifter i vissa fall behöver behandlas. Det skulle t.ex. kunna handla om uppgifter om hälsa. I dessa fall kommer det alltså att krävas att behandlingen är absolut nödvändig för ändamålet med behandlingen. Om en aktör lämnar ut känsliga personuppgifter till Plikt- och prövningsverket måste även den överlämnande aktörens personuppgiftsbehandling vara förenlig med tillämpliga dataskyddsregler. Som ett led i sitt personuppgiftsansvar kommer den uppgiftsutlämnande aktören således behöva göra en bedömning i varje enskilt fall om ett utlämnande av känsliga personuppgifter kan ske.

Förvaltningsrätten i Stockholm efterfrågar ett mer utförligt resonemang om varför vissa bestämmelser avseende Plikt- och prövningsverkets personuppgiftsbehandling föreslås införas på förordningsnivå.

Som anges ovan bedöms den behandling av personuppgifter som sker i Plikt- och prövningsverkets verksamhet utgöra en sådan kartläggning som innebär ett betydande intrång i den personliga integriteten i den mening som avses i 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen. Skyddet mot ett sådant intrång får begränsas i lag bl.a. under förutsättning att begränsningen görs för att tillgodose ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. Det kan konstateras att de grundläggande bestämmelserna för behandlingen av personuppgifter i Plikt- och prövningsverkets verksamhet regleras i lag. I förarbetena till totalförsvarsdatalagen anges att det är olämpligt att tynga lagen med alltför detaljerade bestämmelser och att lagregleringen därför bör kompletteras med bestämmelser som meddelas i förordning. De föreskrifter som regeringen meddelar får dock inte falla inom det grundlagsskyddade området som kräver lagform för begränsningar av integritetsskyddet (prop. 2019/20:51 s. 28). Regeringen återkommer till behovet av kompletterande bestämmelser i samband med det kommande arbetet med förordningsändringar.

12 Säkerhetsprövning av civilpliktiga

12.1 Allmänt om säkerhetsprövning

Säkerhetsskydd är skydd av säkerhetskänslig verksamhet mot spioneri, sabotage, terroristbrott och andra brott som kan hota verksamheten samt skydd i andra fall av säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter, 1 kap. 2 § säkerhetsskyddslagen (2018:585). Med säkerhetskänslig verksamhet avses alla verksamheter som till någon del är av betydelse för Sveriges säkerhet eller som omfattas av ett för Sverige förpliktande internationellt åtagande om säkerhetsskydd (1 kap. 1 § säkerhetsskyddslagen).

Den som bedriver säkerhetskänslig verksamhet ska vidta vissa åtgärder för att följa säkerhetsskyddslagens bestämmelser. Bland annat ska behovet av säkerhetsskydd utredas i en säkerhetsskyddsanalys som ska dokumenteras. Med utgångspunkt i analysen ska verksamhetsutövaren planera och vidta de säkerhetsskyddsåtgärder som behövs med hänsyn till verksamhetens art, omfattning, förekomst av säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter och övriga omständigheter (2 kap. 1 § säkerhetsskyddslagen). Säkerhetsskyddsåtgärderna delas in i tre kategorier: informationssäkerhet, fysisk säkerhet och personalsäkerhet. När det gäller personalsäkerhet är syftet att förebygga att personer som inte är pålitliga från säkerhetssynpunkt deltar i en verksamhet där de kan få tillgång till säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter eller i en verksamhet som av någon annan anledning är säkerhetskänslig. Ett annat syfte är att säkerställa att de som deltar i säkerhetskänslig verksamhet har tillräcklig kunskap om säkerhetsskydd (2 kap. 4 § säkerhetsskyddslagen). Säkerhetsskyddsåtgärden personalsäkerhet består av två delar, den ena är säkerhetsprövning, den andra utbildning.

En säkerhetsprövning ska göras av den som genom anställning eller på något annat sätt ska delta i säkerhetskänslig verksamhet (3 kap. 1 § säkerhetsskyddslagen). Syftet med säkerhetsprövningen är att klarlägga om en person kan antas vara lojal mot de intressen som skyddas i säkerhetsskyddslagen och i övrigt är pålitlig från säkerhetssynpunkt. Ytterst handlar det om att bedöma om en person har tillräckliga förutsättningar och personlig lämplighet för att genom anställning eller på annat sätt delta i säkerhetskänslig verksamhet. Det är fråga om en bedömning som görs utifrån ett riskreduceringsperspektiv, dvs. i syfte att undvika risker i den säkerhetskänsliga verksamheten som inte kan accepteras. Det bör göras en helhetsbedömning som baseras på ett allsidigt underlag och på att bedömningen tydligt relateras till verksamheten och anställningen (prop. 2017/18:89 s. 79).

Säkerhetsprövningen ska göras innan deltagandet i den säkerhetskänsliga verksamheten påbörjas. Prövningen ska innefatta en grundutredning som under vissa förutsättningar kompletteras med registerkontroll och särskild personutredning (3 kap. 3 § första stycket säkerhetsskyddslagen). Säkerhetsprövningen ska vidare följas upp under

tiden deltagandet i den säkerhetskänsliga verksamheten pågår (3 kap. 3 § andra stycket säkerhetsskyddslagen). Kravet på uppföljning innebär att säkerhetsprövningen ska ses som en process som ska pågå under hela den tid som en person har sin anställning eller sitt uppdrag (prop. 2017/18:89 s. 81).

Deltagande i säkerhetskänslig verksamhet ska under vissa förutsättningar placeras i säkerhetsklass (3 kap. 5 § säkerhetsskyddslagen). Det finns tre säkerhetsklasser, där säkerhetsklass 1 är den högsta. Förutsättningarna för placering i de olika säkerhetsklasserna anges i 3 kap. 6–10 §§ säkerhetsskyddslagen. Kommuner och regioner beslutar om placering i säkerhetsklass 2 och 3 i fråga om anställning eller annat deltagande i den egna verksamheten, se 5 kap. 8 § säkerhetsskyddförordningen (2021:955). Ett stort antal statliga myndigheter har också getts rätt att besluta om placering i säkerhetsklass i samma utsträckning som kommuner och regioner, däribland MCF, Försvarsmakten och Plikt- och prövningsverket, se bilagan till säkerhetsskyddförordningen. Enskilda verksamhetsutövare ska med utgångspunkt i säkerhetsskyddsanalysen inventera vilka anställningar och annat deltagande i verksamheten som bör placeras i säkerhetsklass och sedan begära att ansvarig myndighet, region eller kommun fattar beslut om detta.

Registerkontroll – dvs. att uppgifter om den som kontrolleras hämtas från vissa register – ska göras inom ramen för en säkerhetsprövning, om anställningen eller deltagandet i den säkerhetskänsliga verksamheten har placerats i säkerhetsklass. Uppgifter ska löpande hämtas under den tid deltagandet i den säkerhetskänsliga verksamheten pågår (3 kap. 14 § första stycket säkerhetsskyddslagen). Omfattningen av registerkontrollen skiljer sig åt beroende på säkerhetsklass. Om anställningen eller deltagandet i verksamheten har placerats i säkerhetsklass 1 eller 2 får uppgifter hämtas från belastningsregistret och misstankeregistret. Även uppgifter som behandlas med stöd av lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område eller lagen (2019:1182) om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter får hämtas i dessa fall. Om den kontrollerade är gift eller sambo får motsvarande uppgifter även hämtas om maken eller sambon (3 kap. 14 § andra stycket säkerhetsskyddslagen). När det gäller säkerhetsklass 3 får sådana uppgifter om den kontrollerade som finns i belastningsregistret eller misstankeregistret eller som behandlas hos Säkerhetspolisen med stöd av lagen om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område eller lagen om Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter inhämtas (3 kap. 14 § tredje stycket säkerhetsskyddslagen). Till skillnad från vad som gäller för säkerhetsklass 1 och 2 får uppgifter om den kontrollerades eventuella make eller sambo inte hämtas.

Det är Säkerhetspolisen som genomför kontroll mot aktuella register (5 kap. 14 § säkerhetsskyddförordningen). Om uppgifter som kan antas vara av betydelse för säkerhetsprövningen framkommer föredras aktuella uppgifter för Registerkontrolldelegationen vid Myndigheten för säkerhet och integritetsskydd. Registerkontrolldelegationen beslutar därefter om uppgifterna ska lämnas ut eller inte. En uppgift som har kommit fram vid en registerkontroll får lämnas ut för säkerhetsprövning endast om uppgiften i det enskilda fallet kan antas ha betydelse för prövningen.

En särskild personutredning ska göras i samband med registerkontrollen när det gäller anställning eller annat deltagande i verksamhet som har placerats i säkerhetsklass 1 eller 2. Utredningen ska omfatta en undersökning av den kontrollerades ekonomiska förhållanden och ska i övrigt ha den omfattning som behövs (3 kap. 17 § säkerhetsskyddslagen). Det är Säkerhetspolisen som gör den särskilda personutredningen (5 kap. 16 § säkerhetsskyddsförordningen).

En registerkontroll och särskild personutredning får göras endast om den som säkerhetsprövningen gäller har lämnat sitt samtycke till det (3 kap. 18 § säkerhetsskyddslagen). Samtycket ska anses gälla också kontroller och utredningar under den tid som deltagandet i den säkerhetskänsliga verksamheten pågår. Det är den som ansöker om registerkontroll, dvs. verksamhetsutövaren, som ansvarar för att ett samtycke har inhämtats (5 kap. 15 § säkerhetsskyddsförordningen).

Säkerhetsprövning av värnpliktiga

Försvarsmakten har beslutat att alla som genomför grundutbildning med värnplikt ska vara placerade i säkerhetsklass. Det innebär att värnpliktiga behöver genomgå säkerhetsprövning innan grundutbildningen. Den som efter avslutad grundutbildning med värnplikt krigsplaceras i en befattning placerad i säkerhetsklass, ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som beslutet om krigsplacering kvarstår (3 kap. 3 a § säkerhetsskyddslagen). Säkerhetsprövningen får därmed pågå under hela den tid som krigsplaceringen pågår. Det är Försvarsmakten som gör bedömningen av de säkerhetsprövningar som sker av värnpliktiga (3 kap. 4 d § säkerhetsskyddslagen).

För den som skrivits in med värnplikt eller krigsplacerats efter avslutad grundutbildning med värnplikt gäller inte kravet på samtycke till registerkontroll (3 kap. 18 a § säkerhetsskyddslagen). Motivet till det är att kravet på samtycke ansågs urholka den skyldighet som totalförsvarsplikten utgör (prop. 2022/23:87 s. 36–37). Undantaget från kravet på samtycke gäller under hela den tid som deltagandet i den säkerhetskänsliga verksamheten ska anses pågå, dvs. under hela utbildningen och så länge krigsplaceringen kvarstår. Undantaget gäller dock bara för sådan registerkontroll som ska göras för placering i säkerhetsklass 3. Kravet på samtycke till registerkontroll gäller alltså för totalförsvarspliktiga med befattningar som placerats i säkerhetsklass 1 och 2.

12.2 Särskilt om säkerhetsprövning av civilpliktiga

För den som skrivits in till grundutbildning med civilplikt kan grundutbildningen i vissa fall innebära ett deltagande i säkerhetskänslig verksamhet, t.ex. om utbildningen innebär att den enskilde får tillgång till säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter. Det är i sådana fall upp till verksamhetsutövaren, dvs. utbildningsanordnaren, att se till att befattningarna i grundutbildningen placeras i säkerhetsklass och att säkerhetsprövning genomförs när det behövs enligt säkerhetsskyddslagen (2018:585). I många fall bör det vara möjligt att anordna utbildningen så

att detta undviks, t.ex. när det är fråga om grundutbildning som syftar till att ge allmänna färdigheter till nytta för det civila försvaret, såsom omhändertagande av skadade eller avlidna eller byggnads- eller rivningsverksamhet.

Även om grundutbildningen ordnats så att säkerhetsprövning inte är nödvändig, kan repetitionsutbildning med civilplikt i vissa fall innebära deltagande i en säkerhetskänslig verksamhet. Det kan t.ex. gälla den som fått utbildning i framförandet av tunga fordon och fullgör repetitionsutbildning i en verksamhet med transport av t.ex. sprängmedel eller kontanter. I sådana fall är det den som utövar verksamheten där repetitionsutbildningen fullgörs som ska se till att befattningen placeras i säkerhetsklass och att säkerhetsprövning genomförs när det behövs enligt säkerhetsskyddslagen.

Efter grundutbildningen kommer den enskilde i många fall att krigsplaceras med civilplikt i den verksamhet där grundutbildningen fullgjordes, 3 kap. 12 § lagen (1994:1809) om totalförsvarplikt. Det kan dock i vissa fall gå lång tid utan att den enskilde aktivt tar del i verksamheten. Det kan därför diskuteras om den som är krigsplacerad med civilplikt i en befattning som är placerad i säkerhetsklass kan anses delta i verksamheten på sådant sätt som avses i säkerhetsskyddslagen (se prop. 2022/23:87 s. 41–42). För den som är krigsplacerad med värnplikt har det införts ett förtydligande i lag som innebär att den som krigsplaceras i en befattning placerad i säkerhetsklass ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som beslutet om krigsplacering kvarstår. Det finns inte någon motsvarande bestämmelse för civilpliktiga.

Det finns inte heller något undantag från kravet på samtycke till registerkontroll för den som skrivits in eller krigsplacerats med civilplikt, på det sätt som finns för värnpliktiga. Den obligatoriska registerkontrollen och, i tillämpliga fall, den särskilda personutredningen som ingår i säkerhetsprövningen får alltså inte genomföras om den civilpliktige inte lämnar sitt samtycke till det eller återkallar ett tidigare lämnat samtycke. I sådana fall kan den civilpliktige inte delta i den grundutbildning han eller hon skrivits in för eller tjänstgöra i den befattning som han eller hon krigsplacerats i.

12.3 Civilpliktiga ska genomgå säkerhetsprövning inför och under grundutbildning i vissa fall

Regeringens förslag

En totalförsvarspliktig som skrivs in till grundutbildning med civilplikt ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som grundutbildningen pågår, om det är sannolikt att han eller hon efter utbildningen kommer att krigsplaceras i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att en totalförsvarspliktig som skrivs in till grundutbildning med civilplikt ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som utbildningen pågår, om det kan antas att han eller hon efter utbildningen kommer att krigsplaceras i en befattning som är placerad i säkerhetsklass. Utredningen föreslår också att det införs en bestämmelse om att registerkontroll i dessa situationer ska få göras utan föregående placering i säkerhetsklass.

Remissinstanserna

Majoriteten av remissinstanserna är positiva till eller har inga synpunkter på förslaget. Flera remissinstanser, däribland *Affärsverket svenska kraftnät*, *Länsstyrelsen i Västra Götalands län*, *Stockholms kommun*, *Svenskt Näringsliv* och *TechSverige* tillstyrker förslaget. *Region Blekinge*, som också tillstyrker förslaget, bedömer att det leder till ökad rättssäkerhet genom att reglerna för säkerhetsprövning och registerkontroll av totalförsvarspliktiga blir tydligare.

Säkerhetspolisen framhåller att förslaget inte är förenligt med utformningen och systematiken i säkerhetsskyddslagen (2018:585) och att det bör övervägas om syftet kan uppnås på annat sätt än genom säkerhetsprövning enligt säkerhetsskyddslagen. Säkerhetspolisen framför vidare att förslaget kan leda till närmast slumpvisa beslut för den enskilde, där frågan om eventuell säkerhetsprövning avgörs av vilka personer som går grundutbildningen samtidigt. *Arbetsgivarverket* anser att frågan om det ska vara skillnader mellan värn- och civilpliktiga ur säkerhetsskyddshänseende bör utredas ytterligare.

När det gäller förslaget om registerkontroll instämmer Affärsverket svenska kraftnät i bedömningen att det får anses tillräckligt med en registerkontroll motsvarande vad som gäller säkerhetsklass 3, men understryker att det inte är tillräckligt att säkerhetsprövningen enbart består av en registerkontroll. Säkerhetspolisen menar att säkerhetsprövning med registerkontroll förutsätter ett beslut om placering i säkerhetsklass och att avsaknad av ett sådant beslut kan innebära tillämpningssvårigheter.

Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) delar bedömningen att det från säkerhetssynpunkt är angeläget att kunna göra kontroller av personer som är aktuella för civilplikt men konstaterar samtidigt att förslaget innebär en omfattande personuppgiftsbehandling som pågår under en lång period och att det finns en risk för att uppgifterna sprids till många aktörer. Vidare framhåller IMY att det nyligen lämnats förslag på lagändringar som påverkar personuppgiftsbehandlingen vid säkerhetsprövning genom en utökad registerkontroll, vilket har betydelse för bedömningen av integritetsriskerna.

Flera remissinstanser, bl.a. *Bevakningsbranschen*, *Energiföretagen Sverige*, *Strålsäkerhetsmyndigheten* och *Transportstyrelsen* förordar att det införs ett klareringssystem för säkerhetsprövning, liknande det som tillämpas inom t.ex. Nato, där säkerhetsbehörigheten är knuten till en individ snarare än en viss befattning.

Grundutbildning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet

En totalförsvarspliktig kan skrivas in med civilplikt för att genomgå en grundutbildning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet. I en sådan situation följer det redan av säkerhetsskyddslagen att säkerhetsprövning av den civilpliktige ska göras. Några särskilda regler om detta behövs alltså inte. I avsnitt 12.4 föreslås att Plikt- och prövningsverket ska göra bedömningen av säkerhetsprövningen i dessa fall.

Grundutbildning som inte innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet

En grundutbildning med civilplikt kan vara upp till 320 dagar. En sådan utbildning innebär ett stort intrång i en ung människas liv och frihet och även stora kostnader för staten. Det är därför mycket viktigt att det så långt som möjligt säkerställs att intrånget och kostnaden inte är förgäves. Om den totalförsvarspliktige efter utbildningen krigsplaceras i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet, kommer han eller hon inte att kunna tjänstgöra i den befattningen utan en godkänd säkerhetsprövning. Om det visar sig att den totalförsvarspliktige inte uppfyller kraven för en godkänd säkerhetsprövning, måste grundutbildningen sägas ha varit onödig. En sådan situation hade kunnat undvikas om säkerhetsprövningen genomförts före utbildningen. Regeringen delar därför utredningens bedömning att det kan vara befogat att säkerhetsprövning görs inför och under grundutbildning med civilplikt även om utbildningen inte i sig innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet.

När det gäller under vilka närmare förutsättningar en sådan prövning bör ske behöver det beaktas att systemet med civilplikt, som är under uppbyggnad, kontinuerligt kommer att behöva anpassas utifrån nyttan för totalförsvaret, bl.a. i fråga om vilka verksamhetsområden som prioriteras för civilplikt. Det går därför inte att säga med säkerhet i vilken utsträckning totalförsvarspliktiga kommer att krigsplaceras med civilplikt i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet, dvs. en befattning som kräver godkänd säkerhetsprövning. En annan aspekt är att det inte alltid före grundutbildningen påbörjas är klart vilken befattning den enskilde kommer att krigsplaceras i efter utbildningen, och ifall det kommer att vara en befattning som är placerad i säkerhetsklass eller innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet.

Det står dock klart att en viss andel av de civilpliktiga befattningarna inte kommer att innebära något deltagande i säkerhetskänslig verksamhet. I normalfallet torde det inte heller vara svårt att avgöra det före utbildningen. I dessa fall finns det givetvis inget skäl att genomföra en säkerhetsprövning. En reglering som innebär att samtliga personer som är aktuella för grundutbildning med civilplikt ska genomgå säkerhetsprövning bör alltså inte införas.

Utredningen föreslår att en säkerhetsprövning bör göras om det kan antas att den totalförsvarspliktige efter grundutbildningen kommer att krigsplaceras i en befattning placerad i säkerhetsklass. Det innebär alltså att en bedömning behöver göras före utbildningen huruvida den senare

Prop. 2025/26:302 befattningen kommer att vara placerad i säkerhetsklass. Regeringen delar uppfattningen att det är nödvändigt med en förhandsbedömning men anser att bestämmelsen bör utformas något annorlunda. Till en början bör säkerhetsprövning inte endast ske när det kan förutses att en person efter utbildningen kommer att placeras i en befattning som är placerad i säkerhetsklass, utan bör också genomföras i de fall det kan förutses att personen kommer att delta i säkerhetskänslig verksamhet som inte föranleder placering i säkerhetsklass. En eventuell senare placering i säkerhetsklass bör alltså inte vara avgörande för frågan om huruvida säkerhetsprövning ska genomföras redan inför utbildningen utan det ska vara det framtida deltagandet i säkerhetskänslig verksamhet i sig som ska ligga till grund för bedömningen.

Enligt regeringen bör det även – med hänsyn till att en säkerhetsprövning innebär ett intrång i den enskildes integritet – uppställas ett något högre krav på bedömningen av om en individ efter utbildningen kommer att krigsplaceras i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet. Enligt regeringen bör det vara *sannolikt* att personen kommer att krigsplaceras i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet för att säkerhetsprövning ska ske. Om utbildningen är avsedd för en eller flera befattningar vilka normalt sett alla innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet, bör det i normalfallet anses sannolikt att den totalförsvarspliktige kommer att krigsplaceras med civilplikt i en sådan befattning. Säkerhetsprövning bör då göras före och under utbildningen. Om en viss utbildning är gemensam för flera befattningar, varav bara några få innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet, får en bedömning göras i det enskilda fallet ifall det är sannolikt att den totalförsvarspliktige kommer att krigsplaceras med civilplikt i en sådan befattning. Plikt- och provningsverket, som ska göra bedömningen av säkerhetsprövningen (se avsnitt 12.4), bör samråda med berörda verksamhetsutövare, som bl.a. har att se till att befattningar placeras i säkerhetsklass, för att få underlag för bedömningen av om det är sannolikt att den civilpliktige efter grundutbildningen kommer att krigsplaceras i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet.

Regeringen delar inte *Säkerhetspolisens* uppfattning att förslaget innebär att det blir fråga om slumpvisa säkerhetsprövningar. Plikt- och provningsverket ska göra en sannolikhetsbedömning, med stöd av berörda verksamhetsutövare. Det kan visserligen i enskilda fall bli så att totalförsvarspliktiga behöver genomgå säkerhetsprövning inför och under grundutbildning utan att senare krigsplaceras i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet. Det integritetsintrång som en säkerhetsprövning utgör får dock anses begränsat jämfört med alternativet, dvs. att individer fullgör en grundutbildning på upp till 320 dagar som därefter inte kan leda till den planerade befattningen. Den föreslagna ordningen får anses innebära en rimlig avvägning mellan skyddet för den personliga integriteten och behovet av att säkerhetsprövningar genomförs.

Säkerhetspolisen menar att förslaget inte är förenligt med systematiken och utformningen av bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen och att någon annan lösning bör övervägas för att uppnå syftet. Eftersom civilplikten nu har aktiverats brett finns det, som anges ovan, ett behov av att reglera vad som gäller för säkerhetsprövning av civilpliktiga som efter grundutbildningen kommer delta i säkerhetskänslig verksamhet enligt

säkerhetsskyddslagen. Det framstår inte som lämpligt att införa en ny, alternativt provningsform för att klarlägga bl.a. den enskildes lojalitet och pålitlighet ur säkerhetssynpunkt. Att de civilpliktiga får genomgå säkerhetsprövningar enligt säkerhetsskyddslagen, under närmare angivna förutsättningar, bedöms i stället innebära den mest ändamålsenliga åtgärden. Till skillnad mot *Arbetsgivarverket* anser regeringen inte att frågan om skillnader mellan värn- och civilpliktiga ur säkerhetsskyddshänseende behöver utredas ytterligare.

Bestämmelsen bör utformas i huvudsak i linje med 3 kap. 3 a § säkerhetsskyddslagen. Det innebär att om en totalförsvarspliktig skrivs in till grundutbildning med civilplikt och det är sannolikt att han eller hon efter grundutbildningen kommer att krigsplaceras i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet, ska den totalförsvarspliktige anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som grundutbildningen pågår. Detta innebär att säkerhetsprövningen ska upphöra om grundutbildningen avbryts i förtid och annars när grundutbildningen är fullgjord.

Placering i säkerhetsklass och registerkontroll

Utredningen föreslår att det införs en bestämmelse som innebär att registerkontroll alltid ska göras i fråga om den som ska säkerhetsprövas inför grundutbildning, utan föregående placering i säkerhetsklass. Bakgrunden till förslaget är att det, enligt utredningen, inte kommer att vara aktuellt att placera grundutbildningarna i säkerhetsklass. Eftersom en sådan placering som regel krävs för att få genomföra registerkontroll behövs det enligt utredningen en bestämmelse som tydliggör att registerkontroll ändå får ske i dessa fall.

Regeringen anser att omfattningen av säkerhetsprövningen inför och under utbildningen så långt det är möjligt bör motsvara den säkerhetsprövning som kommer att göras inför och under krigsplaceringen. Om det t.ex. bedöms sannolikt att en totalförsvarspliktig kommer att krigsplaceras i säkerhetsklass 3 så ska säkerhetsprövningen inför grundutbildningen innehålla alla de moment som en säkerhetsprövning för säkerhetsklass 3 ska innehålla, inklusive placering i säkerhetsklass och, i och med det, även registerkontroll i tillämplig omfattning. Till skillnad från utredningen anser regeringen dock att detta kan uppnås redan genom att bestämmelsen utformas så att den totalförsvarspliktige under de angivna förutsättningarna ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under grundutbildningen. Genom det konstruerade deltagandet i säkerhetskänslig verksamhet blir även övriga relevanta bestämmelser i 3 kap. säkerhetsskyddslagen – inklusive bestämmelserna om beslut om säkerhetsklass och registerkontroll – tillämpliga. Någon särskild bestämmelse om registerkontroll behövs därför inte.

Regeringen delar *Affärsverket svenska kraftnäts* uppfattning att registerkontrollen endast utgör en del av den totala säkerhetsprövningen och att den inte i sig ersätter den personbedömning som görs genom utredningen i övrigt. Som *IMY* framhåller har Utredningen om förbättrade möjligheter att skydda Sveriges säkerhet lämnat förslag som innebär att registerkontrollen kommer att utvidgas till att omfatta fler uppgifter (SOU

Prop. 2025/26:302 2025:42). Förslagen innebär bl.a. att Säkerhetspolisen inom ramen för registerkontrollen ska få inhämta uppgifter om utländska domar, under vissa förutsättningar, och vissa uppgifter som behandlas hos andra myndigheter, däribland Skatteverket, Kriminalvården, Transportstyrelsen, Migrationsverket och Kronofogdemyndigheten. Förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet. I sammanhanget kan också nämnas att Utredningen om en förbättrad process för säkerhetsprövningar har lämnat förslag om bl.a. nya bestämmelser om vilket underlag som ska ingå i en säkerhetsprövning (SOU 2024:88). Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

IMY anser att det är angeläget att det kan göras kontroller av personer som är aktuella för civilplikt men menar att det nu aktuella förslaget, tillsammans med de övriga förslagen om säkerhetsprövningar, kommer att medföra en omfattande personuppgiftsbehandling som pågår under en lång period. Regeringen har ingen annan uppfattning. I avsnitt 12.6 behandlas begränsningar för att minimera integritetsintrånget.

Flera remissinstanser, däribland *Strålsäkerhetsmyndigheten* och *Transportstyrelsen*, framför att det finns skäl att övergå från verksamhetspecifika säkerhetsprövningar till ett s.k. klareringssystem, liknande det som tillämpas av t.ex. Nato. Regeringen har i november 2025 gett en särskild utredare i uppdrag att bl.a. ta ställning till om ett klareringssystem bör införas i Sverige, hur det i så fall ska utformas och vilken eller vilka myndigheter som ska fatta klareringsbeslut (dir. 2025:105). Uppdraget ska redovisas senast den 8 juni 2027.

12.4 Plikt- och prövningsverket ska göra bedömningen av säkerhetsprövningen inför och under grundutbildningen

Regeringens förslag

Bedömningen av säkerhetsprövningen ska göras av Plikt- och prövningsverket när det gäller totalförsvarspliktiga inför inskrivning till grundutbildning med civilplikt och under grundutbildningen.

Utredningens förslag

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker eller har inga synpunkter på förslaget.

Plikt- och prövningsverket avstyrker förslaget och anför att det riskerar att få till följd att totalförsvarspliktiga som är aktuella för inskrivning till grundutbildning med både värn- och civilplikt behöver genomgå två säkerhetsprövningar – en som genomförs av Plikt- och prövningsverket och en som genomförs av Försvarsmakten. För att undvika den situationen behöver Plikt- och prövningsverket frångå sina principer om

likabehandling vid mönstring och bäst lämpad vid nominering. Plikt- och prövningsverket föreslår en alternativ ordning som innebär att myndigheten i stället genomför samtliga säkerhetsprövningar av totalförsvarspliktiga som mönstrar inför grundutbildning med både värn- och civilplikt.

Försvarsmakten framhåller att Plikt- och prövningsverket behöver ansvara för ansökan om registerkontroll hos Säkerhetspolisen och därefter hantera utfallet av en sådan kontroll. *Försvarsmakten* efterfrågar ytterligare resonemang kring hanteringen av registerkontrollerna.

Skälen för regeringens förslag

Som huvudregel ska den som beslutar om anställning eller annat deltagande i den säkerhetskänsliga verksamheten ansvara för säkerhetsprövningen, 3 kap. 4 § andra stycket säkerhetsskyddslagen (2018:585). Det finns dock en rad undantag från detta. Bedömningen görs t.ex. av *Försvarsmakten* när det gäller totalförsvarspliktiga inför inskrivning för värnplikt och totalförsvarspliktiga som efter avslutad grundutbildning med värnplikt har krigsplacerats i en befattning placerad i säkerhetsklass (3 kap. 4 d § säkerhetsskyddslagen).

Plikt- och prövningsverket ansvarar för mönstringen av totalförsvarspliktiga och beslutar om vilka som ska skrivas in för grundutbildning med civilplikt. Grundutbildningen genomförs sedan hos de olika utbildningsanordnarna. Mönstringen inför grundutbildningen med civilplikt skiljer sig från tillsättningen av många andra tjänster eftersom en myndighet ansvarar för prövning och inskrivning till en tjänstgöring som en annan aktör sedan ansvarar för.

När det gäller frågan om vem som ska ansvara för säkerhetsprövningen för de civilpliktiga som ska fullgöra grundutbildning anser regeringen, i likhet med utredningen, att det bör vara Plikt- och prövningsverket. Genom mönstringen och vad som kommit fram vid den kan Plikt- och prövningsverket antas känna den totalförsvarspliktige bäst. Bedömningarna kan dessutom antas bli säkrare och mer enhetliga om de görs av Plikt- och prövningsverket, i stället för av flera olika offentliga eller privata utbildningsanordnare. Sett utifrån ett säkerhetsskyddsperspektiv är det alltså mest ändamålsenligt att Plikt- och prövningsverket ansvarar för säkerhetsprövningen av civilpliktiga inför och under grundutbildningen.

Som *Plikt- och prövningsverket* anför kan det inte uteslutas att en följd av förslaget blir att vissa kan bli tvungna att genomföra två säkerhetsprövningar i samband med inskrivning, om det handlar om en person som bedöms lämplig för såväl värnplikt som civilplikt och det föreligger förutsättningar för säkerhetsprövning enligt förslaget i avsnitt 12.3. Det hade dock varit följden även om Plikt- och prövningsverket inte skulle pekats ut som ansvarig för att göra bedömningen, dvs. om säkerhetsprövningarna i stället skulle hanteras av respektive verksamhetsutövare.

Det alternativ som Plikt- och prövningsverkets föreslår, dvs. att myndigheten ska ansvara för säkerhetsprövningar av samtliga totalförsvarspliktiga och att prövningen ska utgöra en del av mönstringen, kan inte hanteras inom ramen för detta lagstiftningsärende. Däremot kan

Prop. 2025/26:302 det framöver finnas anledning att återkomma till frågan om säkerhetsprövning av totalförsvarspliktiga, t.ex. när det gäller ansvarsfördelningen. Som Plikt- och prövningsverket beskriver skulle det kunna finnas fördelar med en ordning där myndigheten tar över ansvaret för säkerhetsprövningar även för de som skrivs in för grundutbildning med värnplikt. Frågan behöver dock analyseras ytterligare. Behov av anpassningar kan också uppstå med anledning den utredning som nämns ovan, som bl.a. ska ta ställning till om ett klareringssystem bör införas i Sverige.

Som *Försvarsmakten* pekar på innebär förslaget att Plikt- och prövningsverket kommer att ansvara för såväl ansökan om registerkontroll hos Säkerhetspolisen som hantering av resultatet av registerkontrollen. Som utredningen konstaterar har Plikt- och prövningsverket det nödvändiga författningsstödet för att behandla de personuppgifter som behövs för att göra bedömningen av säkerhetsprövningen. Det inkluderar även den aktuella registerkontrollen.

12.5 Säkerhetsprövning av civilpliktiga inför och vid krigsplacering

Regeringens förslag

En totalförsvarspliktig som har krigsplacerats med civilplikt i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som beslutet om krigsplacering kvarstår.

Bedömningen av säkerhetsprövningen ska göras av den som bedriver verksamheten i vilken befattningen som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet finns eller, om det finns skäl för det, av den bemanningsansvariga myndigheten.

Utredningens förslag

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att en totalförsvarspliktig som har krigsplacerats med civilplikt i en befattning placerad i säkerhetsklass ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som beslutet om krigsplacering kvarstår.

Remissinstanserna

Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker eller har inga synpunkter på förslaget. *Myndigheten för psykologiskt försvar* avstyrker förslaget och menar att en totalförsvarspliktig inte kan anses delta i säkerhetskänslig verksamhet endast genom ett beslut om krigsplacering.

Affärsverket svenska kraftnät avstyrker förslaget när det gäller ansvaret för säkerhetsprövningen och anför att detta i stället bör ligga på den bemanningsansvariga myndigheten, bl.a. eftersom det inte är möjligt för en civilpliktig att delta i flera säkerhetskänsliga verksamheter utan att

också genomgå flera separata säkerhetsprövningar. *Försvarsmakten* anser att en uppdelning av ansvaret för säkerhetsprövningen riskerar att bli komplicerat och svårt att överblicka och menar att Plikt- och prövningsverket även bör ansvara för säkerhetsprövningen mot den aktuella krigsbefattningen.

Integritetskyddsmyndigheten (IMY) anser att det behöver tydliggöras vilken aktör som tar emot information som kan vara relevant för säkerhetsprövningen vid så kallade spontanutfall under tiden för den uppföljande säkerhetsprövningen, när flera aktörer är inblandade i processen. Om detta är otydligt finns risk för onödig spridning av uppgifterna.

Skälen för regeringens förslag

Säkerhetsprövning för den som har krigsplacerats med civilplikt i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet

Efter avslutad grundutbildning ska den totalförsvarspliktige krigsplaceras i en befattning eller i en viss verksamhet som han eller hon är lämplig för. Handlar det om en grundutbildning som är längre än 60 dagar ska krigsplacering som huvudregel ske i den verksamhet där grundutbildningen fullgjordes. Krigsplaceringen ska inte kvarstå längre än tio år efter det senaste tjänstgöringstillfället men får i enskilda fall förlängas om det finns särskilda skäl, 3 kap. 12 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Den som har krigsplacerats med civilplikt i en viss befattning tjänstgör i fredstid normalt inte i den befattningen och det kan gå långa perioder utan att den enskilde aktivt tar del i verksamheten.

Som anges ovan kan det diskuteras om den som har krigsplacerats med civilplikt i en befattning placerad i säkerhetsklass deltar i säkerhetskänslig verksamhet i säkerhetsskyddslagens (2018:585) mening. För de som är krigsplacerade med värnplikt har det införts lagstöd som innebär att dessa personer ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som krigsplaceringen pågår, se 3 kap. 3 a § säkerhetsskyddslagen. Det bör därför övervägas om en motsvarande bestämmelse bör införas för de som krigsplaceras med civilplikt.

En säkerhetsprövning, inklusive den kontinuerliga övervakning som registerkontrollen innebär, som får pågå under så lång tid som det nu är fråga om, är integritetskränkande för den som prövas. Behovet av skydd för den personliga integriteten talar för att så långt möjligt begränsa den uppföljande säkerhetsprövningen. Mot detta kan ställas att ju mer den uppföljande säkerhetsprövningen begränsas, desto mindre nytta gör den. Det pågår en uppbyggnad av det civila försvaret, vilket bl.a. är en konsekvens av det allvariga säkerhetspolitiska läget. Detta innebär att fler totalförsvarspliktiga kan förväntas behöva tjänstgöra med civilplikt och att tjänstgöringstillfällena kan förväntas ske med större regelbundenhet. Säkerhetsskyddslagens bestämmelser om att inte tillåta deltagande i säkerhetskänslig verksamhet utan föregående säkerhetsprövning behöver följas även i det civila försvaret. Att genomföra en ny säkerhetsprövning inför varje tjänstgöringstillfälle skulle kräva ett mycket omfattande arbete av de som ska bedöma säkerhetsprövningarna, Säkerhetspolisen och Registerkontrolldelegationen vid Myndigheten för säkerhet och integritetsskydd. En sådan säkerhetsprövning riskerar att allvarligt hindra

Prop. 2025/26:302 eller omintetgöra förutsättningarna att med kort varsel kalla in krigsplacerade med civilplikt vid höjd beredskap eller när det annars krävs för Sveriges försvarsberedskap. I avvägningen mellan att ha personal snabbt tillgänglig i det civila försvaret och det integritetsintrång som det innebär att underkastas uppföljande säkerhetsprövning anser regeringen, i likhet med utredningen, att möjligheten att försvara landet utan att riskera Sveriges säkerhet väger tyngre. Samma bedömning har tidigare gjorts för de värnpliktiga (prop. 2022/23:87 s. 42).

Regeringen delar även utredningens slutsats att säkerhetsprövningen av de krigsplacerade inte bör begränsas i tid utan pågå under hela tiden som krigsplaceringen kvarstår, på samma sätt som gäller för värnpliktiga. Till skillnad mot utredningen anser regeringen emellertid att bestämmelsen inte bör vara begränsad till befattningar placerade i säkerhetsklass. Avgörande bör i stället vara huruvida befattningen i fråga innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet.

Sammanfattningsvis anser därför regeringen, till skillnad mot *Myndigheten för psykologiskt försvar*, att det i säkerhetsskyddslagen bör införas en bestämmelse som tydliggör att en totalförsvarspliktig som krigsplaceras med civilplikt i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som beslutet om krigsplacering kvarstår.

Vem ska göra bedömningen av säkerhetsprövningen?

Huvudregeln är att den som beslutar om anställning eller annat deltagande i den säkerhetskänsliga verksamheten gör bedömningen av säkerhetsprövningen. Om en myndighet har det bestämmande inflytandet över den prövades lämplighet att delta i säkerhetskänslig verksamhet hos en enskild verksamhetsutövare, är det i stället myndigheten som gör den slutliga bedömningen (3 kap. 4 § säkerhetsskyddslagen).

I avsnitt 12.4 föreslås att bedömningen av säkerhetsprövningen ska göras av Plikt- och prövningsverket när det gäller civilpliktiga inför inskrivning till grundutbildning och under grundutbildningen. När det gäller den som krigsplaceras med civilplikt i en befattning placerad i säkerhetsklass i en viss verksamhet, framstår det dock som mest lämpligt att den som bedriver verksamheten i vilken den aktuella befattningen finns i stället gör bedömningen av säkerhetsprövningen. Den som bedriver verksamheten har bäst kännedom om vad en tjänstgöring i befattningen kommer att innebära och varför befattningen har placerats i säkerhetsklass. I de fall det handlar om en säkerhetskänslig verksamhet som bedrivs även i fredstid, är det redan som regel den som bedriver verksamheten som gör bedömningen av säkerhetsprövningarna av de som deltar i verksamheten i fredstid. Bedömningen av säkerhetsprövningen gör dessutom att den som bedriver verksamheten i någon mån lär känna den totalförsvarspliktige, som ofta inte ska tjänstgöra i befattningen förrän en längre tid efter krigsplaceringen.

Regeringen anser därför att bedömningen av säkerhetsprövningen inför och vid krigsplacering bör göras av den som bedriver den verksamhet i vilken befattningen som avses finns. Det som *Försvarsmakten* pekar på i det avseendet – att ett delat ansvar för säkerhetsprövningarna riskerar att bli komplicerat och svårt att överblicka – vägs upp av de fördelar som finns

med att den som bedriver verksamheten också gör bedömningen av säkerhetsprövningen inför och under krigsplaceringen. Det är dessutom svårt att se ett rimligt och lämpligt alternativ till den föreslagna lösningen. Plikt- och prövningsverket har t.ex. i normalfallet begränsad kontakt med de enskilda under tiden som krigsplaceringen pågår. Det framstår därför inte som lämpligt att lägga ansvaret för säkerhetsprövningen på den myndigheten.

Affärsverket svenska kraftnät framför att det i stället för verksamhetsutövaren i vissa fall bör vara den bemanningsansvariga myndigheten som ansvarar för säkerhetsprövningen och pekar på att inom vissa områden, t.ex. elförsörjningsområdet, kommer den civilpliktige i stället att ingå i den bemanningsansvarigas krigsorganisation och placeras hos en verksamhetsutövare baserat på var behovet är störst utifrån rådande förhållanden. Regeringen delar uppfattningen att det bör finnas möjlighet för den bemanningsansvariga myndigheten att göra bedömningen av säkerhetsprövningen i den situation som *Affärsverket svenska kraftnät* beskriver. Regeringen föreslår därför en något annorlunda utformning av bestämmelsen i säkerhetsskyddslagen. Bestämmelsen bör utformas så att bedömningen av säkerhetsprövningen inför och vid krigsplacering ska göras av den som bedriver den verksamhet i vilken befattningen som avses finns eller, om det finns skäl för det, av den bemanningsansvariga myndigheten. Det bör vara upp till den bemanningsansvariga myndigheten att avgöra huruvida myndigheten ska genomföra säkerhetsprövningen eller om den ska genomföras av verksamhetsutövaren.

Regeringen delar *IMY:s* uppfattning att det är viktigt att det är tydligt vem som ansvarar för den uppföljande säkerhetsprövningen och vem som kommer att ta emot och hantera uppgifter som t.ex. har kommit fram i samband med registerkontrollen (se 3 kap. 19 § första stycket säkerhetsskyddslagen). Förslaget innebär att det, som huvudregel, är den som bedriver verksamheten i vilken befattningen som placerats i säkerhetsklass finns, som ska göra bedömningen av säkerhetsprövningen. Det är även den aktören som är ansvarig för att ta emot eventuella uppgifter som kommer fram vid registerkontrollen. Regeringen bedömer inte att förslaget innebär en ökad risk för spridning av uppgifter. Det kan i sammanhanget nämnas att Registerkontrolldelegationen vid Myndigheten för säkerhet och integritetsskydd beslutar om huruvida uppgifter som kommit fram vid en registerkontroll ska lämnas ut för säkerhetsprövning (3 kap. 19 § andra stycket). Förslaget innebär inte någon ändring av detta.

12.6 Undantag från kravet på samtycke till registerkontroll

Regeringens förslag

Kravet på samtycke till registerkontroll ska inte gälla en totalförsvarspliktig som skrivs in till grundutbildning med civilplikt enligt lagen om totalförsvarsplikt eller en totalförsvarspliktig som har krigsplacerats med civilplikt enligt den lagen.

Undantaget ska gälla under den tid som deltagandet i den säkerhetskänsliga verksamheten pågår.

Undantaget ska endast gälla för sådan registerkontroll som ska göras för placering i säkerhetsklass 3.

Utredningens förslag

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna

Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker eller har inga synpunkter på förslaget. *Integritetsskyddsmyndigheten (IMY)* konstaterar att förslaget innebär en omfattande personuppgiftsbehandling som pågår under en lång period och anser att det behöver övervägas om det går att minska spridningen av uppgifterna.

Skälen för regeringens förslag

Ett undantag från kravet på samtycke behövs

Totalförsvarspliktiga är skyldiga att medverka vid utredning om sina personliga förhållanden och i viss omfattning tjänstgöra inom totalförsvaret. Skyldigheten att tjänstgöra inom totalförsvaret fullgörs genom bl.a. civilplikt. De som kallas till mönstring är skyldiga att infinna sig och fullgöra grundutbildning med civilplikt, om de skrivs in till sådan.

Regeringen föreslår i avsnitt 12.3 att en totalförsvarspliktig ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som grundutbildningen pågår, om det är sannolikt att den totalförsvarspliktige efter grundutbildningen kommer att krigsplaceras med civilplikt i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet. Regeringen föreslår även att en totalförsvarspliktig som har krigsplacerats med civilplikt i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som beslutet om krigsplacering kvarstår, se avsnitt 12.5. I båda dessa fall kan deltagandet även placeras i säkerhetsklass och då ska en registerkontroll göras.

För att en registerkontroll och särskild personutredning ska få göras inom ramen för en säkerhetsprövning krävs att den som ska kontrolleras samtycker till det, 3 kap. 18 § säkerhetsskyddslagen (2018:585). Om den totalförsvarspliktige inte samtycker, får varken registerkontroll eller särskild personutredning göras. Den som inte lämnar samtycke kan då inte heller delta i utbildningen eller krigsplaceras i befattningar placerade i säkerhetsklass. Detta innebär att den totalförsvarspliktige inte kan skrivas in för sådan civilplikt som han eller hon har befunnits lämplig för och är skyldig att genomföra. Kravet på samtycke till säkerhetsprövningen för civilpliktiga urholkar därmed den skyldighet som totalförsvarsplikten utgör. Regeringen bedömer, i likhet med utredningen, att vid en avvägning mellan det intrång som säkerhetsprövningen innebär för den totalförsvarspliktige och intresset av att upprätthålla totalförsvarsplikten som en absolut skyldighet, bör kravet på samtycke ge vika. Samma bedömning har tidigare gjorts för de värnpliktiga (prop. 2022/23:87 s. 37).

Undantaget är förenligt med grundlag

En registerkontroll utan krav på samtycke kan utgöra ett sådant betydande intrång i den personliga integriteten som avses i regeringsformen (2 kap. 6 § andra stycket). Ett lagfäst undantag från kravet på samtycke till registerkontroll för civilpliktiga innebär därmed att regeringsformens skydd för den personliga integriteten skulle kunna aktualiseras (se prop. 2022/23:87 s. 38). Grundlagsskyddet för den personliga integriteten får under vissa förutsättningar begränsas genom lag (2 kap. 20 § första stycket 2 regeringsformen). En sådan begränsning måste uppfylla vissa krav – begränsningen får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle, begränsningen får inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningen får inte heller göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning (2 kap. 21 § regeringsformen).

Ett undantag från kravet på samtycke till registerkontroll för civilpliktiga skulle inte utgöra ett hot mot den fria åsiktsbildningen eller göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning. Ändamålet med de föreslagna ändringarna är att ge totalförsvaret möjlighet att fortsatt stärkas och försvara Sverige mot väpnat angrepp samt värna landets säkerhet, frihet, självständighet och handlingsfrihet. När det särskilt gäller civilpliktiga handlar det om att ge totalförsvaret goda förutsättningar att bl.a. skydda civilbefolkningen, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna, upprätthålla en nödvändig försörjning, bidra till det militära försvarets förmåga vid väpnat angrepp eller krig i vår omvärld, upprätthålla samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar och bidra till att stärka försvarsviljan. Det handlar alltså om att stärka den nationella säkerheten och förmågan att försvara landet. Det är av grundläggande betydelse i ett demokratiskt samhälle att kunna upprätthålla landets försvar och säkerhet. Ändamålet med begränsningen måste därmed anses vara godtagbart i ett demokratiskt samhälle.

Ett undantag från reglerna om samtycke till registerkontroll för civilpliktiga förutsätter att det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet. Det kan inte säkerställas att de som är bäst lämpade för grundutbildning och tjänstgöring skrivs in för civilplikt, om det är möjligt att undkomma plikten genom att inte samtycka till registerkontroll. Utifrån ovan beskrivna förutsättningar bedömer regeringen, i likhet med utredningen, att det med hänsyn till ändamålet är nödvändigt att tillåta ett sådant intrång i den personliga integriteten som en registerkontroll utan samtycke från den enskilde innebär. Sammantaget är förslaget proportionerligt och även i övrigt förenligt med regeringsformens krav på rättighetsbegränsande lagstiftning.

Begränsningar för att minimera integritetsintrånget

Regeringens förslag om säkerhetsprovningar innebär att totalförsvarspliktiga under vissa förutsättningar ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som grundutbildning med civilplikt pågår samt, för den som krigsplacerats med civilplikt i en befattning placerad i säkerhetsklass, under den tid som beslutet om krigsplacering kvarstår.

Prop. 2025/26:302 Vidare föreslås det att kravet på samtycke till sådan kontroll ska tas bort. Regeringen delar *IMY:s* uppfattning att det blir fråga om en omfattande personuppgiftsbehandling som pågår under lång tid. En säkerhetsprövning, inklusive den kontinuerliga övervakning som registerkontrollen innebär, som får pågå under så lång tid som det är fråga om, får anses integritetskränkande för dem som prövas. Som *IMY* är inne på bör det övervägas om det går att minska integritetsintrånget.

Säkerhetsprövningens närmare omfattning eller innehåll kan och bör inte begränsas utan följer av säkerhetsskyddslagstiftningen. Regeringen föreslår dock ovan att undantaget från kravet på samtycke till registerkontroll endast ska gälla sådan registerkontroll som ska göras för placering i säkerhetsklass 3. Säkerhetsprövningen för placering i säkerhetsklass 3 är begränsad i jämförelse med övriga säkerhetsklasser. Placeringen i säkerhetsklass utgår från en bedömning av vilken grad av skada som en anställd eller någon som på annat sätt ska delta i verksamheten kan orsaka. Beslut om placering i säkerhetsklass fattas som utgångspunkt av offentliga organ vilket kan anses utgöra en viss garanti om skydd för den enskildes integritet (prop. 1995/96:129 s. 56).

Vidare minskar kretsen som får del av känsliga uppgifter som kan framkomma vid en säkerhetsprövning genom förslaget att ansvaret för säkerhetsprövningen inför och under grundutbildningen läggs på Plikt- och provningsverket. I sin verksamhet behandlar myndigheten redan en mängd personuppgifter av mycket integritetskänslig karaktär, och har stor vana av att behandla uppgifter på ett säkert sätt. Den kontrollfunktion som Registerkontrolldelegationen vid Myndigheten för säkerhet och integritetsskydd har innebär vidare en viktig begränsning av integritetsintrånget. Det kan också konstateras att registerkontrollprocessen är utformad på ett sätt som kraftigt begränsar spridningen av uppgifter som hämtas vid kontrollen. Relevansbedömningen görs i första led av Säkerhetspolisen och därefter av Registerkontrolldelegationen. Uppgifter om den prövade får bara lämnas ut om de kan antas vara av betydelse för säkerhetsprövningen.

Utredningen ser inga möjligheter att ytterligare begränsa integritetsintrånget. Regeringen gör ingen annan bedömning.

13 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag

Lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2027.

Regeringens bedömning

Det behövs inte några övergångsbestämmelser.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer med regeringens utom vad gäller föreslaget datum för ikraftträdande. Utredningen föreslår ett tidigare ikraftträdande, den 1 juli 2026.

Remissinstanserna

Majoriteten av remissinstanserna har inga synpunkter på förslaget eller bedömningen. *Transportstyrelsen* är tveksam till om den föreslagna tidpunkten för ikraftträdande är realistisk med tanke på det arbete för berörda myndigheter som förslagen innebär.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt, vilket är den 1 januari 2027. Regeringen anser att det ger tillräcklig tid för berörda myndigheter och andra aktörer att genomföra nödvändiga förberedelser. Förslagen medför inte något behov av övergångsbestämmelser.

14 Konsekvenser av förslagen

14.1 Ekonomiska konsekvenser

Regeringens bedömning

Förslagen ger inte upphov till kostnader för statliga myndigheter som inte kan hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. Förslagen ger inte heller upphov till ökade kostnader för kommuner, regioner eller andra aktörer.

Utredningens bedömning

Utredningens bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen bedömer att förslagen om säkerhetsprovning innebär kostnader som inte ryms inom Plikt- och provningsverkets och Säkerhetspolisens befintliga ramar.

Remissinstanserna

Majoriteten av remissinstanserna har inga synpunkter på utredningens bedömning.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) framhåller att förbundet inte delar utredningens bedömning när det gäller finansiella konsekvenser för kommuner och regioner och understryker att kostnadsökningar ska kompenseras av staten i enlighet med finansieringsprincipen. Även vissa

Prop. 2025/26:302 regioner, däribland *Region Sörmland* och *Region Jämtland Härjedalen*, bedömer att förslagen innebär ökade kostnader för regionerna.

Göteborgs kommun framför att det för närvarande pågår flera statliga utrednings- och lagändringsinitiativ som på olika sätt är av betydelse för Sveriges säkerhet i händelse av höjd beredskap. Om samtliga förslag beslutas går det enligt kommunen inte att utesluta ett behov av utökade resurser i syfte att kunna säkerställa samhällskritisk kommunal verksamhet i händelse av höjd beredskap. Även *Transportstyrelsen* anger att olika uppdrag kopplade till beredskapsfrågor ökar i omfattning och komplexitet och framhåller att det inte kan uteslutas att nedprioriteringar av andra viktiga uppdrag kommer att behöva göras om inga ekonomiska medel tillskjuts myndigheten. *Länsstyrelsen i Kalmar län* erinrar om att personalförsörjningen av det civila försvaret samt arbetet med att bygga upp det civila försvaret generellt sett medför ökade kostnader för myndigheter och andra aktörer i totalförsvaret och kräver tillsättning av medel. *Härnösands kommun* tar upp att de allra flesta som arbetar i samhällsviktiga verksamheter är beroende av att även vård, skola och barnomsorg fungerar för att de själva ska kunna fortsätta bedriva sitt arbete. Det krävs stora nationella insatser – ekonomiska – för att särskilt stärka dessa kommunala verksamheter i grunden.

Kammarkollegiet framför att ett ökat antal personer som fullgör civilplikt kan få ekonomiska konsekvenser för myndighetens verksamhet inom bl.a. det statliga personskadeskyddet, och att detta inte har beaktats i utredningens konsekvensbeskrivning. *Försäkringskassan* anför att handläggning och utbetalning av förmåner till civilpliktiga innebär en ny uppgift som kommer att medföra en upp- och utbyggnadsfas. Myndigheten har ett behov av att tillföras utökade resurser för denna hantering.

Även *Statskontoret* understryker att det är viktigt att myndigheterna tillförs tillräckliga resurser för nya uppgifter som de eventuellt får i enlighet med utredningens förslag.

Riksantikvarieämbetet anser att vissa ökade kostnader för beredskapsplanering kan uppstå inom Svenska kyrkan till följd av kravet på bemannad krigsorganisation. *Svenska kyrkan* påpekar att det i dag saknas en statlig finansiering av de beredskapsförberedelser som enligt kulturmiljölagen krävs i relation till vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena. *Förvaltningsrätten i Stockholm* menar att antalet domstolsprocesser avseende utdömande av vite kan komma att öka och därmed innebära ett behov av ökat anslag till domstolarna. *Arbetsförmedlingen* anser att myndigheten behöver tillföras medel för att påbörja planering redan i fredstid med att kunna anvisa totalförsvarspliktiga att delta i utbildning med allmän tjänsteplikt. *Migrationsverket* framhåller att tillkommande administrativa uppgifter kommer att kräva kapacitet i form av främst personal inom olika kategorier, t.ex. HR-funktioner och säkerhetsskydd. Migrationsverket pekar också på att utvidgningen av civilplikten och en förväntad ökning av antalet arbetstagare som kommer att omfattas av tjänstgöring inom det civila försvaret bl.a. kommer att kräva ökad samverkan mellan myndigheter och arbetstagarorganisationerna och att det kommer att finnas behov av tydliga rutiner och ett tydligt regelverk.

Företagarna framhåller att det kostar både tid och pengar att utbilda personal och efterlyser en fördjupad konsekvensanalys som tar hänsyn till tidsåtgång, utbildningsbehov och vilka kompetenser som behövs inom respektive område. *Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI)* efterfrågar en mer omfattande samhällsekonomisk analys kring exempelvis de produktionsbortfall som kan förväntas uppstå när ett större antal individer pliktas att genomföra civilplikt, värnplikt och repetitionsutbildning. *Malmö kommun* har en liknande synpunkt. Även *Region Kalmar län* menar att för att kunna bedöma de ekonomiska konsekvenserna av förslagen för regioner och kommuner behöver den befintliga konsekvensbedömningen utvecklas och kompletteras.

Skälen för regeringens bedömning

I propositionen lämnas en rad förslag på lagändringar med koppling till bemanningen av det civila försvaret. Det övergripande syftet med förslagen är att trygga personalförsörjningen av det civila försvaret. Regeringen bedömer, i likhet med utredningen men till skillnad från *SKR*, att förslagen i sig inte medför några ökade kostnader för kommunerna och regionerna. De medför inte heller några större kostnader för någon annan aktör. De mindre ekonomiska konsekvenser som kan uppstå bedöms rymmas inom befintliga ramar för respektive myndighet. Bedömningen utvecklas nedan för respektive förslag.

Några remissinstanser, bl.a. *Göteborgs kommun* och *Länsstyrelsen i Kalmar län*, framför att uppbyggnaden av och personalförsörjningen av det civila försvaret mer övergripande kan antas medföra ökade kostnader och att det behöver tillföras medel till detta. Regeringen vill peka på att det civila försvaret under de senaste åren har tillförts betydande medel. I budgetpropositionen för 2025 aviserade regeringen stora tillskott till det civila försvaret, upp till 15 miljarder kronor från 2028 och framåt, och i budgetpropositionen för 2026 utökades den ekonomiska planeringsramen för det civila försvaret med ytterligare medel (prop. 2023/24:1 utgiftsområde 6). Särskilda medel har avsatts till bl.a. civilplikt inom kommunal räddningstjänst, till kommuner och regioner och till beredskapsmyndigheter.

Några instanser, bl.a. *Försäkringskassan*, *Kammarkollegiet* och *Migrationsverket*, framför att ett ökat antal personer som fullgör civilplikt kan få ekonomiska konsekvenser för myndigheternas verksamhet i olika avseenden. En ökning av antalet personer som fullgör civilplikt är inte en följd av förslagen i denna proposition, utan av att systemet med civilplikt har aktiverats och nu håller på att byggas upp. Det kan dock nämnas att den omständigheten att regeringen har beslutat att aktivera civilplikten brett inte innebär att inskrivning och krigsplacering med civilplikt kan göras direkt i alla utpekade verksamheter. Det krävs först att viss infrastruktur kommer på plats, däribland att relevanta befattningar utformas av berörda myndigheter och, om civilplikten ska kunna fullgöras genom utbildning, att tillhörande utbildningar tas fram. Regeringen har gett i uppdrag till flera myndigheter att utreda och bedöma behovet av och förutsättningarna för, samt i förekommande fall förbereda införandet av, civilplikt inom olika verksamhetsområden, bl.a. inom hälso- och sjukvård (*Socialstyrelsen*), befolkningsskydd (*MCF*), transporter vid höjd

Prop. 2025/26:302 beredskap (Trafikverket), elektroniska kommunikationer (Post- och telestyrelsen) drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet (Affärsverket svenska kraftnät) samt drift, underhåll och reparationer inom andra energislag än el (Energimyndigheten). De ekonomiska följderna av att civilplikt aktiveras inom olika verksamhetsområden kommer att behöva analyseras närmare i takt med att civilplikten byggs ut.

Regeringen delar utredningens bedömning att förslagen i denna proposition inte får några ekonomiska konsekvenser för företaget. I betänkandet finns en närmare redogörelse för detta. Regeringen ser inte skäl att, som efterfrågas av bl.a. *FOI* och *Företagarna*, genomföra en ny eller fördjupad konsekvensanalys.

Säkerhetsprövningar av civilpliktiga

I avsnitt 12 föreslås flera ändringar i fråga om säkerhetsprövningar av totalförsvarspliktiga som skrivs in för grundutbildning med civilplikt och som krigsplaceras med civilplikt. Förslagen innebär bl.a. att när en totalförsvarspliktig skrivs in för grundutbildning med civilplikt och det är sannolikt att han eller hon efter utbildningen kommer att krigsplaceras i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet, ska han eller hon anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som grundutbildningen pågår. Plikt- och prövningsverket föreslås göra bedömningen av säkerhetsprövningen inför inskrivning till grundutbildning med civilplikt och under grundutbildningen.

Plikt- och prövningsverket får alltså en ny uppgift i och med att myndigheten ska hantera säkerhetsprövningarna i dessa fall. Detta kan antas medföra vissa kostnader för myndigheten. Det bör i första hand röra sig om ökade personalkostnader, men även systemstöd och lokaler kan behöva anpassas för den uppgiften, vilket också kan medföra vissa kostnader. Även för Säkerhetspolisen, som hanterar registerkontrollerna, kan förslagen antas medföra vissa ökade kostnader. Enligt utredningens beräkningar skulle kostnaderna uppgå till omkring två miljoner kronor per år för Plikt- och prövningsverket, och till omkring 500 000 kronor per år för Säkerhetspolisen. Beräkningarna bygger på antagandet att antalet civilpliktiga som genomgår grundutbildning kommer att uppgå till 3 000 per år och att cirka 600 individer kommer att genomgå säkerhetsprövning årligen.

Systemet med civilplikt håller på att byggas upp. MCF planerar för att 60 individer kommer att skrivas in till grundutbildning med civilplikt under 2027. Under 2028 kommer motsvarande siffra uppgå till 300. Med hänsyn till detta bedömer regeringen att de kostnader som förslagen kan antas medföra inte är mer omfattande än att de ryms inom myndigheternas befintliga ekonomiska ramar. Eventuella ökade kostnader av att civilplikten byggs ut ytterligare får analyseras i samband med dessa beslut.

Förslagen i säkerhetsskyddslagen (2018:585) innebär vidare att en totalförsvarspliktig som krigsplacerats med civilplikt i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som beslutet om krigsplacering kvarstår, samt att det införs ett undantag från kravet på samtycke till registerkontroll. Regeringen delar utredningens bedömning att förslagen i

dessa delar inte innebär några kostnader för berörda myndigheter som inte kan hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. Prop. 2025/26:302

Krigsplacering i det civila försvaret

I avsnitt 5.2 föreslås att en totalförsvarspliktig som placerats i en krigsorganisation till följd av anställningsavtal, uppdragsavtal eller avtal om frivillig tjänstgöring i totalförsvaret (frivilligavtal) ska registreras hos Plikt- och prövningsverket, och att den bemanningsansvariga ska underrätta Plikt- och prövningsverket om grunden för en sådan krigsplacering upphör eller ändras. Förslaget kan visserligen sägas vara en slags kodifiering av det system som redan tillämpas i dag men kan ändå antas medföra viss tillkommande administration för främst Plikt- och prövningsverket.

När det gäller de bemanningsansvarig så kan, som Migrationsverket framhåller, olika typer av tillkommande administrativa uppgifter kräva kapacitet. Regeringen bedömer dock att den tillkommande administrationen med anledning av förslaget om registrering inte kan antas vara alltför betungande. De bemanningsansvariga behöver planera för bemanningen i sin krigsorganisation och ta fram dokumentation om detta. Det extra momentet att registrera personerna hos Plikt- och prövningsverket kan inte antas ta särskilt mycket tid eller resurser i anspråk. Regeringen bedömer att förslaget inte innebär några kostnader för Plikt- och prövningsverket eller för andra myndigheter som inte kan hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. Det bedöms inte heller innebära några ökade kostnader för kommuner, regioner eller andra bemanningsansvariga.

Krav på en bemannad krigsorganisation

I avsnitt 6.2 föreslår regeringen tillägg i kulturmiljölagen (1988:950), begravningslagen (1990:1144) och lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank som innebär att beredskapsförberedelserna för vissa aktörer – bl.a. Riksbanken och Svenska kyrkan – ska omfatta planeringen av en bemannad krigsorganisation. *Riksantikvarieämbetet* anser att detta kan medföra kostnader för Svenska kyrkan. Regeringen bedömer, i likhet med utredningen, att kravet på att ha en bemannad krigsorganisation inte innebär någon ny skyldighet, eftersom det redan finns en övergripande skyldighet för dessa bemanningsansvariga att vidta behövliga beredskapsförberedelser. Förslagen innebär alltså främst ett förtydligande och bedöms inte medföra några ökade kostnader.

En utökad uppgiftsskyldighet gentemot Plikt- och prövningsverket

I avsnitt 11 föreslås en utökad uppgiftsskyldighet, som innebär att bl.a. statliga myndigheter, kommuner, regioner och näringsidkare på begäran av Plikt- och prövningsverket ska lämna vissa uppgifter om en totalförsvarspliktigs personliga förhållanden som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar för att fullgöra civilplikt. Vid höjd beredskap ska uppgiftsskyldigheten även gälla uppgifter som behövs för att bedöma en totalförsvarspliktigs förutsättningar att utföra arbete efter anvisning med allmän tjänsteplikt.

Redan i dag finns en skyldighet för ett stort antal aktörer att lämna de uppgifter till Plikt- och prövningsverket som behövs för att kunna bedöma en totalförsvarspliktigs förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt. Det är alltså inte fråga om någon ny uppgift för Plikt- och prövningsverket, utan en utökad möjlighet att inhämta uppgifter. I vilken utsträckning det kommer att medföra arbete för Plikt- och prövningsverket är bl.a. beroende av i vilken utsträckning de bemanningsansvariga efterfrågar totalförsvarspliktiga som kan krigsplaceras efter annan utredning än mönstring. Hur vanligt förekommande det blir är svårt att bedöma eftersom systemet med civilplikt är under uppbyggnad. Som anges ovan kommer de ekonomiska följderna av en utökad civilplikt att behöva analyseras närmare i takt med att civilplikten byggs ut. I likhet med utredningen bedömer regeringen att kostnaderna för Plikt- och prövningsverket för närvarande inte kan antas bli större än att de rymms inom befintliga ekonomiska ramar.

För de aktörer som tidigare inte har haft någon uppgiftsskyldighet innebär förslaget en ny uppgift. I likhet med utredningen anser regeringen att administrationen för dem som ska lämna sådana uppgifter bedöms bli liten och förslaget bedöms inte medföra ökade kostnader för dessa aktörer.

Regeringen ska få bestämma att andra myndigheter än Plikt- och prövningsverket ska få rätt att förelägga om vite

Förvaltningsrätten i Stockholm framför att antalet domstolsprocesser avseende utdömande av vite kan komma att öka och därmed innebära ett behov av ökat anslag till domstolarna. Regeringen konstaterar att förslaget som lämnas i den delen endast innebär en möjlighet för regeringen att bestämma att andra myndigheter, vid sidan av Plikt- och prövningsverket, ska ha rätt att förelägga vid vite enligt totalförsvarspliktlagen. Möjligheten till vitesföreläggande finns alltså redan i dag, men ligger endast hos Plikt- och prövningsverket. Antalet vitesförelägganden som hanteras i domstol bedöms därför inte öka som en följd av förslaget och bedöms därför inte medföra ökade kostnader för domstolarna eller för någon annan myndighet.

Hur vanligt förekommande det blir med processer i domstol om vite är beroende bl.a. av hur många totalförsvarspliktiga som anmodas att lämna uppgifter enligt 2 kap. 1 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Som utredningen resonerar om kan ett utökat antal personer som fullgör civilplikt innebära ett ökat antal förelägganden om vite. Det är inte möjligt att överklaga ett beslut om föreläggande av vite enligt lagen om totalförsvarsplikt men fler förelägganden kan förstås innebära att vite döms ut i större utsträckning. Systemet med civilplikt är under uppbyggnad för närvarande och det är inte möjligt att nu bedöma det. De ekonomiska följderna av att civilplikten aktiveras inom olika områden kommer, som anges ovan, att behöva analyseras närmare i takt med att civilplikten byggs ut.

Anvisning till utbildning med allmän tjänsteplikt

I avsnitt 7.3 föreslås att anvisning ska kunna ske inte bara till arbete med allmän tjänsteplikt utan även till utbildning.

Vid höjd beredskap kan förslaget medföra vissa kostnader för Arbetsförmedlingen, som är den myndighet som vid höjd beredskap kan besluta om anvisning. Som utredningen pekar på bör dock Arbetsförmedlingen till viss del kunna använda sig av befintligt utbud av arbetsmarknadsutbildningar i stället för att tillskapa nya vid höjd beredskap. När det gäller tillkommande kostnader i fredstid så kan det konstateras att Arbetsförmedlingen behöver planera för att ta fram nödvändiga utbildningar som kan ges vid höjd beredskap. Regeringen bedömer, till skillnad från *Arbetsförmedlingen*, att kostnaderna för detta inte kan antas bli mer omfattande än att de ryms inom myndighetens befintliga ekonomiska ramar.

Totalförsvarspliktiga som anvisas utbildning med allmän tjänsteplikt vid höjd beredskap kommer att få ekonomisk ersättning av staten. Utredningen konstaterar att storleken på denna kostnad blir avhängig hur många som anvisas till utbildning. Det får dessutom antas vara i första hand arbetslösa som kommer att anvisas till utbildning. Regeringen instämmer i utredningens bedömning att kostnaden för staten bör bli marginell vid höjd beredskap, även med beaktande av de förmåner som den totalförsvarspliktige har rätt till under utbildningstiden, och bedöms rymmas inom beräknade ramar.

Övriga förslag

I propositionen lämnas ytterligare förslag på lagändringar. Förslagen i avsnitt 7.4, 7.5, 7.6 och 9 innebär i huvudsak förtydliganden och bedöms inte medföra några ökade kostnader för någon aktör. Förslaget i avsnitt 7.8 om möjlighet att i vissa fall dela upp civilpliktsutbildningen innebär en tydlig förenkling för både den som genomgår utbildningen och utbildningsanordnaren. Även förslaget i avsnitt 7.2, om att Riksbanken ska få medge undantag från allmän tjänsteplikt, innebär en förenkling. Dessa förslag bedöms alltså inte heller medföra ökade kostnader.

Förslagen i avsnitt 7.1 innebär skyldigheter för vissa aktörer att lämna uppgifter i vissa situationer. Skyldigheten föreslås dock endast gälla vid höjd beredskap. I avsnitt 7.3 föreslås en rätt till vissa förmåner för den som anvisas till utbildning med allmän tjänsteplikt. Även detta förslag kommer endast att tillämpas i samband med höjd beredskap. Regeringen delar utredningens uppfattning att förslagen i nu nämnda delar inte kommer att medföra några ekonomiska konsekvenser i fredstid.

14.2 Övriga konsekvenser

Regeringens bedömning

Förslagen bedöms innebära vissa försämringar i skyddet för den personliga integriteten. Försämringarna bedöms dock vara godtagbara med hänsyn till det starka försvarsintresset bakom förslagen.

Utredningens bedömning

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Majoriteten av remissinstanserna har inga synpunkter på utredningens bedömning. Ett antal länsstyrelser, bl.a. *Länsstyrelsen i Blekinge län*, *Länsstyrelsen i Dalarnas län*, *Länsstyrelsen i Västerbottens län*, *Länsstyrelsen i Värmlands län*, *Länsstyrelsen i Örebro län* och *Länsstyrelsen i Östergötlands län*, ifrågasätter bedömningen att förslagen inte får några konsekvenser för jämställdheten och efterfrågar en mer omfattande jämställdhetsanalys. Vissa remissinstanser, däribland *Karlskrona kommun*, *Länsstyrelsen i Västernorrlands län*, *Länsstyrelsen i Östergötlands län* och *Malmö kommun*, anser att konsekvenserna för barn behöver belysas ytterligare. *Skolverket* anser att det finns skäl att klargöra hur lagstiftningen om skolplikt och lagstiftningen om totalförsvarsplikt, inklusive civilplikt, från 16 års ålder förhåller sig till varandra. *Länsstyrelsen i Blekinge län* och *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* efterfrågar en tydligare analys av förslagets påverkan på och inskränkning av individens fri- och rättigheter.

Tåg företagen menar att utredningens bedömning av konsekvenserna för näringslivet tonar ned de potentiella effekterna, och framför att det fortsatta beredskapsarbetet kan få betydande konsekvenser för näringslivet, inte minst i transportsektorn. *Tåg företagen* understryker behovet att inkludera näringslivet i det fortsatta arbetet.

Skälen för regeringens bedömning

Konsekvenser för den personliga integriteten

I propositionen lämnas flera förslag som bedöms ha konsekvenser för den personliga integriteten. *Länsstyrelsen i Blekinge län* och *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* efterfrågar en tydligare analys av detta.

I avsnitt 5.2 föreslås att en totalförsvarspliktig som placerats i en krigsorganisation till följd av anställningsavtal, uppdragsavtal eller avtal om frivillig tjänstgöring i totalförsvaret ska registreras hos Plikt- och prövningsverket. Förslaget kan visserligen sägas vara en slags kodifiering av det system som redan tillämpas i dag, men kan ändå antas innebära att Plikt- och prövningsverket kommer att behandla personuppgifter i större utsträckning än i dag. Det är svårt att närmare uppskatta omfattningen av den tillkommande personuppgiftsbehandlingen. Ökningen av antalet registrerade beror på hur många personer som placeras i en krigsorganisation av en bemanningsansvarig. Det kan dock antas att det rör sig om ett förhållandevis stort antal registrerade personer.

I avsnitt 11.2 föreslås att statliga myndigheter, kommuner, regioner, kommunala bolag, enskilda näringsidkare och utbildningsanordnare på begäran av Plikt- och prövningsverket ska lämna ut de uppgifter om en totalförsvarspliktigs utbildning, yrkeslegitimation eller personliga förhållanden i övrigt som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt, samt att motsvarande uppgiftsskyldighet även ska gälla vid höjd beredskap för uppgifter som behövs för att bedöma förutsättningarna för en totalförsvarspliktig att utföra arbete eller delta i utbildning efter anvisning med allmän tjänsteplikt. Syftet är inte att Plikt- och prövningsverket med hjälp av uppgiftsskyldigheten ska bygga upp omfattande och detaljerade register,

men förslaget innebär en tillkommande behandling av personuppgifter. Även för detta förslag är det svårt att bedöma hur omfattande den tillkommande personuppgiftsbehandlingen kan antas bli. Mängden uppgifter som lämnas ut av olika aktörer och hanteras av Plikt- och provningsverket kommer bl.a. att vara avhängigt i vilken utsträckning de bemanningsansvariga efterfrågar personer som är lämpliga att fullgöra civilplikt efter annan utredning än mönstring. De uppgifter som det kommer att röra sig om är, utöver identitets- och kontaktuppgifter, framför allt uppgifter om utbildning, yrkeslegitimationer och liknande. Det går dock inte att utesluta att det även i vissa fall kan handla om känsliga uppgifter, t.ex. uppgifter om hälsa.

I avsnitt 12 föreslås att vissa totalförsvarspliktiga som genomgår grundutbildning som inte innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet ska säkerhetsprövas, samt att totalförsvarspliktiga som har krigsplacerats med civilplikt i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet ska säkerhetsprövas, även om de under längre perioder inte deltar aktivt i säkerhetskänslig verksamhet. Det föreslås även att det nuvarande kravet på samtycke till registerkontroll ska tas bort för den som skrivits in till grundutbildning med civilplikt eller krigsplacerats med civilplikt. Det går inte att säga hur många av de civilpliktiga som kommer att omfattas av kravet på säkerhetsprövning. Som anges i avsnitt 12.3 kommer systemet med civilplikt, som är under uppbyggnad, kontinuerligt att behöva anpassas utifrån nyttan för totalförsvaret, bl.a. i fråga om vilka verksamhetsområden som prioriteras för civilplikt. De individer som kommer att omfattas av förslaget har dock inte möjlighet att själva avgöra om de ska underkasta sig en säkerhetsprövning och inom ramen för den lämna känsliga och integritetsnära uppgifter till andra. Säkerhetsprövningen kan därutöver komma att pågå under lång tid.

Sammantaget bedöms förslagen alltså innebära vissa försämringar i skyddet för den personliga integriteten. Integritetsskyddsfrågorna behandlas i anslutning till respektive förslag, där det bl.a. redovisas vilka skäl som motiverar inskränkningarna i den personliga integriteten och vilka typer av åtgärder som skyddar integritetsintresset. Regeringens bedömning är att försämringarna är godtagbara med hänsyn till det starka försvarsintresset bakom vart och ett av förslagen. De förslag som lämnas är enligt regeringens bedömning nödvändiga vart och ett för sig, men även samlad, för att åstadkomma en effektiv ordning för personalförsörjningen av det civila försvaret, och därmed ytterst för att Sverige ska kunna försvaras mot ett väpnat angrepp. Det saknas möjlighet att vidta andra åtgärder som är mindre ingripande men ger samma effekt.

Konsekvenser för jämställdheten och för barn

Ett antal länsstyrelser ifrågasätter bedömningen att förslagen inte får några konsekvenser för jämställdheten och efterfrågar en mer omfattande jämställdhetsanalys.

Totalförsvarsplikten gäller både för män och kvinnor. När det gäller värnplikt är det fler män än kvinnor som skrivs in och krigsplaceras i Försvarsmaktens verksamhet. När det gäller civilplikt finns det ännu inte någon statistik på hur många kvinnor respektive män som skrivs in till lång

Prop. 2025/26:302 grundutbildning med civilplikt. Mönstring har nyligen påbörjats för den första omgången av en sådan utbildning. Vad gäller totalförsvarspliktiga som skrivs in efter annan utredning än mönstring så har hittills 1 354 individer, varav 157 kvinnor, genomfört repetitionsutbildning inom kommunal räddningstjänst och 68 individer, samtliga män, genomfört kort grundutbildning inom elförsörjningsområdet. Förslagen som rör civilplikt kan därför antas i viss mån påverka fler män än kvinnor. Förslagen är dock utformade så att de i sig inte ska få olika konsekvenser för kvinnor och män.

Det finns inte heller några tillgängliga uppgifter om hur många kvinnor respektive män som är placerade i en krigsorganisation i egenskap av arbetstagare, uppdragstagare eller med stöd av avtal om frivillig tjänstgöring i totalförsvaret. Det är därför inte möjligt att bedöma om förslagen som rör krigsplacering i det civila försvaret och allmän tjänsteplikt kommer att påverka kvinnor och män på olika sätt. Förslagen är dock utformade så att de i sig inte ska innebära olika konsekvenser för kvinnor och män.

Vissa remissinstanser, däribland *Karlshamns kommun* och *Malmö kommun*, anser att konsekvenserna för barn behöver belysas ytterligare. Totalförsvarsplikt gäller för varje svensk medborgare från början av det kalenderår när han eller hon fyller 16 år till slutet av det kalenderår när han eller hon fyller 70 år. Det innebär att ett barn som är mellan 16 år och 18 år är totalförsvarspliktigt. Skyldigheten att genomgå mönstring för värnplikt och civilplikt gäller först från och med det kalenderår den totalförsvarspliktige fyller 18 år och grundutbildning med civilplikt fullgörs i praktiken först efter det att den totalförsvarspliktige fyllt 18 år. Någon motsättning mellan totalförsvarsplikten och skolplikten – som *Skolverket* efterfrågar ett klargörande av – finns alltså inte. De förslag som gäller för totalförsvarspliktiga som fullgör civilplikt, t.ex. förslagen om säkerhetsprövningar, kommer därför inte att tillämpas på barn. Förslagen i övrigt kan få konsekvenser för totalförsvarspliktiga som är mellan 16 och 18 år på samma sätt som för andra totalförsvarspliktiga. Det kan dock antas att de bestämmelser som gäller för totalförsvarspliktiga, t.ex. i fråga om krigsplacering i det civila försvaret, endast i enstaka undantagsfall kommer att tillämpas för den som är under 18 år. Förslagen bedöms inte få några konsekvenser för barn till de vuxna personer som berörs av förslagen. I betänkandet finns en närmare redogörelse för förslagens konsekvenser för enskilda individer.

Övriga konsekvenser

Förslagen bedöms inte ha betydelse för den kommunala självstyrelsen och inte heller för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet. De bedöms inte heller få konsekvenser för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, eller för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företag. Som *Tåg företagen* framhåller är det viktigt att vid behov inkludera näringslivet i beredskapsarbetet. Förslagen förväntas inte heller påverka möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen och bedöms inte ha några konsekvenser för miljön.

15 Författningskommentar

15.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

11 § Regeringen får föreskriva att en förvaltningsmyndighets uppgifter inte *ska* fullgöras eller att de *ska* övertas av en annan sådan myndighet eller av en domstol. Regeringen får därvid besluta de ytterligare bestämmelser som behövs till följd av att sådana föreskrifter meddelas.

Regeringen får föreskriva eller i särskilda fall besluta att de som tjänstgör hos en förvaltningsmyndighet *ska* tjänstgöra i andra anställningar eller uppdrag hos det allmänna. *En sådan föreskrift eller ett sådant beslut gäller inte för den som tjänstgör hos förvaltningsmyndigheten med värnplikt eller civilplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. För den som fullgör allmän tjänsteplikt vid förvaltningsmyndigheten innebär en sådan föreskrift eller ett sådant beslut att den allmänna tjänsteplikten inte längre gäller.*

Regeringen får överlåta sin befogenhet enligt andra stycket att besluta i särskilda fall till statliga förvaltningsmyndigheter, när det gäller dem som tjänstgör hos staten, och till beslutande kommunala församlingar och förvaltningsmyndigheter, när det gäller dem som tjänstgör hos kommunen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att regeringen i händelse av krig eller krigsfara kan föreskriva eller besluta om att flytta uppgifter och personal inom det allmänna. Övervägandena finns i avsnitt 9.

I *andra stycket*, som ger regeringen befogenhet att flytta personal från statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter till andra myndigheter och domstolar, införs bestämmelser som reglerar vad som gäller för den som tjänstgör vid förvaltningsmyndigheten med värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Ändringen innebär att en föreskrift eller ett beslut om att de som tjänstgör hos en förvaltningsmyndighet *ska* tjänstgöra i andra anställningar eller uppdrag inte gäller för den som tjänstgör hos myndigheten med värnplikt eller civilplikt. Om de värnpliktiga eller civilpliktiga i en sådan situation skulle behöva utföra uppgifter vid en annan myndighet, kan de i stället beordras till detta med stöd av värnplikten eller civilplikten.

För den som fullgör allmän tjänsteplikt enligt 6 kap. 2 § lagen om totalförsvarsplikt vid en förvaltningsmyndighet medför en föreskrift eller beslut om att flytta personal att den allmänna tjänsteplikten inte längre gäller. För att allmän tjänsteplikt ska gälla för den nya anställningen eller uppdraget behöver ett nytt beslut om allmän tjänsteplikt fattas.

Övriga ändringar är endast språkliga.

18 § Regeringen får i särskilda fall besluta att en innehavare av ordinarie domaranställning ska fullgöra en högre eller en i fråga om anställningsförmånerna jämställd

Prop. 2025/26:302 domaranställning vid en annan domstol än den han *eller hon* tillhör. Detta gäller dock inte justitieråd.

Regeringen får i fråga om dem som tjänstgör vid en domstol men inte är ordinarie domare föreskriva eller i särskilda fall besluta att de ska tjänstgöra i andra anställningar eller uppdrag i domstol. *En sådan föreskrift eller ett sådant beslut gäller inte för den som tjänstgör vid domstolen med värnplikt eller civilplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. För den som fullgör allmän tjänsteplikt vid domstolen innebär en sådan föreskrift eller ett sådant beslut att den allmänna tjänsteplikten inte längre gäller.*

Regeringen får överlåta sina befogenheter enligt första eller andra stycket att fatta beslut i särskilda fall till hovrätter och kammarrätter när det gäller det egna domstolsområdet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att regeringen i händelse av krig eller krigsfara kan föreskriva eller besluta om att under vissa förutsättningar flytta domare eller annan domstolspersonal mellan domstolar. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Ändringen i *första stycket* är endast språklig.

I *andra stycket* införs bestämmelser som reglerar vad som gäller vid ett beslut om annan anställning eller uppdrag som träffar den som, utan att vara ordinarie domare, tjänstgör vid en domstol med värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Ändringen innebär att ett beslut om byte av anställning eller uppdrag inte gäller för den som tjänstgör vid domstolen med värnplikt eller civilplikt. Om de värnpliktiga eller civilpliktiga i en sådan situation skulle behöva utföra uppgifter vid en annan domstol, kan de i stället beordras till detta med stöd av värnplikten eller civilplikten.

För den som fullgör allmän tjänsteplikt enligt 6 kap. 2 § lagen om totalförsvarsplikt vid en domstol innebär ett beslut om byte av anställning eller uppdrag att den allmänna tjänsteplikten inte längre gäller. För att allmän tjänsteplikt ska gälla för den nya anställningen eller uppdraget måste ett nytt beslut om allmän tjänsteplikt fattas.

15.2 Förslaget till lag om ändring i kulturmiljölagen (1988:950)

4 kap.

15 a § Svenska kyrkan och dess organisatoriska delar ska vidta de beredskapsförberedelser som behövs för vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena *under höjd beredskap. Förberedelserna ska omfatta att ha en planerad och bemannad krigsorganisation.*

Paragrafen innehåller bestämmelser om beredskapsförberedelser för vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

I paragrafen görs ett tillägg om att de beredskapsförberedelser som Svenska kyrkan och dess organisatoriska delar ska vidta ska omfatta att ha en planerad och bemannad krigsorganisation. Med krigsorganisation avses den organisation som är nödvändig för att prioriterad verksamhet ska

kunna upprätthållas vid höjd beredskap, inklusive samtliga befattningar som ska finnas i organisationen. Att krigsorganisationen ska vara bemannad innebär att det ska anges vilka personer som ska tjänstgöra i organisationen och i vilka befattningar. Ett alternativ är att det finns angiven en tydlig och konkret plan för hur befattningarna ska besättas med personal i den egna verksamheten eller säkras på annat sätt, t.ex. genom beredskapsavtal. Det görs även en språklig ändring.

15.3 Förslaget till lag om ändring i begravningslagen (1990:1144)

8 kap.

3 § En församling som är huvudman för begravningsverksamheten ska vidta de beredskapsförberedelser som behövs för denna verksamhet under höjd beredskap. *Förberedelserna ska omfatta att ha en planerad och bemannad krigsorganisation.*

Bestämmelser om vilket ansvar kommuner i detta sammanhang har inom det civila försvaret finns i lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

Paragrafen innehåller bestämmelser om beredskapsförberedelser i fråga om begravningsverksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

I *första stycket* görs ett tillägg om att beredskapsförberedelserna ska omfatta att ha en planerad och bemannad krigsorganisation. Med krigsorganisation avses den organisation som är nödvändig för att prioriterad verksamhet ska kunna upprätthållas vid höjd beredskap, inklusive samtliga befattningar som ska finnas i organisationen. Att krigsorganisationen ska vara bemannad innebär att det ska anges vilka personer som ska tjänstgöra i organisationen och i vilka befattningar. Ett alternativ är att det finns angiven en tydlig och konkret plan för hur befattningarna ska besättas med personal i den egna verksamheten eller säkras på annat sätt, t.ex. genom beredskapsavtal.

15.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt

2 kap.

4 a § *På begäran av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk ska statliga myndigheter, kommuner, regioner, kommunala bolag, näringsidkare, enskilda huvudmän som anordnar utbildning enligt skollagen (2010:800) och enskilda utbildningsanordnare lämna de uppgifter om en totalförsvarspliktigs utbildning, yrkeslegitimation eller personliga förhållanden i övrigt som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt.*

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om skyldighet att lämna vissa uppgifter om totalförsvarspliktiga till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.

Enligt bestämmelsen ska statliga myndigheter, kommuner, regioner, kommunala bolag, näringsidkare, enskilda huvudmän som anordnar utbildning enligt skollagen (2010:800) och enskilda utbildningsanordnare på begäran av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk lämna de uppgifter om en totalförsvarspliktigs utbildning, yrkeslegitimation eller personliga förhållanden i övrigt som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar för att fullgöra värnplikt eller civilplikt. Med kommuner avses även kommunalförbund, se 9 kap. 2 § andra stycket kommunallagen (2017:725). Med näringsidkare avses en fysisk eller juridisk person som yrkesmässigt driver verksamhet av ekonomisk natur. Med enskilda huvudmän som anordnar utbildning enligt skollagen och enskilda utbildningsanordnare avses bolag, föreningar, stiftelser, registrerade trossamfund eller enskilda individer som anordnar utbildning enligt skollagen eller t.ex. lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina. Med stöd av bestämmelsen kan Totalförsvarets plikt- och prövningsverk begära uppgifter om totalförsvarspliktiga som t.ex. har en viss typ av totalförsvarsviktig kompetens som innebär att han eller hon är särskilt lämpad för att kallas till mönstring eller på annat sätt utredas för värnplikt eller civilplikt i en viss befattning. Exempel på uppgifter som det kan handla om är, utöver uppgifter om utbildning och yrkeslegitimationer, behörigheter, licenser eller erfarenhet av vissa arbetsuppgifter.

3 kap.

15 § Beslut om krigsplacering *med värnplikt eller civilplikt* fattas av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk efter framställningar från *bemanningsansvariga*. *Bemanningsansvariga är statliga myndigheter, kommuner och regioner samt de enskilda som till följd av författning eller överenskommelse med det allmänna är skyldiga att ha en krigsorganisation*. De statliga myndigheter som regeringen bestämmer får även göra framställning om krigsplacering med civilplikt hos annan.

Om ett beslut om krigsplacering upphävs, gäller 14 §.

Även utan sådan framställning som avses i första stycket får Totalförsvarets plikt- och prövningsverk besluta om krigsplacering, om det sker i enlighet med en anmälan om behov av totalförsvarspliktiga och den bemanningsansvarige inte har meddelat annat.

I paragrafen finns bestämmelser om framställningar och beslut om krigsplacering med värnplikt och civilplikt. Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

I *första stycket* förtydligas att det är beslut om krigsplacering med värnplikt eller civilplikt som avses i bestämmelsen. Det förtydligas också vilka som är bemanningsansvariga. Med bemanningsansvariga avses statliga myndigheter, kommuner och regioner samt även enskilda som till följd av författning eller överenskommelse med det allmänna är skyldiga att ha en krigsorganisation. En skyldighet för enskilda att ha en krigsorganisation kan framgå direkt av författning, se t.ex. 4 kap. 15 a § kulturmiljölagen (1988:950), 8 kap. 3 § begravningslagen (1990:1144) och 5 kap. 6 § första stycket 2 lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank. En sådan skyldighet kan också framgå av ett utpekande som skett med stöd av författning, t.ex. en myndighets föreläggande enligt lagen (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen. En näringsidkare som fått ett föreläggande

enligt den lagen om att ha en krigsorganisation är alltså bemanningsansvarig enligt paragrafen. Även en enskild som till följd av en överenskommelse med det allmänna har en skyldighet att ha en krigsorganisation är bemanningsansvarig enligt paragrafen. Med det allmänna avses offentliga aktörer såsom statliga myndigheter, kommuner och regioner men även olika sådana organ som samverkar t.ex. i form av kommunalförbund.

De statliga myndigheter som regeringen bestämmer får även göra framställningar om krigsplacering med civilplikt hos en annan aktör. Det kan t.ex. vara aktuellt om det av administrativa eller organisatoriska skäl är mer effektivt med ett sådant förfarande. Med annan avses såväl enskilda som andra statliga myndigheter, kommuner och regioner.

Andra stycket motsvarar hittillsvarande första styckets andra mening. *Tredje stycket* motsvarar hittillsvarande andra stycket.

15 a § En bemanningsansvarig får ändra ett beslut om krigsplacering *med värnplikt eller civilplikt* i sin krigsorganisation till en annan krigsplacering i organisationen. Ett sådant beslut om ändrad krigsplacering ska anmälas till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk.

Framställning om ändrad krigsplacering för den som är krigsplacerad *med värnplikt eller civilplikt* i en verksamhet som är gemensam för flera bemanningsansvariga ska göras i samråd med den myndighet som regeringen bestämmer. Beslut om ändrad krigsplacering fattas i dessa fall av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk.

I paragrafen finns bestämmelser om ändring av krigsplacering. Ändringarna innebär att det förtydligas att det är krigsplacering med värnplikt eller civilplikt som avses. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

5 kap.

4 § Grundutbildningens längd *ska* bestämmas särskilt för varje befattnings eller typ av befattnings.

Grundutbildningen *ska* genomföras i en följd, om det inte för vissa befattningar finns särskilda skäl att genomföra den i omgångar.

Andra stycket gäller inte för sådan grundutbildning som genomförs av totalförsvarspliktiga som enligt 3 kap. 4 § skrivits in för civilplikt efter annan utredning än mönstring.

Paragrafen innehåller bestämmelser om grundutbildning för värnpliktiga och civilpliktiga. Övervägandena finns i avsnitt 7.8.

Ändringarna i *första* och *andra styckena* är endast språkliga.

I *tredje stycket*, som är nytt, anges att andra stycket inte gäller för grundutbildning som genomförs av totalförsvarspliktiga som har skrivits in för civilplikt enligt 3 kap. 4 §, dvs. efter annan utredning än mönstring. Det innebär att det för sådana utbildningar inte finns något krav på särskilda skäl för att dela upp en viss grundutbildning i omgångar.

6 kap.

2 § Allmän tjänsteplikt fullgörs genom att den som är totalförsvarspliktig

1. kvarstår i sin anställning eller fullföljer ett uppdrag,

2. tjänstgör enligt avtal

– om frivillig tjänstgöring inom det militära försvaret, eller
– om annan frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret, om avtalet har träffats mellan en myndighet och en medlem i en sådan frivillig försvarsorganisation som regeringen bestämmer,

3. utför arbete eller deltar i utbildning som anvisas honom eller henne av den myndighet som regeringen bestämmer, eller

4. i övrigt tjänstgör inom totalförsvaret enligt avtal som ska fullgöras vid höjd beredskap.

Arbete enligt första stycket 3 får inte, utan att den som tjänstgör samtycker till det, vara förenat med bruk av vapen mot annan.

I paragrafen regleras bl.a. hur allmän tjänsteplikt fullgörs. Paragrafen utformas i enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 7.3 och 7.6.

Första stycket punkten 2 ändras redaktionellt på så sätt att den delas upp i två strecksatser.

Enligt den *första strecksatsen* fullgörs allmän tjänsteplikt genom att den som är totalförsvarspliktig tjänstgör enligt avtal om frivillig tjänstgöring inom det militära försvaret. Med detta avses avtal som Försvarsmakten har träffat med medlemmar i frivilliga försvarsorganisationer enligt förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet, avtal med hemvärnssoldater enligt hemvärnsförordningen (1997:146) och avtal som Försvarsmakten har träffat med stöd av förordningen (FFS 1987:12) om krigsfrivilliga vid försvarsmakten och förordningen (FFS 1987:8) om frivillig tjänstgöring vid försvarsmakten. Någon ändring mot vad som gäller i dag för den som ingår ett sådant avtal är inte avsedd.

Enligt den *andra strecksatsen* kan allmän tjänsteplikt även fullgöras genom att den totalförsvarspliktige tjänstgör enligt avtal om annan frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret, om avtalet har träffats mellan en myndighet och en medlem i en sådan frivillig försvarsorganisation som regeringen bestämmer. Ändringen innebär att det preciseras vilka typer av frivilliga avtal inom det civila försvaret som omfattas av punkten. De avtal som avses är de som regleras i förordningen om frivillig försvarsverksamhet. Med myndighet avses både statliga och kommunala myndigheter. I 8 kap. 1 § andra stycket finns bestämmelser om att den totalförsvarspliktige som fullgör allmän tjänsteplikt enligt punkten har rätt till vissa förmåner.

I *första stycket punkten 3* görs ett tillägg som innebär att allmän tjänsteplikt kan fullgöras genom att den totalförsvarspliktige deltar i utbildning som anvisas honom eller henne. I 8 kap. 3 § finns bestämmelser om att den totalförsvarspliktige som fullgör allmän tjänsteplikt genom att delta i utbildning enligt punkten har rätt till vissa förmåner.

Första stycket punkten 4, som är ny, innebär att allmän tjänsteplikt även kan fullgöras genom att den totalförsvarspliktige i övrigt tjänstgör inom totalförsvaret enligt avtal som ska fullgöras vid höjd beredskap. Med det avses andra avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap än de frivilligavtal som avses i andra punkten. Det kan t.ex. handla om avtal som träffats av en myndighet eller enskild bemanningsansvarig med en person som inte är medlem i en frivillig försvarsorganisation. Det är inte avgörande hur avtalet har rubricerats men ett grundkrav är att det framgår av avtalet att det avser viss tjänstgöring inom totalförsvaret och att det ska fullgöras vid

höjd beredskap. Det bör också framgå var inställelse ska ske när det har beslutats om höjd beredskap. Prop. 2025/26:302

3 a § *Den som är krigsplacerad med värnplikt eller civilplikt omfattas inte av allmän tjänsteplikt.*

Paragrafen, som är ny, reglerar förhållandet mellan allmän tjänsteplikt och krigsplacering med värnplikt eller civilplikt. Övervägandena finns i avsnitt 7.4.

Enligt paragrafen omfattas den som är krigsplacerad med värnplikt eller civilplikt inte av allmän tjänsteplikt. Bestämmelsen innebär även att den som omfattas av ett beslut om allmän tjänsteplikt och senare blir krigsplacerad med värnplikt eller civilplikt inte längre omfattas av den allmänna tjänsteplikten.

5 § Arbetsgivare, uppdragsgivare, arbetstagare och uppdragstagare är skyldiga att till regeringen eller den myndighet som avses i 3 § lämna upplysningar om förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av bestämmelserna om allmän tjänsteplikt enligt 2 § första stycket 1.

Under höjd beredskap är arbetsgivare och uppdragsgivare även skyldiga att på begäran lämna upplysningar enligt första stycket till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk.

Paragrafen reglerar uppgiftsskyldighet för bl.a. arbetsgivare när det gäller förhållanden som har betydelse för tillämpningen av den allmänna tjänsteplikten. Övervägandena finns i avsnitt 7.1.

I *andra stycket*, som är nytt, föreskrivs att under höjd beredskap är arbetsgivare och uppdragsgivare även skyldiga att på begäran lämna upplysningar enligt första stycket till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk. Med stöd av bestämmelsen kan Totalförsvarets plikt- och prövningsverk t.ex. begära upplysningar från arbetsgivare och uppdragsgivare om vilka totalförsvarspliktiga som tjänstgör med allmän tjänsteplikt på grund av anställnings- eller uppdragsavtal, när det av ett myndighetsbeslut om allmän tjänsteplikt inte framgår vilka individer som omfattas av beslutet.

5 a § *Under höjd beredskap ska statliga myndigheter, kommuner, regioner, kommunala bolag, näringsidkare, enskilda huvudmän som anordnar utbildning enligt skollagen (2010:800) och enskilda utbildningsanordnare, på begäran av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk, lämna de uppgifter om en totalförsvarspliktigs utbildning, yrkeslegitimation eller personliga förhållanden i övrigt som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att efter anvisning utföra arbete eller delta i utbildning med allmän tjänsteplikt.*

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om skyldighet att lämna uppgifter om totalförsvarspliktiga till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk under höjd beredskap. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.

Enligt paragrafen ska statliga myndigheter, kommuner, regioner, kommunala bolag, näringsidkare, enskilda huvudmän som anordnar utbildning enligt skollagen (2010:800) och enskilda utbildningsanordnare, under höjd beredskap, på begäran av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk lämna de uppgifter om en totalförsvarspliktigs utbildning,

Prop. 2025/26:302 yrkeslegitimation eller personliga förhållanden i övrigt som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar för att efter anvisning utföra arbete eller delta i utbildning med allmän tjänsteplikt. Med kommuner avses även kommunalförbund, se 9 kap. 2 § andra stycket kommunallagen (2017:725). Med näringsidkare avses en fysisk eller juridisk person som yrkesmässigt driver verksamhet av ekonomisk natur. Med enskilda huvudmän som anordnar utbildning enligt skollagen och enskilda utbildningsanordnare avses bolag, föreningar, stiftelser, registrerade trossamfund eller enskilda individer som anordnar utbildning enligt skollagen eller t.ex. lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina. Med stöd av bestämmelsen kan Totalförsvarets plikt- och prövningsverk begära uppgifter om totalförsvarspliktiga som t.ex. har en viss typ av totalförsvarsviktig kompetens som innebär att han eller hon har förutsättningar för att genomföra utbildning eller arbete med allmän tjänsteplikt. Exempel på uppgifter som det kan handla om är, utöver uppgifter om utbildning och yrkeslegitimationer, behörigheter, licenser eller erfarenhet av vissa arbetsuppgifter.

7 § Bemanningsansvariga enligt 3 kap. 15 § ska hos Totalförsvarets plikt- och prövningsverk låta registrera de totalförsvarspliktiga som till följd av anställningsavtal, uppdragsavtal eller avtal om frivillig tjänstgöring i totalförsvaret är placerade i den bemanningsansvarigas krigsorganisation. Om grunden för krigsplaceringen upphör eller ändras ska den bemanningsansvariga underrätta Totalförsvarets plikt- och prövningsverk om det.

De statliga myndigheter som regeringen bestämmer får göra en registrering enligt första stycket för annans räkning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från första stycket.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om registrering av totalförsvarspliktiga som placerats i en krigsorganisation på annan grund än värnplikt eller civilplikt. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

Enligt *första stycket* ska bemanningsansvariga låta registrera totalförsvarspliktiga som till följd av anställningsavtal, uppdragsavtal eller avtal om frivillig tjänstgöring i totalförsvaret är placerade i den bemanningsansvarigas krigsorganisation. Registreringen ska ske hos Totalförsvarets plikt- och prövningsverk. Bemanningsansvariga ska även underrätta Totalförsvarets plikt- och prövningsverk om grunden för krigsplaceringen upphör eller ändras. Bemanningsansvariga är samma krets som är bemanningsansvariga enligt 3 kap. 15 §, dvs. statliga myndigheter, kommuner och regioner samt de enskilda som till följd av författning eller överenskommelse med det allmänna är skyldiga att ha en krigsorganisation, se författningskommentaren till den paragrafen. Enbart de totalförsvarspliktiga som är placerade i en bemanningsansvarigs krigsorganisation ska registreras med stöd av bestämmelsen. Registreringen av krigsplaceringen har ingen rättslig verkan för den totalförsvarspliktige. Registreringen syftar till att i fredstid kunna identifiera och lösa eventuella intressekonflikter om var en totalförsvarspliktig ska tjänstgöra vid höjd beredskap för att ingen ska tas i anspråk för mer än en krigsuppgift (prop. 1994/95:6 s. 133 och prop. 2001/02:11 s. 26).

Andra stycket möjliggör för statliga myndigheter som regeringen bestämmer att låta registrera totalförsvarspliktiga som placerats i en annan aktörs krigsorganisation till följd av anställningsavtal, uppdragsavtal eller avtal om frivillig tjänstgöring i totalförsvaret. Det kan t.ex. vara aktuellt om det av administrativa eller organisatoriska skäl är mer effektivt med ett sådant förfarande. Med annan aktör avses såväl enskilda som andra myndigheter, kommuner och regioner.

I *tredje stycket* finns ett bemyndigande för regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, att meddela undantag från första stycket.

8 kap.

3 § En totalförsvarspliktig som fullgör allmän tjänsteplikt enligt 6 kap. 2 § *första stycket 3 genom att utföra arbete* har rätt till samma förmåner och arbetsvillkor i övrigt som på grund av avtal eller annars gäller för liknande arbete.

Om villkoren inte kan bestämmas med stöd av första stycket, *ska* de fastställas till vad som är skäligt med hänsyn till arbetets art och omfattning samt omständigheterna i övrigt.

En totalförsvarspliktig som fullgör allmän tjänsteplikt enligt 6 kap. 2 § första stycket 3 genom att delta i utbildning har rätt till de förmåner som avses i 1 § första stycket 1, 4, 5 och 6 och andra stycket 1, 2, 5 och 6.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rätt till förmåner och andra arbetsvillkor för den som fullgör allmän tjänsteplikt genom att utföra arbete eller delta i utbildning. Övervägandena finns i avsnitt 7.3.

I *första stycket* görs ett tillägg som innebär att det som anges i stycket endast gäller för den som fullgör allmän tjänsteplikt efter att ha anvisats att utföra arbete. Om den totalförsvarspliktige fullgör allmän tjänsteplikt genom att delta i en anvisad utbildning gäller i stället det som anges i tredje stycket.

Ändringen i *andra stycket* är endast språklig.

Enligt *tredje stycket*, som är nytt, har den som fullgör allmän tjänsteplikt genom att delta i en anvisad utbildning rätt till vissa förmåner. Hänvisningen till 1 § första stycket 1, 4, 5 och 6 och andra stycket 1, 2, 5 och 6 innebär att förmånerna under utbildningen i princip motsvarar vad som gäller under utbildning med civilplikt, dvs. reseförmåner, fri hälso- och sjukvård, fri grupplivförsäkring, begravningshjälp, fri utrustning, dagarsättning eller dagpenning, familjebidrag och tandvård.

10 kap.

2 § En totalförsvarspliktig som *olovligen* avviker eller uteblir från värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt, vägrar eller underlåter att lyda en förmans eller annan chefs order eller på annat sätt åsidosätter vad som åligger honom eller henne under tjänstgöringen, döms, om gärningen är ägnad att medföra avsevärt men för utbildningen eller tjänsten i övrigt, för brott mot totalförsvarsplikten till böter eller fängelse i högst ett år.

Ansvaret enligt första stycket inträder inte om straff för gärningen är föreskrivet i 21 kap. brottsbalken.

Prop. 2025/26:302 I paragrafen behandlas brott mot totalförsvarsplikten. Övervägandena finns i avsnitt 7.5.

Första stycket ändras på så sätt att ordet uppsåtligen byts ut mot olovligen. Att ordet uppsåtligen tas bort innebär inte någon ändring i sak (se 1 kap. 2 § brottsbalken). Att avvikandet eller uteblivandet ska ha skett olovligen för att vara straffbart motsvarar vad som gäller för brottet rymning enligt 21 kap. 7 § brottsbalken, som endast tillämpas under krigsförhållanden. Ändringen innebär att en totalförsvarspliktig endast ska dömas för brott mot lagen om totalförsvarsplikt om avvikandet eller uteblivandet från värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt skett olovligen. Om avvikandet eller uteblivandet skett med tillstånd från befälhavaren eller om den totalförsvarspliktige har laga förfall, t.ex. för att han eller hon behöver fullgöra tjänsteplikt på annat håll, drabbats av plötslig sjukdom eller liknande, ska ansvar inte utdömas.

7 § Totalförsvarets plikt- och prövningsverk och de ytterligare myndigheter som regeringen bestämmer får vid vite förelägga

1. en totalförsvarspliktig att till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk eller annan myndighet som regeringen eller Totalförsvarets plikt- och prövningsverk bestämmer skriftligen lämna uppgifter som avses i 2 kap. 1 §, och

2. en arbetsgivare, uppdragsgivare, arbetstagare och uppdragstagare att till en myndighet som avses i 6 kap. 3 § lämna upplysningar som avses i 6 kap. 5 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om föreläggande av vite. Övervägandena finns i avsnitt 7.7.

I paragrafen görs ett tillägg som innebär att regeringen kan meddela föreskrifter om att även andra myndigheter – vid sidan av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk – ska ha rätt att besluta om vitesförelägganden enligt bestämmelsen.

15.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:2077) om arbetsförmedlingstvång

5 § Föreskrifterna i 3 och 4 §§ gäller inte, om

a) arbetstagaren är under sexton eller över sjuttio år, eller

b) parterna i ett anställningsförhållande är makar eller sambor eller om ena parten eller *partens* make eller sambo är den andra partens avkomling eller styv- eller fosterbarn eller dess avkomling eller syskon, halvsyskon eller fostersyskon.

Paragrafen innehåller bestämmelser om undantag från arbetsförmedlingstvång. Övervägandena finns i avsnitt 8.

Paragrafen ändras på så sätt att den hittillsvarande punkten a, som inneburit ett generellt undantag för tillfälliga anställningar, tas bort. Ändringen innebär att bestämmelserna i 3 och 4 §§ även gäller för tillfälliga anställningar.

Hittillsvarande punkten b motsvarar nya punkten a.

Hittillsvarande punkten c motsvarar nya punkten b. I den punkten görs även en språklig ändring.

15.6 Förslaget till lag om ändring i säkerhetsskyddslagen (2018:585)

Prop. 2025/26:302

3 kap.

3 b § *En totalförsvarspliktig som skrivs in till grundutbildning med civilplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som grundutbildningen pågår, om det är sannolikt att han eller hon efter grundutbildningen kommer att krigsplaceras med civilplikt enligt 3 kap. 12 § lagen om totalförsvarsplikt i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet.*

En totalförsvarspliktig som har krigsplacerats med civilplikt enligt 3 kap. 12 eller 13 § lagen om totalförsvarsplikt i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som beslutet om krigsplacering kvarstår.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om att den som ska göra grundutbildning med civilplikt eller som krigsplaceras med civilplikt i vissa fall ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 12.3.

Enligt *första stycket* ska den som skrivs in för att genomföra grundutbildning med civilplikt anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som grundutbildningen pågår, under förutsättning att det är sannolikt att han eller hon efter grundutbildningen kommer att krigsplaceras i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet. Att den totalförsvarspliktige ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet innebär att han eller hon ska säkerhetsprövas, se 1 §. Om grundutbildningen i sig innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet tillämpas i stället 1 §.

En bedömning ska göras huruvida den tilltänkta befattningen kommer att innebära deltagande i säkerhetskänslig verksamhet. Om utbildningen är avsedd för en eller flera befattningar som normalt sett alla innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet, är det som regel sannolikt att den totalförsvarspliktige kommer att krigsplaceras med civilplikt i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet. Om utbildningen är gemensam för flera befattningar, varav bara några få innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet, får en bedömning göras i det enskilda fallet ifall det är sannolikt att den totalförsvarspliktige kommer att krigsplaceras med civilplikt i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet. Om den totalförsvarspliktige ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet enligt bestämmelsen får säkerhetsprövning pågå under hela den tid som grundutbildningen pågår.

Eftersom den totalförsvarspliktige enligt bestämmelsen ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet redan under utbildningen blir även övriga relevanta bestämmelser i 3 kap. tillämpliga. Det innebär t.ex. att en totalförsvarspliktig som sannolikt kommer att krigsplaceras i en befattning placerad i en viss säkerhetsklass efter utbildningen ska placeras i samma säkerhetsklass redan under utbildningen. Säkerhetsprövningen ska då innefatta de moment som enligt lagen krävs för en placering i säkerhetsklass, exempelvis registerkontroll.

I *andra stycket* anges att den som krigsplaceras med civilplikt i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet ska anses delta i den säkerhetskänsliga verksamheten under hela den tid som beslutet om krigsplacering kvarstår. Det gäller både för krigsplacering efter avslutad grundutbildning och krigsplacering utan föregående grundutbildning. Säkerhetsprövningen får pågå under hela tiden som beslutet om krigsplacering kvarstår. Om beslutet förlängs efter exempelvis en repetitionsutbildning innebär det att säkerhetsprövningen får fortsätta att pågå under den tid som förlängningen omfattar.

4 § Säkerhetsprövningen ska utgå från uppgifter som kommit fram när grundutredningen gjordes och den kännedom som i övrigt finns om den som ska prövas, uppgifter som har lämnats ut efter registerkontroll och särskild personutredning, arten av den verksamhet som prövningen gäller samt omständigheterna i övrigt.

Bedömningen görs av den som beslutar om anställning eller annat deltagande i den säkerhetskänsliga verksamheten, om inte annat följer av tredje stycket, 4 a, 4 b, 4 c, 4 d eller 4 e §.

Om en myndighet har det bestämmande inflytandet över den prövades lämplighet att delta i säkerhetskänslig verksamhet hos en enskild verksamhetsutövare, är det i stället myndigheten som gör den slutliga bedömningen.

Om det finns anledning till det, ska en tidigare gjord bedömning av en persons lämplighet att delta i den säkerhetskänsliga verksamheten omprövas.

Paragrafen reglerar bl.a. vem som ansvarar för bedömningen av en säkerhetsprövning. Övervägandena finns i avsnitt 12.4 och 12.5.

I *andra stycket* läggs 4 e § till i uppräknningen av bestämmelser som innebär att bedömningen ska göras av någon annan än den som beslutar om anställning eller annat deltagande i den säkerhetskänsliga verksamheten.

4 e § *Bedömningen enligt 4 § görs av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk när det gäller totalförsvarspliktiga inför inskrivning till grundutbildning med civilplikt och under grundutbildningen.*

I det fall som avses i 3 b § andra stycket ska bedömningen enligt 4 § göras av den som bedriver verksamheten i vilken befattningen som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet finns eller, om det finns skäl för det, av den bemanningsansvariga myndigheten.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om vem som gör bedömningen av säkerhetsprövningen av totalförsvarspliktiga inför och under grundutbildning med civilplikt och vid krigsplacering med civilplikt. Övervägandena finns i avsnitt 12.4 och 12.5.

Av *första stycket* framgår att det är Totalförsvarets plikt- och prövningsverk som gör bedömningen av säkerhetsprövningen i fråga om totalförsvarspliktiga som skrivs in till grundutbildning med civilplikt, och även ansvarar för den uppföljande säkerhetsprövningen som ska göras under den tid som grundutbildningen pågår. Detta gäller både om utbildningen i sig innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet och i de fall 3 b § första stycket tillämpas, dvs. om den totalförsvarspliktige ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som grundutbildningen pågår.

Av *andra stycket* framgår att bedömningen av säkerhetsprövningen när det gäller de som krigsplacerats med civilplikt enligt 3 kap. 12 eller 13 § lagen om totalförsvarsplikt i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet ska göras av den som bedriver verksamheten i vilken befattningen som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet finns eller, om det finns skäl för det, av den bemanningsansvariga myndigheten. Med bemanningsansvarig myndighet avses den myndighet som gjort framställningen om krigsplacering enligt 3 kap. 15 § lagen om totalförsvarsplikt. Skäl för att den bemanningsansvariga myndigheten ska göra bedömningen av säkerhetsprövningen kan t.ex. vara att krigsplaceringen organisatoriskt är placerad hos myndigheten och inte hos den faktiska verksamhetsutövaren. Det bör vara upp till den bemanningsansvariga myndigheten att avgöra huruvida myndigheten ska genomföra säkerhetsprövningen eller om den ska genomföras av verksamhetsutövaren.

18 a § Kravet på samtycke till registerkontroll i 18 § gäller inte en totalförsvarspliktig

– som enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt skrivs in för värnplikt eller sådan grundutbildning med civilplikt som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet,

– som efter avslutad grundutbildning med värnplikt har krigsplacerats enligt den lagen, eller

– i de fall som avses i 3 b §.

Undantaget från kravet på samtycke gäller under den tid som deltagandet i den säkerhetskänsliga verksamheten pågår.

Undantaget gäller endast för sådan registerkontroll som ska göras för placering i säkerhetsklass 3.

Paragrafen innehåller undantag från kravet på samtycke till registerkontroll för totalförsvarspliktiga. Övervägandena finns i avsnitt 12.6.

Första stycket ändras redaktionellt på så sätt att det delas in i strecksatser. Den *första strecksatsen* motsvarar hittillsvarande första styckets första mening med ett tillägg om att kravet på samtycke inte heller gäller för en totalförsvarspliktig som skrivs in för sådan grundutbildning med civilplikt som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet. Den *andra strecksatsen* motsvarar hittillsvarande första styckets andra mening. Den *tredje strecksatsen*, som är ny, innebär att kravet på samtycke till registerkontroll i 18 § inte gäller i de fall som avses i 3 b §. Det innebär alltså att kravet på samtycke inte gäller för en totalförsvarspliktig som skrivs in till grundutbildning med civilplikt som i sig inte innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet, och det är sannolikt att han eller hon efter grundutbildningen kommer att krigsplaceras i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet, samt för en totalförsvarspliktig som har krigsplacerats med civilplikt i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet. De förutsättningar för undantag som anges i paragrafens andra och tredje stycke gäller även för dessa fall.

15.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank

5 kap.

2 § Riksbanken ska planera och förbereda för att kunna fortsätta sin verksamhet under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap. *Förberedelserna ska omfatta att ha en planerad och bemannad krigsorganisation.* Riksbanken ska beakta totalförsvarets krav.

Paragrafen innehåller bestämmelser om Riksbankens ansvar för planering och förberedelser inför fredstida krissituationer och höjd beredskap. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

I paragrafen görs ett tillägg om att Riksbankens förberedelser för fredstida krissituationer och höjd beredskap ska omfatta att ha en planerad och bemannad krigsorganisation. Med krigsorganisation avses den organisation som är nödvändig för att prioriterad verksamhet ska kunna upprätthållas vid höjd beredskap, inklusive samtliga befattningar som ska finnas i organisationen. Att krigsorganisationen ska vara bemannad innebär att det ska anges vilka personer som ska tjänstgöra i organisationen och i vilka befattningar. Ett alternativ är att det finns angiven en tydlig och konkret plan för hur befattningarna ska besättas med personal i den egna verksamheten eller säkras på annat sätt, t.ex. genom beredskapsavtal.

6 § Ett företag som bedriver verksamhet som är av särskild betydelse för genomförandet av betalningar ska

1. planera och förbereda för att kunna fortsätta verksamhet som avser betalningar under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap,
2. ha en planerad och bemannad krigsorganisation,
3. delta i verksamhet enligt 2–4 §§, och
4. se till att arbets- och uppdragstagare får den utbildning och övning som behövs.

Riksbanken ska övervaka att ett företag uppfyller sina skyldigheter enligt första stycket.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att företag som bedriver verksamhet av särskild betydelse för genomförandet av betalningar ska vidta vissa åtgärder inför fredstida krissituationer och höjd beredskap. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Första stycket ändras på så sätt att en ny punkt 2 förs in i listan över de åtgärder som ska vidtas av företag som bedriver verksamhet av särskild betydelse för genomförandet av betalningar. Tillägget innebär ett krav för dessa företag att ha en planerad och bemannad krigsorganisation. Med krigsorganisation avses den organisation som är nödvändig för att prioriterad verksamhet ska kunna upprätthållas vid höjd beredskap, inklusive samtliga befattningar som ska finnas i organisationen. Att krigsorganisationen ska vara bemannad innebär att det ska anges vilka personer som ska tjänstgöra i organisationen och i vilka befattningar. Ett alternativ är att det finns angiven en tydlig och konkret plan för hur befattningarna ska besättas med personal i den egna verksamheten eller säkras på annat sätt, t.ex. genom beredskapsavtal.

Hittillsvarande punkten 2 motsvarar den nya punkten 3 och Prop. 2025/26:302 hittillsvarande punkten 3 motsvarar den nya punkten 4.

7 § När det gäller företag som bedriver verksamhet som är av särskild betydelse för genomförandet av betalningar får Riksbanken, i den omfattning som behövs för att allmänheten ska kunna göra betalningar vid höjd beredskap, besluta

1. hos vilka arbets- eller uppdragsgivare allmän tjänsteplikt ska fullgöras, och
2. vilka arbets- eller uppdragstagare som ska omfattas av allmän tjänsteplikt.

Ett beslut enligt första stycket får avse arbets- och uppdragstagare som inte tas i anspråk av totalförsvaret i övrigt. *Riksbanken får medge undantag från den allmänna tjänsteplikten när det gäller företag som avses i första stycket.*

Riksbanken ska anmäla beslut enligt första och andra stycket till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att Riksbanken får fatta vissa beslut om allmän tjänsteplikt. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.

I *andra stycket* görs ett tillägg som innebär att Riksbanken får medge undantag från allmän tjänsteplikt avseende sådana företag som bedriver verksamhet som är av särskild betydelse för genomförandet av betalningar. Bestämmelser om allmän tjänsteplikt finns i 6 kap. lagen (1994:1809) om totalförvarsplikt.

I *tredje stycket*, som är nytt, anges att beslut enligt första och andra styckena ska anmälas till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk. Anmälningsskyldigheten för Riksbanken gäller alltså både beslut om allmän tjänsteplikt och beslut om undantag från allmän tjänsteplikt

Sammanfattning av betänkandet Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret (SOU 2025:6)

Samhällsförändringar och nytt säkerhetsläge

För att säkerställa tillgången till personal i totalförsvaret gäller totalförsvarspunkt för alla mellan 16 och 70 år som är bosatta i landet, liksom för svenska medborgare bosatta utomlands. Lagen (1994:1809) om totalförsvarspunkt (totalförsvarspunktslagen) trädde i kraft 1995. Lagen innehåller bestämmelser om bl.a. totalförsvarspunkt, värnpunkt, civilpunkt och allmän tjänstepunkt. Sedan 1995 har stora förändringar skett både i samhället i stort och på arbetsmarknaden.

Under senare år har även det säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde gradvis försämrats, och när Ryssland inledde den fullskaliga folkrättsstridiga invasionen av Ukraina den 24 februari 2022 förändrades det säkerhetspolitiska läget i grunden. Sedan dess har Sverige gått med i Nato, och anslagen till totalförsvaret har ökat. Arbetet med att bygga upp totalförsvaret pågår nu för fullt. En viktig del i det arbetet är att stärka det civila försvaret.

Mot den bakgrunden har utredningen på en övergripande nivå kartlagt behoven av personalförstärkning i det civila försvaret vid höjd beredskap, med fokus på att bedöma i vilka verksamheter behoven är störst, och analyserat hur behoven bör tillgodoses. Utredningen har också gjort en översyn av regelverket för personalförsörjningen av det civila försvaret.

Bred aktivering av civilplikten

I dagsläget finns en skyldighet för totalförsvarspunktiga att fullgöra repetitionsutbildning och grundutbildning om högst 60 dagar med civilpunkt inom kommunal räddningstjänst och elförsörjningsområdet. Inskrivning med civilpunkt får i dag bara ske efter annan utredning än mönstring av totalförsvarspunktiga som redan har relevant kompetens.

Med hänsyn till det allvarliga säkerhetsläget och ökade behov av personalförstärkning i det civila försvaret bör regeringen nu aktivera civilplikten generellt i det civila försvaret, eftersom det är tydligt att det behövs för Sveriges försvarsberedskap. Även mönstring och fullgörande av civilpunkt med längre grundutbildning behövs för att trygga personalförsörjningen av det civila försvaret under överskådlig framtid. Det innebär bl.a. att totalförsvarspunktiga blir skyldiga att gå en grundutbildning om högst 320 dagar med civilpunkt efter mönstring och att skyldigheterna inte begränsas till bara de två tidigare nämnda verksamheterna.

Utredningen har sett över i vilka verksamheter i det civila försvaret som civilpunkt får fullgöras. Utöver vad som tidigare gällt bör civilpunkt få fullgöras också i *bevakningsverksamhet* och *drift, underhåll och*

reparationer inom elektroniska kommunikationer, medan verksamheten själavård och sociala insatser bör tas bort. Vissa omformuleringar av verksamheterna bör också göras för att förtydliga eller anpassa till dagens språkbruk.

Prop. 2025/26:302
Bilaga 1

Den breda aktiveringen av civilplikten innebär inte i sig att civilplikt genast kan fullgöras i alla verksamheter. Regeringen kan och bör prioritera vissa verksamheter där behoven av civilpliktiga är störst (se nedan). Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) måste också komplettera sina föreskrifter om krigsplacering med fler befattningar för verksamheterna.

Hur behoven av personalförstärkning bör tillgodoses

Utgångspunkter för hur behoven av personal bör tillgodoses

Den grundläggande principen för personalförsörjningen av det civila försvaret bör som hittills vara att totalförsvarsviktig civil verksamhet så långt det är möjligt bör bemannas med befintliga arbetstagare och uppdragstagare vid höjd beredskap, vid behov med stöd av den allmänna tjänsteplikten. Det räcker dock inte alltid. Det kan exempelvis bero på att behovet av personal i verksamheten ökar kraftigt vid höjd beredskap eller att verksamheten inte bedrivs alls i fredstid utan tillkommer först vid höjd beredskap. Det är av central betydelse att de bemanningsansvariga i det civila försvaret har en planerad bemannad krigsorganisation. Härigenom kan brister i bemanningen av deras krigsorganisationer upptäckas i fredstid, och åtgärder vidtas för att säkerställa en tillräcklig bemanning vid höjd beredskap.

Beroende på hur behoven i verksamheten ser ut kan exempelvis avtal med frivilliga, beredskapsavtal med tjänsteleverantörer eller planering för utbildning av personal vid höjd beredskap vara lämpligt om det behövs personalförstärkning. Användning av plikt i form av civilplikt eller anvisning med allmän tjänsteplikt vid höjd beredskap bör huvudsakligen övervägas först om behoven av personalförstärkning inte kan tillgodoses på annat sätt.

Planering för anvisning till arbete med allmän tjänsteplikt vid höjd beredskap är i första hand lämplig för totalförsvarsviktiga civila verksamheter med lägre kompetenskrav, där det finns god tillgång till lämpliga totalförsvarsviktiga att anvisa.

För vissa verksamheter, där behoven av personalförstärkning inte kan tillgodoses på annat sätt eller där det finns särskilda skäl, kan civilplikt bli aktuell. För att civilplikt ska bli aktuell i en verksamhet bör åtminstone ett av följande kriterier vara uppfyllt:

- Behovet av personalförstärkning avser verksamhet som antingen inte bedrivs alls i fredstid eller verksamhet där behovet av personal ökar kraftigt vid höjd beredskap.
- Behovet av personalförstärkning avser kompetens i en för totalförsvaret kritisk verksamhet, t.ex. verksamhet som är nödvändig för befolkningens överlevnad, för att upprätthålla de mest centrala samhällsfunktionerna eller för att bidra till det militära försvarets

Vidare kan civilplikt vara lämplig om behovet av personalförstärkning avser personal med en specifik utbildning eller kompetens. Civilplikt ska inte användas som ett sätt att lösa personalbrist som finns redan i fredstid.

Civilplikt efter mönstring ger möjlighet att grundutbilda yngre totalförsvarspliktiga till kompetenser i det civila försvaret där det bedöms uppstå behov av personalförstärkning vid höjd beredskap. Civilplikt efter annan utredning än mönstring avser i första hand totalförsvarspliktiga som redan har totalförsvars viktig civil kompetens, men som inte har sitt ordinarie arbete i totalförsvars viktig verksamhet.

Fem prioriterade områden för civilplikt

Civilplikt behövs för att tillgodose vissa behov av personalförstärkning i det civila försvaret. På vissa områden är andra sätt att tillgodose behovet mer lämpliga. Frågan om civilplikt för polisverksamhet behandlas inte i betänkandet, eftersom Utredningen om polisens beredskap (Ju 2023:20) utreder en polisär förstärkningsresurs för polisverksamhet vid höjd beredskap och frågan om civilplikt i den verksamheten.

För fem verksamhetsområden är det tydligt att civilplikt är nödvändig för att säkerställa att behoven av personalförstärkning vid höjd beredskap kan tillgodoses. Dessa områden bör därför prioriteras för inskrivning av civilpliktiga. För dessa verksamheter kommer inskrivning med civilplikt efter mönstring med efterföljande grundutbildning att behövas. Det handlar om:

- Räddningstjänst (kommunal räddningstjänst)
- Drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet
- Hälso- och sjukvård
- Drift, underhåll och reparationer inom elektroniska kommunikationer
- Bevakningsverksamhet

Regeringen bör ge ansvariga myndigheter i uppdrag att utreda implementeringen av civilplikt i dessa verksamhetsområden. De myndigheter som bör få dessa uppdrag är MSB (för kommunal räddningstjänst), Affärsverket svenska kraftnät (för drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet), Socialstyrelsen (för hälso- och sjukvård), Post- och telestyrelsen (för drift, underhåll och reparationer inom elektroniska kommunikationer) och Polismyndigheten (för bevakningsverksamhet)

Sex områden där civilplikt kan behövas

Det finns sex verksamhetsområden där det kan behövas civilplikt, men där tillgängliga underlag inte är tillräckliga för att avgöra om så verkligen är fallet. Det handlar om:

- Befolkningsskydd
- Transportområdet
- Drift, underhåll och reparationer inom andra energislag än el
- Socialtjänst inklusive äldreomsorg och funktionshinderområdet
- Tandvård
- It-system och cybersäkerhet

Två av dessa verksamhetsområden bör vara högre prioriterade än de andra: befolkningsskydd och transportområdet. De är av särskild vikt för totalförsvaret och det är troligt att stora behov av personalförstärkning kan uppstå vid höjd beredskap.

Regeringen bör ge ansvariga myndigheter i uppdrag att utreda och bedöma behovet av och förutsättningarna för civilplikt i dessa sex verksamhetsområden. För befolkningsskyddet och delar av transportområdet (underhåll och reparationer av järnvägar och vägar) bör uppdragen efter en delredovisning av behovet av civilplikt direkt kunna övergå i ett uppdrag att utreda implementeringen av civilplikt där det behövs. De myndigheter som bör få dessa uppdrag är MSB (för både befolkningsskydd och it-system och cybersäkerhet), Trafikverket (för transportområdet), Statens energimyndighet (för drift, underhåll och reparationer inom andra energislag än el) samt Socialstyrelsen (för både tandvård och socialtjänst inklusive äldreomsorg och funktionshinderområdet).

Det finns slutligen vissa verksamheter där civilplikt får fullgöras, men där det inte är prioriterat att utreda behovet av civilplikt. Behoven av personalförstärkning vid höjd beredskap i dessa verksamheter bör i första hand kunna tillgodoses på andra sätt än genom civilplikt. Men det bör fortfarande vara formellt möjligt att fullgöra civilplikt i dessa verksamheter, om regeringen i framtiden bedömer att det behövs.

Vissa stora behov av personalförstärkning kan tillgodoses utan civilplikt

Det finns områden i det civila försvaret där det visserligen finns stora behov av personalförstärkning vid höjd beredskap, men där civilplikt inte behövs eller inte är det mest lämpliga verktyget. Vid höjd beredskap finns t.ex. stora behov av personalförstärkning när det gäller lastbilsförare, personal för jordbruket, tillsyn av barn och elever samt begravningsverksamhet. De behoven bör i första hand kunna tillgodoses med andra verktyg än civilplikt.

Frivilliga försvarsorganisationer bör få en större roll i personalförsörjningen

Frivilliga försvarsorganisationer och deras medlemmar spelar en viktig roll i personalförsörjningen av det civila försvaret. Därför bör de kunna

ha en betydligt större roll i arbetet med att tillgodose behoven av personalförstärkning i det civila försvaret vid höjd beredskap än i dag. De frivilliga försvarsorganisationerna har en befintlig infrastruktur för rekrytering och utbildning av personella förstärkningsresurser. Att använda sig av de frivilliga försvarsorganisationerna kan därför vara ett snabbare och mer flexibelt sätt än civilplikt att utbilda totalförsvarspliktiga till totalförsvarsviktiga civila kompetenser, eftersom införandet av civilplikt i många fall är förknippat med lång implementeringstid och stora investeringskostnader samt intrång i de totalförsvarspliktigas frihet.

Regeringen bör därför ge MSB i uppdrag att i samverkan med Försvarsmakten utreda de frivilliga försvarsorganisationernas roll i personalförsörjningen av det civila försvaret.

Vägen framåt för en utökad civilplikt

Civilplikt efter mönstring är ett sätt att långsiktigt bygga upp och tillföra kompetens på områden där det behövs för totalförsvaret. Att införa civilplikt efter mönstring är en process som kan ta flera år, bl.a. eftersom det tar tid att få grundutbildningar på plats och att mönstra och grundutbilda de totalförsvarspliktiga. Dessutom kostar det staten mycket pengar.

Civilplikt efter annan utredning än mönstring går snabbare att få på plats än civilplikt med grundutbildning efter mönstring. Det bör i regel också vara billigare, eftersom det generellt innebär kortare, eller ingen, utbildning. Civilplikt efter annan utredning än mönstring kan bli aktuell i fler verksamhetsområden än den kommunala räddningstjänsten och elförsörjningsområdet, t.ex. i hälso- och sjukvård där det finns legitimationsyrken som kräver längre utbildning än sådan som kan ske med civilplikt. Men det kan också vara så att civilplikt efter annan utredning än mönstring inte alls lämpar sig för vissa verksamheter, eller på sikt helt eller delvis bör ersättas med civilplikt efter mönstring. Uppdraget till ansvariga myndigheter bör därför inkludera att bedöma i vilken mån civilplikt efter annan utredning än mönstring är lämplig för respektive verksamhet.

Inriktning och samordning av personalförsörjningen

Planeringen av det civila försvaret är under utveckling och därför varierar förutsättningarna för att bedöma behoven av personalförstärkning vid höjd beredskap. Det innebär att prioriteringar när det gäller personalförsörjningen av det civila försvaret behöver revideras i takt med att planeringen för det civila försvaret utvecklas och mognar. Även andra förutsättningar som förändringar i säkerhetsläget kan göra revideringar och omprövningar nödvändiga.

En stor del av planeringen för personalförsörjningen av det civila försvaret åvilar de bemanningsansvariga. Sektorsansvariga myndigheter har ansvar för samordning i sina områden. Detsamma gäller för civilområdesansvariga länsstyrelser och övriga länsstyrelser i sina områden. För att ge goda förutsättningar för en långsiktigt hållbar

personalförsörjning av det civila försvaret behöver det emellertid finnas möjligheter att inrikta och samordna delar av personalförsörjningen på en övergripande nationell nivå. Det gäller t.ex. områden där begränsade personalförstärkningsresurser behöver fördelas eller där totalförsvarspliktiga ska utbildas till vissa kompetenser. Det gäller särskilt förstärkningsresurser och utbildningar som finansieras av staten.

Det behövs därför en funktion eller sektor på övergripande nationell nivå med tydligt ansvar för personalförsörjningen i det civila försvaret som kan ge regeringen underlag. Det har inte ingått i utredningens uppgifter att närmare föreslå hur en sådan funktion eller sektor bör vara organiserad. Men inrättandet av en funktion eller sektor som består av flera myndigheter skulle gynna arbetet med personalförsörjningsfrågor mer än att ge *en* enskild myndighet ett större mandat på området, eftersom det skulle underlätta samverkan mellan myndigheter med olika kompetens, roller och uppgifter. Myndigheter som har ansvar för viktiga specifika uppgifter för personalförsörjningen av det civila försvaret, och som därför skulle kunna spela en roll i den nationella inriktningen och samordningen, är exempelvis Arbetsförmedlingen, MSB och Totalförsvarets plikt- och prövningsverk (Pliktverket).

För att inriktning och samordning av personalförsörjningen ska kunna ske behöver en uppdaterad övergripande bild av personalbehoven och de viktigaste behoven av personalförstärkning i hela det civila försvaret återkommande tas fram. Det är dock inte lämpligt att skapa en ny process specifikt för rapportering och analys av personalförsörjningsfrågor i det civila försvaret, utan framtagandet av ett sådant underlag bör i möjligaste mån ske som en del av redan befintliga processer och pågående arbete.

Regelverket för personalförsörjning av det civila försvaret

Tydligare terminologi

Vissa ändringar bör göras i terminologin när det gäller det civila försvaret. Ordet *krigsplacering* används i dag i olika betydelser. Ordet krigsplacering bör bara användas för krigsplacering med värnplikt eller civilplikt enligt totalförsvarspliktslagen. Syftet är ökad tydlighet om vad som är den rättsliga och faktiska innebörden av en krigsplacering.

Ordet *beredskapsregistrering* bör användas för sådan registrering som Pliktverket gör av totalförsvarspliktiga som placerats i en krigsorganisation i det civila försvaret till följd av avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap. Bemanningsansvariga bör vara skyldiga att till Pliktverket anmäla alla avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap, så att dessa totalförsvarspliktiga kan beredskapsregistreras. Härigenom kommer konkurrens mellan bemanningsansvariga om en viss totalförsvarspliktig att kunna upptäckas i fredstid och därefter kunna lösas, helst i samförstånd. Ordinarie personal som är placerad i krigsorganisationen bör inte beredskapsregistreras.

Det förtydligas vilka som avses med uttrycket *bemanningsansvariga*. Myndigheter, kommuner och regioner är bemanningsansvariga. Bland

annat får dessa hos Pliktverket göra framställning om krigsplacering av totalförsvarspliktiga. Enskilda, som till följd av författning eller överenskommelse med det allmänna är skyldiga att ha en krigsorganisation, är att anse som bemanningsansvariga. Vidare föreslås vissa ändringar i fråga om vilka myndigheter som får göra framställningar om krigsplacering samt vissa förtydliganden när det gäller olika aktörers skyldighet att ha en planerad bemannad krigsorganisation.

Allmän tjänsteplikt

Vid höjd beredskap får regeringen föreskriva om allmän tjänsteplikt. För att en viss totalförsvarspliktig ska vara skyldig att kvarstå i sin anställning eller fullfölja sitt uppdrag med allmän tjänsteplikt, enligt 6 kap. 2 § första stycket punkt 1 totalförsvarspliktslagen, krävs därutöver att han eller hon omfattas av ett beslut enligt 6 kap. 3 § samma lag. Regeringen har rätt att fatta sådana beslut, men har delegerat den rätten till sina myndigheter, när det gäller deras egen personal, och till Arbetsförmedlingen för alla andra, utom företag som är av särskild betydelse för genomförandet av betalningar där det är Sveriges riksbank som beslutar. Detta är ändamålsenligt.

Den som fattar ett beslut om allmän tjänsteplikt bör vara skyldig att anmäla beslutet till Pliktverket så att registreringen av dem som tjänstgör med allmän tjänsteplikt blir så fullständig som möjlig. Hur man kan lösa situationen att en totalförsvarspliktig omfattas av oförenliga beslut om allmän tjänsteplikt tas upp i betänkandet, men en författningsreglering bedöms inte nödvändig. Arbetsgivare och uppdragsgivare bör vara skyldiga att vid höjd beredskap på begäran lämna upplysningar till Pliktverket om förhållanden av betydelse för tillämpningen av reglerna om allmän tjänsteplikt.

När det gäller dem som ska tjänstgöra med allmän tjänsteplikt i enlighet med ett avtal om tjänstgöring i totalförsvaret vid höjd beredskap, föreslås vissa förtydligande ändringar i 6 kap. 2 § totalförsvarspliktslagen. Punkt 2 i den bestämmelsen ändras så att det framgår att det som där avses – såvitt gäller det civila försvaret – är författningsreglerade frivilligavtal mellan statliga myndigheter och medlemmar i frivilliga försvarsorganisationer, i praktiken avtal enligt förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet. Därtill föreslås en ny punkt 4, som innebär att allmän tjänsteplikt ska kunna fullgöras även till följd av andra avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap än dem som avses i punkt 2. Det kan vara avtal som kommuner har träffat med medlemmar i frivilliga försvarsorganisationer eller andra totalförsvarspliktiga. I sådana fall står inte staten för ersättningen till den totalförsvarspliktige vid tjänstgöring, vilket är fallet när det gäller avtal som avses i punkt 2.

I 6 kap. 2 § första stycket punkt 3 totalförsvarspliktslagen regleras anvisning till arbete, som är ett sätt att fullgöra allmän tjänsteplikt. Arbetsförmedlingen bedöms alltjämt som bäst lämpade myndighet att fatta sådana beslut. Arbetsförmedlingen bör även kunna anvisa till utbildning med allmän tjänsteplikt. Det föreslås vad som i så fall bör gälla om ekonomisk ersättning och förmåner.

I Arbetsförmedlingens instruktion bör det införas en tydlig skyldighet för Arbetsförmedlingen att i fredstid planera för vilka arbetsgivare och uppdragsgivare, samt vilka arbetstagare och uppdragstagare hos dessa, som ska omfattas av beslut om allmän tjänsteplikt vid höjd beredskap. En sådan skyldighet bör även införas avseende anvisning av totalförsvarspliktiga vid höjd beredskap och hur totalförsvarspliktiga vid behov kan utbildas vid höjd beredskap.

Civilplikt

Det föreslås utökade möjligheter att dela upp grundutbildningar med civilplikt där inskrivning skett efter annan utredning än mönstring, genom att det inte ska krävas särskilda skäl för att en viss typ av grundutbildning ska få delas upp. Vidare föreslås att regeringen ska få bestämma vilka myndigheter som vid sidan av Pliktverket ska få använda sig av vitesföreläggande enligt 10 kap. 7 § totalförsvarspliktslagen för att få in uppgifter i samband med annan utredning än mönstring. Det föreslås att alla sektorsansvariga myndigheter får rätt att göra annan utredning än mönstring. Enskilda bemanningsansvariga (privata subjekt) och bemanningsansvariga statliga myndigheter som inte får göra annan utredning än mönstring kan begära en sådan utredning hos en sektorsansvarig myndighet.

Pliktrådet, som hanterar medinflytandet på central nivå för totalförsvarspliktiga som grundutbildas, bör delas upp i ett Värnpliktsråd och ett Civilpliktsråd.

Utökad uppgiftsskyldighet

Statliga myndigheter, kommuner, regioner och näringsidkare bör på begäran av Pliktverket vara skyldiga att lämna uppgifter om en totalförsvarspliktigs personliga förhållanden som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt. Denna uppgiftsskyldighet bör vid höjd beredskap även gälla för uppgifter om en totalförsvarspliktigs personliga förhållanden som behövs för att bedöma dennes förutsättningar att utföra arbete eller delta i utbildning efter anvisning med allmän tjänsteplikt.

Pliktverket bör vara skyldigt att på begäran av statliga myndigheter, kommuner och regioner som gör annan utredning än mönstring lämna ut uppgifter om vilka totalförsvarspliktiga som utan grundutbildning längre än 60 dagar kan antas ha förutsättningar att fullgöra civilplikt i en viss befattnings. Pliktverket bör även på begäran av statliga myndigheter, kommuner och regioner där annan utbildning med civilplikt än grundutbildning längre än 60 dagar ska genomföras lämna uppgifter i enlighet med 3 kap. 16 § förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt. Pliktverket bör vid höjd beredskap ha en uppgiftsskyldighet till den myndighet som får anvisa totalförsvarspliktiga till arbete eller utbildning med allmän tjänsteplikt (Arbetsförmedlingen).

Säkerhetsprövning i samband med civilplikt

När en totalförsvarspliktig skrivs in med civilplikt för grundutbildning och det kan antas att denne efter grundutbildningen kommer att krigsplaceras i en befattning placerad i säkerhetsklass, bör denne alltid anses delta i säkerhetskänslig verksamhet redan under den tid som grundutbildningen pågår. Registerkontroll som ska göras inför placering i säkerhetsklass 3 bör då få genomföras utan föregående placering i säkerhetsklass. Pliktverket bör göra bedömningen av säkerhetsprövningen.

En totalförsvarspliktig som krigsplacerats med civilplikt i en befattning i säkerhetsklass bör anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som beslutet om krigsplacering kvarstår. I detta fall bör bedömningen av säkerhetsprövningen göras av den som ska bedriva verksamheten i vilken befattningen finns. Den myndighet som utför annan utredning än mönstring bör dock genomföra grundutredningen. Om den myndigheten anser att det inte finns några hinder för godkänd säkerhetsprövning, bör grundutredningen överlämnas till den som ska göra bedömningen av säkerhetsprövningen.

Registerkontroll som ska göras inför placering i säkerhetsklass 3 bör få göras utan den totalförsvarspliktiges samtycke.

Ikraftträdande den 1 juli 2026

Författningsändringarna bör träda i kraft den 1 juli 2026. Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte. Författningsändringarna bedöms inte i sig medföra några större kostnader eller andra slags konsekvenser.

Förslag till lag om ändring i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m. att 11 och 18 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §

Regeringen får föreskriva att en förvaltningsmyndighets uppgifter inte *skall* fullgöras eller att de *skall* övertas av en annan sådan myndighet eller av en domstol. Regeringen får därvid besluta de ytterligare bestämmelser som behövs till följd av att sådana föreskrifter meddelas.

Regeringen får föreskriva eller i särskilda fall besluta att de som tjänstgör hos en förvaltningsmyndighet *skall* tjänstgöra i andra anställningar eller uppdrag hos det allmänna.

Regeringen får föreskriva att en förvaltningsmyndighets uppgifter inte *ska* fullgöras eller att de *ska* övertas av en annan sådan myndighet eller av en domstol. Regeringen får därvid besluta de ytterligare bestämmelser som behövs till följd av att sådana föreskrifter meddelas.

Regeringen får föreskriva eller i särskilda fall besluta att de som tjänstgör hos en förvaltningsmyndighet *ska* tjänstgöra i andra anställningar eller uppdrag hos det allmänna. *Föreskriften eller beslutet får dock inte omfatta den som tjänstgör hos en förvaltningsmyndighet med värnplikt eller civiltjänst enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Om föreskriften eller beslutet omfattar någon som tjänstgör med allmän tjänsteplikt, medför föreskriften eller beslutet att denne inte längre omfattas av allmän tjänsteplikt.*

Regeringen får överlåta sin befogenhet enligt andra stycket att besluta i särskilda fall till statliga förvaltningsmyndigheter, när det gäller dem som tjänstgör hos staten, och till beslutande kommunala församlingar och förvaltningsmyndigheter, när det gäller dem som tjänstgör hos kommunen.

18 §¹

Regeringen får i särskilda fall besluta att en innehavare av ordinarie domaranställning ska fullgöra en högre eller en i fråga om an-

¹ Senaste lydelse 2010:1503.

ställningsförmåanerna jämställd domaranställning vid en annan domstol än den han tillhör. Detta gäller dock inte justitieråd.

Regeringen får i fråga om dem som tjänstgör vid en domstol men inte är ordinarie domare föreskriva eller i särskilda fall besluta att de ska tjänstgöra i andra anställningar eller uppdrag i domstol.

Regeringen får i fråga om dem som tjänstgör vid en domstol men inte är ordinarie domare föreskriva eller i särskilda fall besluta att de ska tjänstgöra i andra anställningar eller uppdrag i domstol. *Föreskriften eller beslutet får dock inte omfatta den som tjänstgör vid en domstol med värnplikt eller civilplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Om föreskriften eller beslutet omfattar någon som tjänstgör med allmän tjänsteplikt, medför föreskriften eller beslutet att denne inte längre omfattas av allmän tjänsteplikt.*

Regeringen får överlåta sina befogenheter enligt första eller andra stycket att fatta beslut i särskilda fall till hovrätter och kammarrätter när det gäller det egna domstolsområdet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

Förslag till lag om ändring i kulturmiljölagen (1988:950)

Prop. 2025/26:302
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om kulturmiljölagen (1988:950) att 4 kap. 15 a § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

15 a §¹

Svenska kyrkan och dess organisatoriska delar *skall* vidta de beredskapsförberedelser som under höjd beredskap behövs för vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena.

Svenska kyrkan och dess organisatoriska delar *ska* vidta de beredskapsförberedelser som under höjd beredskap behövs för vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena. *Förberedelserna ska omfatta en bemannad krigsorganisation. Beredskapsregistrering får begäras i fråga om totalförsvarspliktiga som placerats i krigsorganisationen, men inte tillhör den ordinarie personalen.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

¹ Senaste lydelse 1999:942.

Förslag till lag om ändring i begravningslagen (1990:1144)

Härigenom föreskrivs i fråga om begravningslagen (1990:1144) att 8 kap. 3 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

3 §¹

En församling som är huvudman för begravningsverksamheten ska vidta de beredskapsförberedelser som behövs för denna verksamhet under höjd beredskap.

En församling som är huvudman för begravningsverksamheten ska vidta de beredskapsförberedelser som behövs för denna verksamhet under höjd beredskap. *Förberedelserna ska omfatta en bemannad krigsorganisation. Beredskapsregistrering får begäras i fråga om totalförsvarspliktiga som placerats i krigsorganisationen, men inte tillhör den ordinarie personalen.*

Bestämmelser om vilket ansvar kommuner i detta sammanhang har inom det civila försvaret finns i lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt

Prop. 2025/26:302
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt dels att 2 kap. 4 §, 3 kap. 15 §, 5 kap. 4 §, 6 kap. 2 § och 5 §, 8 kap. 1 och 3 §§, 10 kap. 2 och 7 §§, ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 6 kap. 2 a och 5 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

4 §¹

Kommuner, regioner och enskilda vårdinrättningar ska till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk lämna de uppgifter om en totalförsvarspliktigs hälsotillstånd och personliga förhållanden i övrigt som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt.

Statliga myndigheter, kommuner, regioner och näringsidkare ska på begäran av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk lämna de uppgifter om en totalförsvarspliktigs personliga förhållanden som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt. Vid höjd beredskap gäller den uppgiftsskyldigheten också uppgifter om en totalförsvarspliktigs personliga förhållanden som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att utföra arbete eller delta i utbildning efter anvisning med allmän tjänsteplikt.

I den utsträckning regeringen föreskriver det ska uppgifterna lämnas utan begäran.

3 kap.

15 §²

Beslut om krigsplacering fattas av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk efter framställningar från statliga myndigheter, kommuner, regioner, bolag, föreningar, samfälligheter, registrerade

Beslut om krigsplacering fattas av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk efter framställningar från bemanningsansvariga. Statliga myndigheter som regeringen bestämmer, kommuner och regioner

¹ Senaste lydelse 2020:1274.

² Senaste lydelse 2020:1274.

trossamfund, organisatoriska delar av sådana samfund eller andra enskilda (bemanningansvariga). Om ett beslut om krigsplacering upphävs, gäller 14 §.

är bemanningansvariga. Även enskilda som till följd av författning eller överenskommelse med det allmänna är skyldiga att ha en krigsorganisation är bemanningansvariga. En statlig myndighet får göra framställning om krigsplacering även i krigsorganisationen hos en enskild. Om ett beslut om krigsplacering upphävs, gäller 14 §.

Även utan sådan framställning som avses i första stycket får Totalförsvarets plikt- och prövningsverk besluta om krigsplacering, om det sker i enlighet med en anmälan om behov av totalförsvarspliktiga och den bemanningansvarige inte har meddelat annat.

5 kap.

4 §

Grundutbildningens längd *skall* bestämmas särskilt för varje befattning eller typ av befattning.

Grundutbildningen *skall* genomföras i en följd, om det inte för vissa befattningar finns särskilda skäl att genomföra den i omgångar.

Grundutbildningens längd *ska* bestämmas särskilt för varje befattning eller typ av befattning.

Grundutbildningen *ska* genomföras i en följd, om det inte för vissa befattningar finns särskilda skäl att genomföra den i omgångar.

Andra stycket gäller inte för grundutbildning som bara omfattar totalförsvarspliktiga som skrivits in för civilplikt enligt 3 kap. 4 §.

6 kap.

2 §

Allmän tjänsteplikt fullgörs genom att den som är totalförsvarspliktig

1. kvarstår i sin anställning eller fullföljer ett uppdrag,
2. tjänstgör enligt avtal om frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret, eller

2. tjänstgör enligt avtal
– om frivillig tjänstgöring inom det militära försvaret, eller

– mellan en statlig myndighet och en medlem i en frivillig försvarsorganisation om annan frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret,

3. utför arbete som anvisas honom eller henne av den myndighet som regeringen bestämmer.

3. utför arbete eller deltar i utbildning som anvisas honom eller henne av den myndighet som regeringen bestämmer, eller

4. i övrigt tjänstgör inom totalförsvaret enligt avtal som ska fullgöras vid höjd beredskap.

Arbete enligt första stycket 3 får inte, utan att den som tjänstgör samtycker till det, vara förenat med bruk av vapen mot annan.

2 a §

Den allmänna tjänsteplikten omfattar inte den som är krigsplacerad enligt denna lag.

5 §

Arbetsgivare, uppdragsgivare, arbetstagare och uppdragstagare är skyldiga att till regeringen eller den myndighet som avses i 3 § lämna upplysningar om förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av bestämmelserna om allmän tjänsteplikt enligt 2 § första stycket 1.

Arbetsgivare och uppdragsgivare är vid höjd beredskap skyldiga att på begäran till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk lämna motsvarande upplysningar.

5 a §

Bemanningsansvariga som träffar ett sådant avtal om tjänstgöring som avses i 2 § första stycket punkt 4 ska anmäla det till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk. Om avtalet upphör, ska det också anmälas till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk.

8 kap.

1 §³

En totalförsvarspliktig har vid inställelse för mönstring eller annan utredning enligt 2 kap. 1 § och när han eller hon fullgör värnplikt eller civilplikt rätt till

1. reseförmåner,
2. fri förplägnad,
3. fri inkvartering,
4. fri hälso- och sjukvård,

Den som fullgör värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt enligt 6 kap. 2 § första stycket 2 har även rätt till

1. fri utrustning,
2. dagersättning eller dagpenning,
3. utbildningspremie efter viss grundutbildning,
4. under viss grundutbildning fria högskoleprov i den omfattning regeringen bestämmer,

³ Senaste lydelse 2002:276.

5. familjebidrag,
6. tandvård, samt
7. vid beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring, fälttraktamente och särskild ersättning för tjänstgöring i viss befattning.

Den som fullgör allmän tjänsteplikt enligt 6 kap. 2 § första stycket 3 genom att delta i utbildning har rätt till de förmåner som avses i första stycket 1, 4, 5 och 6 och andra stycket 1, 2, 5 och 6.

3 §

En totalförsvarspliktig som fullgör allmän tjänsteplikt enligt 6 kap. 2 § 3 har rätt till samma förmåner och arbetsvillkor i övrigt som på grund av avtal eller annars gäller för liknande arbete.

Om villkoren inte kan bestämmas med stöd av första stycket, *skall* de fastställas till vad som är skäligt med hänsyn till arbetets art och omfattning samt omständigheterna i övrigt.

En totalförsvarspliktig som fullgör allmän tjänsteplikt enligt 6 kap. 2 § *första stycket 3 genom att utföra arbete* har rätt till samma förmåner och arbetsvillkor i övrigt som på grund av avtal eller annars gäller för liknande arbete.

Om villkoren inte kan bestämmas med stöd av första stycket, *ska* de fastställas till vad som är skäligt med hänsyn till arbetets art och omfattning samt omständigheterna i övrigt.

10 kap.

2 §

En totalförsvarspliktig som uppsåtligen avviker eller uteblir från värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt, vägrar eller underlåter att lyda en förmans eller annan chefs order eller på annat sätt åsidosätter vad som åligger honom eller henne under tjänstgöringen, döms, om gärningen är ägnad att medföra avsevärt men för utbildningen eller tjänsten i övrigt, för brott mot totalförsvarsplikten till böter eller fängelse i högst ett år.

Ansvar enligt första stycket inträder inte om straff för gärningen är föreskrivet i 21 kap. brottsbalken.

7 §⁴

Totalförsvarets plikt- och prövningsverk får vid vite förelägga

En totalförsvarspliktig som uppsåtligen avviker eller uteblir från värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt *när det sker olovligen*, vägrar eller underlåter att lyda en förmans eller annan chefs order eller på annat sätt åsidosätter vad som åligger honom eller henne under tjänstgöringen, döms, om gärningen är ägnad att medföra avsevärt men för utbildningen eller tjänsten i övrigt, för brott mot totalförsvarsplikten till böter eller fängelse i högst ett år.

Totalförsvarets plikt- och prövningsverk *eller annan myndighet*

som regeringen bestämmer får vid vite förelägga

Prop. 2025/26:302
Bilaga 2

1. en totalförsvarspliktig att till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk eller annan myndighet som regeringen eller Totalförsvarets plikt- och prövningsverk bestämmer skriftligen lämna uppgifter som avses i 2 kap. 1 §, och

2. en arbetsgivare, uppdragsgivare, arbetstagare och uppdragstagare att till en myndighet som avses i 6 kap. 3 § lämna upplysningar som avses i 6 kap. 5 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:2077) om arbetsförmedlingstvång

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:2077) om arbetsförmedlingstvång

dels att rubriken närmast före 2 § ska lyda "Förbud mot privat arbetsförmedling",

dels att 5 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Föreskrifterna i 3 och 4 §§ gäller inte, om

a) anställningen endast är tillfälligt,

b) arbetstagaren är under sexton eller över sjuttio år,

c) parterna i ett anställningsförhållande är makar eller sambor eller om ena parten eller hans make eller sambo är den andra partens avkomling eller styv- eller fosterbarn eller dess avkomling eller syskon, halvsyskon eller fostersyskon.

a) arbetstagaren är under sexton eller över sjuttio år,

b) parterna i ett anställningsförhållande är makar eller sambor eller om ena parten eller hans make eller sambo är den andra partens avkomling eller styv- eller fosterbarn eller dess avkomling eller syskon, halvsyskon eller fostersyskon.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

Förslag till lag om ändring i lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Prop. 2025/26:302
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap att 3 kap. 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

1 §¹

Kommuner och regioner ska vidta de förberedelser som behövs för verksamheten under höjd beredskap (beredskapsförberedelser).

Kommuner och regioner ska hålla den myndighet som regeringen bestämmer informerad om de beredskapsförberedelser som vidtagits och om de övriga förhållanden som har betydelse för det civila försvaret i kommunen respektive regionen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

¹ Senaste lydelse 2019:925.

Förslag till lag om ändring i säkerhetsskyddslagen (2018:585)

Härigenom föreskrivs i fråga om säkerhetsskyddslagen (2018:585)

dels att 3 kap. 4, 15 och 18 a §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 3 kap. 3 b § och 3 kap. 4 e §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

3 b §

Om en totalförsvarspliktig skrivs in med civilplikt för grundutbildning enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt och det kan antas att den totalförsvarspliktige efter grundutbildningen enligt 3 kap. 12 § lagen om totalförsvarsplikt kommer att krigsplaceras med civilplikt i en befattning placerad i säkerhetsklass, ska den totalförsvarspliktige anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som grundutbildningen pågår.

En totalförsvarspliktig som har krigsplacerats med civilplikt enligt 3 kap. 12 eller 13 §§ lagen om totalförsvarsplikt i en befattning placerad i säkerhetsklass ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som beslutet om krigsplacering kvarstår.

4 §¹

Säkerhetsprövningen ska utgå från uppgifter som kommit fram när grundutredningen gjordes och den kännedom som i övrigt finns om den som ska prövas, uppgifter som har lämnats ut efter registerkontroll och särskild personutredning, arten av den verksamhet som prövningen gäller samt omständigheterna i övrigt.

Bedömningen görs av den som beslutar om anställning eller annat deltagande i den säkerhetskänsliga verksamheten, om inte annat följer av tredje stycket, 4 a, 4 b, 4 c *eller* 4 d §.

Bedömningen görs av den som beslutar om anställning eller annat deltagande i den säkerhetskänsliga verksamheten, om inte annat följer av tredje stycket, 4 a, 4 b, 4 c, 4 d *eller* 4 e §.

Om en myndighet har det bestämmande inflytandet över den prövades lämplighet att delta i säkerhetskänslig verksamhet hos en enskild

verksamhetsutövare, är det i stället myndigheten som gör den slutliga bedömningen.

Om det finns anledning till det, ska en tidigare gjord bedömning av en persons lämplighet att delta i den säkerhetskänsliga verksamheten omprövas.

Prop. 2025/26:302
Bilaga 2

4 e §

Bedömningen enligt 4 § görs av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk när det gäller totalförsvarspliktiga inför inskrivning för civilplikt med grundutbildning och under grundutbildningen.

I det fall som avses i 3 b § andra stycket görs bedömningen enligt 4 § av den som ska bedriva verksamheten i vilken befattningen som placerats i säkerhetsklass finns.

15 §

Om det finns särskilda skäl, får registerkontroll av någon som ska delta i säkerhetskänslig verksamhet göras utan föregående placering i säkerhetsklass. Vid en sådan kontroll får de uppgifter om den kontrollerade som anges i 14 § tredje stycket hämtas

I det fall som avses i 3 b § första stycket får registerkontroll av den totalförsvarspliktige göras utan föregående placering i säkerhetsklass. Om det i annat fall finns särskilda skäl, får registerkontroll av någon som ska delta i säkerhetskänslig verksamhet göras utan föregående placering i säkerhetsklass.

Vid en kontroll enligt första stycket får de uppgifter om den kontrollerade som anges i 14 § tredje stycket hämtas.

Regeringen får meddela föreskrifter om sådan registerkontroll som avses i första stycket. Föreskrifterna får dock inte gälla för riksdagen och dess myndigheter.

18 a §²

Kravet på samtycke till registerkontroll i 18 § gäller inte en totalförsvarspliktig som skrivs in för värnplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Kravet gäller inte heller en totalförsvarspliktig som efter avslutad grundutbildning med värnplikt har krigsplacerats enligt den lagen.

Kravet på samtycke till registerkontroll i 18 § gäller inte en totalförsvarspliktig

² Senaste lydelse 2023:390.

*– som skrivs in för värnplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,
– som efter avslutad grundutbildning med värnplikt har krigsplacerats enligt den lagen, eller
– i de fall som avses i 3 b §.*

Undantaget från kravet på samtycke gäller under den tid som deltagandet i den säkerhetskänsliga verksamheten pågår.

Undantaget gäller endast för sådan registerkontroll som ska göras för placering i säkerhetsklass 3.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

Förslag till lag om ändring i lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank

Prop. 2025/26:302
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank att 5 kap. 2, 4, 5 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

2 §

Riksbanken ska planera och förbereda för att kunna fortsätta sin verksamhet under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap. Riksbanken ska beakta totalförsvarets krav.

Riksbanken ska planera och förbereda för att kunna fortsätta sin verksamhet under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap. *Krigsorganisationen ska framgå av planerna.* Riksbanken ska beakta totalförsvarets krav.

Beredskapsregistrering får begäras i fråga om totalförsvarspliktiga som placerats i krigsorganisationen, men inte tillhör den ordinarie personalen.

4 §

Ett företag som bedriver verksamhet som är av särskild betydelse för genomförandet av betalningar ska

1. planera och förbereda för att kunna fortsätta verksamhet som avser betalningar under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap,

1. planera och förbereda för att kunna fortsätta verksamhet som avser betalningar under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap *och ha en bemannad krigsorganisation,*

2. delta i verksamhet enligt 2 och 3 §§, och

3. se till att arbets- och uppdragstagare får den utbildning och övning som behövs.

Ett sådant företag får hos Totalförsvarets plikt- och prövningsverk begära beredskapsregistrering i fråga om totalförsvarspliktiga som placerats i krigsorganisationen, men inte tillhör den ordinarie personalen.

5 §

När det gäller företag som bedriver verksamhet som är av särskild betydelse för genomförandet av betalningar får Riksbanken, i den omfattning som behövs för att allmänheten ska kunna göra betalningar vid höjd beredskap, besluta

1. hos vilka arbets- eller uppdragsgivare allmän tjänsteplikt ska fullgöras, och

2. vilka arbets- eller uppdragstagare som ska omfattas av allmän tjänsteplikt.

Ett beslut enligt första stycket får avse arbets- och uppdragstagare som inte tas i anspråk av totalförsvaret i övrigt.

Ett beslut enligt första stycket får avse arbets- och uppdragstagare som inte tas i anspråk av totalförsvaret i övrigt. *Riksbanken får medge undantag från den allmänna tjänsteplikten när det gäller företag som avses i första stycket.*

Riksbanken ska anmäla beslut enligt första och andra stycket till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

Efter remiss av betänkandet Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret (SOU 2025:6) har yttranden kommit in från Affärsverket Svenska kraftnät, Arbetsdomstolen, Arbetsförmedlingen, Arbetsgivarverket, Arbetsmiljöverket, Arvika kommun, Bjuvs kommun, Borås kommun, Boverket, Centrum för vapenfrihet, Domstolsverket, Dorotea kommun, E-hälsomyndigheten, Eksjö kommun, Elsäkerhetsverket, Energiföretagen Sverige, Energimarknadsinspektionen, Eskilstuna kommun, Fagersta kommun, Finansinspektionen, Försvarets materielverk, Folkhälsomyndigheten, Försvarets radioanstalt, Fremia, Företagarna, Försvarshögskolan, Försvarmakten, Försvarsorganisationernas samarbetskommitté, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Karlstad, Förvaltningsrätten i Stockholm, Gislaveds kommun, Gällivare tingsrätt, Göteborgs kommun, Halmstads kommun, Haparanda kommun, Hovrätten för Övre Norrland, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Häbo kommun, Härnösands kommun, Integritetsskyddsmyndigheten, Installatörsföretagen, Justitiekanslern, Kammarkollegiet, Kammarrätten i Göteborg, Kammarrätten i Stockholm, Karlshamns kommun, Kiruna kommun, Kommerskollegium, Kriminalvården, Krokoms kommun, Kungsör kommun, Kustbevakningen, Landsorganisationen i Sverige, Lantbrukarnas riksförbund, Lantmäteriet, Laxå kommun, Livsmedelsverket, Luftfartsverket, Läkemiddelsverket, Länsstyrelsen i Blekinge län, Länsstyrelsen i Dalarnas län, Länsstyrelsen i Gotlands län, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Länsstyrelsen i Hallands län, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Länsstyrelsen i Kalmar län, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Södermanlands län, Länsstyrelsen i Uppsala län, Länsstyrelsen i Värmlands län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Länsstyrelsen i Västmanlands län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Örebro län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Malmö tingsrätt, Malung-Sälens kommun, Medlingsinstitutet, Migrationsverket, Myndigheten för digital förvaltning, Myndigheten för psykologiskt försvar, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Myndigheten för stöd till trossamfund, Naturvårdsverket, Pensionsmyndigheten, Pliktrådet, Polismyndigheten, Post- och telestyrelsen, PostNord AB, Region Blekinge, Region Gävleborg, Region Halland, Region Jämtland Härjedalen, Region Kalmar län, Region Norrbotten, Region Stockholm, Region Sörmland, Region Örebro län, Riksantikvarieämbetet, Riksgäldskontoret, Saco, Sjöfartsverket, Skatteverket, Sveriges Kommuner och Regioner, Socialstyrelsen, SOS Alarm Sverige AB, Statens energimyndighet, Statens jordbruksverk, Statens servicecenter, Statens skolverk, Statens veterinärmedicinska anstalt, Statens överklagandenämnd, Statskontoret, Stockholms kommun, Strålsäkerhetsmyndigheten, Svenska Stadsnätets föreningen, Svenska kyrkan, Svenskt Näringsliv, Sveriges geologiska undersökning, Sveriges Läkarförbund, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, Sveriges riksbank, Sveriges

Tandläkarförbund, Swedavia AB, Säkerhetspolisen, Tjänstemännens Centralorganisation, TechSverige, Teracom Group AB, Tibro kommun, Tillväxtverket, Totalförsvarets forskningsinstitut, Totalförsvarets plikt- och provningsverk, Trafikverket, Transportstyrelsen, Tranås kommun, Tullverket, Tåg företagen, Utbetalningsmyndigheten, Vårdförbundet, Västra Götalandsregionen, Växjö kommun, Åklagarmyndigheten och Åsele kommun.

Därutöver har yttranden inkommit från Almega, Bankinstitutens arbetsgivareorganisation, Bevakningsbranschen, Digimitt, Fortifikationsverket, Fysioterapeuterna, Gröna arbetsgivare, Jämtkraft, Kahn Pedersen, Karlskoga kommun, Kommunal, Krigsförsäkringsnämnden, Kyrkans Akademikerförbund, Malmö kommun, Räddningsregion Östra Svealand, Räddningstjänsten Syd, Rättsmedicinalverket, Seko, Sjöräddningssällskapet, SOFF och Teknikföretagen, Svenska Bankföreningen, Svensk Försäkring, Svensk Handel, Svensk Kollektivtrafik, Svensk Sjöfart, Svenskt Ambulansflyg, Svenskt Vatten, Sveriges Arbetsterapeuter, Sveriges Yngre Läkares Förening, Säkerhetsbranschen och Östersunds kommun.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Bolagsverket, Boxholms kommun, Hultsfreds kommun, Höör kommun, Kalmar kommun, Myndigheten för totalförsvarsanalys, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Regelrådet, Riksdagens ombudsmän (JO), Svevia AB, Trelleborgs kommun och Ulricehamns kommun.

Förslag till lag om ändring i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

Härigenom föreskrivs att 11 och 18 §§ lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §

Regeringen får föreskriva att en förvaltningsmyndighets uppgifter inte *skall* fullgöras eller att de *skall* övertas av en annan sådan myndighet eller av en domstol. Regeringen får därvid besluta de ytterligare bestämmelser som behövs till följd av att sådana föreskrifter meddelas.

Regeringen får föreskriva eller i särskilda fall besluta att de som tjänstgör hos en förvaltningsmyndighet *skall* tjänstgöra i andra anställningar eller uppdrag hos det allmänna.

Regeringen får föreskriva att en förvaltningsmyndighets uppgifter inte *ska* fullgöras eller att de *ska* övertas av en annan sådan myndighet eller av en domstol. Regeringen får därvid besluta de ytterligare bestämmelser som behövs till följd av att sådana föreskrifter meddelas.

Regeringen får föreskriva eller i särskilda fall besluta att de som tjänstgör hos en förvaltningsmyndighet *ska* tjänstgöra i andra anställningar eller uppdrag hos det allmänna. *En sådan föreskrift eller ett sådant beslut gäller inte för den som tjänstgör hos förvaltningsmyndigheten med värnplikt eller civilplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. För den som fullgör allmän tjänsteplikt hos förvaltningsmyndigheten innebär en sådan föreskrift eller ett sådant beslut att den allmänna tjänsteplikten inte längre gäller.*

Regeringen får överlåta sin befogenhet enligt andra stycket att besluta i särskilda fall till statliga förvaltningsmyndigheter, när det gäller dem som tjänstgör hos staten, och till beslutande kommunala församlingar och förvaltningsmyndigheter, när det gäller dem som tjänstgör hos kommunen.

Regeringen får i särskilda fall besluta att en innehavare av ordinarie domaranställning ska fullgöra en högre eller en i fråga om anställningsförmånerna jämställd domaranställning vid en annan domstol än den han tillhör. Detta gäller dock inte justitieråd.

Regeringen får i fråga om dem som tjänstgör vid en domstol men inte är ordinarie domare föreskriva eller i särskilda fall besluta att de ska tjänstgöra i andra anställningar eller uppdrag i domstol.

Regeringen får överlåta sina befogenheter enligt första eller andra stycket att fatta beslut i särskilda fall till hovrätter och kammarrätter när det gäller det egna domstolsområdet.

Regeringen får i särskilda fall besluta att en innehavare av ordinarie domaranställning ska fullgöra en högre eller en i fråga om anställningsförmånerna jämställd domaranställning vid en annan domstol än den han *eller hon* tillhör. Detta gäller dock inte justitieråd.

Regeringen får i fråga om dem som tjänstgör vid en domstol men inte är ordinarie domare föreskriva eller i särskilda fall besluta att de ska tjänstgöra i andra anställningar eller uppdrag i domstol. *En sådan föreskrift eller ett sådant beslut gäller inte för den som tjänstgör vid domstolen med värnplikt eller civilplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. För den som fullgör allmän tjänsteplikt vid domstolen innebär en sådan föreskrift eller ett sådant beslut att den allmänna tjänsteplikten inte längre gäller.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

Förslag till lag om ändring i kulturmiljölagen (1988:950)

Prop. 2025/26:302
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 15 a § kulturmiljölagen (1988:950)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

15 a §

Svenska kyrkan och dess organisatoriska delar *skall* vidta de beredskapsförberedelser som *under höjd beredskap* behövs för vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena.

Svenska kyrkan och dess organisatoriska delar *ska* vidta de beredskapsförberedelser som behövs för vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena *under höjd beredskap. Förberedelserna ska omfatta att ha en planerad och bemannad krigsorganisation.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

¹ Lagen omtryckt 2002:620.
Senaste lydelse av lagens rubrik 2013:548.

Förslag till lag om ändring i begravningslagen (1990:1144)

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 3 § begravningslagen (1990:1144) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

3 §¹

En församling som är huvudman för begravningsverksamheten ska vidta de beredskapsförberedelser som behövs för denna verksamhet under höjd beredskap.

En församling som är huvudman för begravningsverksamheten ska vidta de beredskapsförberedelser som behövs för denna verksamhet under höjd beredskap.
Förberedelserna ska omfatta att ha en planerad och bemannad krigsorganisation.

Bestämmelser om vilket ansvar kommuner i detta sammanhang har inom det civila försvaret finns i lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt

Prop. 2025/26:302
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt¹
dels att nuvarande 6 kap. 3 a § ska betecknas 6 kap. 3 b §,
dels att 3 kap. 15 och 15 a §§, 5 kap. 4 §, 6 kap. 2 och 5 §§, 8 kap. 3 §
och 10 kap. 2 och 7 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas fyra nya paragrafer, 2 kap. 4 a § och 6 kap. 3 a,
5 a och 7 §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

4 a §

På begäran av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk ska statliga myndigheter, kommuner, regioner, kommunala bolag, näringsidkare, enskilda huvudmän som anordnar utbildning enligt skollagen och enskilda utbildningsanordnare lämna de uppgifter om en totalförsvarspliktig utbildning, yrkeslegitimation eller personliga förhållanden i övrigt som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt.

3 kap.

15 §²

Beslut om krigsplacering fattas av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk efter framställningar från *statliga myndigheter, kommuner, regioner, bolag, föreningar, samfälligheter, registrerade trossamfund, organisatoriska delar av sådana samfund eller andra enskilda (bemanningsansvariga)*. Om ett beslut om krigsplacering upphävs, gäller 14 §.

Beslut om krigsplacering *med värnplikt eller civilplikt* fattas av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk efter framställningar från *bemanningsansvariga*. *Bemanningsansvariga* är *statliga myndigheter, kommuner och regioner samt de enskilda som till följd av författning eller överenskommelse med det allmänna är skyldiga att ha en krigsorganisation*. *De statliga myndigheter som regeringen bestämmer får även göra*

¹ Senaste lydelse av 6 kap. 3 a § 2022:1574.

² Senaste lydelse 2020:1274.

framställning om krigsplacering med civilplikt hos annan.

Om ett beslut om krigsplacering upphävs, gäller 14 §.

Även utan sådan framställning som avses i första stycket får Totalförsvarets plikt- och prövningsverk besluta om krigsplacering, om det sker i enlighet med en anmälan om behov av totalförsvarspliktiga och den bemanningsansvarige inte har meddelat annat.

15 a §³

En bemanningsansvarig får ändra ett beslut om krigsplacering i sin krigsorganisation till en annan krigsplacering i organisationen. Ett sådant beslut om ändrad krigsplacering ska anmälas till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk.

Framställning om ändrad krigsplacering för den som är krigsplacerad i en verksamhet som är gemensam för flera bemanningsansvariga ska göras i samråd med den myndighet som regeringen bestämmer. Beslut om ändrad krigsplacering fattas i dessa fall av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk.

En bemanningsansvarig får ändra ett beslut om krigsplacering *med värnplikt eller civilplikt* i sin krigsorganisation till en annan krigsplacering i organisationen. Ett sådant beslut om ändrad krigsplacering ska anmälas till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk.

Framställning om ändrad krigsplacering för den som är krigsplacerad *med värnplikt eller civilplikt* i en verksamhet som är gemensam för flera bemanningsansvariga ska göras i samråd med den myndighet som regeringen bestämmer. Beslut om ändrad krigsplacering fattas i dessa fall av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk.

5 kap.

4 §

Grundutbildningens längd *skall* bestämmas särskilt för varje befattning eller typ av befattning.

Grundutbildningen *skall* genomföras i en följd, om det inte för vissa befattningar finns särskilda skäl att genomföra den i omgångar.

Grundutbildningens längd *ska* bestämmas särskilt för varje befattning eller typ av befattning.

Grundutbildningen *ska* genomföras i en följd, om det inte för vissa befattningar finns särskilda skäl att genomföra den i omgångar.

Andra stycket gäller inte för sådan grundutbildning som genomförs av totalförsvarspliktiga som skrivits in för civilplikt efter annan utredning än mönstring enligt 3 kap. 4 §.

6 kap.

2 §

Allmän tjänsteplikt fullgörs genom att den som är totalförsvarspliktig

1. kvarstår i sin anställning eller fullföljer ett uppdrag,
2. tjänstgör enligt avtal om frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret, eller
 2. tjänstgör enligt avtal
– om frivillig tjänstgöring inom det militära försvaret, eller
– om annan frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret, om avtalet har träffats mellan en myndighet och en medlem i en sådan frivillig försvarsorganisation som avses i tredje stycket,
3. utför arbete som anvisas honom eller henne av den myndighet som regeringen bestämmer.
3. utför arbete eller deltar i utbildning som anvisas honom eller henne av den myndighet som regeringen bestämmer, eller
4. i övrigt tjänstgör inom totalförsvaret enligt avtal som ska fullgöras vid höjd beredskap.

Arbete enligt första stycket 3 får inte, utan att den som tjänstgör samtycker till det, vara förenat med bruk av vapen mot annan.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vilka de frivilliga försvarsorganisationerna är.

3 a §

Den som är krigsplacerad med värnplikt eller civilplikt omfattas inte av allmän tjänsteplikt.

5 §

Arbetsgivare, uppdragsgivare, arbetstagare och uppdragstagare är skyldiga att till regeringen eller den myndighet som avses i 3 § lämna upplysningar om förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av bestämmelserna om allmän tjänsteplikt enligt 2 § första stycket 1.

Under höjd beredskap är arbetsgivare och uppdragsgivare även skyldiga att på begäran lämna upplysningar enligt första stycket till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk.

5 a §

På begäran av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk ska statliga myndigheter, kommuner, regioner, kommunala bolag,

näringsidkare, enskilda huvudmän som anordnar utbildning enligt skollagen och enskilda utbildningsanordnare, under höjd beredskap, lämna de uppgifter om en totalförsvarspliktigs utbildning, yrkeslegitimation eller personliga förhållanden i övrigt som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att utföra arbete eller delta i utbildning efter anvisning med allmän tjänsteplikt.

7 §

Bemanningsansvariga enligt 3 kap. 15 § ska hos Totalförsvarets plikt- och prövningsverk låta registrera de totalförsvarspliktiga som till följd av anställningsavtal, uppdragsavtal eller avtal om frivillig tjänstgöring i totalförsvaret är placerade i den bemanningsansvarigas krigsorganisation. Om grunden för krigsplaceringen upphör eller ändras ska den bemanningsansvariga underrätta Totalförsvarets plikt- och prövningsverk om det.

De statliga myndigheter som regeringen bestämmer får göra en registrering enligt första stycket för annans räkning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från första stycket.

8 kap.

3 §

En totalförsvarspliktig som fullgör allmän tjänsteplikt enligt 6 kap. 2 § 3 har rätt till samma förmåner och arbetsvillkor i övrigt som på grund av avtal eller annars gäller för liknande arbete.

Om villkoren inte kan bestämmas med stöd av första stycket, *skall* de fastställas till vad som är skäligt med hänsyn till arbetets art och

En totalförsvarspliktig som fullgör allmän tjänsteplikt enligt 6 kap. 2 § *första stycket* 3 genom att *utföra arbete* har rätt till samma förmåner och arbetsvillkor i övrigt som på grund av avtal eller annars gäller för liknande arbete.

Om villkoren inte kan bestämmas med stöd av första stycket, *ska* de fastställas till vad som är skäligt med hänsyn till arbetets art och

omfattning samt omständigheterna i övrigt.

omfattning samt omständigheterna i övrigt.

Prop. 2025/26:302
Bilaga 4

En totalförsvarspliktig som fullgör allmän tjänsteplikt enligt 6 kap. 2 § första stycket 3 genom att delta i utbildning har rätt till de förmåner som avses i 1 § första stycket 1, 4, 5 och 6 och andra stycket 1, 2, 5 och 6.

10 kap.

2 §

En totalförsvarspliktig som *uppsåtligen* avviker eller uteblir från värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt, vägrar eller underlåter att lyda en förmans eller annan chefs order eller på annat sätt åsidosätter vad som åligger honom eller henne under tjänstgöringen, döms, om gärningen är ägnad att medföra avsevärt men för utbildningen eller tjänsten i övrigt, för brott mot totalförsvarsplikten till böter eller fängelse i högst ett år.

Ansvar enligt första stycket inträder inte om straff för gärningen är föreskrivet i 21 kap. brottsbalken.

En totalförsvarspliktig som *olovligen* avviker eller uteblir från värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt, vägrar eller underlåter att lyda en förmans eller annan chefs order eller på annat sätt åsidosätter vad som åligger honom eller henne under tjänstgöringen, döms, om gärningen är ägnad att medföra avsevärt men för utbildningen eller tjänsten i övrigt, för *brott mot totalförsvarsplikten* till böter eller fängelse i högst ett år.

7 §⁴

Totalförsvarets plikt- och
prövningsverk får vid vite
förelägga

Totalförsvarets plikt- och
prövningsverk *och de ytterligare
myndigheter som regeringen
bestämmer* får vid vite förelägga

1. en totalförsvarspliktig att till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk eller annan myndighet som regeringen eller Totalförsvarets plikt- och prövningsverk bestämmer skriftligen lämna uppgifter som avses i 2 kap. 1 §, och

2. en arbetsgivare, uppdragsgivare, arbetstagare och uppdragstagare att till en myndighet som avses i 6 kap. 3 § lämna upplysningar som avses i 6 kap. 5 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

⁴ Senaste lydelse 2020:1274.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:2077) om arbetsförmedlingstvång

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:2077) om arbetsförmedlingstvång

dels att 5 § ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 2 § ska lyda "Förbud mot privat arbetsförmedling".

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Föreskrifterna i 3 och 4 §§ gäller inte, om

a) anställningen endast är tillfällig,

b) arbetstagaren är under sexton eller över sjuttio år,

c) parterna i ett anställningsförhållande är makar eller sambor eller om ena parten eller hans make eller sambo är den andra partens avkomling eller styv- eller fosterbarn eller dess avkomling eller syskon, halvsyskon eller fostersyskon.

a) arbetstagaren är under sexton eller över sjuttio år, eller

b) parterna i ett anställningsförhållande är makar eller sambor eller om ena parten eller partens make eller sambo är den andra partens avkomling eller styv- eller fosterbarn eller dess avkomling eller syskon, halvsyskon eller fostersyskon.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

Härigenom föreskrivs i fråga om säkerhetsskyddslagen (2018:585)

dels att 3 kap. 4 och 18 a §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 3 kap. 3 b och 4 e §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

3 b §

En totalförsvarspliktig som skrivs in till grundutbildning med civilplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som grundutbildningen pågår, om det är sannolikt att han eller hon efter grundutbildningen kommer att krigsplaceras med civilplikt enligt 3 kap. 12 § lagen om totalförsvarsplikt i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet.

En totalförsvarspliktig som har krigsplacerats med civilplikt enligt 3 kap. 12 eller 13 § lagen om totalförsvarsplikt i en befattning som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet ska anses delta i säkerhetskänslig verksamhet under den tid som beslutet om krigsplacering kvarstår.

4 §¹

Säkerhetsprovningen ska utgå från uppgifter som kommit fram när grundutredningen gjordes och den kännedom som i övrigt finns om den som ska prövas, uppgifter som har lämnats ut efter registerkontroll och särskild personutredning, arten av den verksamhet som provningen gäller samt omständigheterna i övrigt.

Bedömningen görs av den som beslutar om anställning eller annat deltagande i den säkerhetskänsliga verksamheten, om inte annat följer av tredje stycket, 4 a, 4 b, 4 c *eller* 4 d §.

Bedömningen görs av den som beslutar om anställning eller annat deltagande i den säkerhetskänsliga verksamheten, om inte annat följer av tredje stycket, 4 a, 4 b, 4 c, 4 d *eller* 4 e §.

¹ Senaste lydelse 2023:390.

Om en myndighet har det bestämmande inflytandet över den prövades lämplighet att delta i säkerhetskänslig verksamhet hos en enskild verksamhetsutövare, är det i stället myndigheten som gör den slutliga bedömningen.

Om det finns anledning till det, ska en tidigare gjord bedömning av en persons lämplighet att delta i den säkerhetskänsliga verksamheten omprövas.

4 e §

Bedömningen enligt 4 § görs av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk när det gäller totalförvarspliktiga inför inskrivning till grundutbildning med civilplikt och under grundutbildningen.

I det fall som avses i 3 b § andra stycket ska bedömningen enligt 4 § göras av den som bedriver verksamheten i vilken befattningen som innebär deltagande i säkerhetskänslig verksamhet finns eller, om det finns skäl för det, av den bemanningsansvariga myndigheten.

18 a §²

Kravet på samtycke till registerkontroll i 18 § gäller inte en totalförvarspliktig som skrivs in för värnplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförvarsplikt. Kravet gäller inte heller en totalförvarspliktig som efter avslutad grundutbildning med värnplikt har krigsplacerats enligt den lagen.

Kravet på samtycke till registerkontroll i 18 § gäller inte en totalförvarspliktig – som skrivs in för värnplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförvarsplikt, – som efter avslutad grundutbildning med värnplikt har krigsplacerats enligt den lagen, eller

– i de fall som avses i 3 b §.

Undantaget från kravet på samtycke gäller under den tid som deltagandet i den säkerhetskänsliga verksamheten pågår.

Undantaget gäller endast för sådan registerkontroll som ska göras för placering i säkerhetsklass 3.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

Förslag till lag om ändring i lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank

Prop. 2025/26:302
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 2, 4, och 5 §§ lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

2 §

Riksbanken ska planera och förbereda för att kunna fortsätta sin verksamhet under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap. Riksbanken ska beakta totalförsvarets krav.

Riksbanken ska planera och förbereda för att kunna fortsätta sin verksamhet under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap. *Förberedelserna ska omfatta att ha en planerad och bemannad krigsorganisation.* Riksbanken ska beakta totalförsvarets krav.

4 §

Ett företag som bedriver verksamhet som är av särskild betydelse för genomförandet av betalningar ska

1. planera och förbereda för att kunna fortsätta verksamhet som avser betalningar under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap,

2. ha en planerad och bemannad krigsorganisation,

2. delta i verksamhet enligt 2 och 3 §§, och

3. delta i verksamhet enligt 2 och 3 §§, och

3. se till att arbets- och uppdragstagare får den utbildning och övning som behövs.

4. se till att arbets- och uppdragstagare får den utbildning och övning som behövs.

Riksbanken ska övervaka att ett företag uppfyller sina skyldigheter enligt första stycket.

5 §

När det gäller företag som bedriver verksamhet som är av särskild betydelse för genomförandet av betalningar får Riksbanken, i den omfattning som behövs för att allmänheten ska kunna göra betalningar vid höjd beredskap, besluta

1. hos vilka arbets- eller uppdragsgivare allmän tjänsteplikt ska fullgöras, och

2. vilka arbets- eller uppdragstagare som ska omfattas av allmän tjänsteplikt.

Ett beslut enligt första stycket får avse arbets- och uppdragstagare som inte tas i anspråk av totalförsvaret i övrigt.

Ett beslut enligt första stycket får avse arbets- och uppdragstagare som inte tas i anspråk av totalförsvaret i övrigt. *Riksbanken får medge undantag från den allmänna tjänsteplikten när det*

gäller företag som avses i första stycket.

Riksbanken ska anmäla beslut enligt första och andra styckena till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2027.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2026-06-23

Närvarande: F.d. justitieråden Eskil Nord och Dag Mattsson samt justitierådet Magnus Medin

En modern personalförsörjning av det civila försvaret

Enligt en lagrådsremiss den 21 maj 2026 har regeringen (Försvarsdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.,
 2. lag om ändring i kulturmiljölagen (1988:950),
 3. lag om ändring i begravningslagen (1990:1144),
 4. lag om ändring i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,
 5. lag om ändring i lagen (1994:2077) om arbetsförmedlingstväng,
 6. lag om ändring i säkerhetsskyddslagen (2018:585),
 7. lag om ändring i lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank.
4. Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kansliråden Anna Normann och Madeleine Galloni.
5. Förslagen föranleder följande yttrande.

Förslaget till lag om ändring i lagen om totalförsvarsplikt

6 kap. 2 §

Enligt den andra strecksatsen i paragrafens första stycke 2 kan allmän tjänsteplikt även fullgöras genom att den totalförsvarspliktige tjänstgör enligt avtal om annan frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret, om avtalet har träffats mellan en myndighet och en medlem i en sådan frivillig försvarsorganisation som avses i tredje stycket, dvs. en organisation som har pekats ut av regeringen eller av den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av regeringens restkompetens enligt 8 kap. 7 § regeringsformen.

Det framstår lagstiftningsmässigt som mindre lämpligt att lagens materiella innehåll i detta avseende bygger på och förutsätter att regeringen har valt att utnyttja restkompetensen enligt regeringsformen. Lagrådet förordar att det i lagen i stället tas in ett bemyndigande enligt vilket regeringen ska bestämma tillämpliga frivilliga

Prop. 2025/26:302 försvarsorganisationer och att upplysningsbestämmelsen i paragrafens
Bilaga 5 tredje stycke följaktligen utgår.

Lagrådet föreslår att första stycket 2 andra strecksatsen utformas enligt följande.

– om annan frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret, om avtalet har träffats mellan en myndighet och en medlem i en sådan frivillig försvarsorganisation som regeringen bestämmer,

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 2 juli 2026

Närvarande: statsrådet Waltersson Grönvall, ordförande, och statsråden Strömmer, Forssmed, Forssell, Malmer Stenergard, Bohlin, Rosencrantz, Dousa, Lann

Föredragande: statsrådet Bohlin

Regeringen beslutar proposition En modern personalförsörjning av det civila försvaret